GEORGE LĂZĂRESCU
DICŢIONAR DE MITOLOGIE

CASA EDITORIALA ODEON BUCUREŞTI, 1992
Coperta de: *ST* SANDU Redactare şi coordonare lexicografica:
ISBN 973 – 9008 – 28 – 3

CUVÂNT ÎNAINTE

Universul cunoştinţelor despre existenţa, apariţia şi finalitatea noastră pe acest pământ este infinit. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât fantezia noastră, a tuturor, nu are, în timp şi spaţiu, nicio limită.

Tot astfel, tezaurul creaţiilor geniului uman este extrem de bogat; el cuprinde opere de o reală valoare, oricând şi oriunde ar fi apărut şi ar fi fost folosite. Poezia său, proza, ca şi artele, au dat primele semne de existenţă a unei minţi mai mult sau mai puţin inventive, mai mult sau mai puţin consistente; producţiile tuturor popoarelor sunt nenumărate şi de o rară bogăţie spirituală, începând chiar cu acelea ale celor mai primitive. Folclorul, această sursă inepuizabilă de probe concrete ale prezenţei noastre variate, interesante şi frumoase în lume, este o mină de aur.

Miturile, în special, formează o parte din ceea ce fantezia pură a oamenilor a conceput şi cuprind sâmburii unor adevăruri istorice de care trebuie să ţinem neapărat seama. Ele constituie istoria poetizată, idealizată, redarea acesteia sub forma unor povestiri care încântă curiozitatea noastră, mereu însetată, chiar atunci când sunt crude sau groteşti.

Sublimul altora iese deci cu atât mai uşor în evidenţă şi este gustat şi apreciat ca atare. Eroii tuturor aparţin unei lumi imaginare, dar sunt creaţii verosimile, legate de viaţa de toate zilele, de faptele şi de aspiraţiile, ca şi de eroismul sau de injusteţea unor acţiuni ale noastre. Cele mai multe, dacă nu chiar toate, conţin în sine o morală, a cărei durabilitate ne este confirmată mereu.

Culegerea miturilor cuprinse în acest volum este limitată la numărul de pagini destinat ei; au fost alese aici, în consecinţă, cele mai reprezentative, care, pe măsură ce sunt mai „lumeşti”, sunt mai aproape de existenţa unui popor sau a altuia. Selecţia a ţinut seama numai de criteriul umanităţii în mituri, de acela al învăţămintelor ce pot fi trase şi de acela al unei echitabile prezenţe a fiecăreia din sferele de imaginaţie sau de civilizaţie în parte: greco-romană, slavă, nordică, latino-americană, extrem orientală sau asiatică.

Desigur că sunt predominante miturile create de popoarele din aria mediteraneană şi într-o măsură de cele din aria slavă, care ne sunt, prin condiţiile geografice, mai apropiate nouă.

Nu au fost incluse în această culegere personajele ce aparţin unui alt domeniu de imaginaţie. Am socotit mai indicate deci pe cele alese aici; ele compun un panteon indispensabil pregătirii umaniste a oricăruia dintre noi; indicarea operelor în care acestea sunt protagoniste şi care le-au făcut cunoscute opiniei publice de-a lungul secolelor constituie o completare care poate fi în mod egal binevenită.

Totalitatea miturilor din acest volum ne oferă, în sfârşit, un patrimoniu poetic, artistic şi moral, de o nepreţuită valoare, fără de care umanismul nu se poate concepe, chiar dacă ele constituie numai unul din aspectele acestuia. Personajele mitologiei româneşti sunt reprezentate în bună parte şi ne fac cinste, datorită

sensului lor profund omenesc; ele conţin pildele cele mai variate de virtute aleasă, de abnegaţie, de spirit ascuţit şi multă sete de frumos şi bunătate, aşa cum bine ne sunt cunoscute din multitudinea de producţii populare, basme, povestiri, zicale etc. cu care ne-am nutrit de când ne aflăm pe aceste meleaguri.

Menţionăm că, pentru o mai directă luare de contact cu personajele mitologice prezentate, am folosit transcrierea fonetică a limbii române.

A

ABAN (1) Fiul lui Hippotoon. A fost prefăcut în şopârlă, pentru că a surprins-o pe Cibele potolindu-şi setea cu prea multă lăcomie. (2) Tovarăş al lui Enea, după fuga acestuia din Troia, spre Italia. (3) Fiul lui Linceu (1) şi al Hipermnestrei, tatăl lui Pretos şi Acrisiu, bunicul lui Perseu; întemeietor al oraşului Aba, în Focida (Grecia). (4) Rege al Argosului (5), posesor al unui scut renumit pe care şi l-a. Însuşit Enea. Virgiliu, *Kncida*, I, 121

ABANTI Locuitori mitici ai insulei muntoase Eubeea, din Marea Egee. Au luat parte la războiul împotriva Troici, sub comanda lui Elpenor.

ABARIS Poet scit, care a cântat în versuri călătoria lui Apollo la hiperboreeni. Drept răsplată, zeul l-a făcut preotul său, i-a insuflat darul profeţiei şi i-a dăruit o săgeată, cu care putea zbura în cer.

ABATEE Serbări organizate în Grecia în cinstea lui Dio-nysos; se manifestau în tăcere. *ABDERA* Sora lui Diomede (2), întemeietoarea oraşului cu acelaşi nume, din Tracia. (După alţii, oraşul a fost întemeiat de Heracles, în memoria tânărului său prieten, Abeder.) Din cauza unei invazii de şoareci şi broaşte, locuitorii l-au părăsit, refugiindu-se în Macedonia. 7

ABE Oraş în Focida (Grecia), unde se află un oracol al lui Apollo. Zeul a primi astfel şi epitetul de Abeul.

ABEONA Divinitate romană, protectoare a celor ce porneau la drum.

ABIA (1) Doica lui Ilo, fiul lui Troos, venerată într-un templu din Messenia. (2) După Homer, în *Iliada*, este unul din cele şapte oraşe oferite de Agamemhon" lui Ahile – în schimbul sclavei Briseis, pentru a-i potoli furia pricinuită de răpirea acesteia.

ABIAN1 sau *ABIENI* Popoi Jegendar din Sciţia, care locuia de-a lungul râului Abios. Îşi împărţeau viaţa cu galactofagii, care se hrăneau exclusiv cu lapte de iapă, spre deosebire de vecinii lor, antropofagii, care preferau carne de om. După Homer, abianii iubeau dreptatea şi erau pătrunşi de un profund spirit justiţiar.

ABIDA Divinitate calmucă. Prin respiraţia ei, purifica spiritul morţilor şi îl transporta într-un loc de odihnă veşnică.

ABIDO (1) Oraş în Asia Mică, în apropierea strâmtorii Dardanele, patrie a lui Leandru (– Heivr). (2) Oraş în Egiptul de Sus, centru al cultului lui Osiris.

ABIENI → ABIANI

ABILA Munte în Africa, situat în faţa muntelui Calpe, din Spania; împreună formează strâmtoarea Gibraltarului; în antichitate, aici erau localizate vestitele. Coloane ale lui Hercule.

ABILLIOS Piui lui Romulus şi al Ersiliei în mitologia romană.

ABORIGENI (1) (lat, primii locuitori ai unei regiuni, autohtoni) în mitologia romană, locuitorii vechii provincii Lăţiţim, care, mai târziu, contopindu-se cu troienii lui Enea, s-au numit latini, după regele Latinus. (2) În mitologia romană, popoare pe care Saturn le-ar fi adus din Africa, în Italia.

ABSTRT Fiul lui Este. Omorât şi tăiat în bucăţi de Medeea, sora lui mai mare, membrele i-au fost aruncate în

calea tatălui lor, spre a-l împiedica să o mai urmărească, după ce, împreună cu Iason, îi furase lâna de aur. Acesta s-a oprit, într-adevăr, să adune resturile propriului fiu şi le-a îngropat, după legendă, la Tomis (Constanţa de azi).

ABUNDENŢA Divinitate alegorică în mitologia romană, personificată de o femeie tânără şi frumoasă. Purta cu sine cornul abundenţei, plin cu toate bunătăţile. A fost identificată cu zeiţa romană Fortuna şi cu Amalteea (1), din mitologia greacă.

ABUTTO Divinitate în mitologia japoneză, care vindeca bolile şi îi ajuta pe marinari în expediţiile lor.

ACAC Fiul lui Licaon (2) şi soţul doicii lui Mercur.

ACACALIS (1) Plică lui Minos, primul rege al Cretei. (2) Una din soţiile lui Minos, care i-a dat un fiu, pe Oaş.

,»

ACADEMOS Erou atenian, care le-a arătat Dioscurilor locul unde Elena, sora lor, a fost ascunsă de Tezeu. Numele lui a fost dat gimnaziului care a căpătat, pe vremea lui Platon, denumirea de Academie.

ACADINA Izvor legendar lângă Catania (Sicilia), consacrat fiilor gemeni ai lui Jupiter, Palicii. Avea însuşirea de a da pe faţă, făcând să plutească la suprafaţa apei sau să se afunde, tablele pe care era înscris adevărul său, falsitatea unui jurământ.

AC ALE Nepotul lui Dedal. A inventat compasul şi fierăstrăul. Invidios, Dedal l-a aruncat din vârful unui turn, dar zeiţa Atena, protectoare a artelor, l-a salvat din cădere, trănsformându-l, în timp ce era în aer, într-o potârniche.

AC AMANT (1) Fiul lui Tezeu şi aLFedrei. A luat parte la asediul Troiei şi a fost trimis, împreună cu Diomede (1), să o ceară troienilor pe Elena, răpită de la greci, de către Paris. A fost unul dintre grecii care s-au introdus în calul de lemn şi a contribuit astfel la cucerirea Troiei. În timpul incendiului care a avut loc în cetate, el a reuşit să salveze

de la moarte pe soţia sa, Laodice (2), fiica lui Priam şi pe fiul său. (2) Erou troian, fiul lui Antenor, ucis de un oarecare Merion. Virgiliu, *Eneida*, II, 262

AC ANTA Nimfă din mitologia romană, care l-a adorat pe zeul Apollo şi a fost transformată de acesta în planta numită acant.

ACARNANIA (1) Regiune în Epir (Grecia) fondată, după legendă, de Acarnan, unu, l dintre epigoni. (2) Regiune din Egiptul antic, unde exista un templu consacrat lui Jupiter.

ACAST Rege al oraşului lolco, în Tesalia (Grecia), primul fiu al lui Pelia, rege al acestei regiuni şi participant la expediţia argonauţilor.

AC AŢE Erou grec, prietenul cel mai credincios al lui Enea, pe care l-a însoţit în rătăcirile sale pe mane, după căderea Troiei. Se spune că, inspirat de o profeţie, ar fi fost cel care a pronunţat cuvântul Italia când au ancorat la ţărmul acesteia.

Virgiliu, *Eneida*, *I*, 188, 312; VI 34, 158

ACEA LARENTIA sau *LAVRENTIA* Veche divinitate – romană a pământului, protectoare a seminţelor şi rămăşiţelor strămoşilor, fost soţia păstorului Faustulus şi doica lui Romulus şi Remus. Serbările dedicate ei de către romani erau organizate în fiecare an în ziua de 23 decembrie.

ACEA LAURENTIA – + *ACEA hă RENTIA*

ACE Fiica lui Manos regele Cretei, şi mama lui Milet, regele Cariei.

ACESIOS Unul din zeii protectori ai medicinei în mitologia greacă. Avea un templu în Olimpia. Se presupune că ar fi fost şi un epitet al lui Apollo, el însuşi având puteri tămăduitoare.

ACESO Fiică a lui Esculap în mitologia romană, la rândul ei o cunoscătoare r leacurilor şi tratamentelor

medicale.

ACESTE Regele Siciliei, fiul zeului-fluviu Crimisos şi al Egeşte în mitologia greacă. l-a oferit ospitalitate şi daruri lui Enea şi l-a ajutat să-l înrnormânteze pe Anfe hise, tatăl său, pe muntele Erix. În amintirea mamei sale, a întemeiat oraşul Egesta. Virgiliu, *Eneida*, *l*, 550; V, 36, 61, 73

ACONTEU Vânător în mitologia greaca, preschimbat în piatră de privirea Medusei, în timp ce asista la nunta lui Perseu.

ACELE Marinar din Tir care, a salvat un copil de la sălbăticiile unor alţi marinari. Copilul, fiind în realitate Dionysps, i-a prefăcut, mai târziu, pe netrebnici în J" 1 fini, iar pe

Acele l-a făcut preot al său, în insula Na din Marea Egee. Ovidiu, *Metamorfoze*, III, G9G del-Naxos.

ACONŢIU Tânăr sărac din insula Ceos, din Marea Egee, de o rară frumuseţe, îndrăgostit de Cedippe, fiica unui atenian bogat, neputând să o ia de soţie, din cauza diferenţei sociale dintre ei, s-a folosit de viclenia unui jurământ pe care Cedippe, după ce l-a rostit, nu l-a mai putut respinge în nici un fel.

ACIDALIA Unul din numele Afroditei în mitologia greacă, provenit de la izvorul cu acelaşi nume, din Beoţia, în care aceasta se scălda împreună cu graţiile, fiindcă avea darul de a tămădui durerile. Virgiliu, *Eneida*, I, 720

ACINAX Spadă pe care sciţii o înfigeau în pământ, adorând-o ca pe un simbol al zeului Marte.

ACIS Tânăr păstor sicilian în mitologia greacă, fiul lui Faun şi al unei nimfe. Iubit de Galatea, a fost strivit de o stâncă prăbuşită asupra lui, din gelozie, de Polifem. Dar Galateea l-a transformat în râul cu acelaşi nume, care, curge la poalele Etnei (*2*).

CI aude Lorrain, *Acis şi Galateea*; François Périer,

Acis şi Gala-teea, pictură; Ovidiu, *Metamorfoze*.

XIII, 750 şi urm.

ACLIDE (1) Zeiţa întunericului în mitologia greacă. (2) Divinitate greacă arhaică „anterioară, după unele versiuni, p înă şi haosului. Din ea ar, fi apăru apoi toţi zeii. *ACONIT* Plantă otrăvitoare, apărută din balele Cerberului, când Heracles l-a scos din Infern.

ACRATOFOR Nume al zoalui Dionysos, provenit de la vasul în care grecii" puneau vinul la masă. Cu acest nume, el era venerat mai ales în Figalia, din regiunea Arcadiei. *ACRISIU* Rege al Argeşului (5) în mitologia greacă, căruia oracolul i-a prezis că va fi ucis de un nepot. Pentru a evita împlinirea profeţiei, Acrisiu a închis-o pe fiica sa „Danae, într-un turn de bronz, dar Zeus, îndrăgostit de „frumuseţea ei, a sedus-o, strecurându-se la ea sub forma unei ploi de aur „şi dându-i astfel un fiu, pe Perseu.

Mânios, tatăl a părăsit-o pradă apelor mării, cu copilul. Un rege al insulelor Ciclade, Polidect, i-a salvat însă pe amândoi. Mai târziu, după numeroase aventuri, Perseu l-a omorât totuşi, din eroare şi fără să ştie cine e, în timpul unor întreceri sportive. Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 613

ACROPOLA în genere, partea cea mai înaltă şi fortificată a vechilor oraşe greceşti., Mai întâi loc de adăpost al pulaţiei în caz de război şi sediu al autorităţii supreme, M centru monumental şi spiritual al oraşului. Cea mai, uimită prin măreţia ei artistică este Acropola oraşului:? na, produs al geniului grec prin excelenţă. Prima con-uciie somptuoasă, Partenonul, a fost ridicată în timpul lui Pericle (între 447 şi 432 î.Hr.). Tot atunci au apărut şi Propileele, care formau intrarea pe Acropole, cu un templu dedicat Atenei Victorioase (Nike), Erehteionul, cu, loja cariatidelor ete. Pe vremea lui Licurg (secolul IV î.Hr.), activitatea constructivă a fost dedicată teatrului. Invaziile şi războaiele (inclusiv al doilea război mondial) au distrus

în mare parte aceste comori ale artei universale.

— *ACTEON* Fiul lui Aristeu şi al Autonoei în mitologia greacă, crescut şi educat de centaurul Chiron, care a făcut din el un vânător dibaci. Surprinzând-o pe Artemis goală, pe când se scălda împreună cu nimfele ei, aceasta l-a prescrrynbat, drept pedeapsă, într-un cerb „iar câinii săi, nerecunoscându-l, l-au sfâşiat. După altă versiune, el a fost pedepsit astfel, fiindcă a îndrăznit să se întreacă cu zeiţa în meşteşugul vânatului.

Ovidiu, *Metamorfoze*, III, 193 şi urm.; Domenico Veneziano, Andreea Schiavone, Pleter Brijeghel. Tiziano, G.B. Tiepo Jo, pictură

ADAD Zeu al fenomenelor atmosferice, al vântului, ploii şi fulgerului în mitologia babiloniană. Era reprezentat cu o spadă de foc „simbol al fulgerului. A fost socotit, pe de altă parte, şi un zeu binefăcător, fiindcă ploile fac, pământul roditor. Asirienii l-au venerat mai mult ca zeu al dezlănţuirii uraganelor şi a altor calamităţi asupra pământurilor şi caselor duşmanilor lor.

ADEONA Divinitate „romană, protectoare a călătorilor ce se întorceau la casele lor. *ADISESHA* în «mitologia vedică şarpele primordial care simbolizează timpul, şi pe care se odihneşte Vișnu.

ADITYA Numele colectiv al celor şapte zei care conduc ordinea universului în mitologia vedică. Cei mai importanţi sunt Varuna şi Mitra

ADMET Fiul lui Fe es în mitologia greacă, regele Tesaliei. A participat la războiul împotriva Troiei şi la expediţia argonauţilor. Când Apollo a fost izgonit din Olimp

(1) de Zetis, Admet i-a încredinţat paza turmelor sale şi i-a dat adăpost, drept pentru care zeul, mai târziu, l-a ajutat în nenumărate situaţii. A convins, printre altele, pe moire să-l scape de moarte, dacă cineva se va oferi să-i ia locul. Soţia lui, Alcesta, a acceptat acest să, crificiu, dar Persefona, mişcată de gestul ei; l-a lăsat în viaţă. După alte

versiune, Heracles este cel care l-a readus din Infern, redându-l Alcestei. *Admet şi Alcesta*, frescă pompeiană la Muzeul din Napoli

ADMETA (1) Fiica lui Euristeu, rege al Micenei. Pentru a-i satisface o dorinţă, Euristeu ia poruncit lui Heracles să lupte pu aiâti, izoan. c-Le şi să-i smulgă reginei lor, Hippolita, centura. Aceasta a fost una din cele douăsprezece munci ale lui Heracles. (2) Nimfă oceanică.

ADON Divinitate feniciană, împrumutată de mitologia greacă, cu numele Adonis (2), personificare a morţii şi renaşterii ciclice *u* vegetaţiei.

ADONII Serbări rituale funebre, celebrate în onoarea lui Adonis (1). În timpul lor, femeile se îmbrăcau în doliu, mimau disperarea plângând şi gemând, îşi tăiau părul.

ADONIS (1) Tânăr de o rară frumuseţe în mitologia rrracă, născut din iubirea-incestuoasă între Cinir, regele Ciprului, şi fiica sa, Mirra. Adorat de Afrodita, aceasta i avut durerea de a-i vedea ucis de un mistreţ, aţâţat împotriva lui ele gelozia lui Ares). 2 eiţa l-a preschimbat atunci pe Adonis într-o anemonă, dar Persei era s-a înduioşat de disperarea Afroditei şi i l-a redat, cu condiţia de a-l păstra la ea o jumătate de an. Afrodita se învoi, dar o dată împlinită [jumătatea anului, nu şi-a respectat ifăgăduiala. Atunci, Zeus a hotărât ca Adonis să stea o treime din an cu Afrodita, o a doua treime cu Persefona şi 6 a treia să fie liber. Adonis dedică şi această a treia parte Afroditei. D.după o altă versiune, Zeus a hotărât ca Adonis să trăiască şase luni ale anului în lumea umbrelor, iar celelalte şase, printre cei vii. (2) Zeul soarelui la asirieni şi fenicieni.

Ovidiu, *Metamorfoze*, X, 519; G. B, Marino, *Ado*. – *î. s*, poem; Jeatl de la Fontaine, *Amorşi Psiclie*, poem; Claudi Monteverdi, *Adonis*, operă lirică; /reşcă la Pompei şi în Doi; Aurea; Ţi-zian, *Plecarea lui Adonis la vânătoare*; Paolo Veronese, *Venu. K şi Adonis*; Paris Bordone, *Venus şi*

Adonis, Luca Giordano, Ruberis ele, pictură; De Rossi, De Vries, Canova, Thorvaldsen, sculptură

A.DRAM Zeu venerat în Jicilia, în oraşul cu acelaşi nume, din apropierea vulcanului Et na (2). Animalul consacrat lui era câinele, de aceea templul său era plin, de câini. *ADRAMMELECH* Divinitate rsiriană, căreia i se jertfeau copii, aruncându-i în foc. Era reprezentată sub forma unui păun.

ADRAST (*I*) Rege al Argeşului (5). – conducătorul epigonilor în războiul «contra" Tebei (2). Şi-a căsătorit fiicele, pe Argia şi Deipile, cu Polinice şi Tideu, care s-au înfăţişat la curtea lui ascunşi sub o piele de leu şi, respectiv, de mistreţ, aşa cum îi prezisese un oracol că va avea ca gineri aceste animale, Pentru a-l ajuta pe Polinice să recapete tronul tatălui său, Edip, uzurpat de Eteocle, Adrast porni împreună cu acesta, Tideu, Ca-paneu, Hippomedon, Partenipeu şi Amfiaraif", războiul împotriva Tebei, din care a – scăpat numai el. (2) Un alt Adrast a fost ucis de Telemac, din cauza perfidiei lui.

Eschil, *Cei şapte împotriva Tebei*

ADRASTEA (1) Numele zeiţei romane Nemesis, în mitologia greacă. (2) Numele sub care era adorată Cibele în templul care îi fusese consacrat în Grecia, de Adrast (1). (3). Nimfă în mitologia greacă ce, împreună cu sora (Melissa) şi tatăl ei (Melisseu), l-a îngrijit pe Zeus copil, după ce Rhea l-a ascuns, să nu-l înghită Cronos.

ADYTUM Cameră tainică în templul grec, în care aveau acces numai preoţii oficianţi. Cu, ajutorul u, nor anumite substanţe excitante, ei intrau într-o stare de delir, care îi făcea să capete virtuţi profetice, dictate de un preot superior sau o preoteasă, ascuns în adytum, aflat în spatele absidei (altarului) sa în sub statuia divinităţii respective.

AEA Insulă din regiunea Colhidei, reşedinţa regelui Kete. Aici se afla pădurea în care se păstra lâna de aur.

AEDONA Soţia lui Zeto, regele Tebei (2), care a avut un fiu unic, pe Atis. Geloasă pe numărul mare de copii ai Niobei, cumnata sa, Aedona a încercat să ucidă un copil al acesteia, dar a ucis, din greşeală, pe propriul ei copil. Zeus, cuprins de milă, a preschimbat-o în privighetoare.

Homer, *Odiseea*, *XIX*, 51»

AELLA (1), AELLO (2) – (1) Una dintre amazoane. (2) Una dintre cele mai cunoscute harpii.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 710.

AEROPE Soţia lui Atreu, rege al cetăţii Micene, şi mama lui Menelau şi a lui Agamemnon. A fost aruncată în mare de soţul ei, fiindcă a nutrit o dragoste neîngăduită, faţă de cumnatul ei, Tieste.

AETHLIUS Fiul lui Eol, soţul tinerei Calice şi tatăl lui Endymion.

AEX Una dintre doicile lui Zeus în mitologia greacă, originară din Creta. Mai târziu, numele ei a fost dat unei constelaţii.

AFAREU Regele Messenei, tatăl lui Idas şi al lui Linceu (2), tineri care au îndrăznit să se împotrivească Dioseurilor, Afareu este amintit printre eroii vechiului Peloponez.

AFEA Zeiţa în mitologia greacă, adorată în insula Egina, unde îi era dedicat un templu vestit... Era originară din Creta.

AFI Numele zeului Heimdr-ill din mitologia scandinavă, când acesta s-a întrupat în om, pentru a doua oară, devenind părinte al oamenilor liberi.

O mare putere asupra sentimentelor şi simţurilor muritorilor şi nemuritorilor: a făcut ca Elena să se îndrăgos, tească de Paris, a trezit patimi în Fedra şi în Medeea. A iubit, printre alţii, pe închise, cu care a avut un fiu, pe Enea. Cultul său a fost răspândit mai ales în Cipru, Citera, Corint şi în Argos (5), considera sacri porumbeii şi

mirtul. La romani, a fost cunoscută cu numele de Ve

1US.

Ipmer, *Iliada*, *XX*, 40, 312 şi urm.; Pierre Louis, *Ai rodită*, *obiceiuri vechi*, roman; George Moore, *Ai rodită în Aulis*, român; Praxiteles, *Ai rodită din Cnidos*, sculptură; alte sculpturi ale lui idias şi Scopas. Sunt vestite: *Venus Capitolina*, din Roma, *Venus Un Milo*, de la Luvru. San, dro Botticelli, Rafael, Correggio, RuDens, etc., pictură

IGADIST → AGDIŞTI

1AMEDE Arhitect grec vestit, împreună cu fratele lui, Trofoniu, a construit templul din Delfos dedicat lui Apollo şi o clădire în care să se păstreze tezaurul regelui Beoţiei. Tot ei au jefuit însă treptat aceste comori, utilizând un coridor secret de acces în incintă. Când Aga-mede a fost surprins de rege, Trofoniu i-a tăiat capul, de frică să nu-l denunţe şi pe el. Pământul însă l-a pedepsit pentru crima sa, înghiţindu-l de viu.

AFRODIZII Serbări celebrate în insula Cipru şi la Pufos (2), în cinstea zeiţei Ai rodită. *AF RODIT A* Zeiţa frumuseţii, a iubirii, a voluptăţii şi a fecundităţii în mitologia greacă. După Homer, este fiica lui Zeus şi a Dianei, dar, conform etimologiei numelui, s-a născut din spuma mării (gr. a/ros, spuma mării). Tot ea mai este şi zeiţa mării, cu numele de Anadiomene („ieşită din mare”) şi protectoare a marinarilor şi a porturilor. Adorată mai întâi în Siria şi Caldeea, cu numele de Astharte şi Militta, şi-a ales în Grecia, ca loc de preferinţă, insula Citera, situată în Marea Egee. Ea a avut

AGAMEMNON Fiul lui Atreu, rege al cetăţii Micene. Când Atreu a fost ucis de Tieste, Agamemnon a fugit în Sparta, cu fratele lui, Menelau. Aici el a luat-o încăsătorie pe.

Clitemnestra, iar Menelau, pe Elena, fiicele regelui Spartei, Tindar. Când s-a iscat războiul împotriva Troiei, din cauza răpirii Elenei de către Paris „fiul regelui acestei

cetăţi, Agamemnon a devenit şeful suprem al armatelor greceşti, în timpul asediului Troiei, el a intrat în conflict cu Ahile, un alt erou grec, pentru sclava Briseis. După cucerirea Troiei, Cassandră, preoteasă a lui Apollo, i-a prezis că va fi omorât, ceea ce s-a şi întâmplat de îndată ce a ajuns la Micene, ucigaşii. Iţii fiind Egist şi Clitemnestra. Mai târziu, Oreste, pentru a-şi răzbuna părintele, i-a ucis pe amândoi.

Agamemnon, Ce/ore Ze, *Eumenidele*, tragedii; Sofocle, *Electra*, tragedia; Euripide, *Oreste* şi *Ijigenia în Taurida*, tragedie; Homar, *Iliada*; Eschil, tragedie; Seneca, *Agamemnon*, tragedie; Voltaire, *Oreste*, tragedie; Vittorio Alfieri, *Agamemnon*, tragedie; James Thomson, De Vicente García la Huerta, Nepomucene Leniercier, *Agamemnon*, tragedie; Darius Milhaud, melodramă, *Oreste recucerit de Ifigenia*, frescă pompeiană; *Sacrificiul Ifigeniei*, frescă pompei ană

AGANICE Vrăjitoare din mitologia greacă, renumită în Tesalia.

AGANIPEE (1) Serbări organizate în cinstea muzelor. (2) Epitet atribuit muzelor. Inspiratoare ale harului poetic.

AGANIPPE Nimfă, fiica râului Permes, xdin Beotia, care izvora din muntele Helicon. Era protectoarea unei fântâni consacrate lui Apollo şi muzelor, a cărei apă avea darul de a-i inspira pe posti-*AGAPENOR* Rege al, Arcadiei. A luat parte la războiul împotriva Troiei, în funcţia de comandant al grecilor din Arcadia; la revenirea în patrie, a întemeiat, în insula Cipru, oraşul Paf os (2), unde a ridicat un templu zeiţei Afrpdita.

a) *AGATODEMON* (*1*) Epitet dat de greci unui zeu egiptean, socotindu-l un fel de

„Înger păzitor”. (2) Unul din numele lui Pionysos, ca wvator al situaţiilor critice, *AGAVE* (1) Fiica lui Cadmos şi a Harmoniei. Şi-a ucis propriul fiu, pe Pentru, în timpul unei serbări dionisiace, cuprinsă de o criză de nebunie

inspirată de Zeus, drept pedeapsă că acesta s-a împotrivit introducerii cultului său în Beotia. (2) Una dintre nereide. (3) Una dintre amazoane.

AGDIŞTI sau *AGADIS1* (*1*) Nume al zeiţei Cibele, provenit de la muntele Agdos, în vârful căruia se înălţa templul ei cel mai vechi. (2) Hermafrodit de origine, divină.

ACELAOS Unul din pretendenţii Penelopei (porci), soţia lui Ulise.

Hpmer, *Odiseea*, *XX*, 321 – 339; *XXII*, 131, 13G, 212, 241, 247, 327*ACELA ST* (lat, care nu râde) Poreclă dată lui Pluto.

AGENOR Fiul lui Poseidon şi al Libiei şi rege al fenicienilor în mitologia greacă, părinte al lui Cadmos şi al Europei. Cartagina a fost numită – şi Cetatea lui Age-nor, fiindcă Didona descindea din acest rege. Când Europa a fost răpită de Zeus prefăcut în taur, Agenor l-a trimis pe Cadmos şi pe ceilalţi fii, Fenix şi Cilice, pe urmele surorii lor, interzicându-le să revină acasă fără ea.

Virgiliu, *Eneida*, I, 338

AGENOREA Zeiţa muncii şi a industriei la greci, la romani, a fost zeiţa curajului d a avântului nelimitat.

AGESILAOS Un alt nume al lui Hades, deoarece împreună cu Hermes conducea pe oameni şi popoarele din împărăţia umbrelor infernale.

Fierre Corneille, *Ageailas*, tragedie b) 21

AGIEUH Epitet al zeului Apollo, provenit de la atributul, s. au de protector al drumurilor şi drumeţilor.

AGLAIA Una dintre cele trei graţii în mitologia romay na. Numele ei înseamnă „strălucire”.

A fost soţia lui Hefaistos.

AGONALII Serbări romane instituite în cinstea zeului Ianus „de regele Numa Pompiliu, în ziua de 9 ianuarie; după alţii, la 11 ianuarie sau 21 mai şi 31 decembrie.

AGONI Zei romani, invocaţi de cei ce doreau să întreprindă o acţiune de mare importanţa. *AGLAURA* Fiica lui Cecrop şi preoteasa zeiţei Atena. A avut două surori: pe Erse şi Pandrosos. În timpul unui război interminabil, Aglaura, pentru a salva oraşul, s-a aruncat din înălţimea Acropolei, pentru că un oracol a prezis că numai printr-un astfel de sacrificiu oraşul va fi salvat, în templul care i s-a înălţat, tinerii atenieni rosteau, un jurământ de credinţă patriei, ori de câte ori plecau în luptă. După o altă versiune, zeiţa Atena le-a încredinţat fiicelor lui Cecrop o cutie, interzicându-le să o deschidă. Când, curioase, Aglaura şi Erse au deschis Cutia, şi-au pierdut minţile şi s-au aruncat de pe Acropole. Oyidiw, *Metamorfoze*, II, 739 şi urm.

AGNIS Divinitatea» arhaică a focului în mitologia vedică, sub toate formele lui. Prezenţa lui este oriunde, chiar şi în corpul omenesc; purificator, anulează păcatele şi este invocat mult pentru aceasta; ocroteşte casa şi înlătură toate efectele magici duşmănoase. Soarele este marele foc al cerului „ca şi fulgerul şi trăsnetul, după credinţa respectivă. Este numit şi Pavaca, „purificatorul”.

AGNOS (*l*) Una din nimfele care l-au hrănit pe Jupiter… (2) Izvor sacru de pe muntele Liceu, în care, în perioade secetoase, un preot al lui Jupiter arunca o ramură de stejar, invocând ploaia.

c) 22.

AGO RAI A Numele zeiţei Atena, ca inspiratoare a oratorilor în timpul adunărilor populare şi dătătoare de înţelepciune, tuturor celor ce aveau de luat o hotărâre.

AGRA Colină din preajma râuluv Issos, pe care se celebrau micile serbări Elensine, în cinstea revenirii primăverii, odată cu întoarcerea Persefonci din Infern, pe pământ.

AGRAULA Soţia lui Cecrop şi mamă a Agkiurc-i. La Atena, i s-a consacrat o pădurice. De la zeul M ne a avut o

fiică, numită Alcippe.

AGRIA Fiică a lui Edip, ucisă la porunca uzurpatorului tronului acestuia, Creon.

Sofocle, *Edip rege. şi Edip la Colonos*

[*GRIOPE* Un alt nume al Eurâdicei.

GROSTINE Epitet folosit pentru nimfe, ca fiinţe iigreste, legate de pământ.

Aâăă ÂA Denumire cil dâre era cunoscută Grecia în vremurile, lui Homer (secolele XI-X î.Hr.). De aici, locuitorii s-au num, it ahei.

AH AR Divinitate cu înfăţişare omenească în mitologia vedică. După legendă, a dat viaţă, din propria-i substanţă, tuturor creaturilor însufleţite.

AAELAU Fiu al eroului troian Antenor.

AHELOU Zeul râului cu acelaşi nume – din Helada, în mitologia greacă, fiul lui Oceanus şi al zeiţei Thetis (1). Şi-a disputat-o cu Heracles pe Deianira, dar semizeul l-a învins, chiar dacă el a luat mai multe înfăţişări, printre care, pe aceea de taur, apoi i-a smuls un corn şi l-a constrâns, să se ascundă în râul Toante, numit de atunci Ahelou.

Cornul a fost luat de naiade şi, umplut ou fructe şi flori, şi a rămas în mitologie cu numele de cornul abundenţei. După alte versiuni, Ahelou însuşi i-a dat lui Heracles cornul Amalteei, pentru a şi-l recăpăta pe al său. Cornul abundenţei se referă la fertilitatea felului din preajma râului Ahelou. Ahelou este reprezentat sub forma unui bătrân cu coarne, a unui şarpe cu cap de om sau a unui taur cu cap de om şi barbă lungă. Qvidiu, *Metamorfoze*, VIII, 547 şi urm., IX, I şi urm.

AHEMENIDE Tovarăş de luptă al lui Ulise; a fost părăsit în insula lui Polifem şi salvat de Enea, care l-a luat cu sine până în Italia. Virgiliu, *Eneida*, III, 61.4; Ovidiu, Metamorfoze, XIV, 158 şi urm.

AHEMOM sau *AHMON* Divinitate feniciană, strămoş al lui U r anus şi Ţi deu. *ĂHEROE* Copac – pâop – consacrat zeilor din înfefh, care creştea de-a lungul Aheronului (1).

ÎERON (1) Fiul Soarelui şi al Terrei în mitologia

Seacă, preschimbat în râu şi rostogolit în Infern, pen-i că a potolit setea titanilor când aceştia s-au răzvră-împotriva lui Zeus. (2) Un alt Aheron a fost tatăl eriniilor.

Virgiliu, *Eneida*, VI, 107

AHERUSA Peşteră pe ţărmul Mării Negre, prin care se credea că se pătrunde în Infern…

v

AHERUSII Nume generic dat mlaştinilor, peşterilor şi lacurilor din Italia, Grecia şi Egipt, prin care se credea că se ajunge în regiunile infernale.

AHEU Strămoşul cel mai îndepărtat al aheilor, fiul lui Xuto: şi al Creusei, fiica lui Erehteu.

AHILE Rege al Tesaliei (Grecia), fiul lui Peleu şi al zeiţei Thetis (2). Aceasta, pentru a-şi face fiul invulnerabil, l-a scufundat în râul Styx, dar, ţinându-l de călcâi, a făcut ca această parte a piciorului să rămână neudată. De copil, a fost încredinţat centaurului Chiron, care i-a dat o educaţie demnă de un semizeu. Ulise l-a luat cu sine la luptele împotriva Troiel", unde s-a dovedit a fi unul din principalii eroi: avea o armură de nepătruns, Făurită de Hefaistos, şi patrii cai nemuritori. A refuzat însă să mai lupte, când sclava Briseis i-a fost răpită de Agamemnon. Omorârea prietenului cel mai apropiat, l; ttroclu, de către unul din apărătorii Troici, Hector, fi i îl regelui cetăţii, l-a făcut să reintre în luptă şi să-l ucidă pe acesta, târându-l în urma carului său de luptă, ilr trei ori în jurul cetăţii. S-a îndrăgostit apoi de Polixeriia, fiica lui Priam şi a Hecubei *şi*, când a Vrut să o ia de soţie, Paris, un alt fiu al lui Priam, pentru a-şi răzbuna, fratele – pe Hector –, l-a ucis cu o

săgeată, care l-a atins tocmai în călcâi. Pe mormântul pe care grecii i l-au ridicat pe promontoriul Sigeu, la cererea zeilor, fiul său, Pirrus, a sacrificat-o pe Polixenia şi a ridicat un templu.

Simbolizează eroismul total.

Homer, *Iliada*, l, 121 şi urm., XVIII, 22 şi urm., 231 şi urm., 318 şi urm; Publius Papinius, *Ahileide*, tragedie; Arctin din Milet, *Etiopida*, *Distrugerea Troici*; Pindar, poeme: Euripide, *Hecuba* şi *Ifigenia în Aulida*, tragedii; Statius, *Ahileide*, poem epic; Goe-the, *Ahileide*, poem; H. von Kleist, *Pentesilea*, tragedie. Legrentzi, *Ahile în Scir* „operă; Jean Galbert da Campistron, *Ahile* şi *Polixehia*, libret de operă, pe muzică de Lully şi Collasse; Pietro Metastasio, *Ahile în Scir*, melodramă; Giovanni Paisiello, melodramă; Luigi Cherubini, balet pantomimă; Domenico Cimarosa, *Ahile la asaltul Troiei*, opera; *Despărţirea lui Ahile de Briseis*, frescă pompeiană; *Ahile* şi *Aiax*, frescă în Muzeul etrusc al Vaticanului; *Ahile la Scyros*, bronz, relief la Luvru; Giulio Romano, Eugène Delacroix, Rubens, Dominique Ingres, François Gerard J, B. Regnault, France & ca Pritnaticcip etc., pictură. Frangois Rude etc., sculptură

AHILEA Insulă legendară din Marea Neagră, în care Ahile a fost adorat ca zeu. *AHMEON* (1) Erou grec e; *el* pentru că şi-a ucis fiul, a fost torturat de eonii, ca şi Oreste, care a comis aceeaşi faptă. (2) Unul dintre cei mai vechi zei ai fenicienilor, părinte al cerului şi al pământului.

AHMON → APIEMON

AHRIMAN sau *ANGRA-MAINYU* Divinitate supremă în mitologia persană, simbol al răului, în veşnic contrast cu Ahura Mazda, zeul binelui, ambii introduşi de Zarathustra în mitologia orientală. Războiul dintre cei doi zei s-a încheiat, după trei mii de ani, cu victoria lui Ahura Mazda. Personificare simbolică a luptei veşnice, între geniul luminii şi acel al întunericului.

MURA MAZDA → ORMUZĂ. [IA. → EEA

UAX Unul dintre principalii croi greci din războiul în potriva Troiei, fiul lui Oileu. Când Troia a căzut în mâinile grecilor, Aiax a răpit-o pe Cassandra chiar din sanctuarul Atenei, unde îşi căutase adăpost; a fost pedepsit de zei şi a pierit într-un naufragiu, în drum spre patrie. După o altă versiune, la moartea lui Ahile, Aiax a pretins-o pe soţia acestuia, dar i-a fost luată, prin luptă, de Ulise „De indignare, s-a sinucis cu propria-i spadă.

Virgiliu, *Knc*, *ida*, I, 41; Homer, *Iliada*, XV, 415 şi urm.; Canova, *Aiax*, sculptură; Sofocle, *Aiax*.

tragedie; Ugo Foscolo, *Aiax*, tragedie; André Gide, *Aiax*, poem dramatic

AIDONE (1) Rege al moloşilor, popor din Epir, care l-a întemniţat pe Teşea pentru, că a încercat să o răpească din împărăţia lui Pluto pe Persefona. (2) Fiică a lui Pandareu şi soţie a lui Zeto. Şi-a sufocat copilul fără să-şi dea seama, în timpul somnului; suferinţa a preschimbat-o într-un sticlete.

AITA Divinitate etruscă a Infernului, identificată cu Hades din mitologia greacă.

AIUS LOCUTIUS Profet misterios, despre care se spune că într-o noapte i-ar fi avertizat pe locuitorii Romei de apropiata invazie a galilor. A avut un templu la Roma.

M.ALCOMENA Oraş în Beoţia, renumit pentru cultul /e/iţei Atena.

I, ASTOR (i) Unul din cei patru c-ai ai lui Hades. (2) i icniu răzbunător în mitologia greacă.

ALBA LONGA Oraş din Latâum, întemeiat pe locul unde Ascaniu, fiul lui Enea, a găsit o scroafă albă. Este oraşul-mamă al Romei de mai târziu. Tullus Osti-lius, al treilea rege al Romei, l-a distrus către anul 650 î.Hr. Virgiliu, *Eneida*, I, 271; Titus-Livius, *Ab urbe condita*, I, 22

ALBLON Fiul lui Neptun, în mitologia greacă, uriaş care împreună cu Bergion a vrut, să-l împiedice pe Heracles să „traverseze Rinul (după alţii Ronul). Zeus i-a pedepsit pe amândoi, făcându-i. să piară sub o ploaie, de pietre.

l

ALBUNEEA Sibila căreia îi era consacrat un templu în pădurea Tiburului, de lângă Tivoli. Era numită şi sibila tiburtină.

ALCESTA Fiica lui Pelia şi a Anaxibiei, soţia regelui Adânc t. Acesta, cu ocazia căsătoriei, a omis să aducă o jertfă zeiţei Artemis care, mimată, l-a obligat să-şi ia zilele. Apollo a convins-o pe zeiţă să accepte în locul lui Admet pe mama, pe tatăl sau pe soţia acestuia. S-a sacrificat atunci Alcesta „din mare iubire faţă de soţul ei. Heracles, înduioşat de sacrificiul ei, a coborât în Infern şi, deşi Hades s-a arătat potrivnic, a luat-o totuşi de acolo şi a redat-o soţului ei.

Euripide, *Alcesta*, tragedie; Vittorio Alfieri, *Alcesta*, tragedie; Benito Perez Gâldos, *Alcextn*, tragedie; Hugo von Hofmannsthal, *Alcesta*, tragedie, J.B. Lully, *Alcesta*, melodramă; C.W. Glück, Alcesta, operă lirică *ALCEU* Fiul lui Perseu şi al Andromedei, soţul Ippomenei, tatăl lui Amfitrion şi, deci, bunic lui Heracles.

ALCIDE Nume al lui Heracles, provenit de la Alceu, strămoşul din partea mamei, jar după alţii, de la cuvântul grec *alke*: forţă, vigoare, curaj.

ALCIMEDON (1) Marinar care a încercat să-l răpească pe Bachus, dar a fost preschimbat xăe acesta într-un delfin. (2) Erou grec care şi-a dat propria fiică de soţie zeului Heracles.

ALCIMENE (1) Unul din fii lui Iason şi al Medeei, omorât de mama lui, drept răzbunare că a fost abandonată în favoarea Creusei (1), fiica regelui Corintului. (2) Fiul lui Glaucos (3) şi al Eurimediei. A fost omorât dintr-o eroare

de fratele său, Bellerofon. *ALCIN CE* (1) Fiica lui Polib (1) şi soţia lui Amfiloh. A fost constrânsă de Artemis să-şi părăsească soţul împreună cu copiii, şi să-l urmeze pe Xantos, drept pedeapsă că lăsase fără simbrie pe una din sclave. (2) Una din doicile lui Zeus.

ALCINOU Rege al feacilor, popor care locuia în insula Corfu, şi părinte al Nausicăi şi al lui Laodamant (2), vestit pentru bunăstarea supuşilor săi. L-a primit cu mare prietenie pe Ulise şi, la plecare, i-a dat o corabie are să-l ducă până în patrie, în Itaca. Acelaşi rege i-a / (azduit pe argonauţi în drumul lor spre casă. Iloiner, *Odiseea*, VI, VII; VIII, IX, XI, XIII

AÂCIONE (1) Plică lui Eol, zeul vânturilor. Soţia lui Ce i ce, cu care forma o pereche ideală. Când Cei ce a murit, în timpul unei furtuni pe mare, Alcione şi-a luat! e de durere, neputând suprtivietxu soţului. Au fost transformaţi apoi amândoi în păsări de mare, cu numele de alcioni. (2) Una din pleiade.

Iividiu, *Metamorfoze*, XI, 41-O şi urm; Gabriele D'Annunzio, Ui i/ we, poeme

— *Al, CIONEU* Unul din titanii răzvrătiţi împotriva lui i îs, învins de acesta, şi-a căutat, după o versiune, adăpost pe Lună, unde a fost surprins de zeiţa Minerva şi azvârlit pe Pământ. Aici însă a fost ucis de Heracles, deşi se bucura de atributul de a fi nemuritor.

Frescă în Muzeul etrusc al Vaticanului.

ALCIOPE → ALCIPPE

ALCIPPE sau *ALCIOPE* Fiica lui Ares, şi a Aglaurei, iubită de zeul Poseidon. *ALCITOE* (1) Fiica lui Mineu, rege al cetăţii Orchomenos; pentru că a contestat originea divină a lui Dio-nysos şi a refuzat să participe, împreună cu fiicele ei, la serbările date în cinstea zeului, acesta a preschimbat-o în liliac de noapte. (2) Una dintre nereide.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IV

ALCM. ENA Fiica lui Electrion, soţia lui Amfitrion, regele Tirintului, şi mama lui Euristeu. Din unirea cu Zeus, care, îndrăgostit de ea i s-a înfăţişat sub, trăsăturile soţului, l-a născut pe Heracles. A fost şi soţia lui Radamant.

Sofocle, *Amphitryon*, tragedie; Eschil, *Amphitryon*, tragedie; Euripide, *Era clizii*, tragedie; Plaut, *Amphitryon*, comedie; Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 281 şi urm.

ALCMEON Fiul lui Amfiarau şi al Erifilei. Aceasta, dorind să obţină de la Polinice un colier în schimbul dezvăluirii locului unde era ascuns soţul ei, Amfiarau, pentru a nu participa la războiul împotriva Tebei (2), l-a trădat şi şi-a însuşit colierul. Soţul ei a murit în război, iar «Alcmeon a ucis-o pentru această faptă nesăbuită, după care a înnebunit, în rătăcirea lui, a ajuns până la Tegeu, care i-a dat de soţie pe fiica lui, Alfesibea. Acesteia, Alcmeon i-a oferţi colieru} smuls mamei lui. Mai târziu, el a ajuns la regele Ahelou şi a luat-o de soţie pe fiica acestuia, Caliroe (1), căreia i-a dat în aer acelaşi colier şi peplu, luat de la Alfesibea, sub pretextul că le va oferi templului lui Apollo, din Delfos. Aflându-se adevărul, fraţii primei soţii l-au ucis. Caliroe a obţinut de la Zeus permisiunea ca fiii ei, aflaţi la o vârstă fragedă, să devină maturi şi să-şi răzbune părintele. Astfel a fost ucisă întreaga familie a lui Tegeu.

ALES-O (1) Unul din fiii lui Agamemnon şi ai sclavei Briseis. A fost preschimbat în munte, fiindcă a complotat împotriva Clitemnestrei, soţia legitimă a lui Agamemnon; muntele este acela la poalele căruia Persefona culegea flori, când a fost răpită de Pluto.

(2) Vizitiul lui Agamemnon. După căderea Troiei, a fugit în Italia, unde a întemeiat oraşul Faleria” (azi Civită Castellana).

Virgiliu, *Bncida*, *X*, 411

ALETE (1) Fiul lui Egist. A fost ucis de Oreste, fiul lui

Agamemnon, fiindcă a vrut să-i uzurpe acestuia tronul din Micene. (2) Unul din însoţitorii lui Enea în drumul spre Italia, după părăsirea Troiei cucerite de greci.

ALETRION Confident şi favorit al lui Ares. Pus de pază în timpul întâlnirilor zeului cu Afrodita, într-o dimineaţă nu s-a trezit la timp şi cei doi au fost surprinşi de Ilefaistos, soţul Afroditei. Ares, înfuriat, l-a preschimbat pe neglijentul paznic într-un cocoş (*Gallo*) osândin-dii-l să vestească pe veci răsăritul soarelui.

ALEXIAR Fiul lui Heracles şi al zeiţei tinereţii şi frumuseţii, Ebe.

3 J

ALFESIBEA Prima soţie a lui Alcmeon, părăsită acesta pentru Caliroe (1). de t.

ALIRROŢIU Fiu al lui Poseidon. A fost, ucis de Ares, fiindcă a încercat să o răpească pe Alcippe, fiica lui Ares şi a Aglaurei.

ALFEU Fiu al lui Oceanus şi al zeiţei Thetis (1), vânător care a îndrăgit-o pe nimfa Aretusa şi a fost respins de Aceasta. Artemis l-a preschimbat într-un râu, iar pe Aretusa într-un i zrvor. Alfeu, pentru a se apropia de Aretusa, şi-a găsit totuşi loc de scurgere pe sub pământ, pentru a-şi uni propriile ape cu acelea ale Aretusei, care se aflau în Sicilia, lângă Siracusa.

ALFHEIM (1) Oraş în cer în mitologia nordică, în care locuiau geniile luminoase, adică cele bune, care-i aşteaptă acolo pe cei drepţi. (2) Palatul unuia din cei mai importanţi zei nordici, Freyr.

ALIA Una dintre nereide.

ALICE Nimfă marină (oceanidă), fiica lui Nereu şi a nimfei oceanice Doris.

ALII Serbări celebrate în insula Rhodos şi apoi la Atena, în cinstea lui Apollo.

ALILLAT Divinitate din mitologia arabă, simbolizând

soarele, venerată totodată ca zeiţă a frumuseţii şi mamă a zeilor.

ALIMEDE Una dintre nereide.

ALIPES Epitet al lui Mercur, însemnând „cu aripi la picioare”.

ALISSITOE Nimfă iubită de Priam, regele cetăţii Troia, de la care a avut un fiu, pe Esac.

„*ALITERX* Profet din Itaca, patria lui Ulise. I-a ajutat pe Ulise şi pe Telemac în lupta împotriva pretendenţilor Penelopei (porci).

Homer, *Odiseea*, II, 253; XVII, 68; XXIV, 451

ALITES Nume dat ele romani păsărilor din zborul, cărora preoţii puteau face o profeţie (porumbei, rândunele etc.).

ALLIROE Una din concubinele lui Neptun zeul roman al mării.

ALLODOLA Pasăre – ciocârlie – în care a fost preschimbată Scilla (2), fiica lui Nixus, rege al Megarei. Dintr-o iubire nesăbuită pentru Slinos, duşmanul propriului ei tată, şi-a trădat totodată şi patria, lăsând-o să fie ocupată de duşman. Zeii l-au transformat şi pe Nixus într-un vultur.

„*ALMA MATER* Epitet dat de romani Terrei şi zeiţei l Ceres, având semnificaţia „mamă care, ne hrăneşte”.

ALMOPE Unul din uriaşii care s-au răzvrătit împotriva lui Zeus.

la) *E* Serbări date în cinstea lui Dionysos şi Pemetra. Erau celebrate la Atena şi Eleusis…

Dicţionar de mitologie zeiţei

ALOIZI Nume generic pentru Otp şi Efialte, fiii lui Poseidon (sau, după alte versiuni, ai lui Alpu), – uriaşi care voiau să cucerească Olimpul (1). Apollo i-a ucis cu săgeţile lui. În Infern, ei stau legaţi cu şerpi de o coloană, spate în spate, şi sunt torturaţi să audă necontenit ţipătul unei

bufniţe. După Homer, ei au avut meritul de a consacra muzelor muntele Helicon.

Homer, *Iliada*. V, 385; *Odiseea*, *XI*, 308

ALOPE Fiica lui Cercione. A avut de la Poseidon un fiu, pe Hippotoon, motiv pentru care Cercione a pedepsit-o, îngropând-o de vie. Zeii au schimbat-o într-un izvor, lângă Eleusis.

ALORUNI (1) Genii sau spirite în mitologia germană. (2) corespunzând larilor, penaţilor. În mitologia germană Alorune erau denumite femeile care exercitau arta profeţiei.

ALOU Uriaş, fiul Geei şi tatăl aloizilor.

ALSEIDE Nimfe ale pădurilor, care-i speriau uneori pe călători.

ALTEA Soţia lui Eneu, regele Calidoniei (Grecia), sora Ledei şi mama lui Meleagru. La naşterea fiului ei, moirele i-au prezis că acesta va muri odată cu stingerea focului din vatră, de aceea Altea întreţinea cu grijă focul aprins. Mai târziu, când Meleagru şi-a ucis unchii în urma unei neînţelegeri, Altea, cuprinsă de furie, *a* aruncat apă în jar şi în aceeaşi clipă Meleagru şi-a dat ultima suflare. De disperare, Altea s-a sinucis şi ea.

ALTEŢE Tatăl frumoasei Laotoe, una din soţiile lui Priam.

Homer, *Jliada*, XXI, 86; XXII, 51

ALTIS Pădure care împrejmuia templul lui Zeus din Olimpia, de unde se culegeau ramurile de măslin ce încununau frunţile învingătorilor la jocurile olimpice.

ALUZZA Idol venerat de vechii arabi, înaintea lui Mă-ho-med.

AL-ZOHARAH Nume dat de arabi stelei Venus, adorată ca divinitate de seamă. *AMADOCO* Erou hiperborean, a cărui umbră a pus pe fugă pe galii care au îndrăznit să atace sanctuarul de la Delfos al lui Apollo.

AMADRIADE Nimfe ale pădurilor, fiice ale lui Nereu şi Doris. Trăia, a şi mureau odată cu copacii în care se năşteau şi care erau, de obicei, stejari (gr, *drys*, stejar). Simbol al vieţii vegetale.

AMALTEEA (1) Capră care l-a alăptat în Creta pe Zeus copil şi al cărei corn, rupt din joacă, a fost umplut cu toate bunătăţile dorite de nimfele care l-au crescut pe Zeus; din pielea ei, mai târziu, Zeus şi-a făurit scutul. (2) Numele sibilei cumane care a oferit spre vânzare lui Tarquinius Superbus cărţile sibiline. (3) Oraş în insula Cipru, în care Venus avea unul din templele Sale.

Poussin, *Capra Amalteea alăptând pe Zeus*, pictură

AMAN sau *OMAN* Divinitate venerată de vechii perşi şi identificată cu soarele.

AMARILLÂS Nimfă sau păstoriţa pe care Virgiliu, în *Bucolice*, a celebrat-o în aşa măsură, încât numele ei a fost dat şi Romei.

AMARINTIA Epitet al zeiţei Diana, de la numele satului din insula Eubeea, în care era venerată.

AMATA Soţia lui Latihus, regele Latiumului, şi mama Laviniei. Ea l-a susţinut pe Turnus, logodnicul fiicei ei, în lupta împotriva lui Enea. Văzând că Turnus a pierdut această luptă, s-a sinucis. Virgiliu, *Eneida*, VII, 343; XII, 56, 593 şi urm.

AMATERASU Zeiţa soarelui în mitologia japoneză, personificată într-o pasăre. Mitul acesteia şi acela al zeului Susanovo, personificare a ploii, sunt nucleul central al mitologiei japoneze, pe care se bazează originea lumii; Amaterasu i-a învăţat pe oameni cultivarea, orezului, meşteşugul ţesutului etc. Templul dedicat acestei zeiţe este cel mai vechi din Japonia, împăraţii acestei ţări se numesc şi astăzi „nepoţi ai soarelui»”, deci descendenţi ai acestei divinităţi.

AMATUNTA Oraş în Cipru, cunoscut pentru cultul dedicat Afroditei. Indignată că aici i se jertfeau şi oameni, zeiţa i-a preschimbat pe toţi locuitorii în tauri.

AMAZOANE Femei războinice în mitologia greacă, fiice ale lui Ares şi ale Afroditei. Au apărut în Capadochia (Asia Mică) şi s-au stabilit pe ţărmurile, râului Termodont. Au ajuns, de asemenea, până în Sicilia şi au luat parte la războiul Troiei împotriva grecilor, pentru a o răzbuna pe regina lor, Pentesilea, ucisă de Ahile. Nu admiteau printre ele prezenţa unui bărbat. Fiicelor lor, avute din unirea cu gargarii, şi care rămâneau la ele, îi se ardea sânul drept, pentru ca să poată fotgisi mai bine lancea şi arcul (gr, *mazos*, să-ţi). În cele din urmă au fost învinse de Heracles, care a pus stăpânire pe centura reginei lor, Hippolita. Împotriva lor a luptat şi Tezeu. Homer mai vorbeşte şi de invadarea Liciei de către amazoane şi înfrângerea lor de către Bellerofon.

Homer, *Iliada*, VI, 186. Şi urm.; Fidins, *Puliclet şi Cresilas*, sculptură; *Heracle*. *n în lupta cu amazoanele*., pictură pe un vas antic, în Muzeul din Bruxelles; *Ahile împotriva pentexileei*, pe o amforă din British Museum; Rubens, Giulio Romano, Jacob Jer-daens, pictură

AMBARVALII Serbări câmpeneşti ale vegetaţiei la romani, care aveau loc la sfârşitul l u n S mai, întâi în cinstea lui Marte, apoi în cinstea zeiţei Ceres. Preoţii se numeau arvali. Ei organizau procesiunea de-a lungul câmpurilor şi implorau zeii să le dea recolte bogate.

AMBROZIE Hrana zeilor în mitologia greacă, după cum nectarul era băutura lor, care le dădea nemurirea şi tinereţe veşnică. Tot astfel se numea şi un unguent cu care îşi parfumau capul. Cu ambrozie se hrăneau şi caii zeilor. Se credea că este luată din grădinile hesperidelor.

AMENT1 Regatul morţilor în mitologia egipteană. Amenţi înseamnă apus, adică acolo unde soarele dispare. Morţii l-ar însoţi într-o barcă până în lumea «mbrelor, unde

acesta, o dată ajuns, nu mai are nicio putere.

AMESHASPENTA în mitologia persană, grupul celor şase genii sau sfinţi nemuritori, care stăteau în jurul tronului lui Ahura Mazda: Asha (justiţia desăvârşită), Vohu Mana (gândul cel bun), Kshathra (puterea zeului asupra oamenilor), A'rmaiti (umilinţa, mamă a înţelepciunii şi a inspiraţiei), Halirvatat (sănătatea obţinută din satisfacerea tuturor dorinţelor), Ameretat (nemurirea).

AM FI ARAU „Fiul lui Apollo – şi al Hâpermnestrei, ghicitor renumit în antichitate. A participat la vânătoarea mistreţului în Calidonia. şi la expediţia argonauţilor. Şi-a prevăzut sfârşitul, ca participant la expediţia împo, triva Tebei. (2), şi a murit înghiţit de pământ, împreună cu caii săi. După moarte, a fost trecut în rândul zeilor, iar unul din popoarele Aticei i-a dedicat un oracol, ascultat tot atât cât cel din Delfos.

Eschil, *Cei şapte împotriva Tebei*, \ragedie; Staţium, *Tebaida*, poem epic

AMFIDAMANT Fiul lui Buşiris aare obişnuia să-i sacrifice zeilor pe străinii ce-i cădeau în mână. A fost ucis de Heracles şi oferit jertfă zeilor.

AMFÂDEMONT A oferit ospitalitate atrizilor când s-au dus în Itaca pentru a încerca să-l convingă pe Ulise să participe la expediţia împotriva Troiei. A fost unul din porci; în ultima zi a încercării acestora de a o cuceri pe soţia lui Ulise a fost ucis de Telemac.

AMFIDROMIE Ceremonie rituală la greci, care consta, în bptezarea nou-născutului după cinci zile de la naşcere şi prezentarea lui înaintea altarului şi a focului aprins cu această ocazie.

AMFILOJJ Fiul lui Amfiarau şi al Erifilei. În înţelegere cu fratele său, Alcmeon, şi-a ucis propria mamă, pentru vina de a-şi fi trădat soţul, în schimbul unui colier şi al unui peplu. A luat parte la expediţia împotriva Tebei (2) şi la războiul Troiei şi a fost ucis de Mops, în timpul unei

neînţelegeri.

38.

AMFINOMEA Mama lui Iason, comandantul suprem al argonauţilor, îndurerată şi disperată de soarta fiului ei, nemaiputând suporta despărţirea de el, s-a sinucis, împlântându-şi un pumnal în piept.

AMFION Fiul lui Zeus şi al Antiopei (2), rege al Tebei (2), frate geamăn al lui Zeto. Avea o liră măiastră, primită în dar de la Hermes sau – după altă versiune – de la Apo. Ho, cu sunetele căreia îmblânzea fiarele pădurii, mişca din loc obiectele şi ar fi ridicat chiar zidurile Troiei.

AMFITRION Fiul lui Alceu şi nepot al lui Perseu, căsătorit cu Alcmena. În absenţa acestuia, în timpul unuia din multele războaie în care a luptat, Zeus s-a servit de înfăţişarea lui pentru a o seduce pe Alcmena, care, după această convieţuire, a dat naştere lui Heracles. Plaut.

Amphitrion, comedie; Luis de Camoefis, *Amfitrion*, comedie; Fernand Perez de Olivia şi Juan, de Timon, eda, comedii; Molière, *Amfitrion*, comedie; Hugo von KJeist, dramă;

Jean Giraudoux, *Amfitrion 38*, comedie; Henry Purcel! şi Gasparini, melodrame; André Erriest Grétry, *Amfitrion*, operă

AM FIT RIT E Nereidă, fiica lui Nereu, şi a, lui opris, simbolul forţei naturale a mării, cu care este identifica: la. A fost soţia lui Poseidon, cu care a avut un fiu, pe Triton, şi multe fiice, nimfele marine. Este reprezentată în multe imagini, şezând într-o tras un că sub formă de scoică, purtată pe malurile mării de Delfini şi însoţită de tritoni şi nereide.

AMFRIS10 Râu în Tesalia pe malurile dăruia Apello, când a fost izgonit din Olimp (1), a păscut turmele lui Admet. Tot aici, spune o legendă, l-a jupuit de viu, legându-l de un pin, pe satirul Marsyas, care l-a învins jintr-o

întrecere poetico-muzicală.

AMHARIA – Zeiţa a dreptăţii şi *a* răzbunării în mitologia etruscă.

AMICLA Una din cele şapte fiice ale Niobei, căsătorită cu Diomede (i), de la care a avut un fiu, pe lacint.

AMICLE Oraş în Campania (Italia), ai cărui locuitori nu pronunţau numele dorilor fiindcă le-a fost prezis că aceştia îi vor nimici într-o zi. Când dorit au venit, într-adevăr, nimeni nu a vestit debarcarea lor, de teamă de a le rosti numele; şi astfel oraşul a fost cucerit cu uşurinţă. *AMICOS* (1) Rege al Bitiniei (Asia Mică), fiu al zeului Poseidon şi al unei nimfe, Melia. A fost un boxer neîntrecut, dar Pollux l-a ucis cu un singur pumn, atunci când i-a călcat pământul. (2) Unul din centauri, ucis de lapiţi. (3) Tovarăş al lui Enea.

AMIMONA Una dintre danaide. Din iubirea cu Poseidon l-a născut pe Naupliu (1).

AMÂNTA. Păstor din preajma lui Narcis. Torquato Tasso, dramă pastorală

AMINTERE (1) Rege al dolopilor, popor din Epir. A fost ucis de Heracles, fiindcă i-a interzis să calce pe pământurile sale. (2) Fiu al lui Egist, ucis de propria-i soţie, o danaidă, în noaptea nunţii.

AMON Divinitatea supremă în mitologia egipteană, adorată mai întâi în Teba (2); a fost asimilată cu zeul solar Amon Ra. Mai târziu, în Grecia, a fost identificată cu Zeus şi personificată cu cap de berbec şi corp omenesc. Oracolul ei se afla în oaza Sivuah din desertul Libiei. Acolo, Alexandru cel Mare a fost primit de preoţi şi adorat ca fiu al lui Amon.

AMOR sau *CUPIDON* Zeul iubirii în mitologia romană, fiul zeiţei Venus şi al lui Jupiter. Purta un arc şi o tolbă cu săgeţi, cu care îi rănea pe cei ce voia să-i facă să

se îndrăgostească.

MPEL (1) Fiul unui satir şi preot al lui Dionysos.

! 2) Promontoriu vestit în insula Samos, legat de multe, egende ale Greciei antice.

AMULIU Frate al lui Numitor, rege al oraşului Alba Longa. L-a detronat pe Numitor şi i-a omorât fiii, iar pe Rea Silvia a constrâns-o să se facă vestală; elncl ea *a* devenit totuşi mamă, n ăscându-i pe Romulus şi Re – mus, Amuliu i-a aruncat în apele, Tibrului. Mai târziu, cei doi fraţi, salvaţi de la moarte, l-au ucis.

Utfă CEE Serbări în Grecia antică, în onoarea Dioscuri –, cărora li se jertfeau miei albi.

INADIOMENE Epitet al Afroditei, care se referă laşterea ei din spuma mării, pelle.

Afrodita Anadiomene, pictură la

I.NAHITA Divinitate persană simbolizând fertilitatea şi vegetaţia; patrona apele, pământul roditor şi agricultura.

AN AP Zeul râului cu acelaşi nume din Sicili a, care’s. a un it din dragoste „cu nimfa Ciane, preschimbată în fevor de către Pluto.

ANAPANOMENA Izvor lângă sanctuarul din pădurea Dodona. I se atribuia capacitatea de a reaprinde focurile stinse şi invers.

AN AS ABIA Nimfă în mitologia, greacă. Urmărită de Apollo, s-a refugiat într-un templu al zeiţei Artemis pentru a scăpa de dragostea lui şi aici zeiţa a făcut-o invizibilă.

AN ASCI Fiu pe care Castor l-a avut din iubirea cu Febe (4), fiica lui Leuci p. Acesta a fost motivul pentru confruntarea între Dioscuri şi fiii lui Afareu.

ANAXARETE Nimfă din Cipru sau – după altă versiune – din Salamina. Drept pedeapsă pentru că l-a respins pe păstorul o fi care s-a sinucis din dragoste pentru ea, Afrodita a transformat-o în piatră. Ovidiu,

Metamorfoze, XIV, 698 şi urm.

ANAXIBIA Soţia lui Strofiu, regele Focidei „sora lui Agamemnon şi mamă a lui Pilade, prietenul lui Oreste.

ANAXITEA Danaidă iubită de Zeus şi mama lui Olen.

ANAXOS Soţia lui Electrion, regele Micenei, mama Alcmenei.

ANCHIRROE Fiica Nilului, soţia lui Belo, mama lui Egipt şi a lui Danaos.

ANCEU (1) Fiu, după o versiune, al lui Poseidon. Un prezicător i-a spus că nu va apuca să bea vinul produs de propria-i viţă de vie. Când vinul a fost gata şi el se pregătea să-l încerce, i s-a spus că un porc mistreţ îi devastează, via. A plecat să ucidă animalul, dar a fost ucis el de acesta. (2) Un alt Anceu a fost unul din argonauţi. A participat la vânătoarea mistreţului din Cali donia.

ÎNCHISE Membru al familiei lui Priam, regele. Troici. A fost iubit de Afrodita, de la care a avut un fiu, pe Unea. Acesta, când Troia a fost incendiată, l-a salvat, ducându-l pe umeri până la corăbii. Bătrânul a murit apoi n Sicilia, lângă Trapani. Enea şi Aceste i-au înălţat pe muntele Erix im mormânt măreţ.

Virgiliu, *Eneida*, II, 635, 087, 721. Şi urm.; Frescă la Pompei; Michelangelo, Rafael etc., pictură.

AND AŢE Zeiţa victoriei la vechii locuitori ai Galiei şi Britaniei. Locuitorii din comitatul Essex i-au dedicat o pădure, în care erau jertfiţi prizonierii de război.

ANDHRIMUR Bucătar în mitologia germană, care pregătea pentru zeii din Walhalla porcul mistreţ Sahrimuir.

ANDROCLE Unul din fiii lui Eol, regele vânturilor. A domnit în Sicilia Orientală. *ANDROCLEA* Una din fiicele regelui teban Antipen, care s-a jertfit pentru salvarea oraşului de sub ameninţarea lui Heracles, aşa cum îi ceruse un oracol.

ANDROGEU Fiul lui Minos, regele Cretei, şi al

reginei Pasifae. Victorios în toate jocurile, mai ales în Panathenae, a fost ucis de un grup de rivali invidioşi, care ar fi fost împinşi la acest act de regele Atenei, Egeu. Tatăl lui, pentru a-l răzbuna, a pornit, un război împotriva ilirienilor pe care i-a învins şi le-a pretins, în fiecare an, şapte tineri şi şapte tinere, drept hrană pentru Minotaur. Tezeu a reuşit să-i scape pe atenieni de acest umilitor tribut.

Eneida, VI, 20

ANDROMACA Soţia lui Hector, unul din apărătorii Troiei, şi mama lui Astianax. După căderea Troiei, a fost luată sclavă de Neoptolem, iar după moartea acestuia, a devenit soţia lui Elenos, un alt fiu al lui Priam. Este simbolul soţiei, fidele, înţelepte şi ataşate total familiei. I-a ridicat, în Epir, un mausoleu magnific primului ei soţ, Hector. Homer, *Iliada*, VIII, 187; VI, 371 şi urm.; XII, 437 şi urm.; Euripide, *Andromaca* şi *Troienele*, tragedii; Ennius, *Andromaca captivă*, tragedie; Virgiliu, *Eneida*, II, 456, III, 297 şi urm.; Jean Racine, *Andromaca*, tragedie; Di Feo, Sacchini, André Ernest Grétry, Giovanni Paisiello, melodrame; Saint-Saëns, *Andromaca*, operă pe textul lui Jean Racine

ANDROMEDA Fiică a lui Cefeu (2), regele Etiopiei, şi a Casiopeei. Deoarece a avut îndrăzneala să declare că întrece în frumuseţe nereidele, Poseidon a făcut ca un monstru marin să pustiască regatul tatălui ei. Locuitorii ar fi putut să scape de acest monstru, numai dacă ar fi expus-o pe Andromeda furiilor lui. În timp ce îşi aştepta sfârşitul, legată de o stâncă, a fost salvată de Perseu, care l-a ucis pe monstru şi a luat-o cu sine, devenindu-i, după aceea soţ.

Ovidiu, Metamorfoze, IV, 670 şi urm., V, l şi urm.; frescă în Casa Dioscurilor din Pompei; Rubens, *Eliberarea Andromedei*; Ubaldo Gandolfi, Andromeda – *Perseu*, Benvenuto Cellini, Perseu, sculptură (relief în soclu); G. Giacobbi, Claudio Monteverdi, melodrame

ANDROS Divinitate marină în mitologia slavă, corespunzând zeului roman Neptun.

ANGERBODA Divinitate feminină uriaşă în mitologia nordică, prevestitoare de nenorociri. Soţia, lui Loke şi mamă a trei monştri, dintre care cel mai important a fost lupul Fenrir; ceilalţi doi au fost şarpele Midgard şi Hei, stăpâna regatului morţii, Itelhe im.

ANGERONA Zeiţă a tăcerii în mitologia romană, reprezentată cu un deget pe buze. Conducea adunările în care trebuia să se respecte o absolută discreţie.

ANGITIA Zeiţă venerată de marsi, vechi locuitori din *jurul* lacului Fucino. (Italia). I se atribuia darul de a îmblânzi şerpii şi cunoaşterea ierburilor medicinale. Virgiliu, *Eneida*, VII, 759

ANGRA MAINYU → *AHRIMAN*

ANGUS Zeiţă a iubirii în mitologia celtică.

ANHUR Zeu egiptean, simbol al forţei cosmogonice a /, soarelui. Numele său înseamnă „călăuza soarelui".

ANIGRO Râu în Tesalia (Grecia), în care centaurii răniţi de Heracles la nunta cu Plippodamia şi-au spălat rănile, înroşind şi tulburindu-i apele, până atunci renumite pentru limpezimea lor.

ANIKETOS Fiul lui Heracles şi al zeiţei tinereţii veşnice, Ebe.

u yes-*ANIOS* Rege al Delosului, care l-a primit cu bunăvoinţă pe Enea în drumul său spre Italia. A fost fiul şi preotul lui Apollo. Fiicele sale aveau darul de a preface tot ce atingeau „una, în vin, alta, în ulei şi a treia, în griu. Agamemnon a încercat să le ia cu el 3 a Troia, dar Dionysos, le la care ele primiseră acest dar, le-a transformat în porumbei! Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 622; Virgiliu, *Eneida*, III, 80

ANIRAN Geniul tutelar al nunţilor în mitologia sană, per *ANKA* Un fel de pasăre fenix (1) în mitologia persană.

Avea cap de om.

AN'fEA Soţia, lui Porcul, rege al Argeşului (5), la care s-a refugiat Bellerofon, după ce şi-a ucis, într-o vânătoare, din greşeală, propriul frate. Antea, urzind o seamă de intrigi împotriva lui, l-a denunţat soţului ei, pentru purtare necuviincioasă, faţă de c-a, după care şi-a pus capăt zilelor.

AN M A PE REN N A Divinitate în mitologia romană, căreia îi erau dedicate serbările din martie ţinute pentru a întâmpina primăvară cum se cuvine. Unele versiuni o identifică cu sora Didonei, pe care, după ce a murit, a urmat-o în Italia. Bine primită de Enea, a stârnit gelozia soţiei acestuia, Lavinia, care a plănuit să o omoare. Avertizată în somn de Didona, a fugit noaptea din palat, înecându-se în râul Numicius şi fiind transformată în nimfă.

AN N A PIJRNA Zeiţa vedică a bogăţiei şi a libertăţii. Este reprezentată stând pe o frunză de lotus, cu o lingură mare în mână. Era invocată de săraci în fiecare dimineaţă, pentru hrana lor zilnică.

ANNIO Regele insulei Delos, cel mai important preot al lui Apollo. Cele patru fiice ale sale au fost răpite de Agamemnon.

AN NONA. Zeiţa romană a abundenţei, personificare a recoltei anuale.

AN S H AR Zeul primordial în mitologia asiro-caldeeană, care împreună cu Kishar a dat naştere lui Anu f Anshar reprezintă cerul, iar Kishar, pământul.

ANTAMTAPPES Infernul într-o legendă orientală, reprezentat printr-o pădure întunecoasei, cu plante spinoase şi câini sălbatici, viespi şi muşte.

ANTENOR Rege trac, unul din sfătuitorii cei mai înţelepţi ai lui Priarn, regele Troiei. A pledat pentru trimiterea Elenei înapoi grecilor, dar nu i s-a dat ascultare, în timpul incendiului Troiei, a fost salvat de Enea şi a ajuns

cu acesta în Italia. Aici, *a* întemeiat Padova, numită o dinioară Antenorea.

Homer, *Iliada*, III, 148, 203, 2G2; VII, 347; Sofocle, *Antenorizii*, tragedie; Virgiliy, *Eneida*, *î*, 242

I'ANTEROS Fiul lui Marte şi al zeiţei Venus, frate al lui Eros. Spre deosebire de acesta, personifica un sentiment opus iubirii pure. Anteros şi Eros sunt reprezentaţi ca doi copii cu aripi, disputându-şi o ramură de palmier.

ANTESFORII Serbări ale florilor, celebrate la începutul xrimăverii, în Sicilia, în onoarea zeiţei Ceres şi a fiicei acesteia, Persefona. Asemenea ceremonii se ţineau şi în Argos (5), în cinstea Horei.

ANTESTERII Serbări celebrate la Atena, în luna februarie, timp de trei zile, în cinstea lui Dionysos, în timpul cărora entuziasmul mulţimii dezlănţuite nu avea limite şi se bea vin nou.

AN T EU Uriaş faimos, fiul lui Poseidon şi al Ge. ei. Era de neînvins în orice luptă, atâta timp cât atingea pământul, vigoarea primind-o de la mama sa. A fost ucis însă de Heraeles care, ştiind acest lucru, l-a sufocat, ridicându-l în – brale, deasupra pământului. Până la uciderea sa că e către Heracies, omorâşe la rândul lui pe toţi călătorii care trecuseră prin deşertul Libiei, fidel unui jurământ făcut tatăllui lui, de a-i ridica un templu construit numai din capete omeneşti. Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 183; Antonio d el Pollaiolo, pictură *ANTICLEA* Mama lui Ullse, de la care eroul grec, întâmpinând-Q în Infern, a aflat că murise de durere, din cauza lipsei lui îndelungate. Homer, *Odiseea*, IX, 85

ANTIFATE, Rege alle, strigonilor, popor sălbatic, antropofag, care a ucis mulţi dintre tovarăşii de drum ai lui. Ulise, după cum povesteşte el însuşi regelui Alcinou.

Homer, *Odiseea*, X, 106, 114, 199.

ANTIGONA Fiica lui Edip şi a Iocastei, soră a Izmenei, a lui Eteocle şi a lui Polinice. După orbirea tatălui ei, Antigona îl însoţeşte în exil, în Atica, până când acesta cade pradă furiilor. Reîntoarsă la Teba (2), a asistat la uzurparea tronului tatălui ei de către propriul unchi, Creon, şi la uciderea celor doi fraţi, apoi a fost condamnată a fi îngropată de vie de uzurpator, pentru că se îngrijise de cenuşa fraţilor ei. Dar, demnă, îşi ia singură viaţa. A fost un exemplu de dragoste filială şi fraternă. Cu ea a murit şi Emon, fiul lui Creon, care o iubea.

Eschil, *Cei şapte împotriva Tebei*, tragedie; Euripi, de *Antigona*; Sofocle, *Edip la CeloiiOK* şi *Antic/oua*; Luifii. Alnmanni, *Antigona*, tragedie; Jean Rotrou, *Antiyona mm despre milă*, tragedie; Ra-cine, *Thebaida*, tragedie; Vitlorio Alfieri, *Antigona*, tragedie; Jean Cocteau, Jean Anouilh, *Antigonn*, tragedii. Jldebrando Pizzt tu, Mendelsohn Bartoldi, Saint-Sacns, Arihur Honneger etc., Stravinsky, *Kdip rege*, muzică *ANTILOH* Fiul lui Nestor, erou în războiul împotriva Troiel", cel mai buh prieten al lui Ahile, după Patrocle.

d) El a fost cel care i-a comunicat lui Ahile moartea lui Patrocle. A fost ucis de Memnon, fratele lui Priam, regele Troiei, în timp ce lupta pentru a-şi salva părintele.

Horner*, Iliada*, XXIII, 423, 541, 556; Homer, *Odiseea*, IV, 187; Pindar, *Pitica*, VI

ANTIN OU (1) Unul dintre pretendenţii Penelopei (porci), ucis de ¥lise, la reîntoarcerea sa în Itaca. (2) Tânăr din Bitinia, favorit al împăratului Hadrian. După moarte, împăratul i-a construit un templu şi mai multe oraşe (Antinopolis, întemeiat în 130 – 131, în Egipt). A fost adorat în tot cuprinsul Imperiului Roman. Homer, *Odiseea*, IV, 660, 773; XVII, 409; XXII, 8

ANTIOPE (1) Regina amazoanelor. A fost făcută prizonieră de Heracies, care i-a cedato lui Tezeu, care o iubea. (2) Fiica regelui teban Nicteu, ademenită de Zeus

transformat în satir, de la care a avut doi fii, pe Amfion şi pe Zeto. Tatăl său a vrut s-o ucidă, dar a fost salvată de soţul ei, Lico. Repudiată mai târziu, a rămas la curte unde, a doua soţie a acestuia, Dirce, a maltratat-o. Cei doi fii ai ei au eliberat-o şi au răzbunat-o.

Oorreggio, *Antiope adormită*; Jean Antoine Watteau, *Antiope /surprinsă de Jupiter*, pictură

INU Stăpânul cerului, rege şi părinte al tuturor zeilor

Îi mitologia asiro-caldeeană I s-a ridicat un templu în „ssur, identic celui dedicat zeului

Adad. *NUBI* Fiul lui Osiris, una din cele mai, de seamă di – Inităţi în mitologia egipteană. Era reprezentat cu cap e câine sau de şacal, el fiind cel care intra în libertate En morminte, şi cel care însoţea sufletele morţilor la Ju-Secata de Apoi, înaintea lui Osiris. Pentru condamnarea

„Dicţionar de mitologi»

40

sau iertarea păcatelor, greutatea inimii celui defunct avea un mare rol. Grecii şi romanii l-au asimilat lui Cerber.

Virgiliu, *Eneida*, VIII, 698

ANUKET Zeiţa apei în mitologia egipteană… Adorată în Nubia şi în Tebaida Meridională, sub înfăţişarea unei femei purtând pe cap o cunună împletită din pene roşii de papagal. *AONJS* Fiul lui Poseidon, adorat în Beoţia, care se numea, şi Aonia.

APOB, *OMII* Serbări pe care grec, îi le celebrau făcând sacrificiile nu pe altar, ci pe podeaua templului sau direct pe pământ.

APOLLINARH Jocuri în cinstea lui Apollo celebrate la ROma, timp de cinci zile, în t prima parte a lunii iulie, în Circo Massimo. Au fost instituite în perioada celui de al doilea război punic (219 – 201 î. Clar.), iar Apollo era

aclamat ca zeu al victoriei.

AONIDE Epitet dat muzelor, după numele izvorului şi al muntelui Aonio (Helicon), din Beoţia, consacrat lor.

AORN Lac renumit în Epir (Grecia), din care emanau gaze atât de mirositoare, încât se credea a fi una din intrările în Infern.

APAM NAPAT Divinitate arhaică din mitologia iraniană, zeul apei. Numele său înseamnă chiar „fiul apei”.

I

APATURII Serbări dedicate de greci lui Zeus şi Atenei. Aveau loc în octombrie şi corespundeau cu intrarea şi înscrierea: copiilor între membrii societăţii. Părul lor, tăiat cu această ocazie, era diferit zeilor.

API. S. Una din cele mai vechi divinităţi ale mitologiei egiptene, închipuit sub înfăţişarea unui taur. Iniţial simbol al fecundităţii, atribxitele lui s-au înmulţit cu timpul, prin asocierea cu alţi zei, dobândind totodată şi noi centre cui tu ale.

APOLLO Fiul lui Zeus şi al Latonei, născut la Delos, la poalele muntelui Cânt. Zeu al luminii şi al soarelui – (Febos), al cântecului, al muzicii şi al poaziei; maestru al muzelor, ideal al frumuseţii masculine. La greci era considerat zeul binelui şi al frumuseţii, cel ce-i face pe oameni să respecte legea, aducător de fericire, zeu al medicinii şi părinte al lui Esculap. În Italia, a fost adorat după bătălia de la Acţiuni, în care împăratul August se spune că a fost victorios, deoarece fusese sub protecţia lui Apollo. I s-a ridicat un sanctuar pe colina Palatinului, la Roma.

Homer, *Iliada*, I; Virgiliu, *Eneida*, VIII, 704; Fidias şi Praxite

Ies, *Apollo dei Belvedere* în Muzeul Vaticanului; G. L, Bernini etc. sculptură; Andrea Manteg, na, Perugino, Rafael, Paolo Ve-ronese, Diego Rodriguez Velásquez.

Dürer, pictură l *APOPI* Zeu din împărăţia întunericului, încarnarea răutăţii în mitologia egipteană. Simbol al patimilor potrivnice omului, al catastrofelor din natură şi al desertului ameninţător al Egiptului, cu furtunile lui de nisip.

APORRETA Nume generic al misterelor religioase, care trebuia să fie tăinuite cu rigurozitate.

APOTEOZĂ Ceremonie prin care erau divinizaţi toţi cei ce aduceau servicii însemnate patriei sau omenirii. Printre aceştia, figurează o bună parte din împăraţii romani, poeţi, compozitori.

Aurelius Prudentius Clemente, *Apotheosis*, poem didactic; Goethe, *Apoteoza artistului*; François Couperin.

Apoteoza lui Corelli, sonată; François Couperin, *Apoteoza lui Lully*

APOTROPENI Nume dat zeilor care îndepărtau „de oameni bolile şi nenorocirile, adoraţi mai ales de egipteni.

APPIA Nimfă romană.

ARALLU împărăţia morţilor la: asiro-caldeeni, aflată undeva la apusul soarelui... Acolo trăiau divinităţile infernale Ereskigal şi Nergal.

ARCADIA Provincie în Peloponez (Grecia), pământ a cărui rară frumuseţe naturală a inspirat numeroase legende. Sunt cunoscute cuvintele asociate picturii *Păstorii din Arcadia* de Nicolas Poussin, Et in Arcadia ego" (Şi eu am fost în Arcadia) – simbol al nostalgiei după o fericire pierdută.

Jacopo Sannazzaro, *Arcadia*, roman pastoral; Sir Philip Sidney, *Arcadia*, roman pastoral; Lope de Vega.

Arcadia, roman pastoral

APjă ARAS; Nimfe ale apelor în mitologia vedică; baiadere, dansatoare cereşti, oferite drept răsplată războinicilor morţi în lupte, în mitologia brahmanâcă.

AQUILON Vânt rece şi furtunos din nord-est, în

mitologia romană, fiu al zeului Eol şi al Aurorei. Era închipuit ca un om bătrân cu părul alb şi cu coadă de balaur, ţinând în mână o tavă cu măsline.

ARADBA Zeu al războiului în mitologia mongolilor.

ARAHNE Tânără ţesătoare din Colofon (Lidia, Asia Mică), în mitologia greacă, de o rară îndemânare. Luându-se la întrecere cu Atena, care o învăţase această artă, şi înfruntând-o cu un orgoliu nestăpânit, aceasta, indignată, i-a sfâşiat pânza şi a lovit-o cu propria ei suveică. Arahne, umilită, s-a spânzurat, dar zeiţa a transformat-o într-un păianjen, condamnat, să-şi vadă veşnic pânza sfâşiată.

Ovidiu, *Metamorfoze*, VI „l şi urm.; Paolo Veronese, Velásquez, pictură; Stefano della Bella, acvnforte *ARCAŞ* Fiul lui Zeus şi al nimfei Calisto. Pieră a transformat-o într-o ursoaică. Fiul ei, neştiind de această metamorfoză, într-o zi, la vânătoare, era pregătit să o ucidă, dar a fost oprit de Zeus, care l-a schimbat şi pe el într-un urs, punându-i pe amândoi printre ceilalţi aştri: Ursa Mare şi Ursa Mică. După altă versiune, acest zeu i-a învăţat pe oameni să semene griul, să facă pâine l şi să toarcă lina.

Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 466

ARCESIU Părinte al lui, Laerte, rege al Itacăi. Homer, *Odiseea*, XIV, 182 *ARCHELAU* Unul din cei cincizeci de fii ai lui F<rfnt căsătorit cu danaida Anaxibia. 8 P

Descendentul lui Herades şi întemeietor al Şi.

ARCIGAL Preot al misterelor lui Atis şi Cibele, al căror cult a fost importat în Italia din Asia Mică în sec. III.

ARDAH Fiu al lui Vulcan în mitologia romană.

ARDEA (*l*) Fiu al lui Ulise şi al' Circei, întemeietor al oraşului cu acelaşi nume din Latium. (2) Vechi oraş al rutulilor, asupra cărora domnea Turnus.

ARDUINA (1) Divinitate personificând pădurea ardeni-l'or, la-oelţi. (2) Nume atribuit, de sabini şi de gali, Dianei, protectoare a vânătorilor.

ARES Zeul războiului în mitologia greacă. Fiul lui Zeus şi al Herei. Prietene nedespărţite îi erau Discordia, Spaima, Groaza şi Uciderea şi iubea războiul cu voluptate. A fost îndrăgit de Afrodita, de la care a avut un fiu, pe Eros. Deşi nemuritor, era totuşi vulnerabil. Dio-mede, protejat de Minerva, l-a lovit grav, iar giganţii l-au înlănţuit pe un munte, de unde a fost liberat de Hera des. Mitologia romană îi atribuie paternitatea lui Romulus şi Remus, pe care i-ar fi avut de la vestala Rea Silvia. La început, în Italia, era zeul agriculturii şi astfel romanii i-au dedicat prima lună a primăverii, martie.

Iubirea dintre Marte şi V emis, frescă la Pompei; *Ares Ludovisi* în Muzeul Termidor din Roma, *Ares*

Borghese, la Luvru, sculpturi, *Canava*, Thorvaldsen, sculptură

A RET E Soţia regelui feacilor, Alcinou, şi mama Nausicăi. Simboliza virtutea.

Bfomer, *Odiseea*, VII, 54, 66 şi urm., 141 şi urm., 233 şi urm. *ARETO* Unul din fiii lui Nestor. Homer, *Odiseea*, III, 414.54

ARETUSA Fiica lui Nereu şi a nimfei Doris în mitologia greacă. Era nedespărţită de Diana, care, pentru a o îndepărta de zeul fluvial Alfeu, a preschimbat-o într-un izvor. Acesta a ajuns-o însă *pe* căi subterane şi şi-a unit apele cu ale ei. Legenda spune că Aretusa, care se afla în Sicilia, i-ar fi povestit zeiţei Ceres cum i-a fost răpită fiica de către Pluto. Este reprezentată des pe monedele vechi ale Siraeusei, însoţită de delfini, ca şi pe drahmele din anul 510 î.Hr.

ARGE (1) Unul din – ciclopi. (2) Una din multele fiice ale lui Zeus. După altă versiune, fiică şi a Herei şi, ca atare, soră a lui Vulcan.

ARGEA Serbare dată la Roma, în fiecare an, la 15 mai. Cu această ocazie, vestalele aruncau în Tibru manechir, ne din trestie, simboluri ale vechilor sacrificii

omeneşti.

ARGESTE sau EURO Personificare a unui vânt vijelios în mitologia romană, bătând dinspre vest.

ARGIA Soţia lui Polinice în mitologia greacă. Când acesta a murit, împreună cu sora lui, Antigona, a vrut să-i înmormânteze, aşa cum se cuvine, rămăşiţele pământesti, înfruntând hotărârea regelui Creon, dar au fost condamnate amândouă la moarte. Zeii, înduioşaţi, au preschimbat-o într-un izvor.

ARGIFON Epitet al lui Mercur, după ce l-a ucis pe Argos (2), monstrul cu o sută de ochi.

ARGIRA Nimfă din Tesalia, care l-a iubit cu pasiune [pe păstorul Selen. Simţind că moartea ei este aproape, acesta s-a stins ca o umbră. Afrodita a preschimbat-o pe ea într-un izvor şi pe el într-un râu. Selen, cu timpul, a uitat de Argiră şi a devenit, un râu în care cei ce se scăldau nu-şi mai aminteau niciodată de persoanele dragi.

Alcmeon şi al profetesei Mantos (1)... (2) Unul din fiii lui Nestor, care şi-a jertfit viaţa pentru a-şi salva părintele.

ARGIVA Epitet al zeiţei Hera, ca protectoare a Argosului (5).

ARGONAUŢ-I Cei cincizeci de eroi greci care, cu cincizeci de ani înainte de războiul Troiei, conduşi de Iason, au participat la expediţia pentru cucerirea-lânii de aur. Printre ei erau Heracles, Castor, Pollux, Peleu, Te-seu.

Apo llonios din Rodos, *Argonanticele*, poem epic; Caius Valerius Flaccus, *Argonauticele*, poem epic; la Orvieto, un vas, pe care argonauţii sunt zugrăviţi în timp ce se pregătesc să plece spre Colhida; Piero di Oosimo, pictură

ARGOS (1) Zeu grec, care îşi are originea în zeul egiptean Argos, frate al lui Osiris; pus de acesta să o păzească pe Isis în prezenţa a o sută de paznici, care trebuia să-i spună tot ce face zeiţa. (2) în mitologia greacă,

monstru cu o sută de ochi pe care Hera l-a însărcinat s-o vegheze pe nimfa Io, ştiind-o iubită de Zeus. Acesta însă se folosi de Hermes, care l-a adormit pe Argos şi astfel a reuşit să ajungă la Io. Hera l-a prefăcut atunci pe Argos într-un păun, pe care l-a împodobit cu o sută de culori pentru a-i răsplăti credinţa. (3) Corabia care i-a transportat pe argonauţi în expediţia pentru cucerirea lânii de aur. (4) Câinele lui Ulise. (5) Capitala regiunii cu acelaşi nume din Grecia, renumită ca fiind locul de origine al atrizilor.

Fresce cu Argos la Pompei şi în Casa Liviei de pe Palatin, – la Roma; Rubens, *Argus păun*; Donato Creţi.

He. rmas oţeră Herei capul lui Argos, pictură

ARHILOH (i) Poet şi războinic grec, care a folosit cel dintâi versul iambic şi a fost, după o versiune, fiul lui

ARIADNA Fiica regelui Mi n os al Cretei, sora Fedrei şi a Minotaurului. Mama sa era Pasifae. Când Tezeu a fost condamnat să fie devorat de Minotaur, ea i-a dat un ghem cu aţă care i-a servit să iasă din labirint, după uciderea monstrului. A fugit apoi cu Tezeu care, după un timp, a părăsit-o pe o stâncă din insula Naxos. Aici a găsit-o Bachus, căruia i-a devenit soţie. Din partea lui a primit o cunună de aur, lucrată de Hefaistos. A intrat apoi în rândul stelelor.

Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII, 168 şi urm.; Vasul François, 570 î.Hr., azi la Florenţa, care-l reprezintă pe Tezeu părăsind-o pe Ariadna. Frescă în Casa Poetului din Pqmpei. *Ariadna adormită*, sculptură, azi în Muzeul Vaticanului. Ottavio Rinuccini*, Ariadna la Naxos*, operă, muzica de Claudio Monteverdi; Tho-mas Conte Ule, *Ariadna*, tragedie; Richard Strauss, *Ariadna* ta. *Naxos*, operă lirică

ARIETE Berbecul cu lâna de aur din mitologia greacă, pe care l-a luat în stăpânire Frixus şi a pus să fie păzit de un monstru în pădurea lui Ares. Când lâna a fost

cucerită de Iason, comandantul argonauţilor, Ariete a fost trecut printre aştri, ca cea dintâi constelaţie din zodiac.

IRIMASPI Popor legendar din Sciţia, căutător de aur în – apele râului Arimaspiro. Oamenii aveau un singur ni, precum ciclopii.

ARION (*l*) Fiu al lui Poseidon, renumit cântăreţ din ei teră şi poet, cinstit de Periandru, rege al Corintului. „J2) Cal care, la o mişcare de trident a lui Poseidon, a; însit din pământ şi a fost oferit, în dar oraşului Atena.

?. *r*» iirtt.

…f „le fi *r* iute ca fulgerul.

57

I) ARIPA SATANEI → AVESTIŢA

ARISBEA Prima soţie a lui Priam, regele Troiei, în mitologia greacă, şi apoi a lui Teucru (1).

ARISTENE Păstor de capre de pe muntele Tiţid n, lângă Bpidaur. Dispărându-i una din capre, el a găsit-o, nu departe, alăptând un copil, într-un nimb de lumină. Copilul era Esculap, fiul lui Apollo, şi al nimfei Coro-nida.

năr în armata romană, întors în Germania însă, a avut cruzimea de a extermina în pădurile Teutoburg întreaga armată romană a lui Varus, drept pentru care compatrioţii lui l-au declarat zeu.

Angelika Kauffmann, *Arminiu*, pictură în Pinacoteca din Viena

ARMONIDE „Renumit meşter troian care a construit, printre altele, corabia cu care Paris a răpit-o pe frumoasa Elena. Meşteşugul l-a învăţat de la zeiţa Pallas (1).

ARISTEU Fiul lui Apollo şi al nimfei Cirene în mitologia greacă. I-a învăţat pe oameni păstoritul şi albinăritul. A fost discipolul centaurului Chiron. A sperat, înaintea lui Orfeu, ca Euridice să devină soţia sa. Aceasta, însă, fugind din calea lui, a fost muşcată de un şarpe şi a dispărut dintre cei vii, fapt ce a dezlănţuit furia zeilor. Cu

timpul, după ce a adus jertfe manilor, Aristett a fost iertat de zei şi trecut în rândul semizeilor.

ARISTOL Tatăl lui Argos (2), monstrul cu o sută ochi ucis de Hermes.

de

ARMAITI Unul din geniile ameshaspenta preajma lui Ahura Mazda. Personificare a izvor de înţelepciune şi inspiraţie.

aflate în umilinţei.

ARMILUSTRII Ceremonii solemne de ispăşire şi purificare, care aveau loc în fiecare an la Roma, în ziua de 19 octombrie, pe Câmpul lui Marte, pentru a se implora zeilor victoria în războaie şi protecţie în timp de pace. Cei ce participau erau. Înarmaţi.

ARMINIU Fiul lui Segimer, rege al unui popor de războinici, de origine germanică, cheruscii. A servit de tâ*ARNA* Curtezană din insula Siton, care era atât de lacomă de bogăţii, încât zeii au preschimbat-o într-o bufliţă. Ea şi-ar fi trădat patria, în favoarea regelui Mi – al Cretei.

IPALIX (1) Fiica lui Arpalix, rege al Tracici, neîntreită la vânătoare. (2) Amazoană. (3) Cea mai frumoasă iară din Argos (5), de care propriul părinte, Climen, a îndrăgostit într-atât, încât i-a ucis soţul.

IPOCRATE Fiu al zeului Osiris şi, al zeiţei Isis în itologia egipteană, venerat ca zeu al tăcerii. Era – înşfăca un copil având într-o mină un corn al abunden –, iar degetul cel mare al celeilalte pe buze, implorând: era, Lângă el era o cucuvea, simbol al nopţii. Roma-au personificat tăcerea într-o zeiţă pe care au numit-o Muta sau Tacita.

ARREFORII Serbări care se celebrau în Grecia în cinstea zeiţei Pallas (1), protectoare a agriculturii şi, a ogoarelor.

ARSINOE (1) Fiica lui Nicocreon, regele Ciprului. A îndrăgit-o Arceofan care, respins, s-a sinucis. Moartea lui

59; nu a mişcat-o pe Arsinoe, oare a rămas până la urmă indiferentă. Zeiţa Afrodita, indignată, a preschimbat-o într-o stâncă. (2) Numele doicii lui Oreste, fiul lui Agamemnon.

ARTEMIS Zeiţa luminii lunare în mitologia greacă, aşa cum Apollo este zeul luminii solare. Fiică a lui Zeus şi a lui Leto, este şi zeiţa castităţii şi a fidelităţii conjugale. Trezind curiozitatea vânătorului Acteon care a surprins-o în timp ce se scălda împreună cu alte nimfe, înfuriată, l-a preschimbat într-un cerb, pe care l-au devorat apoi proprii lui câini. Ca divinitate terestră, Artemis este zeiţa vânătorii şi a săgeţilor care nu greşesc ţinta. ZQUS a înzestrat-o cu un arc şi săgeţi şi a făcut-o regina pădurilor. Mâniată de orgoliul Niobei, care se lăuda că avea cei mai frumoşi copii – ±şapte fete şi şapte băieţi, pe fete le-a ucis, după care Apollo, la rândul lui, i-a ucis pe băieţi. Templul din Efes, dedicat ei, era una dintre cele şapte Minuni ale lumii.

Artemis, sculptură la Luvru; *Diana însoţită de Acteon*, frescă la Pompei; Correggio Rubens, François Boucher, Jean Baptiste Corot, pictură; Jean Goujon, J.A. Houdon, Cari – Milles, Alexandre Falguie re, sculptură

ARTEMISIA Soţia lui Mausol, rele al Cariei (Asia Mică). La moartea acestuia, ea a ridicat, în memoria lui, un templu la Halicarnas, care, pentru monumentalitatea lui, s-a numărat printre cele şapte Minuni ale lumii. A fost socotită soţia model a antichităţii, ca şi Alcesta.

ARTEMISIU Promontoriu în insula Eubeea, unde. a fost, înălţat un templu zeiţei Artemis, pentru victoria repurtată aici împotriva lui Xerxes, regele perşilor.

ARTENIA Numele sibilei delfica, numită de unii chiar şi Dafnis.

ARUNTE Războinic etrusc, care, cu o săgeată, a ucis-o pe tânăra Camilla, o războinică volscă.

ARUNTIX Tânăr grec; dispreţuindu-l pe Bachus, a fost pedepsit de acesta să bea o cantitate enormă de vin, ceea ce l-a făcut să profite de propria fiică, Medulina, care l-a ucis.

ARURU Divinitate feminină în mitologia caldeo-asiriană. L-a ajutat pe Marduk în crearea neamului omenesc.

ARUSPICI Preoţi şi ghicitori etrusci, care pretindeau că au darul de a prevedea rezultatul, bun sau rău, al războaielor, examinând cu atenţie măruntaiele animalelor sacrificate zeilor. *ARVALI* Colegiu format din 12 preoţi romani, Fraţii Arvali, oare supravegheau cultul zeiţei Ceres. Ei recitau un cântec religios de mare frumuseţe, descoperit în anul 1773, imprimat pe o piatră. Aveau o pădure sacră, în apropierea Bornei.

ASBOL Unul din centaurii care s-au luptat cu lapiţii, fiindcă au vrut să răpească mireasa regelui acestora, Piritou.

ASCÂLAFOS (*1*) Fiul lui Aheron (2) şi al Nopţii în mitologia greacă. A denunţat-o pe Perşe fona lui Zeus că ar fi gustat dintr-o rodie, în Infern, unde fusese dusă de Pluto şi acest lucru a făcut ca şederea ei printre fiinţele infernale să se prelungească. Demetra, mama Persefonei, l-a schimbat pe Ascalafos într-o bufniţă. (2) Fiul lui Ares, unul dintre participanţii la războiul împotriva Troiei. Era îndrăgostit de frumoasa Elena şi, pentru a o cuceri, a luptat şi a murit sub zidurile Troiei. Homer, *Iliada*, XIII, 518; Ovidiu, *Metamorfoze*, V, 534 şi urm.

e) 61

ASCALII Serbări celebrate în cinstea lui Bachus, care constau dintr-un concurs de sărituri într-un picior, peste un burduf plin cu vin. La Roma şi la Laţiu, concurenţii se mânjeau cu drojdie de vin sau îşi acopereau chipul cu măşti comice, groteşti.

AJŞCANIU sau *1ULIU* Fiul lui Enea şi al Creusei (2)

în mitologia romană. A fost dus de părintele lui până în Italia, unde a întemeiat oraşul Alba Longa, pe care l-a făcut capitala regatului moştenit. Virgiliu, *Eneida*, *I*, 267, 644, 649; II, 710

ASCLEPIOS Zeul sănătăţii şi al medicinei în mitologia greacă, fiul lui Apollo şi al nimfei Coronida. A fost învăţat de centaurul Chiron să folosească arta vindecării oamenilor, folosind plantele pădurii. A ajuns îndemânatic şi în chirurgie. Legenda spune că ar fi vindecat bolnavii şi prin muzică. A fost ucis de Zeus cu un fulger, fiindcă acesta nu îngăduia unui muritor atâta har. În urma lui a rămas Igea, zeiţa sănătăţii, şi asclepiazii, înaintaşii medicilor de azi. I s-au înălţat numeroase temple. Cel mai vestit a fost cel din Epidaur.

ASCO Uriaş care l-a aruncat într-un râu pe Bachus, dar Mercur l-a salvat de la moarte. Bachus, după ce l-a jupuit, pe Asco, a făcut din pielea lui un burduf pe care l-a umplut cu vin şi nu s-a mai despărţit de el nicio –, dată.

ASCREU (*1*) Epitet al lui Zeus, provenit de la muntele Ascra, pe care s-a născut. (2) Numele poetului antic grec Hesiod, născut în Ascrea (Beoţia), căruia muzele i-au dat cimpoiul cu care îşi însoţea cântecele.

ASGARD împărăţia lui Odin în mitologia germană, care comunica ou pământul prin puntea curcubeului. Acolo a. 62

f erau trei palate: Gladsheim, în care Odin conducea adunarea zeilor, „Walaskialf, unde, se afla tronul şi din care vedea tot ce se întâmplă în lume, şi Walhalla, unde oferea eroilor din război un banchet veşnic.

ASHERE Figuri simbolice la fenicieni şi cananeeni, sculptate în lemn sfânt; o reprezentau, de obicei, pe zeiţa Astarte. Sunt pomenite în *Biblie* cu recomandarea dată vechilor evrei de a le distruge, fiind socotite drept idoli.

ASHIPU Preoţi prevestitori în mitologia caldeenilor. Luptau împotriva duhurilor rele, prin mijlocirea

descântecelor.

ASIIUR sau *ASSUR* Zeul suprem al asirienilor, numit şi „Cel binevoitor”. A fost socotit creator al universului, şi al oamenilor.

ASIA Fiica Oceanului şi a zeiţei Thetis (1), soţia lui Iapet şi mama uriaşilor Atlas, Prometeu şi Epimeteu.

ASOPO (1) Regină al cărei ţinut a fost devastat de zeiţa Hera printr-o ciumă, din răzbunare pentru dragostea pe care Zeus a nutrit-o pentru fiica ei, Egina. (2) Fiu al lui Oceanus şi al zeiţei Thetis (1), frate cu Asia. A fost preschimbat într-un râu de către Zeus, pentru faptul că l-a urmărit când i-a răpit fiica, iubită şi de el.

ASPALIDE Fiica lui Argos (2). A preferat să moară decât să fie soţia lui Tartar, regele Miletului.

ASPORENA Epitet al zeiţei Geea, după numele „templului dedicat ei la Asupren (Asia Mică), lângă Pergam.

...

ASSABIN Soarele la arabi, divinitate supremă.

ASSARAH Fiul lui Troos, rege al Troiei, bunic al lui închise.

lui Ahile, sub ochii îngroziţi ai mamei lui, de teamă că va reconstrui cetatea după incendiu.

Euripide, *Troienele*, tragedie; Seneca, *Troadele*, tragedie; Homer, *I Hâda*, VI, 404, 466 şi urm.; Virgiliu.

Eneida, II, 457; Jean Ra-cine, *Andromaca*, tragedie.

AS SUR → ASHUR

ASTREI Fiii lui Astreu şi ai Eribeei, în număr de douăzeci. Erau socotiţi titani.

ASSURIT Războinică, Ashur.

În mitologia asiriană, soţia lui

ASTARBEA Soţia lui Pigmalion (2), regele Tirului. După ce şi-a ucis soţul, prin strangulare, a fost ucisă, la rândul ei, de fiul vitreg, Balcazar, în momentul când acesta

a pus stăpânire pe tronul tatălui său.

ASTERIU Rege al Cretei, căsătorit cu Europa? fiica regelui fenicienilor; a crescut ca pe fiii săi pe copiii avuţi de Europa de la Zeus.

ASTERIA Sora Latonei. Nedorind să se supună dorinţelor lui Zeus, s-a aruncat în mare în locul unde mai apoi a apărut insula Ortigia sau Asteria.

ASTHARTE Divinitate feniciană a fecundităţii. Era reprezentată cu o semilună deasupra capului său, în arta siriană, cu două coarne de berbec. Era, de asemenea, zeiţa iubirii, a voluptăţii, a primăverii. Corespundea zeiţei egiptene Isis, zeiţei babiloniene Isthar, Afroditei şi Dianei.

ĂST I AN AX Fiul lui Hector şi al Andromacăi, al cărui nume însemna „stăpân al cetăţii". După o veche tradiţie, a fost aruncat de pe zidurile Troiei de Neoptolem fiul

ASTREU Titan, soţul lui Eos, lovit de trăsnetul lui Zeus, împreună cu fiii lui, şi apoi preschimbat în astru. A fost părintele celor patru vânturi: Boreas, de nord, Zefirul, de est, Euro, de vest, şi Noto, de sud.

ASURA în mitologia vedică, numele colectiv al tuturor divinităţilor. Cu timpul a indicat numai divinităţile răufăcătoare.

ASVINI Zei binefăcători în mitologia vedică, corespunzători Dioscurilor la greci. Aveau darul de a vindeca toate bolile şi de a-i ajuta, pe toţi cei aflaţi în primejdie. Marinarii îi venerau ca pe protectorii lor.

ATALANTA (1) Fiica lui Iason, regele Arcadiei; a fost părăsită, de părintele ei, de copilă, pe vârful unui munte, pentru că el şi-a dorit un băiat; acolo *a* fost alăptată de

1 ursoaică şi a dobândit o mare îndemânare pentru vână-ţarei A participat la vânarea porcului mistreţ din Calionia şi a rănit animalul de mo arte, primind în dar caii şi

pielea lui, din partea lui Meleagru, care i-a de-enit soţ. (2) Fiica lui Scheneu, regele ţinutului Scir; a st învinsă de Hippomeneu într-o alergare în care se edea neîntrecută, fiindcă în timpul competiţiei, neputând rezista tentaţiei, a cules merele de aur semănate în idrum de Afroditǎ, protectoarea lui Hippomeneu. Hippo

 meneu şi Atalanta au fost apoi schimbaţi de zei într-un leu şi o leoaică.

Ovidiu, *Metamorfoze*, X, 560 şi 686; frescă la Pompei în Casa lui Meleagru; Guido Reni, Abraham Janssens, pictură

ATAMANT Rege al Tebei (2). După ce şi-a părăsit soţia, pe Nefele, de la care a avut doi copii, pe Frixus şi Elle, s-a căsătorit cu Ino. Aceasta ar fi vrut să-i ucidă, dar ei au aflat şi au fugit spre Colhida pe berbecul cu lâna de aur. În drum, Elle, cuprinsă de ameţeală, s-a prăbuşit în mare, care de atunci, s-a numit Ellespont. Atamant, descoperind uneltirile lui Ino, a omorât-o împreună cu copiii ei, iar el s-a preschimbat într-un râu. După o legendă, în ultimul pătrar al lunii, în apele acestui râu s-ar aprinde o flăcăruie.

ATAR Focul, adorat ea divinitate supremă în mitologia persană.

A'l' ARGATIS Numele grecesc al zeiţei feniciene Astarte.

AŢE Personificare a fatalităţii în mitologia greacă, zeiţă a nenorocirilor şi a răzbunării, care se complăcea să provoace un rău, tulburând minţile oamenilor. Homar, *Iliada „*IX, 504 şi urm.; XIX, 91 şi urm.

ATENA Zeiţa înţelepciunii în mitologia greacă, ieşită, după legendă, din capul lui Zeus, gata îmbrăcată în armură. A fost războinică şi, în acelaşi timp, protectoare a artelor şi a păcii, ca şi a tuturor meşteşugurilor. Ea i-a învăţat pe oameni să înjuge boii, să cultive ogorul, să călătorească pe mări, să ţească şi să coase. A fost zeiţa

fecioară (Partem os), căreia i s-a ridicat un templu magnific, Partenonul, în Atena. Ei îi erau dedicate serbările numite Panatenee. Se numea şi Pallas „ca protectoare, prin excelenţă, a Atenei. L-a îndrăgit pe Ulise pentru iscusinţa lui.

Statuile *Atena Partenos*, *Atena Promachos* şi *Atena Lemnia* de pe Acropole; *Atena şi Marsyas*, sculptură de Miron; *Atena Al-bani*, *Atena Farnese*, *Atena Velletri*, sculpturi romane

ATENEU Loc consacrat zeiţei Atena, în oraşul care îi purta numele, şi în care erau instruiţi tinerii.

ATIS Păstor de o rară frumuseţe, iubit de zeiţa Cibele, care i-a încredinţat jertfele dedicate ei de către muritori, cu condiţia de a rămâne cast. El nu şi-a ţinut jurământul şi a fost transformat de zeiţă într-un pin din care curgea sânge ce devenea apoi flori violete.

Philip Gustav Creutz, *Atis* şi *Camilla*, poem pastoral

ATLANTIDA Continent legendar ce se află, după unele ipoteze din antichitate, în oceanul cu acelaşi nume, la apus de Coloanele lui Hercule, scufundat, după legendă, din cauza nesupunerii locuitorilor lui, zeilor. Civilizaţia continentului se presupunea a fi fost foarte avansată, prin ea s-au instruit popoarele din Africa septentrională şi Italia, care şi-au însuşit spiritualitatea, tehnica şi înţelepciunea ei. Existenţa şi mai ales localizarea Atlantide! este o problemă care preocupă şi astăzi cercetătorii din întreaga lume.

Hesiiod, *Teogonia*; Homer, *Odiseea*, XI; Platon, *Cliţia*; Olao Rudbeck, *Atlantida*, studiu de erudiţie; Pierre Benoît, *Atlantida*, roman

ATLAS (1) Titan, fiul lui Zeus şi al nimfei Climene (1) sau – după alţii – al lui Iapet şi al Asiei. A fost condamnat să susţină pe umeri Pământul, pentru că s-a răzvrătit împotriva lui Zeus. A fost tatăl Maiei (1), al pleiadelor şi al heisperidelor (2). Vechi rege al Mauriteniei, posesor al

grădinilor hesperidelor şi pietrificat de Perprin vraja capului Medusei, într-un munte, situat în Africa de Nord, care prin înălţimea lui pare a susţine bolta cerească. I se atribuia o bună cunoaştere a astrologiei. Se spune că Heracles, interesat să intre în tainele acesteia, a ţinut pe umerii săi Pământul pe tot timpul iniţierii.

Ovi, din, *Metamorfoze*, IV, 632 şi urm.; *Atlas cu globul pe umeri*, sculptură, Muzeul Naţional din Napoli. *ATREU* Fiu al lui Pelope şi al Hippodamiei (2), părinte al lui Agamemnon şi al lui Menelau; Tieste, fratele lui, i-a sedus isoţia, pe Aerope, iar el, din răzbunare, l-a făcut să mănânce, la un ospăţ, din carnea fiilor lui. În faţa acestui spectacol, până şi solarele s-a oprit din mersul lui pe cer. Mai târziu, Tiese l-a îndemnat pe propriul lui fiu, Egist, să-l ucidă pe Atreu şi să-i ocupe tronul, în felul acesta au fost izgoniţi şi fiii lui, Agamemnon şi Menelau. Zeii nu au avut nicio cruţare faţă de neamul atrizilor pentru cruzimea lor.

Eschil, *Agamemnon*, tragedie; Euripide, *Oreste*; Seneca, *Tieste*, *Agamemnon*, *Edip*, tragedii

ATRIZI Urmaşii lui Atreu, întemeietorul dinastiei cu acelaşi nume din Argos (5). *ATROPOS* Una din cele trei moire în mitologia greacă, şi anume cea care taie firul vieţii.

AUDUMBLA în mitologia nordică, vacă născută din picăturile gheţarului primordial. Lingând blocurile de gheaţă, a făcut să se nască Buri, tatăl lui Odin şi alţi zei. Ou Laptele ei, izvor nesfârşit „se hrănea uriaşul zeu Ymer.

şi-a îndeplinit învoiala, schimbând cursul nurilor Afle u şi Peneu pentru a spăla murdăria din grajduri, dar Au –, „glas i-a refuzat plata, moitivând că munca lui a fost o datorie şi nu un târg.

AUGURI Preoţi în tradiţia romană, care hotărau, din cele mai vechi timpuri, – sau profetizau –, toate acţiunile muritorilor şi ale căpeteniilor lor.

AULIS Port renumit în Belgia, în oare se adunau

corăbiile grecilor în drum spre Troia. Aici, Agamemnon, regele Argeşului (5), s-a gândit să o sacrifice pe Ifigenia, pentru a fi sigur de reuşita victoriei asupra Troiei.

Euripide, *Işigenia în Aulida*; Eschil, *Agamemnon*; Alfieri, Ore. s – *tia*, tragedii

AURORA Zeiţa dimineţii şi a luminii de zi în mitologia romană, preluată după zeiţa greacă Eos.

— Carracci, *Aurora*, pictură

AUSONIU Fiu al lui Ulise şi al nimfei Calipso în mitologia greacă.

AUSTRU Vânt fierbinte, care incendia cetăţile şi vasele de pe mare. Era fiul lui Eol şi al Aurorei.

AUTOLICOS Fiul lui. Mercur (sau al lui Hermes) şi al zeiţei Chiona; tâlhar renumit în mitologia grecororna – na, demascat de Sisif, care a trecu t însă cu vederea nelegiuirile lui, fiindcă nutrea o dragoste deosebită pentru fiica lui, Anticlea.

AUGIAS Rege al Elidei, posesor a numeroase turme de vite. S→a învoit cu, Heracles ca acesta să-i cureţe staulele în schimbul unei zecimi din această avere. Eroul

AUTOMEDONT Vizitiu al lui Ahile şi apoi al lui Pirrus, fiul lui Ahile.

Homer, *Iliada*, XVI, 145; XVII, 429 şi urm.

69

AUTONOE Fiica lui Cadmos lui Acteon, soţia lui Aristeu. şi a Harmoniei, mama

Secţiune 1.02 B

AVATAR „Coborâre”, în limba sanscrită, în mitologia vedică, coborârea pe pământ şi întruparea unui *zeu*, *a* lui Vișnu, în fiinţă umană.

AVEMTIN (1) Fiu, după o legendă italică, al lui Hereule şi al Rheei, care l-a susţinut pe Enea în războiul împotriva rutulli lor şi a dat numele uneia din cele şapte coline ale Romei. (2) Una din cele şapte caline ale Romei,

pe care Cacus a fost ulcis de Hercule şi unde Re-mus, în timpul întrecerii sale cu Romulus, a văzut cele şapte păsări (lat, *avis*, pasăre), menţionate în legenda întemeierii oraşului etern.

BAAL Cea mai importantă divinitate orientală, la caldeeni, babilonieni, fenicieni şi sidonieni. A fost adorat şi de vechii evrei idolatri.

BAAL-FEGOR Divinitate adorată e de moabiţi şi cunoscută de greci şi romani, cu numele de Priap.

AVEM (*I*) împărăţia lui Pluto în mitologia romană; (2) Mlaştină lângă Guma, în Campania (Italia), înconjurată cu stânci abrupte; aici începea, după o veche legendă, Infernul sau lumea celor, de jos.

AVESTA Cartea sfântă a vechilor perşi, conţinând principalele elemente ale mitologiei şi religiei persane, al cărei zeu suprem era Zoroastru.

AVESTIŢA sau *ARIPA SATANEI* Personaj malefic în mitologia românească, amintit de Dimitrie Cantemir în *Descripţia Moldaviae*.

AZRAELE Imaginea îngerului morţii în mitologia turcă.

BAAL-SEMEN Epitet atribuit soarelui, de către fenicieni.

BAALTI Zeiţă a fenicienilor, reţinută ca soră a zeiţei Astarte şi soţie a zeului care avea toate însuşirile zeului Saturn. Este identificată cu Artemis şi cu Afrodita din mitologia greacă.

BABA DOCHIA → *DOCHIA*

BABA NOVAC Personaj din folclorul românesc, erou al baladelor populare, prezent şi în istoria poporului român, pe vremea lui Mihai Viteazul. Este citat şi de B.P. Haşdeu în *Magnum Etymologicum Romaniae*.

BABEL Turn din Babilonia (Asia Mică), ridicat încă din perioada neolitică (turnul existia încă din mileniul al

pilea! Chr.), pentru a constitui un loc izolat, nesupus supremaţiei divine. După unele versiuni, limbile celor a) ce-l construiau s-au, amestecat în aşa fel încât, neputincioşi de a-şi duce opera la capăt, oamenii au fost siliţi să se împrăştie în to<alte părţile, Este vorba de un fapt în care există un sâmbure de adevăr: un grup de patrioţi, dorind să-şi menţină unitatea şi supremaţia politică în Babilon, a construit în realitate un astfel de turn în timpuri imemoriale, în partea de jos a râurilor Tigru şi Eufrat. După mărturia unor tăbliţe din secolul al III-lea î.Hr., baza pătrată măsura 95 m, iar înălţimea, cca. 90 m.

A fost descris de Herodot (sec. V î.Hr.), părintele istoriei; de Diodor (80 – 20 î.Hr.), în *Istoria universală*.

II, 9; de Strabon (sec. I), în *Geografia*, (XVI, I, 5). Joachim, Patenier, Brueghel cel Bătrân, pictură b) *BACH NEGO* Divinitate babiloniană, cu atribute asemănătoare lui Bachus. *BACHUS* Zeul roman corespunzător lui Dionysos, fiu, al lui Zeus şi al zeiţei Semele, patron al culesului viilor, al vinului, al freneziei.

Euripide, *Bacantele*, tragedie; *Dionisiacele* lui Nonno din Pano-poli, Praxiteles, *Bachus purtat de Hermes*, sculptură; *Bachus în braţele lui Silenus*, statuie elenistică, azi la Luvru; Michelangelo, Tiziano, Guido Reni, Francesco Primaticcio, Rubens, Van Dyck, Jacob Jordaens, Nicolas Poussin, pictură c) *BACI* (1) Ghicitor din Beoţia. (2) Divinitate egipteană, întruchipată într-un taur consacrat soarelui, având un oul t la Armunt.

BABIA Zeiţă a tinereţii, adorată în Siria şi mai ales la Damasc.

3. ADUHENNA Divinitate feminină în mitologia germană, lenţionată de Tacit. *BACANALE* Serbări nocturne, frenetice, în cinstea lui Bachus, organizate de romani. Au fost interzise de senatul roman în 186 î.Hr. şi reluate în epoca Imperiului.

Girolamo Bruffakli „*Bacanalele*, culegere de

ditirambi; Giovanni Pindemonte, *Bacanalele*, tragedie. Tiziano, Annibale Carracci, Rubens, Nicolas Poussin etc., picturi. Luigi Cherubini „Richard Wagner, Maurice Ravel etc., muzică d) *BACANTE* Femei care îl adorau pe zeul Bachus şi întreţineau bacanalele, fiind dedicate acestui zeu. Erau îmbrăcate sumar şi trăiau într-o continuă euforie, însoţitorii lor în timpul serbărilor erau satirii. Frenezia lor nu cunoştea limite.

Euripide, *Bacantele*, tragedie; Erilţ Jolian Stagneulis, *Bacantele*, dramă). *Mcnade*, sculptură de Scopas; Rubens, Nicolas Poussin etc. pictură e) *3AGOE* Nimfă care i-a învăţat pe etrusci prevestirea cu ajutorul fulgerului. Corespundesibilei din Eritreea.

BAIA Oraş vestit din Campania (Italia), pe care tradiţia îl consideră a fi fost întemeiat de Baios, unul din tovarăşii de drum ai lui Ulise.

BALARAMA în mitologia vedică, una din multiplele încarnări ale zeului Vișņu. *BALAUR* Animal fantastic, de proporţii uriaşe, în mito, logia românească, închipuit, sub formă de şarpe cu aripi, picioare şi mai multe capete sau, tot sub formă de şarpe, dar cu solzi mari şi cap de cal. Este o întruchipare a răului, răzbunător şi distrugător. De multe ori apare şi ca personificare a cruzimii omeneşti. Prezent în majoritatea basmelor româneşti.

BATTE Zeiţă a desfrânării în mitologia greacă, celebrată prin jocuri lascive, zi şi noapte, la Atena. Preoţii ei erau numiţi batti.

BALDER Al doilea fiu al zeului Odin în mitologia germană, corespunzând lui Apollo, zeu al luminii şi al purităţii, personificare a soarelui, de care este legat Crepusculul zeilor sau sfârşitul lumii şi al nelegiuirilor umane.

BALI Divinitate a întunericului în mitologia vedică, în opoziţie cu Vișņu, zeul luminii şi al binelui.

BALIO Unul din cei doi cai ai lui Ahile, născuţi, după

legendă, din Zefir şi Podarge, şi oferiţi de Poseidon lui Peleu, tatăl lui Ahile. – 4 *XÂNTOS*

Homer, IZiada, XVI, 149; XIX/400 i

BARZI Preoţi ai celţilor, poeţi sacri şi profani, povestitori de mituri şi tradiţii, îi însoţeau pe soldaţi în războaie, iar la sfârşit se întorceau sub bătrânii stejari a căror scoarţă se deschidea de la sine pentru a-i primi în interiorul lor. → DRUIZI

BASILEA Fiică a lui Uranus şi a Titeei, soră a titanilor.

BASSARIDE Epitet atribuit prin analogie bacantelor, de la *bassara*, veşmânt lung purtat de Bachus şi de bacantele din Lidia (Asia Mică şi Tracia).

BASTET Zeiţa cu cap de pisică în mitologia egipteană.

BAT ALA „Zeul creator", epitet atribuit de către filipinezi divinităţii lor principale.

BATTO (1) Fiu al lui Polinestor, întemeietor, după o versiune, al Cirenei. (2) Păstor al lui Neleu, martor la furtul de vite săvârşit de Apollo; fiindcă nu şi-a ţinut fă-găduiaila de a păstra această taină, a fost transformat de Hermes în piatră.

Catul, VII; Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 688 şi urm.

BAUCIS Soţia lui Filemon, amândoi, locuitori ai unui, sat din Frigia (Asia Mică). Au găzduit pe Zeub şi pe Hermes, cu bunăvoinţă. Drept mulţumire, cei doi le-au transformat casa într-un templu, iar pe ei, în preoţii (sau paznicii) acestuia. La bătrâneţe, Baucis a fost preschimbată într-un tei, iar Filemon, într-un stejar.

B AVANI Soţia lui Śiva în mitologia vedică, similară zeiţei italice Venus.

BEBRICI Popor legendar din Bitinia (Asia Mică), care-i atrăgea pe străini şi îi ucidea. Pollux l-a ucis pe Amicos (1), regele lor, şi astfel i-a salvat şi pe argonauţi de la o

moarte sigură.

BEL (1) în mitologia caldeo-asiriană, stăpânul întregului pământ şi al oamenilor, ca şi al elementelor atmosferice. Identificat eu. Baal. (2) Rege al Feniciei, tatăl îni Pig

— Malion (2) şi al Elisei.

BELATUCADRO Divinitate arhaică în Marea Britanie.

BELBUC Geniul binelui în mitologia vandalilor, supra-lumit şi Zeul alb.

BELEN Personificare a soarelui în mitologia celţilor din Gallia. Proteja plantele, vietăţile şi cunoştea arta tămăduirii.

BELIT în mitologia caldeo-asiriană, divinitatea care îl însoţea pe Bel. *BELIZANA* Divinitate galică, similară zeiţei Minerva din mitologia romană. *BELLEROFON* Erou din Corint, fiu al lui Glaucos (3), rege a l Corintului, şi au Eurimedei. Se numeşte astfel, pentru că şi-a ucis propriul frate „din imprudenţă (gr.

belleros, fără voie). Pentru onestitatea lui, dovedită după aceea, a trecut prin mai multe peripeţii din care a ieşit totdeauna învingător. Printre altele, a ucis Himera, folosindu-se de calul Pegas, dăruit de zeiţa Atena, lobat, regele Liciei, i-a oferit „după toate aceste victorii, mâna fiicei sale, Fiilonoe (2). Dorind însă mai mult, a trezit furia lui Zeus: pe calul Pegas a vrut să ajungă până în cer, dar Zeus a făcut ca Pegas să fie înţepat de o insectă şi Bellerofon să fie aruncat în abis.

BELLEROS Fiul lui Glaucos (3) şi fratele lui Bellerofon.

BELO (1) Fiu al lui Poseidon şi al Libiei, fratele geamăn al lui Agenor. A avut de la Anchirroe doi, fii: pe Egipt şi pe Danaos. (2) Regele Sidonului şi părinte al Didonei.

(3) Numele latin al zeului semit Baal.

Virgiliu, *Eneida*, I, 621, 729

BELOMANŢIE Prevestire prin intermediul zborului săgeţilor, practicată de popoarele orientale în antichitate.

BELZEBUT Una din principalele divinităţi siriene. Demonul suprem în scrierile sfinte. *BENDIS* Zeiţa tracă a lunii, identificată cu Artemis la Atena. Serbările în cinstea ei erau adevărate orgii.

BENSNITEA Zeiţa japoneză a bogăţiei şi procreaţiei.

BEREGHINIE Nimfe ale apelor şi munţilor în mitologia slavilor, în număr de trei sau de nouă.

BERENICE Soţia lui Ptolemeu, regele Egiptului, în urma unui jurământ, ea şi-a oferit părul, de o rară frumuseţe, zeiţei Venus. Când acesta a dispărut din templul zeiţei, astronomul Conon a spus că a fost transform'at într-o constelaţie şi împrăştiat în toate cele patru vânturi.

Callimân, *Pletele Berenicei*, poem în versuri; Jean Racine, *Berenice*, tragedie; Pierre Corneille, *Tit şi Berenice*, comedie erotica; Ugo Foscolo, *Berenice*, tragedie

BES Zeu egiptean monstruos şi grotesc, răspândit sub formă de statuete şi amulete, considerate purtătoare de noroc.

3. ESTA În mitologia nordică, zeiţă de proporţii uriaşe, care, împreună cu Bor, a dat naştere primilor zei.

3. HAIRAVI în mitologia vedică, unul din numele lui Devi sau Parvati, soţia lui Śiva. *3IANOR* Fiul lui Hercule în mitologia romană, consi-ierat întemeietor al oraşului Mantova.

BIBESIA ŞI EDESIA Zeiţe romane care protejau ban7 chetele; prima se îngrijea de Vinuri, a: doiră „de selecţia mâncărilor.

BIBLIS Fiică a lui Milet şi a nimfei Cian. Nereuşind să înduplece inima propriului său frate, Caunus, pe care îl iubea foarte mult, a plâns atâta, încât s-a prefăcut într-un

izvor. Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 450 şi urm.

BIFRONS Epitet al lui Ianus, datorat virtuţii de a cunoaşte, în egală măsură, trecutul şi viitorul.

BIFR & ST În mitologia nordică, curcubeul, prin care, ca pe o punte, Asga rd comunica cu pământul.

BIGOIDIS Nimfă etruscă, expertă în arta interpretării fenomenului trăsnetelor şi, prin aceasta, aflarea intenţiilor zeilor. c'…"…;

BILE Una din principalele divinităţi ale celţilor din Irlanda.

,.;:

B/L/ Vrăjitori ai unui trib sălbatic din Africa: tribul Quvias.

BIRMA Nume dat de vechii indieni primului înger creat de zei.

BÂRSA Oraş în vechea Cartagină, în care Didona, ajunsă în Africa, a obţinut de la regele Iarba o suprafaţă de pământ cât acoperea o „piele de bou (gr, *byrsa*)…

Didona a reuşit prin isteţimea fenicienilor săi, să taie pielea în atâtea bucăţi, încât să poată cuprinde o porţiune de teren imensă, pe care au construit apoi Bârsa.

BITON ŞI *CLEOBE* Fraţi al căror nume a rămas vestit în antichitatea greacă, ca exemplu de dragoste filială. Ei au tras carul cu care mama lor, Cidippe, preoteasă a Herei, trebuia să ajungă la templul zeiţei, când caii au refuzat să mai meargă. Locuitorii Argeşului (5) au implorat zeii să-i răsplătească, iar aceştia, adormindu-i, i-au făcut să se trezească în cer. În cinstea lor au fost ridicate două statui, în Delfos.

Herodot, I, 31

BIV IA Divinitate romană, pusă de strajă la încrucişarea a doua drumuri.

BOD Divinitate invocată de femeile indiene împotriva sstrilităţii.

BOG Zeu arhaic în mitologia slavă, având două ipostaze; Bielbog (Zeul alb) sau Bilbog (Zeul binefăcător), protector al omenirii, şi Oernobog (Zeul negru) sau Zle-bog (Zeul blestemat), aducător de nenorociri şi dureri.

BOLDROMII Serbări celebrate la Atena, în timpul cărora participanţii alergau şi strigau cât puteau, pentru a evoca victoria lui Tezeu asupra amazoanelor.

—) *MBO* Vechi idol în mitologia populaţiilor din Congo.

—) *NA DEA* Zeiţa fertilităţii şi a castităţii la romani. La îrbările date în cinstea ei la începutul lunii decembrie, au admise numai femeile.

79.

BONDIS Zeiţa vânătorii la traci.

BOOPIDIS Epitet al zeiţei Hera, datorat ochilor săi albaştri şi mari, că ai bovinelor. *BOR* sau *BURI* în mitologia scandinavă, divinitate născută de vaca Audumbla. Din unirea cu Bor, zeiţa uriaşă Besta a dat naştere lui Odin, Wi le şi We, primii zei nordici.

BOREAS Vântul de miazănoapte în mitologia greacă. Poeţii îl reprezentau ca pe un tânăr cu coturni, cu aripi şi chipul ascuns de o mantie bogată. Ovidiu, *Metamorfoze*, VI, 675 şi urm. *BOREAZI* Fiii înaripaţi ai vântului Boreas şi ai Opriţiei: Calai şi Zete, care au participat la expediţia argonauţilor.

BORMO sau *BORVO* Divinitate protectoare a izvoarelor termale în mitologia celţilor.

BORVO → BORMO

tea teogonică, indiană. Era reprezentat cu patru capete, plutind pe o frunză de lotus, adesea împreună cu soţia lui, Saraswati, protectoare a ştiinţei şi a armoniei.

BRAHMANI Preoţii zeului Brahma, care au constituit prima din cele patru caste indiene.

BRAHMANISM. Doctrină religioasă indiană, după”.

cu e există trei divinităţi principale: Brahma, Śiva şi Vişņu.

care

BRANCHOS întemeietor al templului lui Apollo la Didimos (Asia Mică).

BRANHID Epitet al lui Apollo, de la numele Branchos, băieţandru iubit de zeu, care i-a dat darul profeţiei.

BRAURONA Nume al unui oraş din Atica (Grecia), în care Ifigenia a transferat din Taurida o statuie a zeiţei Artemis. Acolo se ţineau, din cinci în cinci ani, serbările numite Brauronii, în cinstea zeiţei. Tinere fete, în veşmânt de culoare galbenă, jucau „dansul ursoaicei", evocând acest animal din care ar fi apărut Artemis însăşi.

BRAGA Zeul cântecelor, al muzicii şi al poeziei la scandinavi.

BRAGEO Zeul elocinţei în mitologia – scandinavă.

BRAHMA întruchiparea supremă, creatorul universului şi una din cele trei divinităţi din Trimurti, trinita-*BRIAREU* Uriaş, fiu al zeiţei Geea şi al zeului Uranus, adică al Pământului şi al Cerului, reprezentat cu o sută de braţe, toate înarmate cu lănci şi scuturi, pentru a se apăra de Zeuls şi cu cincizeci de capete, din gurile cărora se revărsau torente de flăcări şi fum. Când titanii sau revoltat împotriva zeilor din Olimp (1), Bria-reu i-a ajutat pe zei, aruncând asupra titanilor blocuri mari de piatră. Când, altă dată, i-a sprijinit pe titani în intenţia lor de a cuceri Olimpul, Zeus l-a trăsnit. Simboliza dezlănţuirea forţelor naturii.

6 – Dicţionar de mitologie

BRIGIT Zeiţa poeziei şi a înţelepciunii în mitologia celţilor din Irlanda. *BROMIS* Epitet al lui Bachus datorat zgomotelor ieşite din comun din timpul procesiunilor dedicate lui.

BRIHASPATI în mitologia veridică, „zeul rugăciunii",

formulă după care s-a creat lumea.

BRIMO Epitet dat Proserpinei, pentru groaza care a cu –, prins-o în clipa când a fost răpită de Pluto, în timp ce culegea flori.

BRONTE Unul din cei trei ciclopi, care-l ajutau pe Vulcan să fabrice fulgerele şi tunetele pentru Jupiter. Era personificarea tunetului.

BRUMALII Serbări organizate la Roma, la sfârşitul lunii noiembrie, în cinstea lui Bachus.

BRISEIS înainte de a fi sclava iubită de Ahile, a fost soţia lui Mines, rege al Ciliciei, ucis de Hermes. În cearta dezlănţuită între Agamemnon şi Ahile, pentru Briseis, Ahile a. trebuit să renunţe la ea, dar, fiindcă a ameninţat că se va retrage din luptă, a recăpătat-o. Homer, *Iliada*, I, 184 şi urm...; frescă la Pompei, în Casa Poe-Ului tragic; *Ahile şi Briseis*, pictură pe vas, în Muzeul din Lecce (Italia).

3. UBASTIS Zeiţă egipteană, fiică a lui Osiris şi Isis, corespunzând zeiţei Artemis din mitologia greacă. Era venerată în oraşul Bubastis, din preajma Nilului.

3. UBONA Zeiţa protectoare a vitelor şi a creşterii lor! litologia romană.

m

BRISEU Preot al lui Jupiter şi tatăl sclavei Briseis, în bâtă de Ahile. Brişeu a avut cel dintâi meritul de a scoate mierea din stupi, fără a trezi răzbunarea albinelor.

BRITOMARS Divinitate din insula Creta, reprezentată ca o fecioară de o rară candoare, fiică a lui Zeus. Urmărită de Neptun, s-a aruncat în mare de unde a salvat-o Diana, ridicând-o în Olimp (1). După o altă versiune, fiind urmărită de Minotaur, Zeus a salvat-o şi apoi a trecut-o printre diyinităţi.

BRIZO Zeiţa viselor în mitologia greacă. A avut la Delos un oracol care interpreta visele, dând răspunsuri referitoare îndeosebi la navigaţie şi pescuit.

3. UCEFAL Calul lui Alexandru cel Mare, căruia i s-a acordat, la moarte, o atenţie specială; în memoria lui a fost întemeiat şi un oraş: Bucefala.

3. UCENTAUR Animal mitologic monstruos, cu grumaz l corp de bou şi cap de om. *BUDIIA* în mitologia vedică, filosof, fondator al budhismului, ultima încarnare a zeului Vișnu, considerat zeul 1 suprem al indienilor. A fost adorat mai întâi în Industan.

«p

BUONH Serbări organizate la Atena în cinstea lui Zeus, în timpul cărora se sacrifica un bou.

f) *BUITI* Demon în mitologia persană, inspirat din Ahriman. L-a ispitit în nenumărate situaţii pe Zarathustra.

C

BURI → BOR

g) *BUS IRIS* Fiul lui Poseidon şi al nimfei Libia, monstru uriaş care îi ucidea pe toţi străinii veniţi pe meleagurile lui, în Egipt. Legenda îi atribuie şi răpirea hesperidelor. A fost ucis la rândul lui de Heracles.

BUTE (1) Unul din fiii vântului Boreas, care, în timpul unor serbări dedicate lui Bachus, a răpit trei bacante, dintre care a păstrat-o numai pe Coronida. Acesta a răzbunat-o, făcându-l să-şi piardă minţile şi să se arunce într-o fântână. (.2) Scutier al lui închise şi apoi protector şi tovarăş de lupte al lui Ascaniu, fiul lui Enea. (3) Rege al Siciliei, iubit de Afrodita, care i-a dat un fiu, pe Erix.

BUTO Zeiţă egipteană, personificare a nopţii, a întunericului şi a haosului. *BUTROTOS* Oraş în Epir, în care Enea s-a întâlnit cu Andromaca, soţia fidelă a eroului troian Hector.

BYBLOS Oraş în Fenicia, vestit pentru cultul lui Adon.

CAABA Templu în Meca, în care se adunau, în fiecare an, arabii din întregul Orient. *CAAN* Fiul lui Oceanus şi al

zeiţei Thetis (1). Vrând să o smulgă din mâinile lui Apollo pe propria sa soră, Melia, şi nereuşind, *a* dat foc unei păduri care aparţinea zeului. Acesta l-a ucis însă cu o săgeată.

CABEREA Una din fiicele lui Proteu.

h) *CABIRI Zei* adoraţi în Fenicia şi în alte insule din arhipelagul grec, identificaţi adesea cu Dioscurii şi cu coribanţii sau cu penaţii romani". Cultul lor s-a răspândit în toată Grecia, dar mai ales în Samotracia şi Imbros, asociat aceluia al curenţilor, preoţi ai zeiţei Cibele. La Roma, cultul lor a fost adus de Enea, iar ritualul se desfăşura în mistere sau cabirii: iniţiaţii trebuia să fie cumpătaţi, căşti şi discreţi.

CABIRI A Epitet al zeiţei Demetra. Avea o pădure sacră în Beoţia, în care niciun profan nu putea intra. Soldaţii regelui persan Xerxes, care au vrut să pătrundă cu forţa, şi-au pierdut minţile şi s-au aruncat în mare.

C ACU S Uriaş, fiul lui Vulcan; locuia într-o peşteră de pe Aven ţin (2). Când Hercule a trecut prin regiunea lui cu turmele luate de la Gerion, Caeus a profitat de faptul că acesta doarme şi i-a furat mai mulţi boi pe care i-a dus în peşteră, târându-i de coadă, pentru a nu li se putea da de urmă. Dar când Hercule a trecut prin faţa peşterii, cu restul de boi, cei dinainte au început să mugească. A intrat şi l-a ucis pe vinovat, deşi acesta l-a împroşcat cu foc şi fum, şi astfel, şi-a redobândit boii., Virgiliu, *Eneida*, VIII, 205, 231, 295; – Baccio Bandinelli, *Hercule. şi Cacus*, pictură *CADMOS* Fiul lui Agenor, rege fenician şi fratele Europei. Când aceasta a fost răpită de Zeus, Cadmos a pornit în căutarea, ei, dar în drum a fost împiedicat de Zeus, prin diferite stratageme: printre altele, a trebuit să construiască un oraş, Teba (2), şi să ia de soţie pe Harmonia, fiica lui Ares şi a Afroditei. Până la urmă, împreună cu aceasta, a fost transformat într-un şarpe. Cad-mos a adus în Grecia alfabetul fenician şi cultul

divinităţilor, adorate în Egipt şi în Fenicia. Tot lui i se atribuie invenţia topirii metalelor şi Cultivarea pământului.

Ovidiu, *Metamorfoze*, III, l şi urm.; J.B. Lully, *Cadmos şi Har-monia*, operă lirică *CADUCEU* Nuia oferită de Apollo lui Hermes; în jurul ei erau înlănţuiţi doi şerpi. Ea impunea lui Hermes misiunea de a aduce pacea între: oameni şi bunele relaţii comerciale. Caduceul era un simbol al păcii şi al comerţului.

CAFAREU Promontoriu, în Eubeea, în vecinătatea căruia au naufragiat multe nave ale grecilor după războiul împotriva Troiei. În timpul nopţii, acestea erau induse în eroare de focuri aprinse anume de regele Nau-pliu (2), care, prin distrugerea lor, voia să-l răzbune pe propriul fiu, iPalamed, ucis de greci.

CAGAA La boşimanii din Africa, zeu şi creatorul luminii, vrăjitor în stare de a se preface în price animal; tot el a separat omul de şarpe, cu care era contopit înainte, cum spune legenda.

CAHIMUNA Divinitate a calmucilor, identificată cu Buddha.

CAIETA Doica lui Enea, în amintirea căreia acesta a întemeiat oraşul Gaeta, din Latium. Aici a fost şi înmormântată.

CAILARO Veche divinitate a galilor şi germanilor, care supraveghea turmele acestora. *CALAI* ŞI *ZETE* Fiii vântului Boreas şi ai Oritei (1). Au participat la expediţia argonauţilor şi au izgonit din Tracia harpiile, stabilite acolo.

CALATHUS Coşul de nuiele de pe capul Proserpinei. El amintea romanilor coşul în care aceasta culegea flori atunci când a fost răpită de Pluto.

CALCHAS Preot al lui Apollo şi prevestitor venerat pentru adeverirea profeţilor lui, despre care se credea că vin, de la zei. În Aulis, a prezis că războiul împotriva Troiei

va, dura zece ani; i-a prezis, de asemenea, lui Agamemnon, comandantul grecilor, că vânturile mării, îi vor fi favorabile, numai după ce va jertfi zeiţei Arte-mis pe propria-i fiică, Ifigenia. Când Troia a fost cucerită prin viclenia Lui Ullse, Calchas, care de data aceasta a fost depăşit în profeţie de rivalul său, Mops, s-a retras la Colofon, unde s-a stins de durerea înfrângerii.

Homer, *IHada*, I, 69 şi urm., II, 300; Virgiliu, *Eneida*, XI, 122 şi urm.

CALCII Serbări celebrate la Atena pentru a evoca invenţia meşteşugului aramei. *CALDEI* Preoţi babilonieni, profeţi, astrologişi astronomi. Ei socoteau aştrii ca personificare a unor, divinităţi şi, pe oameni ca trăind sub influenţa unei planete. *CĂLI Zeiţă a* timpului în mitologia vedică, îi erau jertfite victime omeneşti…

CALIBE Preotească a zeiţei romane Iunona

CALICE Mama frumosului tânăr grec Endimon.

CALIDONIA Pădure sau – după alţii – localitate în Etolia (Grecia), în care Meleagru a ucis vestitul porc mistreţ, într-adevăr, o înd Ene u, regele Calidoniei, a neglijat să ofere zeiţei Artemis o jertfă, aceasta a „trimis un porc mistreţ să pustiască regiun ea şi să-i extermine pe locuitori. Meleagru a chemat atunci pe cei mai vestiţi eroi greci, în ajutorul lui au venit Tezeu, Telamon, Pe-leu şi Atlas; cel care a ucis porcul mistreţ însă a fost Meleagru, care a primit drept recompensă pielea lui. Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII, 260 şi urm.

CALIOPE Una din cele nouă muze. Patrona poezia epică şi elocinţa. Era reprezentată ca o tânără cu o cunună, de lauri pe cap şi o tăbliţă pe care se pregătea să scrie. Orfeu a fost fiul ei. Nicolas Poussin, *Caliope*, pictură

CALIPSO Nimfă, fiica lui Oceanus şi a zeiţei Thetis (1)… Era regină a insulei Ogigia (1), unde l-a găzduit pe Ulise la întoarcerea lui spre patrie. Cu toate insistenţele ei, Ulise a părăsit-o curând, deşi Calipso i-a oferit nemurirea.

Homer, *Odiseea*, VII, 224 şi urm.

CALIROE (1) Soţia lui Alcmeon şi fiica regelui Ahelou. Când i-a fost ucis soţul de fraţii primei lui soţii, a obţinut de la zei ca cei doi fii ai săi, Acarnan şi Amfo-ter, să treacă de la vârsta copilăriei la aceea a bărbăţiei, şi astfel să poată răzbuna uciderea tatălui lor.

(2) Fiica lui Scamandru şi soţia lui Troos, de la care a avut trei fii.: Ilo, Ganimede şi Assarah.

CALŢĂ TO Nimfă, din suita zeiţei Artemis. Cu Zeus a avut un f în, Arcaş... liera, soţia lui Zeus, i-a prefăcut, pe Calisto şi, pe fiul ei, în urşi. Artemis, la rândul ei, indignată pentru fapta nimfei, i-a săgetat pe amândoi. Dar Zeus i-a transformat, pe mamă şi fiu, în constelaţia Ursa Mare şi Ursa Mică.

Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 409 şi urm.; Rubens, *Calipso cea frumoasă*, pictură.

CALPE Una din cele două stânci care formau Coloanele lui Hercule. → ABILA *CALUL TROIAN* După ce grecii au încercat timp de zece ani, să cucerească Troia, Ulise a născocit un cal de lemn uriaş, în interiorul căruia a ascuns luptători greci şi l-a oferit în dar troienilor, în timpul nopţii, grecii au ieşit din cal şi au cucerit oraşul cu uşurinţă. Troienii fuseseră avertizaţi atât de Cassandra, cât şi de preotul – Laocoon, dar nu au putut crede că dintr-un simplu cal de lemn ar putea să le vină sfârşitul.

Frescă din Pompei, păstrată în Muzeul din Napoli; statuia lui Leocoon şi a fiilor lui, operă a sculptorilor Agesandru, Polidor şi Atanodor, azi în Muzeul Vaticanului.

CALUMNIA Divinitatea alegorică romană, reprezentată cu chip de femeie mânioasa, cu o torţă în mână şi însoţită de o altă alegorie, aceea a remuşcării.

CAMA Divinitate vedică care încuraja iubirea şi căsătoriile.

CAMILLA Fiică a unui comandant al volscilor,

Metabo, de o rară frumuseţe, ea însăşi războinică. A susţinut pe Turnus în lupta împotriva lui Enea şi a fost ucisă, prin trădare, de Arunte.

Virgiliu, *Eneida*, *VII*, 803; XI, 432, 498 şi urm.

CAMILUS Epitet etrusc al lui Mercur, cu semnificaţia de „curier al zeilor".

CAMMENE Femei romane înzestrate cu darul profeţiei... Au fost identificate mai târziu cu muzele. După unele versiuni, la Roma erau adorate într-o pădure sacră, lângă Poarta Capena.

C AM P E Monstru în mitologia greacă, care-i păzea pe ciclopi în Infern.

CANACE Fiică a lui Eol şi a Enaretei, iubită de Poseidon. Iţatăl său, când şi-a dat seama că nutreşte sentimente nesăbuite faţă de propriul ei frate. Macareu (1), drept pedeasă, a silit-o să se sinucidă. Macareu a fugit la Delfos, unde a devenit preot al lui Apollo.

CANEFORE Fecioare ateniene care purtau pe cap „în timpul procesiunilor, câte un coş bonţinând obiecte sacre, dedicate cultului zeiţei Atena.

CANG-Y Divinitate chineză, căreia. i se atribuia „judecata's upremă „— asiipr, abinelui şi", a i răului.

CANOPO (1) Cârmaci al lui Menelau, mort din cauza muşcăturii unui şarpe, 1 în timp ce se întorcea de la: Troia, în Egipt... Pe locul unde a murit, s-a înălţat; oraşul cu acelaşi nume. (2) Zeu care supraveghea cursul fluviului. Nil şi binefacerile aduse de acesta Egiptului.

CANTEVEN Zeu care supraveghea iubirea în mitologia vedică, ucis de Ixora şi apoi readus la viaţă de Param-casceri.

CAON Fiu, al lui Priam şi al Hecubei, frate al Vestitului prevestitor troian Elenos. *CAONIA* Regiune în Grecia în care se afla! pădurea D6-dona, cu stejari ale căror frunze erau purtătoare de profeţii.

c’ AP AN EU Uriaş, fiu al lui Ipponeu. Când a luat parte la asediul Tebei. (2)” împreună cu ceilalţi şase (→ Cei şapte împotriva Tebei). Zeus l-a trăsnit, pentru a-i pedepsi îndrăzneala. Soţia lui, ca să moară odată cu el, s-a ars de vie.

CĂPCĂUN Monstru fabulos în basmele româneşti, cu i două capete şi două, guri; apare şi sub forma unei; ciudăţenii cu trup de om şi cap de dine1, menţionat şi: în romanul popular *Alexandria*.

CAPIS (1) Părinte al lui închise şi bunic al lui. Enea: (2) Tovarăş al lui Enea, de la care a rămas numele oraşului Capua. „,.

Virgiliu, *Eneiă a*, JC,. 145.

CAPITOLIU Munte din centrul Romei, cu două înălţimi: Capitoliul şi Arx. Pe cea dintâi, se afla templul lui Jupiter (Capitolinul), dedicat de asemenea Iunonei şi Minervei cu care alcătuia Triada Capitolină; pe cea de a doua, se afla templul Iunonei. Pe prima, azi se află Muzeul Capitolin, iar pe cealaltă, biserica Sf. Maria în Ara Coeli. În afara celor două temple, se mai găseau aici temple mai mici, statui şi clădiri civile. Capitoliul s-ar numi astfel de la capul zeului Jupiter, descoperit în timpul unor săpături la baza templului său. *CAPRICORN* (*I*) Zeul Pan, care de teama uriaşului Ţi-ifon s-a prefăcut în ţap. Zeus la ridicat printre cele douăsprezece semne ale zodiacului. (2) Rac trimis de Hera, răzbunătoare, împotriva lui Heracles, în timp ce acesta lupta împotriva hidrei din Lerna.

C AR AN OS Unul din ultimii descendenţi ai lui Heracles. Se spune că ar fi întemeiat Macedonia.

CARDEA sau *CARNA* Zeiţă romană a ţâţânelor porţilor şi uşilor, protectoare a casei şi familiei.

CARIATIDA Epitet al zeiţei Artemis, provenit de la Carii, serbări care se celebrau în cinstea ei în Laconia.

CARIBDA Monstru marin, fiică a lui Poseidon şi a

Geei în mitologia greacă. De trei ori pe zi înghiţea şi apoi scuipa corăbiile aflate în trecere prin faţa ei. De partea cealaltă a mării se afla Scilla, monstru nu mai puţin fioros. Ulise, ca şi Enea, a trecut cu mare greutate prin strâmtoarea formată de cei doi munţi. Homer, *Odiseea*, XII, 101, 235, 428 *CARICLEA* Fiică a lui Apollo şi soţie a centaurului Chiron, pentru care a nutrit o afecţiune exemplară.

CARII Serbări în onoarea zeiţei Artemis, celebrate de femei în timpul culegerilor nucilor. *C A RIŞTI I* Sărbători familiale celebrate la Roma, în ziua de 22 februarie, în cinstea zeiţei Concordia.

CARITESH Serbări celebrate în Spania, în cinstea caritiilor, cu întreceri muzicale şi poetice.

CARITII Nume dat de greci celor trei graţii, fiice ale lui Zeus. şi ale Herei: Eufrosina (Bucuria), Aglaia (Strălucitoarea) şi Talia (2) (Prosperitatea), toate trăind în preajma zeiţei Afrodita.

ARMENTA Zeiţă romană. Templul ei era situat la Soma în vecinătatea Porţii Carmentale. Serbările dedicate ei, Carmentalia, aveau loc între 11 şi 15 ianuarie şi la ele luau parte numai femeile.

ARNA – CARDEA

1ARNEIOS Poet şi muzician îndrăgit de zeul Apollo, fiul lui Zeus şi al Europei.

? *ARON* Fiul lui Ereb (1) şi al Nopţii, barcagiu al Inferlului, care primea sufletele morţi lor de la Hermes şi cu barca lui le trecea pe celălalt mal al Stixului, primind din partea lor o monedă (obol). Oaron putea să-şi îndealinească această sarcină numai dacă cel mort era incinerat sau înhumat după toate regulile tradiţiei altfel, ambra lui rătăcea veşnic pe ţărmul Stixului. Câteodată, „aron îşi permitea să treacă în lumea veşnică şi câte un srsonaj viu, care, pentru a fi primit de el, trebuia să

aibă toiuşi cu sine o ramură de aur destinată zeiţei Persefona.

Virgiliu *Eneida*, VI. 299; Dante, *Infernul*, III; frescă în mormân, tul Monstrului „în Tarquinia (Italia); *Caron. şi barca infernală* „în *Judecata, de Apoi* a lui Michelangelo., *CARPOS* (!) Una din ore. Mai înseamnă momentul de coacere a fructelor. (2) Fiul Zefirului şi ăl lui Ciori. Era zeul tuturor fructelor în mitologia greacă.

CARTICEIA Divinitate vedică, fiica zeului Vişņu. Avea şase feţe şi un mare număr de braţe înarmate în tot felul. Călărea un păun; j… \.

CASSANDRA Fiică a lui Priam şi a Hecubei. Apollo i-a dat darul profeţiei. Deoarece ea ia respinsafeeţiunea –, szeul a hotărât ca nimeni să nu dea-i crezare profeţiilor ei.: De aceea, – când Cassandra a prevestit cucerirea Troiei prin introducerea calului de lemn de către greci, nu a fost crezută de nimeni, în timpul cuceririi cetăţii, a căutat adăpost în templul Atenei, dar Aiax a făcut-o prizoniera sa. A ajuns apoi sclava lui Agamemnon, comandantul grecilor, şi a fost dusă în Grecia. Acolo i-a prezis lui Agamemnon că va fi ucis de Clitemnestra, propria lui soţie, şi, nici de data asta nu a fost

— Crezută. Aceasta însă, înainte, de a 4 ucide într-adevăr! pe Agamemnon, a uci s-o pe Cassandra şi pe cei doi fii pe care îi avea de la Agamemnon.

Homer „*Iliada*, XIII., 366; Odiseea, XI, 421 şi urm.; Virgiliu, *Eneida*, II, 246, 404; Gauthier de la Galprenede, Cassandra, rom an; frescă în Casa lui Menandru, din Potnpei

CASSIFONA Fiica lui Ulise şi a vrăjitoarei Circe.

CASSIOPEA Soţia lui, Cel eu (2), regele Etiopiei, şi mamă *a* îndromedei.

— M'îndră de frumuseţea neobişnuită „a fiicei ei,

Oassiopea a sfidat graţia nereidelor, iar acestea 94

au obţinut de la Poseidon ca Andromeda să fie legată de o stâncă şi expusă cruzimii unui monstru marin de care avea să o elibereze Perseu, care o va lua apoi de soţie. Tot el l-a convins pe Zeus să o aşeze pe Cassiopea în constelaţia Calea Laptelui.

C ĂST ALIA Nimfă greacă iubită de Apollo; într-o zi, pentru a scăpa de urmărirea acestuia, s-a aruncat în apele râului Delfi, la poalele Parnasului, care păstrează de atunci numele ei. Apa acestui râu sacru servea pentru purificare în templul de la Delfos şi îi inspira pe poeţi.

CASTOR → DIOSCURI

CATEQUIL Zeul trăsnetului în mitologia peruviană şi precolumbiană…

CATIL Fratele zeului. Tiburt în mitologia romană. A luat parte la întemeierea oraşului Tiburt.

CATREU Fiul lui Minos, regele Cretei. A avut trei fiice: una din ele, Aerope, a devenit soţia lui Atreu, care a fost părintele lui Agamemnon şi al lui Menelau, precum şi un fiu, Altaimene, de care Carteu a fost ucis din greşeală, aşa cum prevăzuse un oracol.

AUCAZ Lanţ de munţi considerat în mitologia greacă i fi hotarul Pământului, cu vârfuri care atingeau cerul.) în porunca lui Zeus, spune legenda, Prometeu a fost

Înlănţuit pe o stânc a din aceşti munţi, pentru îndrăznea-a de a fi luat din focul zeilor o scânteie pentru semenii ui, muritorii.

Bschil, *Prometeu înlănţuit*, tragedie; Goethe, *Prometeu*, poem; Skelley, *Prometeu descătuşat*, dramă.

Vijelios dinspre nord-vest… Era înfăţişat ca un Vbătrân, cu barbă, îmbrăcat în zdrenţe, purtând un vas din care vărsa apă pe pământ.

CAUTSER Fluviu închipuit de mahomedani în Paradisul lui Mahomed; curgea printre stânei de aur masiv,

perle şi rubine, şi avea, un nisip parfumat „cu esejiţe aromate.

CE BRION Fiul lui Priam şi al unei sclave în mitologia greacă. Era vizitiul lui Hector şi a fost ucis de Patrocle.

Homer, *Iliada*, VIII, 318 şi urm; XI, 521 şi urm. XVI. 727 şi urm

CECROP Primul rege al Atenei şi cel care a construit Acropola, fiul zeiţei Geea, jumătate, om şi jumătate dragon. Venit, după legendă, din Egipt „a, întemeiat Atena, numită şi Cecropia.

CECULUS Erou roman, fiul lui. Vulcan. A fost, după legendă, întemeietorul cetăţii Preneste (Palestrina de azi).

CEFALOS Fiul lui Hermes în mitologia greacă, vânător pasionat: Soţia sa, Procri, l-a însoţit la vânătoare, dar el a ucis-q din greşeală. Ele disperare, s-a sinucis, iar Zeus, înduioşat, l-a transformat într-un astru.

Picturi de Pietro da Cosimo şi Guido Reni

CEFEUR (*l*) Unul din argonauţi., (2) Fiul lui Belo şi soţul Câssiopeei, de la care a avut-o pe Andromeda. (3) Rege al Arcadiei. Iubit de Atena, care l-a făcut invincibil, punându-i în pâr un fir din părul Medusei.

CEFIS Zeul, râului cu acelaşi nume, în Focida şi în Be, oţia. Era tatăl lui Narcis., în acest râu se scăldau nimfele.

CELENA (1) Una din harpii (după nume, „cea întunecată, înfricoşătoare”). (2) Una din pleiade.

CELEU Rege din Eleusis, A găzduit-o cu toată bună –, voinţa pe zeiţa Demetra care, drept mulţumire, l-a învăţat agricultura. Lui i se datorează înălţarea unui templu la Eleusis.

CELME Femeie din Tesalia, preschimbată în diamant, fiindcă a susţinut că Zeus este muritor.»

CENTAURI Popor legendar din Tesalia, jumătate oameni, jumătate animale, trup de cal şi bust de om.

Comportarea lor la nunta lui Piritou, regele lapiţilor, este un episod memorabil în mitologia greacă; ei au pus atunci stăpânire pe tânăra soţie şi pe ceilalţi invitaţi şi au provocat astfel unele înfruntări pe viaţă şi pe moarte. Au fost învinşi însă de lapiţi, ajutaţi de Tezeu, şi izgoniţi pentru totdeauna din Tesalia. (Lupta este cunoscută cu numele de centaurornahie.) Au mai fost învinşi, altă dată, de Heracles. Centaurii întruchipează forţa umană şi animală, unite într-o singură creatură. Prin, victoria repurtată de lapiţi împotriva acestor monştri „ciocnirea *ICEICE* Fiul Luceafărului şi soţul Alcioner (1). A fost preschimbat, împreună cu aceasta, în pescăruş (alcion).

CEI ŞAPTE ÎMPOTRIVA TEBEI Expediţie pornită de Polinice împreună cu Adrast, regele Argosului (5), îmootriva propriului frate, Eteocle, regele Tebei (2), pentru a-şi recăpăta tronul lăsat lui, de Edip. Expediţia era formată din: Adrast, Tideu, Amfiarau, Capaneu, Partenopeu, Hippomedon şi Polinice. Au murit toţi, în afară de Adrast. Expediţia împotriva Tebei a fost reluată de fiii lor, epigonii, şi, s-a terminat cu victoria acestora. Eschil, *Cei şapte împotriva Tebci*, tragedie

— Dicţionar de mitologie între eroismul mici, aşa cum a fost închipuit de geniul grec pe frontonul occidental a l Theseionului din Atena, şi sălbăticia instinctivă a lor, grecii exprimă şi de data aceasta triumful inteligenţei şi al curajului uman asupra forţei brute.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XII, 210 şi urm; Georges de Guerin, *Centaurul*, poem; Gabriele D'Annunzio, *Centaurul*, poem; *Lupta centaurilor cu lapiţii*, metopă de Fidias, în Partenon, în templul lui Hefaistos din Atena şi în templul lui Zeus din Olimpia (sculptor Alcamene); *Centaurul Borghese*, la Luvru; Cei doi centauri din Vila Adriana din îi voii; *Lupta centaurilor cu lapiţii*, basorelief de Michelangelo *CENTEOTL* Zeiţă a porumbului şi protectoare a agriculturii în mitologia mexicană

precolumbiană. I se jertfeau femei vii. Acestea, înainte de jertfă, mimau scene din viaţa agricolă.

CEOS Unul din uriaşii trăsniţi de Zeus. Era fi ul lui Uranus şi al Geei. S-a revoltat împotriva lui Zeus împreună cu alţi uriaşi.

CERAMO Fiul lui Dionysos şi al, Ariadnei în mitologia

CERBER Cline cu trei capete, paznic al Infernului în mitologia greacă. Locul lui era acolo unde Caron depunea sufletele celor morţi, dincolo de Stix. A fost adormit de Orfeu, când a coborât în Infern, pentru a-şi recăpăta soţia, pe Euridice, Enea l-a ameţit cu o plăcintă preparată din – miere şi făină fermecată, iar Heracles l-a Jmblânzit şi l-a adus pe pământ. Se pare că tot Heracles l-a redat Infernului. Cerber simboliza paza morţilor şi a mormintelor împotriva fiarelor sălbatice, aşa cum se prevedea şi în mitologia egipteană. Virgiliu, *Enaida*, VI, VII; Dante, *Infernul*, c. III

CERCIONE. Fiul lui Poseidon sau, după altă versiune, al lui Hefaistos. Locuia lângă Eleusis şi îi, obliga pe toţi străinii să se bată cu el. A fost învins de Tezeu. Puterea lui era atât de mare, încât smulgea copacii cei mai groşi şi-i frângea, legându-i laolaltă.

CERCOPI Popor legendar de spiriduşi comici şi diformi, care îşi permiteau totul. Zeus i-a închis undeva lângă Efes, iar apoi i-a eliberat, încântat de năzdrăvăniile lor.

Mai târziu, i-a schimbat în maimuţe şi chiar în măgari.

CEREALII Serbări câmpeneşti romane, în cinstea zeiţei Ceres. Participanţii erau îmbrăcaţi în alb.

CERES Zeiţa agriculturii în mitologia romană, mai întâi venerată ca Tellure, zeiţă a pământului, apoi identificată cu Demetra greacă, în 393 î.Hr., după q recoltă dezastruoasă, i s-a ridicat un templu la Roma, construit

după stilul grec; cultul ei era celebrat numai de femei, aduse

— Din Grecia, împăratul Claudius, în 4.1 – 54, a transplantat cultul Demetrei de la Eleusis la Roma. Templul ei se afla lângă Circus Maximus, în cartierul plebeilor, care erau preferaţi de Ceres. I se organizau serbări numite Cerealii, între 12 şi 19 aprilie. Ere reprezentată ţinând într-o mână o coaisă şi în cealaltă un mănunchi de spice de grâu şi maci. Paolo Veronese, *Cerea*, pictură

CETE. Fiica lui Pontos şi a zeiţei Geea. Împreună cu Foco, personifica primejdiile şi groaza mării.

CITARUN Divinitate etruscă, personificată într-un monstru înaripat, înarmat cu un ciocan.

1HELIDONII Serbări în insula Rhodos, organizate prilăvara, cu ocazia sosirii rândunelelor.

CHELONEA Nimfă în mitologia greacă, preschimbată în broască ţestoaâsă de zeiţa Hera, pentru că numai ea a refuzat să participe la nunta zeiţei cu Zeus.

CHO Divinitate chineză, reprezentând longevitatea vieţii, întrupare a filosofului antic Lao Tzi. Socotea drept sacră broasca ţestoasă, animal cu viaţă neobişnuit de lungă.

CHEMIS Divinitate egipteană, venerată sub înfăţişarea unui ţap; simbol al energiei masculine.

CHONSU Zeu lunar „cu cap de şoim, în mitologia egipteană.

CHILOM Unul din cei mai vestiţi atleţi din Grecia antică. A fost socotit semizeu. *CHIONA* Frumoasa fiică a lui Dedal” în mitologia greacă, iubită de mai mulţi zei. Mult prea trufaşă pentru propriile calităţi, a luat în râs castitatea zeiţei Artemis care, cu o săgeată, i-a despicat limba. A fost soţia lui Apollo şi apoi a lui Mercur.

CHIOS Nimfă, fiică a lui Oceanus; a dat unei insule

din arhipelagul grec, numele

CHIRON Centaur, fiu, al lui Cronos şi al nimfei Fi-lira înmitologia greacă. A fost un mare înţelept şi expert în ale medicinei, har pe care îl avea de la Apollo. La rândul lui, a predat această artă lui Asclepios şi astronomia, lui Heracles; a fost educatorul Dioscurilor, al lui Ahile, Iason şi Tezeu. Heracles l-a rănit de moarte, involuntar, cu o săgeată, otrăvită cu sângele hidrei din Lerna. Centaurul a suferit mult, până când Zeus înduioşat, l-a ridicat pe firmament, transformându-l în constelaţia Săgetătorul.

Giuseppe Maria Crespi, pictură

CHNUMU Zeu în mitologia egipteană, cu cap de berbec; personificare a cascadei şi a Nilului însuşi.

CHRYSEIS Fiica lui Chryses, preot al lui Apollo. Agamemnon a luat-o sclavă, ceea ce l-a hotărât pe Apollo să răspândească o epidemjie de ciumă în tabăra grecească din apropierea Troiei, care nu a încetat decât în clipa când Agamemnon a eliberat-o pe Chryseis. El a cerut, în schimb, pe Briseis sclava lui Ahile, motiv pentru care în tabăra grecilor, s-a creat un conflict ce le putea fi fatal acestora.

Homer, *Iliada*, I, 111, 143

CHURA. KAN Personificare a Soarelui de iarnă în mitologia preeolumbiană, zeul dreptăţii. Trăia, nevăzut, printre oameni şi le judeca faptele.

CIANE Nimfă din Siracuza şi însoţitoare a Proserpinei, care, în momentul când aceasta a fost răpită de Pluto, a încercat să se opună. Aceasta a preschimbat-o într-un izvor.

CI B ELE Divinitate frigiană, venerată ca zeiţa cea mai *ţ de* seamă, Magna Mater, fiică a lui Uranus şi a zeiţei Geea, soţie a lui Cronos şi mamă a lui Zeus. Personificare a Terrei. Din Asia Mică, cultul său a fost răspândit în toată – Elada şi apoi identificat cu al Rheei, din mitologia romană. Celebrat în insula Creta de preoţi nu-i) miţi ooribanţi,

cultul ei era însoţit de jocuri frenetice, în Italia, cultul a fost introdus în perioada celui de al doilea război punic (250 î.Hr.). Împăratul Claudius a instituit mai târziu, în cinstea ei, serbări populare de primăvară, cu caracter general, în Roma i s-a construit un templu pe colina Palatin.

CICLADE Nimfe din Marea Egee, transformate în insule stâncoase, deoarece nu au adus sacrificii zeului mării, Poseidon.

CICLOPI Uriaşi cu un singur ochi, în mijlocul frunţii, în mitologia greacă, care trăiau ca păstori şi-l ajutau pe Hefaistos în atelierul lui de pe muntele Etna (2), pentru a făuri fulgerele şi trăsnetele de care se folosea Zeus. Se spune că părinţii lor, Uranus şi Geea, văzându-le urâţenia, i-au aruncat în Tartar, de unde au fost scoşi de Zeus, pentru a-l ajuta în lupta lui împotriva titanilor. Unul din ciclopi a fost ucis de Ulise, la întoarcerea lui spre patrie.

Homer, *Odiseea*; Euripide, *Ciclopul*, dramă satirică; Teocrit, Ţi-motei din Milet, *Ciclop*

CICNOS (*1*) Fiul lui Stenelos, rege al ligurilor; a plâns atât de mult *la* moartea prietenului său Feton, trăsnit de Zeus, încât zeii, înduioşaţi, l-au schimbat într-o lebădă. (2) Fiul lui Ares, ucis de Herades... Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 367 şi urm.

CICONI Popor din Tracia, care l-a atacat pe Ulise în timpul reîntoarcerii lui în patrie, omorându-i mai mulţi tovarăşi de drum.

CICKEU Fiu al lui Poseidon şi protector al Salaminei, pe care a salvat-o de un monstru marin.

CILICE Fiul lui Agenor”, fratele lui Cadmos şi al lui Fenice. Trimis de tatăl lui să-şi caute sora, pe Europa, răpită de Zeus, a rămas într-o regiune care a luat nu –, mele lui.

I

CILLARO Centaur, ucis în timpul nunţii lui Piritou.

CILLENE Munte în Peloponez, la hotarul dintre Ahaia şi Arcadia, unde se spune că Maia

(1) i-a dat, naştere lui Hermes.

CILLENIO Epitet atribuit lui Hermes, după numele muntelui Cillene, unde s-a născut.

CIMODOCEA Una din corăbiile lui Enea, preschimbată de zeiţa Cibele, într-o nimfă.

CINARĂ Femeie din Tesalia ale cărei fiice, lăudându-se că sunt mai frumoase decât Hera, axi fost preschimbate de aceasta în treptele pe care cei credincioşi se urcau până la templul ei.

CIN IR sau *CINIRA* Rege al Ciprului şi părinte al lui Adonis (1). Cincizeci de fiice ale lui au fost transformate, de Zeus în tot atâţia pescăruşi (alcioni).

CINIRA → CINIR

CINOSURA Nimfă de pe muntele I'da, în insula Creta, despre care se spune că a fost una din doicile lui Zeus; acesta, pentru a o răsplăti, a preschimbat-o într-o stea.

10, 3

CIPARIS Tânăr grec oare a ucis din greşeală un cerb primit în dar de la Apollo. Vrând să-şi ia zilele de disperare, zeul l-a preschimbat într-un chiparos.

Frescă în Casa familiei Vettius din Pompei; Ovidiu, *Metamorfoze*, *X*, 86 şi urm.

CIRCE Vrăjitoare din Oo lhida, fiica lui Helios şi a Perseidei, după alţii a Soarelui şi a Lunii sau, a Zilei şi a Nopţii. Folosind o iarbă care i-a fost dată de Hermes, l-a reţinut pe Ulise în insula ei, timp de un „an, împreună cu însoţitorii lui prefăcuţi în porci.

Homer, *Odiseea*, X, 135 şi urm.; Virgtliu, *Eneida*, VII „Botticelli, *Circe*, pictură; Dessi, pictură *CIRENE* Nimfă din Trăda iubită de Hermes, de la care l-a avut pe Diomede

(2). A mai avut un fiu, pe Aris-teu, al cărui tată a fost Apollo.

CITERA Insulă din Marea Mediterană, pe ţărmul căreia zeiţa Afrodita şi-a făcut apariţia din spuma mării. Aici is –, a înălţat un templu.

Homer, *Odiseea*, VII, 288; Virgiliu, *Eneida*, I, 257, Jean Antoine Watteau, *îmbarcarea spre Citară*, pictură, la Luvru

C IŢE RE A Epitet al Afroditei, de la numele insulei Citera, unde (*s-a* născut.

Homer, *Odiseea*, VIII, 288; Virgiliu *Eneida*, I, 257

CITERON Munte din apropierea Tebei (2), consacrat muzelor şi lui Dionysos. Aici se celebra cultul zeului şi îşi au originea legendele legate de Acteon, Niobe şi Edip.

CIZICO Rege al dolionilor, care i-au primit cu, bunăvoinţă pe argonauţi în timpul expediţiei lor; după plecarea lor de aici, argonauţii au fost constrânşi de o furtună să se întoarcă din drum şi să revină în ţinutul acestui rege. Nemaifiind însă, recunoscuţi, au fost trataţi drept duşmani, în luptele dezlănţuite, Cizico şi-a găsit moartea, iar soţia lui, Clita, de durere, neputându-i supravieţui, şi-a luat zilele, îl

CÂMPIILE ELIZEE Regiune paradiziacă, în care ajungeau după moarte, spune legenda, eroii şi oamenii virtuoşi greci şi romani. După, unii, a existat pe Lună, după alţii, în insulele Fortunate (azi Canare) sau în Islanda. Homer şi Hesiod le fixează în centrul Pământului. Cei mai mulţi, în câmpiile Andaluziei de azi, dincolo de Coloanele lui Hercule.

CLEOBE – BITON ŞI *CLEOBE*

„*CLIMENE* (1) Nimfă, fiica lui Oeeanus şi a zeiţei Thetis (1), în mitologia greacă. A avut de la Helios pe Feton şi trei fiice: Lampesia, Fetusa şi Lampedusa. (2) Nepoata lui Minos, regele Cretei, şi mama lui Palamed

regele Eubeei.

CLIO Una din cele nouă muze ale mitologiei greceşti, fiică a lui Zeus şi a Mnemosinei, zeiţa, memoriei. Este muza istoriei, reprezentată ca o tânără femeie care poartă într-o mână o trâmbiţă, iar în cealaltă un sul de pergament.

— *CLITA* Fiica lui Merope şi soţia lui Cizico în mitologia greacă; Când acesta a murit, ea s-a strangulat, din disperare. Din lacrimile nimfelor care au plâns-o, s-a fonmat un izvor. *CLITEMNESTRA* Fiica lui Tindar, regele Spartei, sau – după alţii – a lui Zeus şi a Ledei. În timpul absenţei soţului ei, Agarnemnon, a acceptat iubirea lui Egist „fiul lui Tieste, care, în înţelegere cu ea, l-a ucis pe Agamemnon la întoarcerea lui în Grecia, după războiul Troiei. Oreste i-a ucis apoi pe amândoi, răzbunând astfel moartea tatălui său.

Eschil, *Creaţia*, trilogie tragică; Sofocle, *Electra*; Euripide, *Oreste*; Vittorio Alfieri, *Agamemnon*.

Oreste, tragedii

CLIŢIA Nimfă a mării în mitologia greacă. A fost iubită de Soare. Când el a părăsit-o, a vrut să se lase să moară de foame, dar Zeus, cuprins de milă, a preschimbat-o în floarea-soarelui... Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 206 şi urm.

C UT OS Fiul unui rege al Acaliei, participant la expediţia argonauţilor.

CLOACINA (1) Zeiţă în mitologia romană, care supraveghea resturile menajere. (2) Epitet al zeiţei Venus, însemnând „Purificatoarea”.

{. *LORI* Nimfă, soţia lui Zefir, în mitologia greacă, apoi zeiţa florilor. (2) Fiica lui Amfion şi a Niobei. Ea şi fratele ei au fost singurii supravieţuitori ai masacrului comis de Apollo şi Artemis în familia mamei lor.

CLOTOS Una din cele trei moire în mitologia greacă. Ba lua hotărâri asupra vieţii oamenilor; era reprezentată

ca o femeie având pe cap, o coroană cu; şapte stele.

CNEF Personificarea zeităţii supreme în mitologia egipteană, întruchipată într-un şarpe cu cap de şoim, purtând în gură oull, primordial, din care a apărut viaţa.

l OG

CNIDOS Oraş în Carla, în care Afrodita avea unul din templele sale; pentru, acest templu, Praxiteles a sculptat statuia zeiţei.

CNOSSOS Reşedinţa lui Minosvân Creta. Faimosul labirint construit de Dedal, în care a fost închis Minotaurul, se afla în apropiere.

COC Al. Rege al Siciliei, l-a găzduit pe Dedal după fuga sa din Creta. După o altă versiune, acelaşi rege l-a ucis pe Dedal, sufocindu-l. Fiicele lui local l-au ucis pe Minos, care-l urmărea pe Dedal pretutindeni, pentru a-l împiedica să dezvăluie taina labirintului.

Divinitate feminină la peruani, personificare a lacului Titicaca şi soră a zeului acvatic Viracocha.

COCIT Unul din râurile din Infern în mitologia greacă, ale cărui ape erau formate din lacrimile celor condamnaţi. Pe malurile lui, rătăceau cei care nu avuseseră parte de înhumare sau incinerare. Celelalte râuri erau: Stix, Aheron (1), Flegeton şi Late. *COEFORA* Femeie, la greci, care aducea ofrande pentru jertfe.

COLHIDA. Regiune aflată la răsărit de Marea Neagră (azi Georgia), în care, spune legenda, se păstra lâna1 de aur, păzită de un monstru, şi pentru cucerirea căreia Iason a format expediţia argonauţilor.

COLO ANELE. LUI HERCULE → ABILA CALPE

COMEO Epitet al lui Apollo, datorat coamei bogate, blond-aurie, personifinare a strălucirii soarelui.

CORE Nume dat Persefonei, mai ales în timpul! Misterelor din Eleusis.

COMOS Zeul ospeţelor şi al tuturor manifestărilor

indecente în mitologia greacă. Era reprezentat ca un tânăr cu aripi, purtând o torţă aprinsă sau având într-o mână o cupă de aur, iar în cealaltă, un coş cu fructe.

COMPITALI1 Serbări romane, ţinute în onoarea larilor, la încrucişarea drumurilor. *CONCORDIA* Zeiţa romană a bunei înţelegeri, a armoniei în familie şi în societate, fiica lui Jupiter şi a lui Temis, soră a Păcii. Templul i-a fost ridicat în Forul roman, de Camillus, în 367 î.Hr. A fost sediul reuniunilor senatului roman.

CONSIVA sau *CONSIVIA* Protectoare a ogoarelor în mitologia romană, celebrată în timpul Saturnaliilor. A fost mai apoi asimilată zeiţei Rhea.

CONSIVIA → CONSIVA

CONSO Zeul prudenţei şi al prevederii în mitologia romană, provenit dintr-o divinitate italică arhaică, protectoare aagriculturii. Acestui zeu i se atribuie sfatul dat lui Romulus de a răpi sabinele. La serbările date în cinstea lui, în august şi decembrie, numite Consualii, aveau loc alergări de cai şi de măgari, încununaţi cu flori de câmp. Templul lui era pe colina Aventinului (2).

COPREOS Fiul lui Pelope” şi sclav al lui Euristeu în mitologia greacă.

w-CORACI Preoţi ai zeului Mitra în mitologia persană, personificare a soarelui şi a focului.

COREB Fiu al regelui Frigiei, Migdon. În timpul asediului Troiei de către greci, a venit în ajutorul regelui Priam, stimulat de iubirea pentru Cassandra, fiica acestuia.

Virgiliu, *Eneida*, II, 341, 424

CORIBANŢI Preoţi ai zeiţei Cibele, care practicau… în Creta, cultul acesteia, prin dansuri frenetice şi violente, ce ajungeau până la mutilări, în acelaşi timp, foloseau instrumente zgomotoase. Acestea au servit” la început pentru a acoperi ţipetele micului Zeus, ca să nu fie auzite

de Cronos, care l-ar fi devorat, ca pe ceilalţi, fii avuţi de la Rhea.

CONCIA Peşteră în Focida, lângă Delfos, consacrată zeului Pan şi nimfelor. *CONTOS* Fiu al lui Paris şi al nimfei Enona. După alţii, fiu al lui Zeus şi al Electrei, întemeietor al oraşului Cortona.

CORNUL ABUNDENŢEI AMALTEA.

ABUNDENŢA, AHELOU.

CORONIDA Fiica lui Flegias, prinţ al lapiţilor; după o altă versiune, fiica unui rege al Tesaliei, adorată de Apollo şi ucisă de acesta pentru necredinţă, nu înainte însă de a-i fi dat un fiu, pe Esculap. Corbii care au trădat-o pe Coronida lui Apollo şi care la început aveau penele albe, din clipa aceea, drept pedeapsă, au devenit negre, aşa cvjfn sunt şi astăzi.

Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 542, şi urm.

CORTINA Pielea şarpe lui Piton, cu care Pitia, preoteasă a lui Apollo, acoperea trepiedul pe care şedea în timpul rostirii hotărârii oracolului. Şarpele fusese ucis mai înainte de zeu, iar pielea lui a devenit sacră.

COTTITO sau *COTYS* Zeiţă de origine tracă, al cărui cult, adus în Atena în sec. V, avea un caracter licenţios.

COTYS → COTTITO

CRANAOS Succesor al lui Cecrop la tronul Aricei, în epoca în care s-a dezlănţuit potopul lui Deucalion.

CREON Rege al Tebei (2), fiu al lui Meneceu şi frate al Iocastei, mama şi apoi soţia lui Edip. Aflând de monstruosul incest, Edip a pornit, orb, în lume, însoţit de credincioasa sa fiică, Antigona. În urma sa, Creon a pus stăpânire pe tronul Tebei, iar pe cei doi fii ai lui Edip, Eteocle. şi Polinice, i-a învrăjbit atâta, încât aceştia au ajuns să se ucidă unull pe altul. Antigona, care a vrut să-şi îngroape fraţii, după legea pământului, a fost condamnată la moarte. Odată cu ea şi-a luat viaţa şi fiul lui Creon,

Emon. Mai târziu, Creon a fost ucis pentru nelegiuirile lui faţă de Tezeu.

Sofocle, *Antigona*, *Edip rege*, *Edip la Colonos*, tragedii; Jean Cocteau, *Edip rege*, muzica de Stravinski; Anouilh, *Antigona*

CREPUSCULUL ZEILOR Ziua cea din urmă în mitologia scandinavă, sfârşituil lumii şi, deci, al nelegiuirilor omeneşti. Atunci, zeii vor fi decimaţi de monştrii care vor ai părea din toate ungherele pământului spune legenda. După câtăva vreme de la această catastrofă universală, va apărea o lume nouă, în care va domni înţelegerea şi fericirea „Richard Wagner, *Amurgul zeilor*, operă lirică

CREUSA (*1*) Fiica lui Creon, regele Tebei (2); când la-son şi Medeea se aflau rân Corint, Iason şi-a părăsit soţia pentru Creusa. Medeea însă s-a răzbunat, oferind Creusei un veşmânt care, de îndată ce l-a îmbrăcat, a făcut să fie arsă de vie. (2) Fiica lui Priam, regele Troiei, şi soţia lui Enea, dispărută în timpul incendiului Troiei; după o altă versiune, aceasta i-a apărut lui Enea în chip de umbră şi l-a sfătuit să-şi continue drumul spre Italia, fiindcă aşa hotărâseră zeii. (3) Fiică a lui Oceanus şi a Terrei, soţia lui Perseu.

CRISAORE Fiu al Medusei, ieşit din trupul acesteia atunci când a ucis-o Perseu. Frate al calului Pegas.

CRISEIDE Fiica lui, Crâseu (1), făcută sclavă de Agamemnon. În timptil războiului împotriva Troiei. Părintele ei a vrut să-şi recapete fiica, dar Agamemnon l-a refuzat. Apollo a abătut atunci o epidemie de ciumă asupra taberei grecilor, după care Criseide1 a fost restituită tatălui, iar Agamemnon şi-a însuşit – o pe Briseis.

Homer, *Iliada*; I, III, 143

CRÂSEU (1) Preot al lui Apollo, tatăl Criseidei. (2) Prima soţie a lui Dardanos. *ICRISOTEMIS* Fiica lui Agamemnon şi a Olitemnestrei, soră a lui Oreste, a

Electrei şi Ifigeniei. Firea ei era opusă aceleia a Electrei, de aceea i-a şi luat apărarea mamei lor în timpul conflictelor familiale.

CRIŞNA Divinitate vedică, identificată cu Apollo al grecilor. De mic a trăit printre păstori, apoi a trecut prin diferite peripeţii care l-au ridicat, pentru eroismul şi îndemânarea lui, printre zei. Faptele lui sunt povestite în epopeea sanscrită *Mahābhārata*. *CRODO* Divinitate la vechii saxoni, identificată cu Cibele şi Saturn

CRONII Serbări celebrate la Atena, în onoarea lui Cronos.

CRONOS Cel mai tânăr dintre titani, fiu al lui Uranus şi al Geei. El şi-a detronat tatăl cu ajutorul mamei şi a luat-o de soţie pe Rhea. Pentru a nu fi cândva detronat la rândul lui de proprii copii, i-a ucis, devorându-i unul după altul, abia născuţi. A fo' st salvat numai Zeus, lui Cronos dându-i-se, bine ascunsă în scutece, o piatră. Când Zeus a devenit matur, l-a făcut pe Cronos să vomite toţi copiii devoraţi. Aceştia au fost titanii, care, văzându-se în libertate, s-au revoltat împotriva lui. În lupta dintre Zeus vei titani a învins cel dintâi şi titanii au sfârşit în fundul Infernului.

CROTON Fiul lui Pari şi al nimfei Eufemia. A fost metamorfozat de muze – pe care Eufemia le-a hrănit cu laptele ei – în constelaţia Săgetătorul…

CUBA Zeiţă romană care, veghea asupra somnului copiilor.

CU M A Oraş socotit a fi fost colonie greacă în Italia, în împrejurimi (în Campania de azi) se afla peştera sibilei cumane, autoare a noua cărţi consultate de romani în momentele grele.

CUNINA Zeiţă romană care veghea leagănele – copiilor.

CUPI DON – ± *AMOR*

CUREŢI Nume dat de titani preoţilor Cibelei, care, cu sunetele instrumentelor lor gălăgioase, au acoperit ţipetele lui Zeus abia născut, pentru a nu fi devorat de Cronos. După o altă legendă, în mitologia cretană ei au fost demoni.

c' UVERA Zeul care-i proteja pe bogătaşi şi bogăţiile lor în mitologia vedică: *CUYCHA*. Divinitate peruană care personifica soarele, focul şi curcubeul. Focul era supravegheat de un colegiu de fecioare.

Dicţionar de milolociic

Secţiune 1.03 D

nio Pollaiuolo, Giorgione, Andrea del Sarto, Andrea Appiani, Andrea Schiavone, Ugolini di Nerio, François Gerard etc.; pictură. G.L. Bernini, sculptură

DABAIDA Divinitate în America Meridională. Dezlănţuia furtuni, fulgere şi tunete. *DACTILI* Demoni originari din muntele Ida şi stabiliţi în insula Creta. Erau socotiţi a fi primii meşteşugari ai metalelor.

DAFNIS. (*l*) Păstor din Sicfflia, socotit fiu al lui Mercur, îndrăgostit de nimfa Chloe, povestea lor de iubire a inspirat mulţi creatori. (2) Fiul lui Hermes" şi al unei naiade. I se atribuie invenţi a poeziei bucolice. A rămas orb în clipa când s-a dovedit infidel nimfei îndrăgite mai înainte.

Longos, *Dafnif*; *şi Chloe*, poem; Maurice Ravel, *Dafnis şi Chloe*, poem coregrafic

DAFNOMANŢIE Profeţie practicată în Grecia, prin mijlocirea frunzelor şi a ramurilor de lauri sau de dafin.

DADEE Serbări celebrate la Atenş, în timpul cărora torţele se ţineau aprinse timp de trei zile.

DAG Zeul luminii în mitologia nordică, fiu al Nopţii şi al picăturilor de rouă. *DĂDUCOS* Preotul suprem care, în timpul Misterelor de la Eleusis, purta flacăra sacră, simbol al eternităţii cultului zeiţei Cibele.

DAEVI Genii rele sau zei războinici în mitologia persană. Făceau parte din suita lui Ahriman, personificarea răului.

DAFNE. Nimfă iubită de Apollo. În timp ce, o dată, era urmărită de acesta, a implorat ajutorul altor zei şi în aceeaşi clipă, sub privirea înmărmurită a lui Apollo, s-a prefăcut în laur. Cu frunzele ei, mai târziu, erau încununate frunţile poeţilor.

Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 452, Staţiu, Lucian, G, B. Marino, Ottavio Rinuccini, melodramă, muzică de Jakopo Peri, Gabriele D'An-nunzio, poem; frescă la Pompei în Casa familiei Vettius; Anto-*DAGDA* Zeu binevoitor al celţilor din Islanda. Avea două fiice: pe Angus, zeiţa iubirii, şi pe Brigit, zeiţa poeziei şi a înţelepciunii.

DAGON Divinitate venerată de filisteni, în Siria. Era reprezentată cu o coadă de peşte. După o versiune, proteja agricultura.

DAIBOTH Idol feminin în mitologia japoneză, înconjurat de nimburi de aur, adevărat furnicar de alte divinităţi mai puţin importante.

DAIKOKA Divinitate japoneză, protectoarea meşteşugarilor.

DAIMONI → DEMONI

DAIRO Autoritatea religioasă supremă la japonezi. După unii, fiu al cerului.

DAJOWE Solemnitate religioasă japoneză, în care împăratul (mikado) oferă zeilor orezul nou cules.

DAM ĂST» PROCUST

DAMASTOR Unul din giganţii rebeli în faţa autorităţii Hui Zeus. Neavând altă armă, aruncă împotriva acestuia un alt gigant, pe Atlas (1), pietrificat de zeiţa Atena.

DAMIA (1) Zeiţă a vegetaţiei în mitologia greacă, corespunzătoare Persefonei. (2) Preoteasă a Cibelei.

DAMISOS Cel mai iute dintre giganţi. Chiron l-a

dezgropat şi i-a luat gleznele, punându-le la picioarele lui Ahile, discipolul său. În felul acesta, eroul de la Troia a devenit cel mai iute alergător.

DANACEE Monedă pusă de greci în gură, morţilor pentru a o avea în clipa când Caron îi primea în barca lui, pentru a-i transporta pe apa Stixului, în Infern.

DANAE Fiica lui Acrisiu, regele Argeşului (5), şi a. Euri-dicei. Pentru a evita împlinirea unei profeţii, după care Danae trebuia să se supună lui Zeus, Acrisiu a închis-o într-un turn. Zeus însă s-a transformat într-o ploaie de aur şi a pătruns în turn nestânjenit, Danae împreună cu copilul a fost aruncată de Acrisiu în mare şi salvată prin graţia zeilor. Fiul ei a fost Perseu.

Fresce în Casa familiei Vettius şi în Casa Reginei Margareta din Pompei; Tiziano, Correggio, Tintoretto, Rembrandt, Van Dyck, pictură

DANAIpE Cele cincizeci de fiice ale lui Danaos, regele Libiei.

Antonio Salieri; *Danaidele*, tragedie lirică

DANAOS Fiul lui Belo (1), rege al Libiei. De cele cincizeci de fiice ale sale s-au îndrăgostit cei cincizeci de fii ai lui Egipt, propriul său frate. Danaos fugi cu fetele sale în Argos (5), unde ajunse un rege iubit de populaţia acestei regiuni pentru prosperitatea obţinută acolo. În acelaşi timp avu proasta inspiraţie să-şi pună fetele să-şi ucidă soţii. Dintre aceştia s-a salvat numai Linceu, care nu l-a iertat.

DANUBIU Divinitate a fluviului cu acelaşi nume, la sciţi.

3. ARDANI Un alt nume al troienilor, de la Dardanos, lui lui Zeus şi al Electrei. Ţinutul se numea Troada şi ra stăpânit într-un timp de Enea.

DARDANOS Fiul lui Zeus şi al Electrei, strămoş al tro-snilor, născut în Etruria (Italia); întemeietorul oraşului)

ardania, Troia de mai târziu.

Irgiliu, *Eneida*, VIII, 134

al

RETE (*1*) Renumit boxer în Troia. (2) în *Iliada*, apare preot al lui Hefaistos. (3) – Credincios tovarăş de lupte lui Hector i.

DARMA Zeu vedic cu înfăţişarea unui bou, despre care se spune că ar fi apărut din sânul lui Brahma.

DAUNUS Părintele lui Turnus, rivalul lui Erâea. Virgiliu, *Eneida*, X, 616 *DAZBOGU* Zeul soarelui şi personificarea acestuia în mitologia slavă, identificat cu Apollo din mitologia greacă.

DEDAL Arhitect atenian, inventator şi sculptor, „Invidios pe nepotul său, Tăios, l-a ucis şi s-a refugiat în Creta, la regele Minos. Aici a construit labirintul, în care Minos l-a închis pe Minotaur. Bănuit apoi de a fi corftribuit la fuga lui Tezeu care a venit să ucidă monstrul – el fiind acela care a dat Ariadnei firul care l-a scos pe Tezeu din labirint – şi-a făurit pentru el şi pentru fiul lui, Icar, aripi din ceară, care i-au ajutat să-şi ia zborul din Creta. Icar însă s-a apropiat prea mult de soare, aripile s-au topit şi s-a prăbuşit în mare, în apropierea Sardiniei. Dedal a ajuns până în Sicilia, unde a fost primit de regele local. Acesta, temându-se de răzbunarea lui Minos, a preferat să-l omoare.

Lui Dedal i se atribuie, printre altele, şi construirea templului lui Apollo din Cumae. Frescă la Pompei, în Casa lui Menandru şi în Casa familiei Vettius; Sofocle, Euripide şi Aristofan, Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII, 183 şi urm.; Gabriele D’Annunzio, literatură; Brueghel, Brili, pictură; Antonio Canova, sculptură

DEET în mitologia egipteană, regiunea parcursă de soare în timpul nopţii, umbrelor.

DEIANIRA Fiica lui Eneu. Având de ales între Ahelou şi Heracles, l-a preferat de soţ pe al doilea. S-a îndrăgostit, de ea şi centaurul Nexus, pe care Heracles l-a ucis însă. Pentru a se răzbuna, înainte de a muri, Nexus a lăsat Deianirei un talisman cu sângele lui otrăvit, amă-gind-o că ea, în momentele de infidelitate din partea soţului, l-ar putea readuce pe acesta pe drumul cel bun.

O dată, cu o astfel de ocazie, ea i-a dat lui Heracles acest talisman, iar eroul, folosindu-l, a murit în dureri îngrozitoare. De disperare, Deianira şi-a luat zilele.

Ovidiu, „*Metamorfoze*, IX, 98; Guido Reni şi Gaetano Cando lfi, pictură

DEIDAMIA Fiica lui Licomede (1). A avut de la Ahile pe Neoptolem care, mai târziu, îl va ucide pe regele Troiei, Priam, în conflictul dintre greci şi troieni.

DEIFOB Fiul lui Priam, regele Troiei, şi al Hecubei, după moartea lui Paris, a luat-o în căsătorie pe Elena, ar când Troia a căzut în mâna grecilor, a fost ucis de

VIenelau, primul soţ al Elenei.

DEIFOBE Numele sibilei cumane (sau din Cuma), care l-a călăuzit pe Enea în Infern.

Irgiliu, *Eneida* –, VI, 36

DEILEON Tovarăş al lui Heracles în expediţia argonauţilor.

1EION Fiu al lui Eol şi soţ al Aurorei.

1EIPILE Fiica lui Adrast (1) şi soţia lui Tideu.

—) *ELFICA* (1) Sibilă, fiica ghicitorului Tiresias şi preoteasă a lui Apollo la Del fos.

(2) Delficul era numit şi \pollo, datorită templului de aici închinat lui.

—) *ELFINEE* Serbări celebrate la Atena, în cinstea lui Apollo Delficul (→ Delfica (2)).

DELFOS Oraş în Focida (Grecia), unde se afla templul şi oracolul lui Apollo. Aici îşi rostea Pitia profeţiile.

Pe faţada templului erau scrise cuvintele: „Cunoaşte-te pe tine însuţi”.

DELIA Unul din epitetele zeiţei Artemis, care s-ar fi născut în insula Delos. *DELII* Serbări instituite de Tezeu în cinstea lui Apollo, născut în insula Delos, *DELLO* Fecioare, preotese ale soarelui, la incaşii din Perú.

DELOS Insulă în arhipelagul Ciclări Apollo şi Artemis, unde s-au născut

DELUENTINO Zeu invocat se teja de duşmani, omani pentru a-i pro*DEMETRA* Zeiţa agriculturii şi a recoltelor în mitologia greacă; era, de asemenea, zeiţa vieţii sociale armonioase şi a fertilităţii. Fiica lui Cronos şi a Rheei, i-a dat lui Zeus pe Persefona, care i-a fost răpită de Pluto şi dusă în Infern. De la Zeus, ea a obţinut mai apoi ca Persefona să stea cu ea nouă luni şi trei luni cu Pluto. Templul său cel mai important era la Eleusis, unde se celebrau vestitele Mistere din Eleusis. Demetra a fost identificată cu zeiţa Ceres la romani. Este reprezentată – pe o frescă din Pompei – ca o femeie încununată cu spice de grâu, cu o torţă în dreapta şi un mănunchi de spice în stânga.

Demetra din Cnidos, la British Museum din Londra; frescă din Pompei

DEMODOII Cântăreţ orb la curtea lui Alcinou, regele feaciilor.

Homer, *Odiseea*, VIII, 44, 62 şi urm.; 471 şi urm.

DEMOFILA (gr, prietenă a poporului) Epitet al sibilei cumane (sau din Cuma). *DEMOFON* Fiu al lui Celeu, regele cetăţii Eleusis. A fost hrănit de Demetra numai cu ambrozie şi pus în fiecare noapte să se purifice; mama lui Demofon, Meta-nira, a rămas surprinsă de acest tratament şi a împiedicat-o pe zeiţă să se mai ocupe de fiul ei. Dar în acest fel, el a pierdut nemurirea.

DEMONI sau *DAIMONI Fiinţe* intermediare între zei

şi oameni, unele bune altele rele. La romani, corespundeau geniilor. Socrate însuşi socotea că posedă un astfel de demon, un fel de glas al conştiinţei. La romani, geniile erau în acelaşi timp spiritele morţilor sau umbrele acestora.

DEMOS Unul din caii lui Marte.

DEMOPTOLEMOS Unul din principalii pretendenţi la mâna Penelopei (porci), ucis de Ulise.

v *DENDROFORH* Serbări orgiastice în onoarea lui Diony-ţi sos şi a Cibelei.

l p *DEN T RIT E* Epitet atribuit Elenei, soţia lui Menelau.

! răpită de Paris, autoarea războiului între greci şi troieni. După căderea Troiei, revenită în patrie, a fost ucisă din răzbunare de fiii uneia din văduve, regina Palissa, prin spânzurare de un copac (gr*, dendron*).

DERCETÂS Mama Semiramidei, întemeietoarea legendară a Babilonului. Şi-a părăsit fiica şi s-a aruncat într-un lac, unde a fost prefăcută într-o sirenă. Venerată ca zeiţă a Siriei şi Feniciei, a fost reprezentată cu coadă de peşte.

DESTIN Cel mai puternic dintre toţi zeii, fiul Nopţii şi al haosului. Era închipuit ca un bătrân venerabil, sprijinit cu picioarele pe pământ, ţinând în mână o urnă cu ursitele tuturor muritorilor şi nemuritorilor.

DEUCALION Fiul lui Prometeu şi soţul Pirrei. Aflând că Zeus vrea să dezlănţuie un potop şi să distrugă omenirea, şi-a făcut o corabie pe care a reuşit să se salveze de la moarte. După nouă zile şi nouă nopţi, el s-a oprit pe muntele Parnas. Când apele s-au retras cu/totul, spune legenda, a consultat un oracol care l-a sfătuit să se arunce în mare, el, soţia lui şi oasele mamei lor. Înţelegând că e vorba de oasele Marnei Terra, ei au aruncat în urmă pietre. Din ele au ieşit tot atâţia barba!! cât şi femei, încât

Pământul s-a populat în continuare. Ovidiu, *Metamorfoze*, *I*, 313 şi urm.

DI AN A Zeiţă italică, personificând lima. Corespundea zeiţei Artemis în mitologia greacă. Era protectoarea vânătorii şi a sclavilor şi patroană a alianţelor dintre oraşele latine. Un templu al ei se afla în Ancia, lângă Roma, şi un altul pe Aventin (2). Este reprezentată ca o tânără îmbrăcată sumar, cu o tolbă cu săgeţi pe umăr şi însoţită de o căprioară.

Jorge de Montemayor, *Diana*, roman pastoral; Gaspar Gil Polo, *Diana îndrăgostită*, roman pastoral; Jean Goujon, *Diana*, sculptură la Luvru; Ubaldo Gandolfi, *Diana şi Endymione*; Annibale Carracci, *Diana surprinsă* de *Acteon*; Paolo Veronese, *Diana şi câinele*, pictură /

DIAVOL → DRAC

DICA sau *DICE* Personificare a justiţiei în mitologia greacă. Ea denunţa tatălui ei, Zeus, pe cel vinovaţi de fapte necinstite.

DICE → DICA

DEV Duhuri care trăiau printre ruine, sub formă de şerpi, în mitologia vedică.

DEVA Numele tuturor zeilor în mitologia vedică.

DEVERONA Divinitate latină, protectoare a curăţeniei căminului, a naşterii copiilor, a recoltei şi roadelor pământului.

DIA Zeiţă romană, identificată cu Ceres. Cultul ei era oficiat de preoţii arvali. *DIDONA* sau *ELISA* Prinţesă feniciană ajunsă în nordul Africii, după ce soţul ei, Sirieu, a fost ucis de Pigma-lion (2). Aici a întemeiat Cartagina. Mai târziu însă, şi-a luat zilele, fiindcă voia să scape de ameninţările regelui: Iarba, care ar fi vrut s-o ia de soţie; după o altă legendă, s-a sinucis fiindcă a fost părăsită de Enea, pentru care încercase o mare iubire.

Virgiliu, *Eneida*, IV; Étienne Jodelle, *Sacrificiul*

Didonei; Christopher Marlowe, *Tragedia Didonei*; Al. Hardy *Sacrificiul Didonei*; Ş, Cristóbal de Virues, *Elisa-Dido*, tragedie; Pietro Metastasio, *Di-na părăsită*, melodramă; Henry Purceii, *Dido şi Enea*, operă, lirică;

Domenico Scarlatti, *Didona părăsită*; Hector Berlioz, *Di dona şi troienii în Cartagina*, muzică, Rubens, *Didona pe rug*; VGuercino, *Moartea Didonei*; Claude Lorrain, *Didona*; Joseph T.urner, *Didona construieşte Cartagina*; Reynolds, *Moartea Didonei*, pictură

DIMA Rege al Traciei şi părinte al Hecubei, soţia lui Priam.

DINO Una din cele trei graie în mitologia greacă, surori ale gorgonelor. Ele aveau un singur ochi şi un singur dinte, de care serveau alternativ.

DIOMEDE (1) Fiu al lui Tideu. A luat parte la războiul Troiei. Cu ajutorul Atenei, i-a rănit chiar pe Ares şi Afroditâ, împreună cu Ulise a transportat apoi statuia sacră a Atenei (Paladiu) în Argos (5). De aici a plecat mai departe, în Italia de sud, unde a întemeiat mai multe cetăţi, printre care Brindisi şi Benvento. După versiunea lui Dante, Diomede l-a însoţit pe Ulise până la Coloanele lui Hercuile şi împreună cu el şi-a găsit moartea acolo. (2) Fiul lui Hermes şi rege al Traciei. Făcea ca străinii pripăşiţi prin ţara lui să fie devoraţi de cai. Her-cule l-a pedepsit, pregătindu-i aceeaşi, moarte.

Homer, *Iliada*, V, 330 şi urm.; 850 şi urm.; Virgiliu, *Eneida*, I, 97, 471, II, 164; X, 28; Dante, *Infernul*, c. XXVI

DIOMELE Serbări vesele la Atena, în cinstea lui Hera-cles.

DIONA Fiică a lui Uranus şi a Geei în mitologia greacă, una din soţiile lui Zeus. După o legendă, că este mama Afroditei.

DIONEA Alt nume a) l zeiţei Afrodita, provenit de – la

numele mamei ei, Diona.

DIONISII Serbări în cinstea lui Dionysos ţinute la Atena, toamna. Aceleaşi serbări erau dedicate, la Roma, lui Ba-chus. Acestea ar fi o primă formă a carnavalului din timpurile moderne.

DIONYSOS Fiu ai lui Zeus şi al Semelei, zeul vinului şi al euforiei în mitologia greacă, corespunzător lui Bachus în cea romană. Era însoţit de satiri şi de sileni (1), care se pretau în totul la faptele stăpânului lor. Proteja şi agricultura şi, ca atare, era venerat împreună cu Deme-tra, în Misterele din Eleusis. Cei ce nu-i primeau darurile – produse agricole – erau cuprinşi de nebunie sau mureau. Era venerat în aceeaşi măsură cu Afrodita, zeiţa iubirii. Ca şi Apollo, era invocat de poeţi şi de artişti. Era motiv de bucurie şi de entuziasm nelimitat, de inspiraţie creatoare. Descoperitor al vinului, tot el a inventat şi plugul; înveselea munca câmpului, viaţa artiştilor şi ospeţele. A fost inspirator al artei dramatice, al ditirambului, al dramei, al comediei şi al dansului. Insufla arta profeţiei celor ce i se dedicau trup şi suflet. Era sărbătorit pretutindeni, în Grecia, dar mai ales în Atica şi la Atena. La Delfos, împreună cu Apollo, era venerat ca liberator, la romani era chiar numit Liber. Menadele sau bacantele îi ofereau serbări, frenetice pe muntele Parnas, îmbrăcate în piei de animal, însoţite de strigăte şi jocuri orgiastice. A fost reprezentat în multe chipuri, ca şi Bachus.

Dionysos copil, *în braţele lui Silen*, sculptură din sec. III î.Hr., azi la Luvru; Praxiteles, *Dionyso purtat în braţe de Hermes*, sculptură; *Patimile lui Dionysos*, frescă în Villa Misterelor din *Pompei*; *Dionysos în chip de efeb*, basorelief la Herculanum; Michelangelo, sculptură; Tizian, Rubens, Van Dyck, Jacob Jordaens, Nicolas Poussin etc., pictură

DIOSCURI Castor şi Pollux, fiii lui Zeus şi ai Ledei. Cel dintâi era îndemânatic în a îmblânzi caii şi a-i supune voinţei lui, celălalt era un neîntrecut luptător cu pumnii.

Au participat la expediţia argonauţilor, la vânătoare ea porcului mistreţ din Calidonia şi au luptat împotriva fiilor lui Afareu. Tot ei le-au răpit şi pe fiicele lui

Leucip. În lupta împotriva fiilor lui Afareu, Idas şi Linceu (2), Castor a fost ucis, iar Pollux, pentru a nu rămâne singur, a cerut lui Zeus să împartă nemurirea cu el. Acesta i-a ascultat rugămintea şi a hotărât să rămână o zi în Olimp şi o alta în Infern. Exemplu ideal de iubire frat ernă, ca şi *de* înţelegere la bine şi la rău, dincolo de orice sentiment. Erau reprezentaţi ca doi tineri atleţi, sprijiniţi unul de altul. Au protejat pe marinari şi şi-au arătat bunăvoinţa faţă de toţi muritorii. Jocurile olimpice erau organizate sub egida lor.

Statuile *Dioscurilor* din faţa Palatului Quirinale din Roma; sculpturi din Templul din Locri, azi la Muzeul Naţional din Napoli

DIOSCURII Serbări celebrate în Grecia în onoarea Dioscurilor, mai precis în Corciră şi Sparta. Aceleaşi serbări se celebrau şi la Roma, unde Dioseurii ar fi luat parte la nişte bătălii.

DIRAE → ERINII

DIRCE Soţia lui Lico. A persecutat-o pe Antiope (2), fiica regelui Tebei (2), Nicteu. Fiii acesteia, Amfion şi Zeto, au răzbunat-o, legând-o pe Dirce de coarnele unui taur înfuriat.

Frescă în Casa Vettius din Pompei; *Taurul Farnese*, sculptură la Muzeul Naţional din Napoli

DISARI Divinitate arabă, având atributele lui Dionysos, ca zeu al euforiei, şi ale lui Apollo, ca zeu al soarelui.

DISCORDIA Zeiţa romană a neînţelegerii, a vrajbei şi a violenţelor, îl însoţea întotdeauna pe Marte. Era reprezentată ca o femeie cu capul plin de şerpi, având într-o mână o spadă şi în cealaltă o viperă. Fiii ei erau spaima

şi groaza.

DITE Un alt nume al lui Pluto (2) şi al Infernului însuşi în mitologia romană.

DITTI Pescarul care i-a scos din apele mării, pe ţărmul unei insule din Ciclade, pe Danac şi pe fiul ei, Perseu.

DOCHIA sau *BABA DOCHIA* Personaj legendar din mitologia poporului român. Gheorghe Asachi, făcând o analogie cu numele de Dacia, a compus o baladă în care Dochia este fiica regelui Decebal; urmărită de împăratul Traian, este preschimbată de zeul Zamolxe într-o stâncă. Dochia, după unele versiuni, şi-ar avea originea în mitologia tracă şi ar fi identificată cu zeiţa Niobe. Îi poartă numele mai multe stânci antropomorfe din ţară: în Rarău, pe Ceahlău, Bucegi etc…

DODONA Pădure în Caonia (Grecia), unde preoţii şi preotesele lui Zeus interpretau voinţa zeului, după mişcarea frunzelor stejarului care îi era sacru.

DOORGA Soţia zeului Śiva în mitologia vedică, corespunzând zeiţei Atena a grecilor.

DORIS Soţia lui Nereu şi mamă a nereidelor.

DORJE Trăsnete produse de preoţii tibetani pentru a alunga demonii. *DORO* Strămoş al dorilor, socotit fiu al lui Apollo al lui Poseidon, sau

DRAC Personaj malefic din folclorul şi literatura cultă românească, de gen masculin, urât şi rău prin excelenţă, cu eventuală derivaţie din limba latină (*draco*). Are aspect omenesc, uneori asemănător Faunului.

DRĂGAICE în mitologia românească zâne rele, nemiloase, care îi schimonosesc pe oameni. La 24 iunie se ţine o sărbătoare populară consacrată coacerii grânelor „numită Drăgaicu.

DRIADE Nimfe ale pădurilor în mitologia greacă, fiicele lui Nereu şi ale lui Doris. Ele mureau o dată cu

planta în care îşi duceau viaţa.

DRIOPE Nimfă în mitologia greacă, iubită de Apollo. Într-o zi, viind să culeagă o floare pentru fiul ei, Anfise, a rupt un lotus în care prinsese viaţă nimfa Lothis, protejată de Dionysos. A fost preschimbată, la rândul ei, în lotus.

DRUIZI Preoţi şi profeţi ai celţilor din Galia şi Britania, experţi în astronomie, medicină şi jurisprudenţă. În cultul lor, jertfeau chiar şi vieţi omeneşti. Răspândirea acestui cult a fost interzisă la Roma de împăratul Claudiu. Planta sacră le era vâscul, pe care îl ofereau credincioşilor în prima zi a anului. Cei ce mureau, după concepţia lor, ajungeau în insula vitejilor şi a celor plini de virtuţi, unde domnea o primăvară veşnică. -> BARZI.

DSISOO Divinitate lungi.

japoneză protectoare a călătoriilor

DUSSI. Duhuri rele la celţi, care apăreau în timpul coşmarurilor.

EA (1) Nimfă care a fost prefăcută într-o i insulă pentru că l-a respins pe zeul fluvial Fasi. (2) Divinitate supremă în mitologia asiro-babiloniană.

E AC Fiu al lui Zeus şi al Eginei, tatăl lui Telamon. şi al lui Peleu, întemeietor al dinastiei cacizilor. Când ţara lui a fost pustiită de o ciumă, Zeus, ascultând rugămintea acestuia, *a* schimbat toate furnicile în oameni, care s-au numit apoi mirmidoni şi au participat la războiul împotriva Troiei, alături de grecii conduşi de Ahile. După moarte, Eac a fost judecător în Infern împreună cu Minos şi cu Radamant. O altă versiune spune că Eac a luat parte la construirea Troiei împreună cu Apollo şi cu Poseidon.

EACEE Serbări religioase şi publice la Egina (Grecia) în cinstea lui Eac.

DWYN (1) în mitologia celţilor din Britania, zeiţa dragostei. (2) în mitologia vedică, personificarea cerului luminos.

EAGRU Soţ al Caliopei şi tatăl lui Orfeu, pe care l-a iniţiat în misterele lui Bachus şi în arta poeziei.

EBAL Rege al Spartei, tatăl lui Tindar, bunic al Dioscurilor şi al Elenei.

EBE Zeiţa tinereţii veşnice în mitologia greacă, fiica lui Zeus şi a Herei. A fost paharnica zeilor în Olimp (1) înaintea lui Ganimede. Când Heracles a fost adus printre zei, i-a fost dată ca soţie.

Pictură de Allori-Bronzino

EBLIS Divinitate mitologică persană. Geniu al binelui, victorios împotriva îngerilor răzvrătiţi.

ECAMEDE Sclava lui Nestor, unul din înţelepţii greci care au participat la asediul Troiei.

Homer, *Iliada*, XI, 624

ECHIDNA Creatură jumătate femeie, jumătate şarpe în mitologia greacă. A dat naştere unor monştri ca Cerber, Himera, leul din Nemesis, Sfinxul. A fost ucisă, de Argos (2), cel cu o sută de ochi.

ECHION (1) Numele unuia din giganţi. (2) Fiul lui Hermes; a luat parte la expediţia argonauţilor, pentru obţinerea lânii de aur.

ECO Nimfă din Beoţia, căreia îi plăcea să vorbească fără încetare. A fost folosită pentru aceasta de Zeus ca să o întreţină pe Hera, în timpul aventurilor lui galante. Când Hera şi-a dat seama, a pedepsit-o, făcând-o să nu mai poată rosti decât ultimele silabe ale întrebărilor care îi erau adresate, îl îndrăgise pe Narcis, dar nu-i putea răspunde acestuia decât astfel. Narcis, neînţelegând-o, a respins-o. Disperată, a rătăcit prin munţi, şi păduri, până când din ea nu a mai rămas decât... ecoul, în sfârşit, după o altă legendă, fiind respinsă de Narcis, a fost îndrăgită de Pan, dar nu a putut uita iubirea pentru Narcis şi s-a stins de durere. Zeii au preschimbat-o într-o stâncă.

Ovidiu, – *Metamorfoze*, III, 349 şi urm.

EDESIA → BIBESIA ŞI *EDESIA*

EDIP Fiul lui Laios şi al Iocastei. Voind să evite împlinirea unui oracol care i-a prevestit că va, fi ucis de propriul lui fiu, Laios, după ce i-a zdrobit picioarele (gr, *edip*, cu picioarele umflate), l-a încredinţat pe Edip unui păstor, pentru a-l duce pe muntele Citeron şi a-l ucide. Salvat însă de alt păstor, Forban (2), şi condus la Polib, regele Corintului, dorind să-şi cunoască originea Edip s-a adresat oracolului de la Delfos, care îi prezise că îşi va ucide tatăl şi se va căsători cu propria lui mamă. În drum spre Teba (2), la înapoiere, în urma unei neînţelegeri cu un străin, l-a ucis. Acesta nu era altul decât tatăl lui. În acelaşi timp, un Sfinx pustia regiunea Tebei, al cărei rege era acum, după moartea lui Laios, Creon, cumnatul său. Cel ce dezlega enigma Sfinxului devenea regele Tebei şi lua în căsătorie pe Iocasta. Edip a intuit răspunsul la ghicitoarea Sfinxului şi astfel a ocupat tronul Tebei şi a luat de soţie pe Iocasta, în realitate propria lui mamă. A avut doi fii: Eteocle şi Polinice, şi două fete: Antigona şi Ismena. Mai târziu, când regiunea a fost devastată de o ciumă, un oracol a atribuit această calamitate faptului că asasinul lui Laios nu a fost încă pedepsit. Edip a aflat, cu această ocazie, că cel vinovat era el. De disperare şi-a scos ochii, iar Iocasta s-a spânzurat. Edip a părăsit Teba, însoţit de Antigona. Ajuns la Atena, a fost primit cu înţelegere de regele Tezeu şi a murit la Colonos, în apropierea Atenei.

Cinotone, *Edipodia*, poem; Eschil, *Laios*, *Edip*, *Cei şapte contra Tebei*; Sofocle, *Edip rege*, *Edip la Colonos*; Euripide, *Fenicienele*, *Edip*; Seneca cel Tânăr, *Edig rege şi Phoenissae*; Statius, *Tebaida*; A. Dell' Anguillara, *Edip*, tragedie; Pierre Corneille, *Edip*, tragedie; Voltaire, *Edip*; Hugo von Hofmannsthal, *Edip*, tragedie; André Gide şi Jean Cocteau, George Enescu, Henry Purcell, Ruggero Leoncavallo, Ildebrando Pizzetti, Igor Stravinski, Modest Musorgski, Mendelssohn Bartholdi, muzică; Ingres, *Edip şi*

Sfinxul, pictură

EDUCA Divinitate romană, care proteja educaţia copiilor.

EEA sau *AIA* (1) Insulă în care trăia vrăjitoarea Circe. (2) Regiunea în care se afla berbecul cu lâna de aur – după unii Colhida (Georgia de azi).

EETES Regele Colhidei. L-a găzduit pe Frixus, care i-a dăruit berbecul cu lâna de aur, râvnită mai apoi de argonauţi.

EETION Rege al Ciliciei, tatăl Andromacăi, ucis de Ahile împreună cu cei şapte fii ai lui.

EFESII Serbări nocturne, cu caracter orgiastic, consacrate cultului zeiţei Artemis, la Atena.

EFIALTE Unul din titanii în mitologia greacă, care a participat la revolta împotriva lui Zeus. Împreună cu fratele lui, Oto, a fost trăsnit de Apollo, iar pentru isprăvile lor, au fost osândiţi să stea amândoi în Infern, legaţi de o coloană, spate în spate, şi constrânşi să audă neîncetat ţipetele unei cucuvele.

EGE Oraş în Cilicia, unde era răspândit cultul lui Asclepios.

EGEA Regină a amazoanelor, înecată în marea care îi poartă azi numele: Marea Egee.

EGEMONA Epitet atribuit în Arcadia zeiţei Artemis („conducătoarea”), după numele unui templu care îi era consacrat.

EGERIA Nimfă romană de o rară frumuseţe, adorată ca zeiţă protectoare a naşterilor. A fost soţia şi sfătuitoarea regelui Numa Pompiliu. După moarte, a fost preschimbată într-un izvor, lângă Ancia, în Latium.

Virgiliu, *Eneida*, VII, 763; Pietro Metastasio, melodramă

EGESTA Personificare a sărăciei în mitologia greacă, fiinţă infernală.

Vergiliu, *Eneida*, VI, 276

EGEU Tatăl lui Tezeu. L-a ucis pe Androgeu, fiul lui Minos, regele Cretei, şi de aceea a trebuit să trimită în Creta şapte tineri şi şapte tinere, pentru a fi jertfiţi Minotaurului.

Tezeu, după ce a ucis monstrul şi a vrut să revină în Atica, în loc să ridice pânzele albe ale corăbiilor lui, aşa cum fusese învoit cu tatăl său pentru a anunţa de departe victoria, le-a ridicat, din greşeală, pe – cele negre. Crezând că Tezeu a căzut pradă Minotaurului, acesta s-a aruncat în mare.

EGIALEA Soţia lui Diomede, eroul grec afirmat în războiul împotriva Troei. *EGIALEU* Fiu] lui Adrast (1), singurul supravieţuitor din trei cei şapte eroi care au pornit în expediţia împotriva Tebei (2). Egialeu s-a alăturat celor care au pornit o a doua expediţie, numită a epigonilor, pentru a-şi răzbuna părinţii. El însă nu a supravieţuit, iar Adrast, din disperare, şi-a luat zilele.

EGIDA La început, platoşa lui Zeus, apoi armura Atenei. Era confecţionată din pielea caprei Amalteea (1), cu capul Gorgonei în mijloc.

EGIGE Numele uneia din cele şapte fete ale Niobei şi ale lui Amfion, ucisă împreună cu surorile ei de săgeţile zeiţei Artemis.

EGINA Fiica lui Asopo; adorată de Zeus, care, pentru a o întâlni, s-a înconjurat de o aureolă de foc.

EGIST Fiu al lui Tieste. L-a ucis pe fratele acestuia, Atreu, şi a pus stăpânire pe Micene. A fost izgonit însă de Agamemnon, celălalt nepot al lui Atreu, dar, mai apoi, acelaşi Agamemnon, când a plecat la războiul împotriva Troiei, i-a lăsat în grijă tronul. În timpul absenţei lui, Egist a uneltit cu soţia acestuia, Clitemnestra, iar la întoarcere, în înţelegere cu ea, l-a ucis. Agamemnon a fost apoi răzbunat de fiul său, Oreste, care i-a ucis pe amândoi.

Euripide, *Edip*, *Tieste*; Sofocle, *Electra*; Eschil, *Agamemnon*; *Se*neca, *Troadele*; Vittorio Alfieri. *Agamemnon*

ERA Zeiţă a medicinii la vechii danezi.

EIRENE Zeiţa păcii în mitologia greacă, Pax la romani. Este reprezentată ca o femeie ţinând într-o mână o ramură de măslin şi în alta pe Pluto copil, simbol al bogăţiei.

ELA sau *HEL* Personificarea morţii în mitologia nordică. Era stăpâna Infernului (Nifelheim), unde primea pe toţi cei de rea credinţă.

ELECTRION Fiul lui Perseu şi al Andromedei, rege al Mieenei şi tatăl Alcmenei.

ELENA Fiica lui Zeus şi a Ledei în mitologia greacă, sora Dioscurilor şi a Clitemnestrei. De o rară frumuseţe, ea a fost mai întâi soţia lui. Menelau, regele Spartei; în lipsa acestuia însă, a fost răpită de Paris, sub protecţia zeiţei Afrodita. Grecii au pornit atunci război împotriva Troiei pentru a-l pedepsi pe Paris, fiul regelui acestei cetăţi, şi a o relua pe Elena. După cucerirea Troiei de către greci, Elena a revenit în Sparta, dar, după moartea lui Menelau, a fost izgonită de fiii acestuia şi a murit la Rhodos, spânzurată de fiii unuia din eroii morţi la Troia.

Homer, *Illada* şi *Odiseea*; Virgiliu, Eneida, I, 650, VII, 364; Euripide, *Elena* şi *Troienele*, tragedii; Christopher Marlowe, *Istoria doctorului Faust*; Ugo von Hofmannsthal, *Tragedia Elenei*, dramă; Roşmann, *Elena*; Otto Brues, *Oglinda Elenei*; Leconte de Lisle, Giovani Pascoli, Gabriele D'Annunzio; Jean Giraudoux, *Războiul Troiei nu va avea loc*; Jacques Offenbach, *Frumoasa Elena*, operetă; Richard Strauss, *Helena*, operă, după textul lui Hoffmannsthal; Domenico Veneziano, Gerolamo di Cremona, Cariani, Giulio Romano, Andrea Schiavone, Guido Reni, G.B. Tippolo, Gustave Moreau, Van Marees, pictură; Antonio Canova, sculptură

ELAGABAL Divinitate solară în vechea Sirie, adorată sub forma unei pietre conice.

ELECTRA sau *LAODICE* (3) Fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei în mitologia greacă, sora lui Oreste şi a Ifigeniei. L-a ajutat pe Oreste să-şi răzbune părintele, ucigând pe uzurpatorul şi ucigaşul Egist şi pe Clitemnestra. (2) Fiică a lui Oceanus şi a lui Thetis (1), mama harpiilor.

Euripide, Sofocle, *Electra*, tragedie; Eschil, *Coejorele*, tragedie; Prosper Jolyot de Crébillon, *Electra*, tragedie; Ugo von Hofmannstahl, *Electra*, tragedie; Vittorio Alfieri, *Agamemnon* şi *Oreste*, tragedii; Eugen O'Neill *„Din jale s-a întrupat Electra"*, tragedie; François Joseph Gossec, André Grétry, Richard Strauss pe textul lui Hofmannstahl, muzică

ELENOS Unul din fiii lui Priam şi ai Hecubei. Le-a prezis grecilor victoria asupra Troiei. După moartea lui, Neoptolem a luat-o de soţie pe Andromaca, văduva lui Hector, şi-l a întemeiat în Epir, unde s-a stabilit, o nouă, Troie. Aici l-a găzduit pe Enea în drumul său spre Italia.

Homer, *Iliada*, VI, 75 şi urm.; Virgiliu, *Eneida*, III, 295, 334 şi urm.

ELEU Divinitate abstractă în mitologia greacă, personificare a milei.

ELEUSIS Localitate în Atica (Grecia), în care se organizau serbările în cinstea Demetrei şi a Persefonei. Au fost instituite de Orfeu, ca replică a misterelor egiptene în cinstea zeiţei Isis. La aceste solemnităţi nu luau parte decât cei iniţiaţi. Drumul dintre Atena şi Eleusis – pe o distanţă de 22 de/km – era numit *via sacra* (drumul sfânt).

ELEUTERIA Zeiţa libertăţii în mitologia greacă „corespunzând zeiţei romane Libertas. Eleuteria era, de asemenea, unul din numele lui Bachus: „eliberatorul", „salvatorul".

ELISA Numele originar al Didonei, întemeietoarea legendară şi prima regină a Cartaginei.

ELLE Fiica lui Atamant şi a Nefelei. A trebuit să fugă împreună cu fratele ei, Frixus, de teama celei de a doua soţii a tatălui lor, Ino. Nefele i-a ajutat să ajungă în Colhida, graţie berbecului cu lâna de aur – ofrandă primită din partea lui Hermes –, care i-a dus până la destinaţie, în zbor. Elle însă a căzut în mare, care de atunci s-a numit Ellespont. Frixus a sacrificat berbecul lui Zeus şi i-a dăruit lâna de aur regelui Este".

ELLEN Fiul lui Deucalion şi al Pirrei, strămoşul cel mai îndepărtat al elenilor.

ELPA Fiica ciclopului Polifem, răpită de Ulise, după ce l-a orbit de unicul ochi.

ELPENOR Tovarăş al lui Enea, transformat de vrăjitoarea Circe în porc. Recăpătând trup omenesc, a căzut de pe acoperişul palatului vrăjitoarei şi-a murit.

Homer, *Odiseea*, X, 552 şi urm.; Goethe, *Elpenor*, fragment dramatic.

ELURO Divinitate egipteană cu trup de om şi cap de pisică. 136

EMON Fiul lui Creon, uzurpatorul tatălui lui Edip la tronul Tebei (2). Când Antigona a fost condamnată la moarte de Creon pentru că a îndeplinit ritualul funerar pentru fraţii ei, Eteocle şi Polinice, după legile strămoşilor, Emon, care o iubea peste măsură, s-a sinucis lângă corpul ei.

EMPUSA Zeiţă înfricoşătoare în mitologia greacă, care trimitea pe lume fantome nocturne pentru a-i speria pe oameni. Ea însăşi era o asemenea fantomă, folosită în acest fel de Hecate.

ENARETE. Nimfă, soţia lui Eol, mama lui Alcione, Sisif, Canace, şi Salmoneu.

ENCELADUS Cel mai puternic şi mai îndârjit dintre

giganţi. Trăsnit de Zeus, s-a prăvălit până în fundul vulcanului Etna (2), de unde arunca foc şi flăcări. Virgiliu, *Eneida*, III; 578

ENDEIDE Fiica centaurului Chiron şi soţia lui Eac, de la care i-a avut pe Peleu şi Telamon.

ENDYMION Păstor de o rară frumuseţe în mitologia greacă. A fost surprins de Zeus în apropierea Herei şi condamnat să doarmă timp de treizeci de ani. Zeiţa Selena, îndrăgostită de el, venea să-l vadă în fiecare noapte, iar mai apoi Zeus, înduplecat de rugăminţile ei, i-a acordat o tinereţe veşnică şi un somn adânc, timp în care Selena îl putea vizita ori de câte ori dorea.

John Lyly, *Endimloh*, dramă; Dia Callecerada, poem; Al. Guidi, povestire romantică; John Keats, poem narativ; Reinhard Keise, Bernasconi, Niocolo Jommelli (după un text de Pietro Melastasio), „muzică; Citna da Conegliano, Benvenuto Tisi Garofalo, Giuliu Romano, Annibale Carracci, Tintoretto, Guercino, Van Dyck, Francesco Mola, Vellani, pictură; Antonio Canova, *Endymion dormind*, sculptură

ENEA Fiul Afroditei şi al lui închise şi soţul Creusei (2). După incendierea Troici, împreună cu tatăl şi cu fiul său, Iuliu, a pornit, la porunca zeilor, spre Italia. După o oprire în Cartagina, cetatea Didonei, a ajuns în La-tium. Aici, după ce l-a învins pe Turnus, regele rutulilor, a luat-o de soţie pe Lavinia „fiica lui Latinus şi a Amatei. După moartea lui Enea, Iuliu a întemeiat oraşul Alba Longa, iar urmaşii lui au format dinastia Iulia.

Virgiliu, *Eneida*; *Roman d'Eneas*, poem în dialect normand; Guido da Pisa, I *fatti di Enea*, poem; Ariosto, *Orlando Furioso*, Torquato Tasso, *Gerusalemme Liberata*; *Enea în faţa mormântului lui Polidor*, într-un codice al Eneidei din sec. VI, la Biblioteca Vaticanului; Périer, *Enea luptă împotriva harpiilor*, la Luvru; Piero di Cortona, *Întâlnire cu Venus*, la Luvru; Federico Barrocci, *Incendiul*

Troiei, la Galeria Borghese din Roma; Rafael, *Incendia di Borgo*, în *Stanze del Vaticano*; Pietro Berrettini da Cortona, *Enea, Sibila şi* Cărora; relief pe altarul Gens Augusta din Cartagina, reprezentând pe Enea cu închise şi Ascaniu, Muzeul del Bardo; G.L. Bernini, *Enea şi închise*, la Galeria Botghese din Roma, sculptură

ENEU sau *ENO* Rege al Calidoniei, soţ al Alteei şi părinte al lui Meleagru şi al Deianirei. A introdus viticultura în Etolia (gr, *eno's*, vin). Mai târziu, în Peloponez, a fost ucis de nepoţi, iar Diomede l-a înmormântat în Argeş (5).

ENIO Zeiţa războiului în mitologia greacă.

ENIPEU Păstor din Tesalia care, pentru a se face iubit de nimfa Tiro, a cerut să fie preschimbat într-un râu. Nimfa, fermecată de apele lui limpezi, a intrat să se scalde, devenind astfel mamă a doi copii: Pelia şi Neleu.

Pelope, al doilea soţ al H'ippodamiei, printr-o viclenie, *a* făcut ca roţile carului pe care alerga Enomaos, la o întrecere de care, să fie din ceară; ele s-au topit şi astfel Enomaos a pierdut cursa şi a murit. După aceea, Pelope a luat-o de soţie pe Hippodamia…

ENONA Nimfă din Frigia. A fost prima soţie a lui Paris, care a adus-o de pe muntele Ida. Părăsită apoi, a murit de durere. După o altă versiune, Paris, rănit în timpul asediului Troiei, a cerut să i se aducă soţia care ar fi avut darul de a-i salva viaţa. Enona a refuzat, dar „după ce a aflat de moartea lui Paris, s-a aruncat pe rugul de incinerare al acestuia.

EOL Regele vânturilor în mitologia romană, pe care le stăpânea în peşterile Insulelor Eoliene, din apropierea Siciliei.

Homer, *Odiseea*, *X*, *2* şi urm.; Virgiliu, *Eneida*, I, 52.

— *EOS* Personificarea Aurorei în mitolpgia greacă, fiica «lui Hiperion, mama vânturilor. Disperată din cauza

uciderii celor doi fii ai ei, Enatros şi Memnon, a plâns atâta, nncât lacrimile i-au fost schimbate în rouă. Guido Reni, *Aurora*, pictură

EPEOS Făuritorul calului troian introdus de greci în cetatea lui Priam în urma trădării grecului Sinon. Virgiliu, *Eneida*, II, 264

ENLIL La babilonieni, zeu al pământului şi al atmosferei, identificat cu Bel (1) al semiţilor.

ENO – ENEU

ENOMAOS Fiul lui Ares şi tatăl Hippodamiei (2). I s-a prezis că în ziua când fiica lui se va căsători, el va muri.

EPIDAUR Oraş în Argos (5). În Peloponez, în care se afla un renumit templu al lui Asllepios. Aici, zeul era

[venerat sub forma unui şarpe. Templul era loc de pelerinaj şi de vindecare a bolilor, în Epidaur există încă ruinele unui magnific teatru, ale unui stadion şi ale unui

Impunător local de scoală.

EPIGONI Fiii – eroilor care au luptat împotriva Tebei (2); au format o altă expediţie de revanşă, pentru a-i răzbuna părinţii ucişi toţi, în afară de Adrast. Noua expediţie a reuşit, şi-a pierdut viaţa doar fiul lui Adrast, Egialeu.

EPIMETEU Fiu al titanului Iapet şi al Asiei, soţul Pandorei. El este cel care a deschis cutia Pandorei, din care au ieşit toate relele. De la Pandora a avut-o pe Pirra.

Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 350 şi urm.

EPIONA Soţia lui Asclepios. Numele ei înseamnă „cea care vindecă”. Fiicele ei au fost Igea, zeiţa sănătăţii, şi Egle, zeiţa eternei tinereţi.

EPONA Zeiţă protectoare a cailor la gali şi la romani. Era venerată în ţările aflate de-a lungul Dunării.

ERATO Muza poeziei lirice şi a mimei în mitologia greacă, reprezentată cu o liră în mână.

Le Sucur, *Eralo*, *Polimnia şi Melpomene*, pictură la

Luvru

EREB (1) Fiul haosului şi – al întunericului, soţul Nopţii. Răzvrătindu-se împotriva lui Zeus, a fost schimbat într-un râu şi aruncat în Infern. (2) Nume al Infernului.

EREUTEION Unul din templele de pe Acropole, dedicat lui Poseidon. A fost distrus de Xerxes, regele perşilor, şi reconstruit pe timpul lui Pericle.

ERESKIGAL Regina morţilor în mitologia calderi-asiriană. Trăia sub pământ, unde supraveghea sufletele celor morţi.

ERESIDE Nimfe care o serveau pe zeiţa Hera în baie.

ERIDAN (1) Fiul lui Oceanus şi al lui Thetis (1). (2) Numele stelei în care Apollo l-a schimbat pe fiul lui, Feton.

ERIFILE Fiica lui Adrast (1) şi soţia lui Amfiarau, regele Argosului (5). Pentru a avea colierul Harmoniei, a des-itäinuit refugiul în care se ascunsese soţul ei ca să nu participe la războiul împotriva Tebei (2). Pentru această trădare, fiul ei, Alcmeon, a ucis-o.

ERIGONA (1) Fiica lui Egist şi a Clitemnestrei. L-a adorat pe Oreste şi a avut de la el pe Pentil. (2) Fiica lui Icar. Când a aflat de moartea tatălui ei, s-a spânzurat de un copac. A fost preschimbată apoi în constelaţia Fecioara.

ERIMANT Munte din Arcadia, pe care Heracles a înfruntat porcul mistreţ.

ERINH sau *FURII* Zeiţele răzbunării, fiicele Aheronului şi ale Nopţii” sau – după o altă versiune – ale lui Pluto şi Proserpinei. După Virgiliu, erau trei: Aletto, Tisifona şi Megera. Capul lor era plin de şerpi încolăciţi. Dezlănţuiau războaie, epidemii, ciumă, inundaţii, secetă şi foamete. Li se jertfeau oi negre, berbeci şi turturele, li făceau pe cei nelegiuiţi şi pe ucigaşi să-şi piardă minţile. Supravegheau însă ordinea materială şi morală a vieţii oamenilor. La greci erau cunoscute cu numele de eumenide şi erau numai binevoitoare. Au avut un templu în

Atena, pe colina Areopagului, şi au fost venerate pentru afinitatea lor cu lumea morţilor. Romanii le mai numeau şi dârae.

ERIS Fiica Nopţii, zeiţă greacă a discordiei. Fiindcă nu a fost invitată la nunta, lui Peleu cu Thetis (2), a aruncat invitaţilor un măr de aur pe care era scris: „celei mai frumoase". Paris l-a oferit" Ai rodi tei, preferând-o Atenei şi Herei. Alegerea aceasta a provocat, printre altele, războiul Troiei. Romanii o numeau Discordia.

ERISITTON Fiul unui rege din Tesalia. A fost constrâns să se autodevoreze, deoarece şi-a permis să doboare pâţiva copaci din pădurea consacrată zeiţei Demetra.

ERITEA Insulă legendară, în care se aflau turmele lui Gerion, pe care le-a luat cu sine Heracles.

ERITREEA Oraş din Ionia, locul de naştere al sibilei cu acelaşi nume, care *a* prezis greoilor că vor cuceri şi vor distruge Troia.

Michelangelo, plafonul Capelei Sixtine din Muzeul Vaticanului

ERIX Fiul Afroditei şi al lui Bute (3), rege al Siciliei. Obliga pe călătorii străini să-şi încerce puterile cu el. Pe cei învinşi, îi omora. La rândul; lui, a fost ucis de Heracles, care i-a îngropat trupul sub templul zeiţei Afrodita. După o altă versiune, a fost făcut stană de piatră cu capul Medusei, folosit de Perseu.

Virgiliu, *Eneida*, V, 392, 412 şi urm.; Ovidiu, *Metamorfoze*, V, 195 şi urm.

EROS Zeul iubirii în mitologia greacă, fiul Afroditei şi al lui Ares, soţ al nimfei Psyche. Zeii l-au oferit oamenilor în dar ca pe o forţă care inspiră pe poeţi şi pe artişti, motiv de bucurie a vieţii. Este reprezentat ca un copil sau ca un tânăr ţinând un deget în gură, pentru a sugera discreţia,

cu aripi, înarmat cu un arc şi tolbă, plină cu săgeţi ce le lansa către zei şi oameni, insuflându-le iubirea, sentimentele delicate, în alte reprezentări apare ca un copil care torturează un fluture, simbol al sufletului; uneori în rolul fluturelui apare o tânără cu aripi de fluture. A căpătat între timp şi un caracter funerar „figurând ca un copil ţinând o flacără cu vârful în jos, însoţind mormintele şi sarcofagele.

Platon, *Banchetul* şi *Fedru*; Jerjy Zulanski, *Eros şi Psyche*, dramă; Băşinio Băşini, *Hesperide*, poem epic, Robert Herrick, poem; Jacopo Peri, operă lirică; Praxiteles, statui, la Tespine şi Parios; Scop, statuie la Megara; Lisipp, statuie; picturi pompeiene, mozaicuri; *Diana – cu mai mulţi amoraşi*, basorelief pe un sarcofag roman, la Luvru. *Eros şi Endymion*, pe un vas din Midia, la British Museum din Londra *IERSILIA* Fiica regelui sabinelor, Tatius, şi soţia lui Romulus. A fost divinizată odată cu el. Ovidiu.

Metamorfoze, XIV, 829 şi urm.; Guercino, *Ersilia separă pe Romulu*: *şi Tatius*, pictură la Luvru j; *ESCULAP Zeul* medianei în mitologia romană. Era venerat la Epidaur, unde avea un templu renumit „Insem-lnele lui erau o nuia şi un şarpe.

ESHMUN Divinitate feniciană, personificată în Steaua Polară, în stare să vindece orice boală. A fost asimilată zeului grec Asclepios.

ESIONA Fiica lui Laomedon, regele Troiei. Trebuia să t fie jertfită monstrului trimis de zeul Poseidon ca să spustiască regiunea, dar a fost salvată de Heracles. *l* Ovidiu, *Metamorfoze*, XI, 194 şi urm.

ESTIA Zeiţa vetrei familiale în mitologia greacă, fiica lui Cronos şi a Geei, protectoarea casei. I – se ofereau primele roade ale pământului, precum şi viţei. La romani se numea Vesta. Ea trebuia să păstreze, împreună cu preotesele ei, nestins focul sacru. Era simbolul statului.

Reprezentare pe Vasul François din Florenţa. Fidias

şi Scopaş, sculptură. 143

ETEOCLE Fiul lui Edip şi al Iocastei, fratele lui Polinice şi al Antigonei. L-a izgonit pe Polinice de la tronul Tebei (2), lăsat de Edip, dar Polinice a chemat un grup de eroi pentru a lupta împotriva lui (→ Cei şapte împotriva Tebei). În timpul luptelor, cei doi fraţi au murit în aceeaşi înfruntare, iar când cadavrele au fost puse pe rug, flacăra s-a împărţit în două. G.B. Tiepolo, *Moartea lui Eteocle şi Polinice*, pictură la Viena

ETNA (1) Nimfă, fiica lui Uranus şi a Geei; de la ea a rămas numele vulcanului Etna. (2) Vulcan în care, după legendă, zeul Vulcan îşi avea atelierul. Acolo fabrica trăsnetele pentru Zeus.

ETRA Mama lui Tezeu. Răpită de Dioscuri, ea a devenit sclava Elenei. După cucerirea Troiei de către greci, a fost eliberată de nepotul ei, Demofon.

EUFEM Fiul lui Poseidon şi al Europei, cârmaciul argonauţilor. A ajuns stăpânul Libiei, aşa cum i-a prezis Medeea.

EUFROSINA Una din cele trei graţii. *EUMENIDE* → *ERINH*

EUMEU Păzitorul porcilor lui Ulise, în Itaca. L-a ajutat apoi pe erou să izgonească pe peţitorii Penelopei (porci). Homer, *Odiseea*, XV, 37 – 1 şi urm.; XVIII, 507 şi urm, *EUMOLP* Considerat fiul lui Poseidon şi al Chionei, de origine tracă. Cel care a introdus la Eleusis misterele dedicate zeiţei Demetra şi care l-a învăţat pe Heracles muzica. A fost ucis de Erecteu în războiul împotriva atenienilor.

EUPIT Tatăl lui Antinou (1). Când acesta a fost ucis de Ulise pentru că era cel mai îndârjit dintre pretendenţii Penelopei (porci), Eupit a încercat să ridice poporul Itacăi împotriva eroului, dar a fost ucis de Laerte. Homer, *Odiseea*, XXIV, 469 şi urm.

EUPLEA Epitet al zeiţei Venus, protectoare/ a navigatorilor. A avut un templu lângă Napoli.

EU RIALE Una din cele trei gorgone.

EURIALOS (*1*) Unul din membrii celei de a doua expediţii împotriva Tebei (2), aceea a epigonilor. (2) Prieten exemplar al lui Nexus, împreună, cu care a şi murit luptând împotriva rutulilor.

Virgiliu, *Eneida*, V, 294, 334; X, 179, 199, 326, 431

EURICLEA Doica lui Ulise, care la reîntoarcerea aces –, tuia de la Troia, travestit în cerşetor, l-a recunoscut după o rană veche la picior. Honaer, *Odiseea*, I, 429 şi urm.; XIX, 353 şi urm.

EURIDICE Soţia lui Orfeu, ucisă de muşcătura unui şarpe. Orfeu, îndurerat, a coborât în Infern şi, cu lira, i-a înduioşat pe Hades şi pe Persef era să i-o redea, dar a obţinut aceasta cu condiţia ca, până ce vor ajunge pe pământ, ea să meargă în urma lui, iar el să nu o privească nici o singură clipă. Orfeu, nerăbdător de a revedea chipul soţiei iubite, s-a întors şi Euridice a dispărut pentru totdeauna.

Euridice, *Orfeu şi Mercur*, sculptură în Muzeul Naţional din Napoli; Virgiliu, *Georgice*; Ovidiu, *Metamorfoze*; Ottavio Rinuccini, *Euridice*, povestire dramatică; Jacopo Peri, *Euridice*, operă lirică, Nicolas Poussin, pictură

EURILOH Tovarăş de peripeţii ăl lui Ulise. Împreună cu acesta, a evitat puterea vrăjii zeiţei Circe, care i-a transformat pe unii din însoţitorii eroului în porci.

Homer, *Odiseea*, X, 205 şi urm.

EVADNE Soţia titanului Capaneu, trăsnit de Zeus, la Teba (2). Neputându-i supravieţui acestuia, să aruncat pe acelaşi rug. Virgiliu, *Eneida*, VI, 447 *EURIMAH* Unul din pretendenţii soţia lui Ulise.

Homer, *Odiseea*, XVIII, 349 şi urm.

Penelopei (porci).

EVANDRU Fiul lui Hermes: s-a stabilit în Latium şi l-a susţinut pe Enea împotriva lui Turnus.

Virgiliu, *Eneida*, VIII, 52, 102, 514, 496

EURIMEDON (1) Regele titanilor răzvrătiţi împotriva lui Zeus. (2) Vizitiul lui Agamemnon.

EURINOME (1) Fiica lui Oceanus sau a lui Zeus, mama graţiilor. (2) Sclava Penelopei, – soţia lui Ulise. (3) Mama lui Adrast (2).

EURITION Centaur care a încercat să o răpească pe Hippodamia (1) în timpul nunţii ei cu Piritou, regele lapiţilor. Acesta a fost motivul unei îndârjite lupte între centauri şi lapiţi. Au învins aceştia din urmă, iar leurition a fost ucis mai târziu de Heracles sau, după alţii, de Tezeu.

EURO → ARGESTE

EVANEMOS Epitet al lui Zeus ca protector al corăbierilor şi al înaintării lor pe mare. A avut un cult pe Aven – ţin (2).

EV ANTE Fiu pe care Dionysos l-a avut de la Ariadna.

EVOC! strigăt de exaltare în timpul procesiunilor dedicate lui Dionysos sau lui Bachus.

EYRA În mitologia scandinavă, zeiţă benefică, protectoare a sănătăţii oamenilor. *EZAGU hlă* în mitologia lituaniană, zeu al morţii, căruia i se dedicau procesiuni funebre.

EUROPA Fiica regelui fenician Agenor şi a Telefassei, sora lui Cadmos în mitologia greacă, într-o zi, aflându-se pe ţărmul mării împreună cu alte tinere, a fost răpită de Zeus care a luat înfăţişarea unui taur, alb, şi a dus-o în insula Creta. Acolo a dat naştere lui Minos şi lui Radamant.

Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 833 şi urm.; Paolo Veronese, Sebastiano Ricci, *Petei* Lely etc., *Răpirea Europei*, picturi

EUTERPE Muza poeziei lirice şi a muzicii în mitologia greacă.

(a) F

? *ĂT-FRUMOS* Personaj din basmele româneşti, cel mai îndrăgit de popor pentru frumuseţea, bărbăţia „generozitatea şi omenia lui, însuşiri proprii poporului român însuşi.

Este prototipul tânărului frumos şi bun, al cărui iestin este legat de cel al Ilenei Cosânzene.

FALONE Nimfă în mitologia greacă, fiica râului Liris; a fost eliberată din ghearele unui monstru înaripat de tânărul Elatos, dar, înainte de a o lua de soţie, acesta *a* murit pe neaşteptate. Faloe a rămas atât de nefericită, încât Zeus s-a îndurat de ea şi a preschimbat-o într-un izvor, ale cărui ape s-au contopit cu acelea ale tatălui ei.

7AUN Divinitate romană a câmpurilor şi a pădurilor, identificat cu zeu Pan din mitologia greacă. Ambii erau închipuiţi ca fiind jumătate oameni jumătate animale: Dicioare de ţap, coadă şi coarne mici. Se întreţineau cu ţăranii şi cu nimfele. După o legendă, Faun era nepotul lui Saturn şi părintele lui Latinus.

Virgiliu, *Eneida*, VII, 47; *Faun şi bacanta*, basorelief la Hercula-bium: *Faun dansând*, bronz în Casa Faunului din Pompei; *Faunul Barberini* din München; Claude Debussy, *După-amiaza unui faun*, poem simfonic după un poem de Stephane Mallarmé

F AM A în mitologia romană, personificare a glasului şi a opiniei generale, iar după altă versiune, mesageră a lui Jupiter.

Virgiliu, *Eneida*, IV, 173 şi urm.; Ovidiu, *Metamorfoze*, XII, 39 şi urm.

FAUNA → F ATU A

FAUNALII Serbări date de ţăranii şi păstorii romani în cinstea lui Faun.

FANTASOS Fiul Somnului şi al Nopţii, frate al Morfeu, protector al somnului şi al viselor.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XI, 641 şi urm.

lui

F ATU A sau *FAUNA* Soţia lui Fatum. După moartea acestuia a rămas izolată, dar reuşea să profetizeze multor muritori destinul.

FATUM Hotărârea zeilor privitoare la viitorul oamenilor. Personificat, Fatum era superior chiar şi lui Zeus. Legenda mai spune – ca şi experienţa – că Fatum poate fi învins numai de oamenii cu voinţa fermă. Virgiliu, *Eneida*, VII, 81 şi urm.

FAUSTULUS Păstor roman, care i-a găsit pe Romulus şi Remus şi i-a dat soţiei sale, Acea Larentia, să-i crescă. Nu întâmplător unii văd în acest păstor pe însuşi Faun. *F E ACI* Popor care a trăit în Feacia (Corfu de azi). Regele lor era Alcinou, care l-a găzduit pe Ulise în drum spre patrie. Nausica, cu care Ulise a avut o idilă trecătoare, era fiica acestui rege. Homer, *Odiseea*, V, 288 şi urm., VI, 201 şi urm., VIII.

556 şi urm.

FEBE (1) Nume al Dianei ca divinitate lunară, după cum Febos este o divinitate solară. (2) Fiica Ledei şi soră a Elenei. (3) Fiica lui Uranus şi a Geei. Ea ar fi deţinut oracolul din Delfos înainte de Apollo. (4) Fiica lui Leucip. A fost motivul luptei între Dioscuri şi descendenţii lui Afareu, Idas şi Linceu (2).

FEBOS Unul din numele zeului Apollo strălucitor), simbol al soarelui.

(gr, *phoibos*.

FEDRA Fiica lui Minos şi a reginei Pasifae. Denunţându-l pe Hippolit lui Tezeu, soţul ei, că nu ar fi fost cuviincios faţă de ea, aceasta l-a ucis. Roasă de remuşcări, Fedra şi-a luat zilele.

Euridice, Seneca, *Fedra*, tragedii; Robert Garnier, *Fedra şi Hippo-lit*, tragedie; Jean Racine, *Fedra*, tragedie; Algernon Charles Swinburne, *Fedra*, poem; Gabriele D'Annunzio, *Fedra*, *tragedie*; *C.W.* Glück, Giovanni Paisiello, Jules Massenet, Ildebrando Pizzetti, Arthur Honneger etc., muzică *FEMIU* Cântăreţ la curtea lui Ulise. A cântat pretendenţilor Penelopei (porci) în absenţa soţului ei. Când Ulise a revenit în patrie, el a fost scutit de pedeapsă, fiindcă s-a aflat că a fost constrâns să-i distreze pe pretendenţi.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 211 şi urm. XXIV, 439 şi urm.

FEMONEA Prof, etesă, fiică a lui Apollo, care, după o versiune, a inventat hexametrul şi a rostit profeţiile sale în acest metru poetic. Ar fi fost prima pitie.

FENIX (1) Pasăre egipteană legendară cu înfăţişare de păun sau de acvilă. La fiecare 500 sau 1461 de ani, murea ansă de vie în propriul cuib şi apoi renăştea din cenuşă. Cifrele erau legate de astrologie. (2) Prieten şi educator al lui Ahile. În timpul asediului Troiei el a comandat pe mirmidoni. Homer, *Iliada*. IX, 168, 223, 690 şi urm.

FE NRIR în mitologia nordică, lup uriaş.,»

FETON (gr, *phaiton*, strălucitorul). Fiul lui Helios şi al Climenei (1). A obţinut, prin viclenie, aprobarea tatălui său, să conducă, timp de o, zi, carul soarelui. Nu a fost însă în stare să strunească cei patru cai şi ameninţa să aprindă lumea. Căldura Soarelui i-a înnegrit totuşi pe etiopieni, în sfârşit, acest fiu neascultător a fost trăsnit de Zeus.

Ovidiu, *Metamorfoze*, II, l şi urm.; Michelangelo, Rafael, Tinto-retto, Brueghel, Rubens etc., pictură

FETUSA → LAMPETUSA

FILEMON împreună cu soţia lui, Baucis, oameni

simpli şi săraci, doi bătrâni, model de căsnicie şi de iubire constantă, au găzduit o dată pe Zeus şi pe Hermes când aceştia călătoreau prin lume. Fiind întrebaţi ce doresc ca răsplată, după ce Zeus şi Hermes au făcut să dispară toate casele din jur, în afara colibei lor care între timp devenise un templu, ei au răspuns că vor să rămână paz-l nici ai templului şi să moară împreună. La sfârşitul vieţii, au fost preschimbaţi într-un stejar şi un tei. Ovidiu, *Metamorfoze*, VII, 611 şi urm.

FILEU Fiul regelui Augias. Când Heracles a întreprins expediţia de pedepsire a lui Augias, Fileu i-a dat tot concursul, după care a fost izgonit de rege. După moartea acestuia însă, Fileu a obţinut de la erou regatul tatălui său.

FUGIA Divinitate care, împreună cu alte două, Hamin-vgia şi Spadisa, proteja, în mitologia nordică, naşterile.

FILIRA Nimfă, fiica lui Oceanus. A avut de la Cronos pe centaurul Chiron, după care a fost preschimbată în tei.

15]

FILLIS Fiica regelui Traciei. Disperată că logodnicul ei, Demofon, nu se hotărăşte să o ia în Căsătorie, s-a spânzurat, dar a fost preschimbată de zei într-un migdal.

FILOCTET Fiul lui Pean în mitologia greacă. Muşcat de un şarpe, a zăcut zece ani, până când Ulise şi Neoptolem l-au luat cu ei din insula Lemnos şi l-au dus la Troia.

Acolo, după ce Asclepios i-a vindecat rana, a luptat alături de greci împotriva troienilor.

El a fost cel care l-a ucis cu o săgeată pe Paris.

Eschil, Sofocle şi Euripide; Homer, *iKada*, II, 718.721 şi urm.; Virgiliu, *Eneida*, III, 402; Ovidiu.

Metamorfoze, XIII, 315 şi urm.; Jean F. La Harpe, *Filoctet*, tragedie

FILOMELA.sau *FILOMENA* Fiica lui Panndion, regele

Atenei. Cumnatul ei, Tezeu, i-a tăiat limba, pentru a nu putea destăinui nimănui purtarea lui necuviincioasă faţă de ea.

Filomela însă a scris cele întâmplate, cosind totul pe un peplu pe care l-a dat surorii ei, Progne. Împreună, cele două surori au vrut să se răzbune, dar Tezeu a prins de veste la timp, însă nu le-a putut face niciun rău, fiindcă zeii l-au prefăcut pe el într-o bufniţă, pe Filomela într-o privighetoare şi pe Progne într-o rândunică. Ovidiu» *Metamorfoze*, VI, 424 şi urm.

FILOMENA → *FILOMELA*

FILONOE (1) Fiica lui Tindar şi a Ledei, protejată de Artemis, care a făcut-o nemuritoare. (2) Soţia lui Bellerofon.

F ÎN EU Soţ făgăduit Andromedei. Când aceasta a fost salvată din ghearele monstrului marin de către Perseu, Fineu s-a opus ca ea să-i fie dată de soţie lui Perseu. Eroul însă l-a pietrificat cu capul Medusei. Ovidiu, *Metamorfoze*, V, 8 şi urm.

FIT Al. Semizeu care i-a oferit găzduire Demetrei, când aceasta-a străbătut pământul în căutarea fiicei sale, Persefona.

FLAMINI Preoţi romani instituiţi de regele Numa Pom-piliu, la început trei, apoi 15. Cei mai importanţi erau primii, oare vegheau respectarea cultului zeilor Jupiter, Marte şi Quirinus. Numele „flamini” ar veni de la abrevierea cuvântului *filamen*, adică de la firul de lână cu care Numa îşi lega părul.

FLĂMÂNZILA, *FOMILĂ* sau *FOAMETEA PĂMÂNTULUI* Erou cu puteri supranaturale din basmele româneşti, numit astfel pentru, că, oricât mânca, nu izbutea niciodată să-şi potolească foamea; este de cele mai multe ori un personaj binevoitor, generos.

WiLEGETON în mitologia greacă, râu de foc în

Infern. l Virgiliu, *Eneida*, VI, 265, 551 *FLEGIAS* Fiul lui Ares şi al Criseidei şi tatăl Coronidei, îndrăgită de Apollo. Când aceasta a avut de la zeu un fiu, pe Esculap, Flegias s-a răzbunat, incendiind templul zeului din Delfos. A fost însă săgetat şi azvârlit în Infern, unde a trebuit să stea sub o stâncă, gata să se prăbuşească de la o clipă la alta. Virgiliu, *Eneida*, VI, 618 şi urm.

FLORA Zeiţa romană a florilor şi a grădinilor. Zefirul a făcut-o să dea naştere primăverii, cu toată tinereţea şi mireasma florilor.

Statuie în Termele lui Caracalla din Roma. Botticelli, Tiziano, Micolas Poussin, Jean Massys, pictură; Jean Baptiste Carpeaux etc., sculptură

FLORALII Serbări romane, dedicate zeiţei Flora. Se celebrau la sfârşitul lunii aprilie.

FOAMETEA PĂMÂNTULUI → *FLĂMÂNZILĂ*

FOCO Fiul lui Poseidon în mitologia greacă. A părăsit Corintul pentru a merge în Focida, căreia i-a dat numele său.

FOLO Centraur, fiul lui Ission. L-a găzduit eu bunăvoinţă pe Heracles, cum nu au făcut ceilalţi centauri.

FOMILĂ → *FLĂMÂNZILĂ*

FIRAVASHI La perşi, genii protectoare ale oamenilor împotriva demonilor.

FREYA La nordici, zeiţa fecundităţii şi a iubirii. Cobora pe câmpul de luptă din carul său, pentru a culege sufletele eroilor muribunzi, în mitologia germană, corespunde zeiţei romane Venus. Soţia zeului Odin.

FREYR La nordici, cel mai blând dintre toţi zeii, frate al zeiţei Freya. Proteja pământul şi tot ceea ce producea el.

FONG-HOANG Geniu sculptat pe armele vechilor împăraţi chinezi.

FORBĂN (1) Erou din Tesalia, chemat de locuitorii

insulei Rhodos să-i salveze de şerpii care făceau acolo ravagii. (2) Păstor din Corint care l-a descoperit pe Edip, abia născut, legat de un copac.

FORCULUS Zeu roman, protector al porţilor şi al uşilor.

FORONEU Rege al Peloponezului, care a introdus în regiunea lui cultul Herei. I-a învăţat pe oameni să se servească de foc.

FORTUNA Zeiţă din mitologia romană şi veche divinitate italică. O reprezentare a acesteia în marmură se află în muzeul arheologic din Constanţa. O femeie bogat înveşrnântată, ţinând în mână cornul abundenţei. Avea drept atribute: cârma, sceptrul, roata şi sfera, în alte efigii, apare cu aripi şi cu ochii acoperiţi. Ovidiu, *Tristia şi Epistulae ex Ponte*

FRIGGA Ultima soţie a lui Odin în mitologia nordică. Era socotită mama neamului omenesc.

FRIXUS Fiul lui Atamant şi al Nefelei. Salvat de mama cea bună din mâinile mamei vitrege, Ino, a fost dus în pădurea sacră a lui Ares. Plecând în căutarea lânii de aur, a ajuns în Colhida, unde a luat-o în căsătorie pe Calciopi, fiica lui Este, regele, acestui ţinut. *FTA* Divinitate egipteană, corespunzând zeului grec He-faistos sau zeului roman Vulcan. După o legendă, este creatorul universului.

FUFLUNS Divinitate etruscă, corespunzătoare lui Bachus de mai târziu.

FURII – ERINIL

FURINA (lat, fur, hoţ, tâlhar) Zeiţa tutelară a furturilor şi a hoţilor în mitologia romană, slujită de o suită de preoţi, numiţi furinali. Era sărbătorită la 25 iulie.

1) G

a) beau din el o anumită exaltare. La romani, aceşti preoţi se numeau ooribanţi. *CAMELII* Serbări celebrate la Atena în cinstea zeiţei Hera ca protectoare a căsătoriilor.

GALATEA Nimfă „albă ca laptele” în mitologia greacă. A fe t iubită de ciclopul Polifem, pe care însă l-a respins pentru păstorul Acis. Polifem s-a răzbunat, schimbându-l pe Acis într-o stâncă şi pe Galateea într-un râu. După o altă versiune, cel transformat într-un râu a fost Acis.

Teocrit, *Idile*; Ovidiu, Metamorfoze; Cervantes, *Galatea*, roman pastoral; Rafael, *Triumful Galateei*;

Annibale Carracci, Sandro Botticelli, Francesco Albani, G.B. Tiepolo etc., pictură b) *GALAXIA* (gr. Calea Laptelui) Formată, după legendă, „din picăturile căzute din sânul Iunonei când îl alăpta pe pruncul Heracles, picături răspândite în cer. Pe această cale, eroii puteau ajunge printre zei.

GALINŢIA Sclavă a Alcmenei în mitologia greacă. Când Hera a vrut să o împiedice pe Alcmena să dea naştere unui fiu avut cu Zeus, Galinţia a înşelat-o, spunându-i că Alcmena nu mai poate fi oprită. Hera s-a răzbunat şi a preschimbat-o într-o nevăstuică. Ovidiu, *Metamorfoze*, *IX*, 306 şi urm.

GALLO → ALETRION

c) *GANESA* în mitologia vedică, fiul zeului Śiva şi al lui Parvati; zeu al inteligenţei, al destinului, al castităţii, al înţelepciunii, mesager al oamenilor pentru dorinţele lor adresate zeilor. Este reprezentat cu un cap enorm de elefant şi cu patru braţe.

,.

GANGA-GRAMMA Divinitate vedică feminină ai cărei credincioşi se lăsau călcaţi de roţile carului ei.

GANIMEDE Fiul lui Troos în mitologia greacă, tânăr de o frumuseţe fermecătoare. A fost luat de zei în Olimp (1) şi acolo a devenit paharnicul lor. O versiune spune că a fost răpit dintre muritori de Zeus însuşi, metamorfozat. În vultur. i

Homer, *Iliada*, V, 266; Ovidiu, *Metamorfoze*, *X*, 155; *Ganirnede îmbrăţişând vulturul*, sculptură romană după un original grec; Correggio, *Răpirea lui Ganimede*; Rembrandt, *Răpirea lui Ga-nimede*, Dresda, pictură d) *GARGARI* Popor legendar din Caucaz, format numai din bărbaţi. Aceştia întâlneau amazoanele în fiecare an, timp de două luni. Fetele care se năşteau, le rămâneau mamelor, iar băieţii, taţilor.

a)

GEB Divinitate egipteană, personificare masculină a pământului.!

GALLI Preoţi frigieni ai zeiţei Cibele. Numele venea de la Gallus, numele râului din Frigia care oferea celor ce

GEBELEIZIS Zeu al geto-daeilor, identificat cu Zamol-xis, Jupiter, Apo Mo sau cu Bachws.

GEEA Personificare a. pământului în mitologia greacă; mamă a tuturor celor însufleţiţi, cea mai veche divinitate; a apărut din haos şi a conceput cerul, mările şi munţii; a dat naştere întregii vieţi şi totul se întoarce, spune legenda, după moarte în sânul ei. A fost identificată cu De-metra sau Cibele. Romanii o numeau Ceres. Atributele ei erau: şarpele, – cornul abundenţei, florile şi fructele.

GELANOR Fiul regelui Argeşului (5), Stenelos, în mitologia greacă. L-a primit la el pe Danaos cu cele cincizeci de fiice ale lui, fără să bănuiască că acesta îi va lua tronul.

GELONE Fiu al lui Heracles şi al nimfei Gelania, strămoş al gelonilor, popor din Sciţia.

GENESII Serbări la Atena, în cinstea morţilor.

GENERA sau *MANA GENERA* Zeiţă romană care supraveghea naşterile şi tot ceea ce trebuia să piară.

GENETLIACI Denumire generică dată tuturor zeilor favorabili naşterilor: Iunona, Diana, Jupiter.

GENII La romani „duhuri sau spirite bune şi rele, personificare a protectorilor divini, buni sau răi. Apăreau ca nişte copii goi, cu aripi. Fiecare muritor avea câte un geniu propriu. Grecii îi numeau daimoni.

*GENITRICE*E pitet al zeiţei Venus, ca mamă a tuturor fiinţelor umane. *GERION* Monstru cu trei capete şi cu şase aripi în mitologia greacă. Personifica fulgerul. Poseda mari turme de vite, pe care le hrănea cu carne de om. Heracles l-a ucis şi a. luat turmele cu el. *GERMALO* Veche localitate lângă Roma, unde, după tradiţie, ar fi fost părăsiţi Romulus şi Re mus, pe ţărmul Tibrului.

GIGANŢII Uriaşi, fiii zeiţei Geea în mitologia greacă. Au pus muntele Ossa peste muntele Pelion ca să ajungă la cer, pentru a-i doborî de acolo pe zei. Heracles i-a exterminat pe toţi şi i-a închis în vulcani. După o altă versiune, cel ce i-a distrus a fost Zeus. Giganţii sunt personificări ale cataclismelor, erupţiilor vulcanice, ale tuturor forţelor geologice în dezlănţuire. Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 151 şi urm.

GILGAMESH Personaj din mitologia babiloniană, de care este asociată legenda potopului universal, identică celei biblice.

GIMI sau *GIMIN* Genii, duhuri în mitologia mahomedană.

GIMIN → *GIMI*

GINANGOPAR Numele pământului în perioada glacială, în mitologia nordică. *GINNOPEDIA* Serbare celebrată la Sparta în cinstea lui Apollo. Copiii jucau goi în jurul statuii zeului.

GLADSHEIM Unul din palatele cereşti ale lui Odin în mitologia scandinavă. *GLAUCOPIDE* Unul din epitetele zeiţei Atena, care avea ochii verde-marin. *GLAUCOS* (1) Pescar din Beoţia, fiu al lui Poseidon. şi al nimfei Neide. (2) Fiul lui Minos şi al lui Pasifae. (3) Rege al Corintului, fiul lui Sisif şi al Meropei, tatăl

1 lui Bellerofon.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 898 şi urm.

GNA Divinitate celtică, mesageră a zeiţei Frigga.

GNOMI Fiinţe fantastice, de statură mică, ce ar locui în adâncurile pământului şi ar păzi comorile în mitologia nordică.

GOETO-SIRO Steaua Norocoasă la sciţi, un alt nume al soarelui.

GONIADE Nimfe care locuiau între Beoţia şi Atica şi care protejau puritatea apelor. *GORGOFONE* Fiica Andromedei şi a lui Perseu, sora lui Alceu în mitologia greacă. *GORGONE* Trei monştri feminini în mitologia greacă, care aveau capul plin de şerpi: Medusa, Euriale şi

Steno. Medusa mai ales avea darul de a pietrifica cu privirea ei. Perseu a reuşit să-i taie capul şi să împietrească cu el duşmani. Din sângele ei a ţâşnit Pegas, calul înaripat.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 722 şi urm.; Benvenuto Cellini, *Perseu*, statuie în bronz; Rubens, *Medusa*, pictură la Pinacoteca din Viena

GORGONIA Epitet al zeiţei Pallas (1), deoarece avea pe scut imprimat chipul Medusei. *GRAIE* Surori ale gorgonelor în mitologia greacă. Aveau toate ian singur ochi şi un singur dinte, pe care le foloseau pe rând. Numai ele cunoşteau drumul care ducea la gorgone. Personificau bătrâneţea. Ele au fost cele care i-au arătat lui Perseu drumul spre gorgone, după ce el le-a făgăduit că le va restitui ochiul şi dintele.

GRAŢII Fiicele lui Zeus şi ale nimfei Eurinome (1) sau ale lui Dionysos şi Afroditei în mitologia romană. Erau trei: Aglaia (Strălucirea), Eufrosina (Bucuria) şi Talia (Prosperitatea), însoţeau pretutindeni muzele, pe Apollo, pe Dionysos şi pe Afrodita. Sunt reprezentate în grup.

Ugo Foscolo, *Poemul graţiilor*; Sandro Botticelli,

Primăvara; Ra-fael, François Boucher, Rubens, pictură; Germain, Pilon Antonio Canova, Bertel Thorcaldsen, *Cele trei graţii*, sculptur a

GRIDUR Zeul tăcerii în mitologia nordică.

GRIFONI Animale legendare, cu cap şi aripi de vultur şi trup de leu, animale sacre, consacrate zeului Apollo.

GULA în mitologia asiriană, zeiţă, soţia lui Ninib. Era socotită personificarea căldurii (binefăcătoare şi ucigătoare).

GULE Fiinţe misterioase, vampiri, în mitologia slavă.

— Dicţionar de mitologie

(b) H

(Infernul) şi Eros (Iubirea), care au dat întregii creaţii formă şi structură.

HAP Boul divin în mitologia egipteană.

HADAD Zeul trăsnetului şi al furtunii la sirieni.

HADES Fiul lui Cronos şi al zeiţei Rhea, frate al lui Zeus şi Poseidon. Era stăpânul Infernului în mitologia greacă, împreună cu soţia lui, Persefona. Sub acest nume se înţelege şi împărăţia subterană a morţilor, Avernul. Pentru a putea intra aici, morţii trebuia să plătească un obol barcagiului Caron. Numai umbra celui ce era îngropat sau incinerat putea intra în împărăţia lui Hades. În plus, el era stăpânul tuturor bogăţiilor subsolului, îi erau sacri narcisa şi chiparosul.

Homer, *Iliada* şi *Odiseea*; Virgiliu, *Eneida*; Lucian din Samosata, *Dialogurile morţilor*; Apuleius.

Metamorfozele; Aristofan, *Broaştele*; Platon, *Fedon*

HANUMAN În mitologia vedică, erou-maimuţă care l-a ajutat pe Rama să-l învingă pe Ravana. Divinitate binefăcătoare.

HAOMA La perşi, substanţă având calitatea de a prelungi viaţa oamenilor, de a proteja câmpurile şi animalele.

HAOS în concepţia vechilor greci despre lume, spaţiu nesfârşit, întunecat, care ar fi existat înaintea tuturor lucrurilor şidifici care s-a născut totul. O altă versiune vede haosul nu ca un spaţiu gol, ci ca o grămadă uriaşă, de materie. Din haos au apărut Geea (Pământul) Tartarul 162

HARMONIA Fiica lui Ares şi a zeiţei Afrodita în mitologia greacă. A fost soţia lui Cadmos, regele Tebei (2), de la care a avut mai multe fiice, printre care pe Auto-noe, Ino.

Seinele şi Agave (1). La nuntă a primit, printre alte daruri, un colier aducător de nenorociri. Nu după mult timp, într-adevăr, a fost izgonită din Teba împreună cu soţul ei, şi a ajuns în Iliria. Aici, amândoi au fost transformaţi în şerpi şi duşi de Zeus în Câmpiile Elisee. A fost una din zeiţele iubirii, dar mai ales a bunei înţelegeri între oameni, a ordinii morale şi sociale. *HARPII* Monştri în mitologia greacă, cu chip de femeie şi trup de pasăre răpitoare, cu aripi mari şi gheare ascuţite, fiice ale lui Poseidon şi ale Oeei. Au fost exterminate de Heracles. Virgiliu, *Eneida*, VI; Dante, *Infernul*, c. XIII

HATÂR Preotul care săvârşea jertfa, cântând imnuri sacre, în mitologia vedică.

HATH-IUNIS Insula vitejilor şi a înţelepţilor, în credinţa vechilor gali, un fel de Câmpii Elizee din mitologia romană.

HATHOR Zeiţa iubirii, sora lui Fta, în mitologia egipteană. Era reprezentată în chip de vacă. Cerul însuşi de altfel era închipuit ca o vacă uriaşă, cu picioarele înfipte în cele patru colţuri ale pământului.

a) *HECATE* Divinitate a umbrelor nopţii în mitologia greacă, identificată cu Luna, cu Artemis, cu Proserpina sau cu Diana. Proteja vrăjitoria, magia şi orice intenţii răuvoitoare, distrugătoare. Apărea oamenilor sub formă de spectru. Avea trei capete

— Unul de om, altul de cal şi altul de câine, în alte

reprezentări, apărea ca o femeie cu capul înconjurat de şerpi, cu ochii de jeratic; îi era sacru elinele şi i se jertfeau miei negri, miere şi chiar oameni.

HECATESII Serbări organizate la Atena în cinstea zeiţei Hecate.

HECATOMBĂ (gr, *hekatombe*, jertfire a o sută de boi) Sacrificiu de mare solemnitate şi cu multe victime.

b) *HECHEMON* Unul din fiii lui Priam şi al Hecubei ucis de Diomede în timpul războiului împotriva Troici.

HECTOR Primul fiu al lui Priam şi al Hecubei, soţ al Andromacăi şi tatăl lui Astianax. A fost cel mai viteaz apărător al Troiei, dar fiindcă l-a ucis pe Patrocle, cel mai bun prieten al lui Ahile, acesta l-a ucis, la rândul lui „într-o luptă crâncenă, după care l-a târât în urma carului lui, de trei ori, în jurul zidurilor Troiei, până când Priam a reuşit să înduplece pe eroul grec să-i restituie trupul pentru a-l incinera, după legea strămoşilor.

Homer, *Iliada*, VI, 370 şi urm., XXIV, 23 şi urm.; 725 şi urm., 762 şi urm.; frescă în Pompei, în Casa del Larario; Vasul Frangois (570 î.Hr.), de la Florenţa, îl reprezintă în faţa porţilor Troiei c) la Troia; disperată, nu şi-a putut stăpâni urletele de durere. A fost preschimbată într-o căţea.

Homer, *Iliada*, VI, 251 şi urm.; XXII, 430 şi urm.; XXIV, 193 şi urm.; Euripide, *Hecuba*, tragedie; Euripide, *Troienele*; Seneca, *Troiadele*; Ludovico Dolce, *Hecuba*, tragedie; Perez de Oliva, *Hecuba tristă*, tragedie; G. Malipiero, *Hecuba*, muzică; Louis Boulanger, Bramer, Lancelot Blondeel, Drolling, pictură; frescă la Pompei înfăţişând pe Hecuba privind cortegiul care îi aduce cadavrul fiului ei, Hector, ucis de Ahile în faţa zidurilor Troiei d) *HEFAISTOS* Zeul grec al focului şi al metalelor, fiu al lui Zeus şi al Herei în mitologia greacă. A fost soţul Afroditei, pe care Zeus i-a oferit-o pentru a-şi ispăşi faţă de el vina că-l lăsase şchiop cu mult înainte, în timpul unei

neînţelegeri cu Hera. Atelierele lui erau în inima vulcanilor şi mai ales sub Etna (2) şi sub muntele Mosychos, în insula Lemnos, unde îşi aveau sediul cabirii, ucenicii lui. A făurit arme pentru cei mai mari dintre eroii legendari greci: sceptrul pentru Zeus, tridentul pentru Poseidon, scutul pentru Heracles, platoşa pentru Ahile. Îi era dedicat un cult special la Atena, unde prelucrarea metalelor era foarte preţuită.

Homer, *Iliada*, XVIII, 394 şi urm.; Tintoretto şi Velásquez, pictură e) *HEIMDALEI* Zeul luminii la nordici; veghează continuu asupra muritorilor şi zeilor.»

HECUBA Soţia lui Priam, regele Troiei, mama lui Hector, a lui Paris, a Cassandrei şi a Creusei (2). După căderea Troiei, a fost sclava lui Ulise. După o altă versiune, dusă în Tracia, l-a orbit pe regele Polinestor care i-a ucis fiul din lăcomie pentru bogăţiile aduse cu el de

HEL → ELA

f) *HELHEIM* împărăţia zeiţei Hei în mitologia nordică, Infernul, înconjurat de râul Gioll, pe care nimeni nu-l putea traversa.

g) *HELICON* Munte în Beoţia consacrat muzelor, situat în apropierea Parnasului. Este, totodată, una din reşedinţele lui Apollo.

HELIOS Zeul soarelui în mitologia greacă. Conducea în fiecare zi, de-a lungul bolţii cereşti, un car de foc construit de Hefaistos, tras de patru cai nărăvaşi. Cultul lui oriental a fost răspândit repede în Grecia, dar a fost venerat mai mult în insula Rhodos. În Italia, a fost introdus de sabini, iar romanii l-au identificat cu Apollo, care avea aceleaşi atribute, liui Helios îi ei au sacre cocoşul şi acvila.

HERA Fiica lui Cronos şi a Rheei, soţia lui Zeus, regina zeilor, protectoare a căsătoriei şi a maternităţii. A fost, la rândul ei, o soţie credincioasă şi, mai ales, foarte atentă la comportările soţului ei în afara căsătoriei. Neînţelegerile dintre ei au fost simţite de muritori prin

fenomene atmosferice dezlănţuite. Era personificarea feminină a cerului, ca şi a pământului, protectoare a ogoarelor. Cultul ei a fost venerat mai ales în Argos (5), Sparta, Corint şi Samos. Era reprezentată ca prototipul unei frumuseţi feminine robuste, îi erau sacri păunul şi cucul (în această formă i s-a prezentat prima oară Zeus), corbul şi şoimul.

La Micene, în Grecia, Policlet i-a executat o statuie celebră în aur şi fildeş (415 î.Hr.); *Iunona Barberini*, statuie antică, la Roma; sanctuarul din templul de la Paestum; Jacob Jordanes, Ruteens, Nicolas Poussin, Tintoretto etc., pictură h) *HERAC & ES* Unul din eroii cei mai populari din mitologia greacă, pentru forţa şi iscusinţa lui. Fiul lui Zeus şi al Alcmenei. Simbolul omului în luptă cu forţele răufăcătoare ale naturii. Pentru a o cuceri pe Alcmena, Zeus a luat înfăţişarea soţului acesteia, Amfitrion, plecat într-o expediţie pe un timp îndelungat. Naşterea lui Heracies a trezit răzbunarea Herei, soţia lui Zeus, care l-a făcut pe micul Heracies, abia născut, să se lupte cu doi şerpi. Amfitrion l-a făcut apoi păstor, până la vârsta maturităţii. Creon, regele Tebef (2), i-a dat în căsătorie pe propria fiică, Megara. În continuare, pentru regele Euristeu a trebuit, pentru a se supune oracolului din Delfos, să îndeplinească douăsprezece munci: l Uciderea, leului care-i înspăimânta pe locuitorii din Nemeea, fiindcă nicio săgeată nu-l putea ucide. Heracies l-a strangulat şi din blana lui şi-a făcut un veşmânt care l-a făcut invulnerabil. 2 Uciderea hidrei din Lerna. 3 Prinderea porcului mistreţ de pe muntele Erimant, din Arcadia, care distrugea ogoarele. 4 Prinderea căprioarei din Cerinea, care avea coarne de aur şi copite, de bronz. 5 Omorârea păsărilor monstruoase de pe lacul Stinfal, care se hrăneau cu carne de om. 6 Curăţirea staulelor lui Augias, regele Elidei, care cuprindeau o turmă de 3.000 de capete, uitate acolo de 30 de ani. Heracies le-a curăţat într-o singură zi, prin

devierea cursului nurilor Peneu şi Alfeu. 7 Prinderea taurului din Creta, care devasta ţara lui Minos. *B* îmblânzirea iepelor lui Diomede, care se hrăneau cu carne de om. După ce i-a ucis pe paznici, Heracies le-a făcut pe acestea să-l ucidă pe Diomede. 9 Răpirea centurii reginei amazoanelor, Hippolita. În această centură sta toată puterea reginei. 10 Răpirea boilor lui Gerion. 11 Răpirea merelor de aur din grădina hesperidelor. 12 Îmblânzirea Cerberului din Infern. A fost venerat pentru acestea şi pentru alte acte de bravură, în toată Grecia. A devenit simbolul valorii morale, un binefăcător al omenirii.

Homer, *Iliada*; Hesiod, *Teogonia*; Stesicorus, *Ode*; Pindar şi So-focle, *Trachinie*; *Heraclizii şi Hercules*; Euripide; Aristofan, *Păsările* şi *Broaştele*; Plautus, *Amphitryon*; Ovidiu, *Metamorfoze*; Seneca, *Hercule furios*; Enrique de Villena, *Muncile lui Hercule*; Jean de Rotrou, *Hercule murind*; Vittorio Alfieri, *Alcesta*; Georg

Friedrich Haendel, Antonio Vivaldi; Nicola Antonio Porpora. *Nunta lui Hercule cu Ebe*; Saverio Mercadante, *Apoteoza lui Hercule*; Saint Saëns, *Tinereţea lui Hercule*, H.P. Busser, *Hercule în grădinile hesperidelor*, muzică; *Hercule şi Hippolita*, în me-topa templului lui Zeus din Olimpia; *Hercule*, statuie în Muzeul Naţional din Napoli; *Hercule ucide şerpii*, în casa Familiei Vettis din Pompei; *Hercule Farnese*, în acelaşi muzeu din Napoli; *Hercule Righetti*, în Muzeul Pio Clementino din Vatican; Guido Reni, *Hercule ucide Hidra din Lerna*; Piero della Francesca, *Hercule cu bâta*; Rubens, *Hercule în stare de ebrietate*; Le Brun, *Hercule luptând cu centaurii*, pictură v *HERCVLE* Zeul care în mitologia romană corespunde lui V Heracles din mitologia greacă, cu aceleaşi atribute. Cel mai vechi cult al lui a fost venerat pe Ara Maxima, în Forul. Boariu din Roma. În cuprinsul Italiei a avut, de asemenea, numeroase temple.

Virgiliu, Eneida, VIII, 102, 172, 271; Titus Livius, *Ab*

urbe condita, 23, 3

HERMAFRODIT Fiul lui Hermes şi al Afroditei în mitologia greacă. Nimfa Salmacida l-a iubit într-atât, încât i-a implorat pe zei să le contopească trupurile şi să facă din ele unul singur. Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 288 şi urm.; Arturo Beccadelli, Hermafrodit, epigrame; Girolamo Paratiosco, *Hermafroditul*, comedie; frescă în Pompei; *Hermafrodit*, în Galeria Borghese; *Policlet din Atena*, sculptură *H.ERMES* Fiul lui Zeus şi al Maiei (1), născut în Arcadia. A fost mesagerul zeilor mitologiei greceşti, zeul comerţului şi al tuturor acţiunilor îndrăzneţe, chiar protectorul hoţilor; inventator al lucrurilor folositoare şi plăcute: lira, flautul, măsurile şi greutăţile, sportul. A fost reprezentat mai întâi ca om puternic şi cu barbă, apoi ca un tânăr imberb.

Praxiteles, *Hermes cu Dionysos*; *Hermes*, bronz la Napoli; *Hermes Capitolinul*, sculptură la Roma; Rubens, *Hermes şi Argos*, pictură la Dresda; Claude Lorrain, *Hermes fură boii lui Apollo*, Roma, pictură *HERMIONA* Fiica lui Menelau şi a Elenei în mitologia greacă. Făgăduită mai întâi de soţie lui Or este, fiul lui Agamemnoii, a fost dată însă lui Neoptolem, fiul lui Ahile.

HERMODH Fiul lui Odin şi mesager al zeilor în mitologia nordică.

HERO Tânără preoteasă a zeiţei Afrodita din Şest, pe malurile Ellespontwlui (Bosforul de azi). De ea s-a îndrăgostit Leandru din Abido (1), situat de partea cealaltă a strâmtorii. Pentru a o vedea, Leandru, condus de o lampă ţinută de departe de Hero, a trecut înot, mujite nopţi, braţul de mare care-i despărţea. O dată însă, din cauza unei furtuni, Leandru nu a mai putut vedea lumina şi s-a înecat. Hero, de disperare, s-a aruncat şi ea în mare, unde şi-a găsit moartea.

Museos (sec. IV î.Hr.), *Hero şi Leandru*, poem; Clement Marot; Pierre Derme Baron, Thomas Hood şi

Franz Grilipar? ei, poeme; Claudio Monteverdi, melodramă pe text de G.B. Marino; Alfredo Catalani, poem simfonic; frescă la Pompei în Casa familiei Vettius

HERTHA Divinitate saxonă, având afinităţi cu zeiţa Cibele sau cu Ceres.

HESPERIA (1) Nume comun dat de greci Italiei şi Spaniei, care se aflau la vest (gr, *hesperos*, seară). (2) Una din hesperide.

HESPERIDE Nimfe în mitologia greacă, fiicele lui Atlas (1), în număr de trei: Egle, Aretusa şi Hesperia (2), Ele păstrau, în grădina lor darul de nuntă al Geei oferit Herei, vestitele mere de aur, păzite de un balaur.

HESPEROS Ful lui Zeus. Fiindcă i-a plăcut să privească scara stelele a fost luat în cer şi transformat într-o stea, este Luceafărul care apare seara cel dintâi şi dimineaţa dispare cel din urmă.

IHESUS La celţi, una din cele mai importante divinităţi, părinte al tuturor zeilor. Zeu al războiului, al câmpurilor şi vegetaţiei.

HIDRA DIN LERNA Balaurul cu şapte capete care devasta regiunea Lerna din Argos

(5) şi care a fost ucis de Heracles. În sângele lui otrăvitor eroul şi-a muiat vârful săgeţilor.

Virgiliu, *Eneida*, VI, 576; Antonio Pollaiuolo, pictură

HILDUR Valkirie în mitologia nordică.

HIMENEU Zeul căsătoriei în mitologia greco-romană, fiul lui Dionysos şi al Afroditei. *HIMERA*! Animal monstruos, fiică a lui Tifon şi Echidnei. Avea trei capete: unul de leu, unul de capră şi altul de şarpe. Sau, după altă legendă, avea cap de leu, corp de capră şi coadă de şarpe. Din fiecare din cele trei capete vărsa foc, şi flăcări. După ce a devastat ţinutul Liciei (Asia Mică) de mai multe ori, Bellerofon, pe calul înaripat Pegas, care i-a fost dat de Atena, a răpus-o. Simbolizează vulcanul din regiunea

Liciei, pustiită de mai multe ori.

Homer, *Iliada*, VI, 179; *Himera din Arezzo*, bronz etrusc (sec. V î.Hr.), expus în Muzeul de Arheologie din Florenţa

HIPERBOREENI Popor legendar care locuia, după o versiune, în regiunea cea mai îndepărtată din nord. Acolo soarele era veşnic, ca şi pacea, iar durerea nu era cunoscută. Zeul lor preferat era Apollo. După o altă versiune, acest popor ar fi locuit în ţinuturile Traciei.

HIPERION Unul clin cei 12 titani, fiii lui Uranus şi ai Geei; jiivinitate solară, părinte al lui Helios, Eos, şi al i) Seiejrei – T, i

HIPER til NESTRA Fiica lui Danaos, singura din cele 50 de fiice ele acestuia care nu şi-a ucis soţul, 1 pe Linceu (1), aşa cum fusese constrânsă de tatăl ei. A fost salvată de furia acestuia, de locuitorii Argosului (5).

H.1PPQCAMPI Caii marini ai carului lui Poseidon în mitologia greacă, ca şi cei conduşi de Triton şi; nereide.

HIPPOCOQN Fratele lui Tindar, pe care l-a izgonit din Sparta şi a pus stăpânire pe tronul lui: Heracles l l-a ucis, fa şi pe fiii lui, şi i-a redat tronul lui Tindar.

l *HIPPOCRENE* Izvorde pe muntele Helicon, apărut sub! Jovitura de copită a calului înaripat Pegas. Avea darul *t* de a oferi motive de inspiraţie celor ce beau dijn el. Era r, protejat de Apollo şi de muze.

HIPPODAMIA (1) Soţia lui Piritou, regele lapiţilor, pe care centaurii au vrut să o răpească chiar în ziua nunţii, înfruntarea îndârjită care a avut loc între centauri şi la-piţi s-a sfârşit, după una dintre versiuni, cu învingerea şi uciderea centaurilor. (2) Mama lui Atreu, Tiest şi Aleatori.

Michelangelo, *Lupta centaurilor cu lapiţii*, basorelief; Rubens, *Răpirea Hippodamiei*, pictură *HIPPOLIT* Fiul lui Tezeu şi al Hippolitei. A respins-u pe mama lui vitregă, Fetiră, care l-a pârât tatălui său, pretextând că Hippolit a

avut faţă de ea purtări necuviincioase. La rugămintea lui Tezeu, zeii l-au pedepsit. Un monstru marin a speriat caiiacestuia care la răsturnat şi l-au omorât. A fost readus la viaţă de Asclepios şi lă! sat liber într-o pădure de lângă Roma; Fedra, cuprinsă de remuşcări, s-a sinucis.

HIPPOLITA Fiica lui Ares, regina amazoanelor. De la Apollo a primit în dar o centură care i-a fost luată de Heracles când le-a cucerit pe amazoane. Cu aceeaşi oca – de Heracles a ob ligat-o pe Hippolita să-l ia de soţ pe Tezeu.

HIPPOMEDON Unul din cei şapte participanţi la expediţia împotriva Tebei (2). sau *M EL AM ION* Fiul lui Megaros; într-o întrecere, a învins-o pe fiica regelui

Arcadiei, Atlanta, pe care a luat-o apoi de soţie. Profanând însă templul zeiţei Cipele, au fost prefăcuţi de acesta într-o pereche de urşi.

HIPPOT.tiON Fiul lui Poseidon şi al Alopei. Părăsit de mic, a fos t hrănit de o iapă, până când a fost găsit de nişte păstori. Mai târziu, respingând iubirea Afroditei, zeiţa l-a preschimbat într-un izvor.

HUGIN ŞI *MUNIN* Cei doi corbi din mitologinordică, simbolizând „cunoaşterea” şi

„Memoria”, care, după ce zboară în timpul zilei deasupra lumii, se întorci seara şi povestesc zeului Odin tot ce se Întâmplă pe părrjiânt.

HUITZILOPOCHTLI Unul din zeii războinici jiclorat de azteci ca protector al imperiului lor. A fost identificat cu soarele însuşi. Statuia lui era de o strălucire prbitoare.

HYP NOS Zeul somnului în mitologia greacă, lui Nopţii, frate geamăn al lui Tanatos. La adormit pe Zeus când Hera a vrut să-l ucidă pe Heracle. Când ş-a trezit, Zeus l-a aruncat în mare, dar a fost salvat de mama lui.

HOLDA sau *HOLLE* Zeiţă binevoitoare, protectoare a casei la germani.

BOLI Zeu al morţii şi al desfrânării la popoarele nordice. El provoca bolile şi catastrofele.

HOLLE – HOLDA

HORUS Fiul lui Osiris în mitologia egipteană. Isis l-a hrănit pe ascuns, în Delta Nilului. După moartea lui Osiris, Horus a ieşit la lumină şi a devenit noul zeu solar, binevoitor şi drept.

HUACARIMACHI în Perú precolumbian, preoţi-mă şi, după nume: „cei ce fac să vorbească zeii”.

HUACAS La peruvieni, spirite şi genii, reprezentate de idoli şi fetişuri aflate în toate casele.

J. 72

A Nimfă, fiică a Etrei. A avut şapte surori, ia de care au murit de durere când ea a fost devorată de un leu.

IACCO Unul din numele lui Dionysos, provenit, poate, de la strigătul de euforie *iakos*! sau de la imnul de bucurie cântat în cinstea lui.

IACINT Tânăr frumos, îndrăgit de Apollo. La o întrecere, Apollo l-a ucis din greşeală cu discul. Din sângele lui, zeul a făcut zambila.

O.B. Tiepolo „*Moartea lui Iacint*, pictură la Lugano

IADE Nimfe ale pădurilor, apelor şi mlaştinilor, în total şapte, surori ale nimfei Ia, care a murit devorată de un leu. Celelalte s-au stins de durere, după moartea surorii lor. Zeus le-a prefăcut pe toate în stele.

IAGNIDE Tatăl satirului Marsyas; amândoi, tată şi fiu, au inventat flautul. Fiindcă au avut însă curajul de a se lua la întrecere cu Apollo, Marsyas a fost legat de un copac şi jupuit de viu.

IAIE Nimfă din cortegiul Dianei în mitologia romană.

lă MBE Fiica lui Pan şi a nimfei Eco. Ea a încurajat-o, prin firea ei veselă pe Demetra atunci când acesteia i-a fost răpită fiica, Persefona, de Pluto. Drept răsplată, a fost aleasă preoteasă a zeiţei.

I ANUS Veche divinitate romanică protectoare a uşilor şi ferestrelor. A fost socotit chiar zeu al zeilor. Porţile templului său, în Forul roman, erau deschise în timp de război şi închise în timp de pace. Era implorat în orice ocazie, şi mai ales în viaţa familială. De la el a rămas numele Gianicolo din Roma, ca şi numele primei luni a anului, ianuarie, el fiind zeul tuturor începuturilor. Era reprezentat cu două feţe: una fiind simbol al lunii, cealaltă, simbol al soarelui, în cinstea lui se celebrau agonaliile.

ÎAPET Titan, tatăl lui Atlas, Prometeu – şi Epimeteu în mitologia greacă. A fost aruncat de Zeus în Infern, când a vrut să i se împotrivească lui. şi celorlalţi zei din Olimp t

ÎAPIGE Fiul lui Dedal. A fost, după versiunea lui Virgiliu, medicul lui Enea.

Virgiliu, *Eneida*, XII, 391, 402; frescă pompeiană în Casa lui Siri-cus, reprezentând pe Enea rănit

JARBA Rege legendar al Mauritaniei. A iubit-o pe Didona, regina Cartaginei, dar ea l-a respins din cauza cruzimii lui.

IASO Una din fiicele lui Asclepios şi ale Epionei în mitologia greacă, personificare a bolilor şi tămăduitoare a acestora, ca şi tatăl său.

IAMA Zeul morţii şi judecător în Infern în mitologia vedică.

lă SON Fiul lui Espn, rege în lolco, detronat de propriul lui frate, Pelia. A fost instruit de centaurul Chirpn.

La maturitate, i-a pretins lui Pelia drepturile lui, clar acesta i le-ar fi cedat numai cu condiţia de a-i aduce din Colhida berbecul cu lâna de aur, în fruntea argonauţi –, lor Iason a ajuns, într-adevăr, în posesia lânii de aur şi, ajutat de Medeea, s-a reîntors în patrie. Dar nu a rămas aici, ci şi-a continuat drumul în Corint, unde a părăsit-o pe Medeea şi a luat-o de soţie pe Creusa (1). Dar Medeea s-a răzbunat şi a ucis-o pe Creusa şi pe fiii ei într-un chip

înfiorător.

Frescă în Casa Amoraşilor de aur, din Pompei; *Iason, erou argonaut*, sculptură antică; Francesco Caletti-Bruni, melodramă

IBIS Pasăre legendară socotită sacră de egipteni, fiindcă salva acest popor de reptile după retragerea apelor Nilului. Zeiţa Isis era reprezentată cu capul acestei păsări.

1CAR Fiul lui Dedal. Amândoi au fost închişi de regele Minos în labirintul construit pentru Minotaur. Când au vrut să scape de persecuţia acestuia şi-au făcut aripi din pene şi ceară, pentru a ajunge cât mai departe, peste mare. Icar, în zbor, s-a apropiat prea mult de soare, neascultând de sfatul tatălui său, aripile s-au topit şi el s-a prăbuşit în mare. Este simbolul răzvrătirii omului care, cu preţul vieţii, îndrăzneşte să sfideze forţele necunoscute ale naturii şi ale universului.

Ovidiu, *Metamorfoze*. VIII, 183 şi urm.; Jean-Jacques Rousseau, Giacomo Leopardi, Gabriele D'Annunzio; frescă pompei, ană în Casa lui Menandru; *Dedal care pregăteşte aripile*, basorelief, în Villa Albani din Roma; Brueghel, *Căderea lui Icar*; Carlo Sara-ceni, Andrea Sacchi, Piero di Cosimo, pictură; Antonio Canova, sculptură

1DAS Fiul lui Afareu în mitologia greacă. A răpit o tânără, pe Marpesisa, care îi plăcea lui Apollo.

— Pusă de Zeus să aleagă între ei doi, ea l-a preferat pe Idas. Acesta a. fost în cele din urmă ucis de Zeus fiindcă, într-o luptă cu Dioscurii, a luat viaţa lui Castor.

După o altă versiune, la sfârşitul expediţiei argonauţilor a fost ucis într-o luptă cu Dioscurii.

IDEEA (1) Nimfă, mamă a lui Teucru (1), primul rege al Troiei. (2) Unul din numele zeiţei Cibele, după muntele pe care îi era ridicat un templu.

ADMON Prevestitor care a participat la expediţia argonauţilor, dar care a murit înainte de a ajunge la ţintă,

aşa cum prevăzuse el însuşi, în Bitinia.

IDOMENEU E, ege al Cretei, fiul lui Deucalion nepot al lui Mânos. A participat eroic la războiul împotriva Troiei. La întoarcere spre patrie, surprins de furtună, a făgăduit zeilor că le va jertfi prima fiinţă întâlnită dacă va scăpa cu viaţă. Aceasta a fost propriul lui fiu, care îl aştepta nerăbdător. Idomeneu nu l-a cruţat. Pentru această cumplită faptă, tot zeii au dezlănţuit în Creta o molimă îngrozitoare, din cauza căreia, locuitorii, ştiindu-i vinovat pe Idomeneu, l-au ucis. Virgiliu, *Eneida*, III, 400 şi urm.

1DUN sau *IDU hfă* Personificarea poeziei în mitologia, nordică. Hrănindu-se cu fructele oferite de ea, zeii rămâneau veşnic tineri.

IDA Munte din înropierea Troiei. Judecata lui Paris a avut loc pe acest munte. Paris a acordat mărul de aur Afroditei, socotind-o mai frumoasă decât Hera şi Atena. Tot aici se ridica un templu al zeiţei Cibele şi a fost locul naşterii lui Zeus. Homer, *Iliada*. VII, 47 şi urm

1DUNA H*IDUN*

IELE sau *ŞOIMANE* Personaje feminine fantastice în basmele populare româneşti îmbrăcate în alb, deseori amintite în legătură cu Alexandru Macedon, împărat intrat în

12 – Dicţionar de mitolociie i legendele poporului român; în genere provoacă nenorociri, spre deosebire de Zâne. Locuiesc, după credinţa populară, în văzduh, prin păduri, la marginea apelor şi prin văi şi ademenesc oamenii prin frumuseţea lor.

IEROFILA Una dintre sibile, preoteasă a lui Apollo în mitologia greacă. A prezis Hecubei nenorocirea provocată de răpirea Elenei de către Paris, fiul ei, şi deci distrugerea Troiei, ca şi întemeierea Romei.

IFICLU Argonaut din Tesalla, care a participat la vâna-rea porcului mistreţ din Calidonia; acolo a fost ucis

de Meleagru.

IFIGENIA Fiica lui Agamemnon şi a Clitemnestrei în mitologia greacă. Dorind să se îndrepte din portul Aulida spre Troia, Agamemnon a fost oprit pe mare de o furtună dezlănţuită de zeiţa Artemis, care ar fi distrus întreaga flotă greacă, dacă Agamemnon nu i-ar fi făgăduit că-i jertfeşte pe propria lui fiică, Ifigenia. În clipa săvârşirii sacrificiului, zeiţa a înlocuit-o pe Ifigenia cu o căprioară şi a luat-o cu sine pe tânăra fată, ducând-o în Taurida, făcând-o preoteasă a cultului ei, din acea regiune. Mai târziu, când fratele ei, Oreste, însoţit de bunul lui prieten, Pilade, au venit să vadă templul, Ifigenia i-a însoţit în Grecia.

Homer, *Iliada*, *IX*, 145; Euripide, *Ifigenia în Aulida* şi *Ifiyenia în Taurida*, tragedii; Jean de Rotrou, Jean Racine, J. de la Cruz, Ippolito Pindemonte, Goethe, Jean Moreas, G. Hauptmann, poezii dramatice; Domenico Scarlatti, G. Orlandini, Leonardo Vinci, Nicola Porpora, Antonio Caldara, Luigi Cherubini, C.W. Glück, Niccolò Piccinni, muzică; frescă în Casa Poetului tragic din Pompei, în Casa Chitaristului, în Casa lui Marcus Olconius şi în Casa lui Pinarius Cerealis; Jean Blanchard, pictură la Luvru, Ricci, Pittoni, Bencovici, Anselm Feuerbach, pictură la Muzeul din Darrristadt, Hans Rottenhammer, Filippo Agricola, pictură; frescele lui G.D. Tiepolo în Vila Valmarana din Vicenza înfăţişarea Iftimiei, pentru a o consola de plecarea lui Te-lemac în căutarea tatălui lui, Ulise.

IFUR Numele Infernului la vechii gali.

IGEA Una din fiicele lui Asclepios, protectoare a sănătăţii. Romanii au adorat-o cu numele de Salus şi de Valetudo.

Rubens, pictură

ÎL A. Tânăr de o rară frumuseţe, care l-a însoţit pe Hera-cles în expediţia argonauţilor. Oprindu-se însă pe o insulă pentru a-şi potoli setea, a fost răpit de naiade.

Heracles i-a părăsit pe argonauţi şi a rămas pe insulă să-l caute.

Frescă în Casa Efebului din Pomoei

IL AI R A sau *I LEI R A* Fiica lui Leucip. Împreună cu sora ei, Febe (4), a fost răpită de Dioscuri, ea devenind soţia lui Castor.

ILARII Serbări organizate la Roma în cinstea zeiţei Cibele, ca şi în cinstea unor fericite evenimente familiale.

ILEANA COSÂNZEANA Cea mai frumoasă şi pură reprezentare feminină din mitologia românească, identică zeiţei Venus, tipul frumuseţii idealizate, crăiasă a tuturor zânelor. În unele basme, apare şi ca femeie războinică, ocrotitoare a celor slabi. Destinul ei este legat de acela al lui Făt-Frumos.

1FTIMA (1) Nimfă iubită de Mercur, mama satirilor. (2) Sora Ptoelopei. Zeiţa Atena – i-a apărut acesteia sub

ILEIRA – ILAIRA

ILEOS (1) Centaur, care a participat la lupta împotriva lapiţilor şi a fost ucis de Heracles. (2) Erou care a luat parte la vânarep porcului mistreţ din Calidonia şi a murit în timpul vânătorii.

ILION → TROIA

ILIONA sau *ILIONE* Fiica cea mai, mare a lui Priam şi a Hecubei. A fost soţia lui Polinestor, crudul rege al Traciei. Când un frate al Ilionei a venit la Polinestor cu co morile Troiei pentru a le pune la adăpost de greci, acesta l-a ucis şi a pus stăpânire pe ele.

ILIONE → ILIONA

ILIONEU Unul din cei şapte fii ai lui Amfion şi ai Niobei, ucis, ca şi ceilalţi, de săgeţile lui Apollo.

ILITIA (1) Fiica lui Jupiter şi a Iunonei, protectoare a moaşelor şi a nou-născuţilor. (2) Epitet al Dianei, ca protectoare” a maternităţii.

ILLAPA Zeu al fulgerelor şi al furtunilor la vechii

peruvieni.

ILO Fiul lui Troos. A fost întemeietorul cetăţii Troia, care se numea la început Ilion. Zeus i-a dăruit atunci statuia de lemn a zeiţei Atena, Paladiul, care trebuia să ocrotească cetatea. Ulise şi Diomede, în timpul asediului Troiei, aflând că soarta cetăţii depinde de aceasta, au furat-o. După care, Troia a fost cucerită uşor.

IMEROS Personificare a iubirii la greci, zeu care îl însoţea continuu pe Eros.

IMMET Munte din Atica (Grecia), vestit pentru calitatea mierii şi pentru cultul lui Zeus.

INACOS (1) Fiul lui Oceanus şi al zeiţei Thetis (1). A întemeiat oraşul Argos (5) şi dinastia argotizilor. (2) Fiul lui Foroneu.

INDRA Divinitate vedică supremă, stăpânul vânturilor şi al tuturor cataclismelor naturale, dar şi al timpului frumos, al belşugului şi al luminii.

INO Fiica lui Cadmos, soţia lui Atamant; l-a sfătuit pe soţ să-şi jertfească pe cei doi copii avuţi cu Nefele, Frixos şi Elle. Cuprinsă însă de remuşcări, s-a aruncat în mare, dar Poseidon a adoptat-o şi a făcut-o una din zeiţele mării. După o versiune, Ino şi-a pierdut minţile, pentru că a fost pedepsită de Hera care a vrut să se răzbune pe Zeus din cauza aventurii lui cu Semele, care a devenit mamă lui Dionysos, crescut, în copilărie, de Ino... O altă versiune, afirmă că ea însăşi şi-ar fi ucis copiii.

IO Fiica lui Inacos (1), primul rege al Argosului (5), adorată de Zeus. Pentru a o ascunde de soţia sa, Hera, Zeus a preschimbat-o într-o juncană. Hera, aflând, l-a rugat să i-o ofere în dar, însă o dată dobândită, l-a pus pe Argus (2), monstrul cu o sută de ochi, să o păzească. Hermes, prietenul mai tânăr al lui Zeus, l-a ucis pe Argus, însă Hera a făcut ca Io să fie înţepată de un tăun şi să alerge prin lume; ea s-a oprit în Egipt, unde Zeus i-a redat înfăţişarea dinainte. Io a avut de la el un fiu, pe Epaf.

Eschil, Sofocle şi Euripide, în opere. A fost reprezentată ca o vacă sau ca o copilă cu coarne pe cap. Frescă în Casa Liviei de pe Palatin, în Roma; Correggio, *Io şi Jupiter*, pictură

IOCASTA Soţia lui Laios şi mania lui Edip în mitologia greacă. Printr-o întâmplare nefericită, a devenit soţia propriului ei fiu fără a şti acest lucru, îngrozită de fapta comisă, s-a spânzurat, iar fiul ei şi-a scos ochii.

IOLAO Fiul luiificlu, tovarăş al lui Heracles în lupta acestuia împotriva hidrei din Lerna. Mai târziu, a construit rugul care urma să-l incinereze pe Heracles.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 394 şi urm.

IOLCO → IOLEO

IOLEO sau *IOLCO* Oraş din Tesalia (Grecia), de unde „Iason a pornit expediţia argonauţilor, pentru. a obţine lâna de aur.

ION Fiul lui Apollo şi al Creusei; unul dintre regii Atenei şi strămoşul ionilor. *IORMUNGÂNDUR* Şarpe care înconjoară pământul în mitologia nordică, duşman al zeul Lui Thor.

IRENE Zeiţa păcii (gr, *eirene*, pace), una din ore, fiice ale lui Zeus şi Temis. Era reprezentată ca o femeie tânără, cu un caduceu, cu cornul abundenţei şi cu o statuie a lui Pluto copil (gr., *pluto*, bogăţie).

ISIS Divinitate a fecundităţii în mitologia egipteană, soţia lui Osiris şi mama lui Horus; împreună cu ei, forma trinitatea sacră supremă. Era mamă a tuturor şi a naturii, în toate formele ei. Grecii au identificat-o cu Hera, cu Demetra, cu Afrodita, cu Selena şi cu Io. La Roma, cultul ei a fost răspândit mai ales în timpul Imperiului, sub formă de mistere (Misterele isiace).

ISMENA Fiica lui Edip şi a Iocastei, soră a Antigonei în mitologia greacă. A fost şi ea condamnată la moarte de Creon, odată cu sora ei, pentru că i-a înmormântat, după

legile strămoşeşti, pe fraţii lor, Polinice şi Eteocle.

ISSION Rege al lapiţilor; invitat de Zeus la masa zeilor, a încercat să o cucerească chiar pe Hera, soţia lui Zeus. Drept pedeapsă, a fost aruncat în Infern şi l*e-l* gât de o roată înroşită în foc. Ovidiu, *Metamorfoze*, IV *ilTACA* Insulă pe coasta orientală a Greciei, patria lui Ulise. Homer, *Odiseea*, I, 186; III, 96 şi urm; 103 şi urm., 351

ITALUS Fiul Penelopei şi al lui Telegon, venit din Arcadia din Sicilia, unde i-a stăpânit pe enori sau pe sicilieni. Aceştia au luat de la el numele de itali.

IRIS Personificare a curcubeului, ca punte între cer şi pământ în mitologia greacă. Mesageră a zeilor, închipuită ca o tânără cu aripi de aur sau având în mână o nuia ori; un vas…

IUGATINUS Divinitate abstractă în mitologia romană, care făcea ca jugul căsătoriei să fie uşor. O statuetă veghea tot timpul acest crez.

IULIU -> ASCANIU

IUNONA Divinitate romană, similară Herei la greci, protectoare a maternităţii şi a căsătoriei. Proteja, de altfel, pe fiecare femeie în parte. A fost soţia lui Jupiter şi, deci, regină a tuturor zeilor romani. A fost venerată pe Capitoliu (Iunona Capitolina), având un templu pe colina Arx. La 1 martie, primea jertfe de miei şi alte animale. Ei i s-a dedicat luna iunie, în lupta dintre greci şi troieni, ia susţinut pe greci, fiindcă Paris, fiul regelui Troici, la un concurs de frumuseţe, la care s-au prezentat Atena, Afrodită şi Iunona. a preferat-o pe Afrodita. Frescă pompeiană în Muzeul din Napoli; Paolo Veronese, pictură

IUNONES Zâne sau îngeri păzitori în mitologia romană, care se identificau sau chiar confundau cu orice femeie, pentru a o proteja toată viaţa.

IUPITER Zeul suprem al romanilor, fiu al lui Saturn şi al Rheei, frate al lui Neptun şi Pluto. Soţia lui a fost

Iunona. Îi corespunde Zeus în mitologia greacă. Proteja legile şi statul roman şi îşi demonstra puterea prin miracole şi acte de bravură supreme. Templul lui cel mai important a fost construit pe Capitoliu, unde era venerat împreună cu Iunona şi Minerva. Mesager i-a fost vulturul, iar atribut, fulgerul.

IUVENALIA Serbare instituită de Nero la Roma, în cinstea zeiţei tinereţii, Ebe.

IUVENTAS Zeiţa tinereţii în mitologia romană.

IZANAGI ŞI IZANAMI Pereche de divinităţi japoneze creatoare ale insulelor japoneze, ale zeilor, ale" mărilor, ale fenomenelor atmosferice ale Soarelui şi Lunii.

IZANAMI → IZANAGI

IUTURNA (1) Sora lui Turnus, regele rutulilor, care a fost iubită de Iupiter şi apoi preschimbată într-un izvor. L-a susţinut pe fratele ei în timpul înfruntărilor acestuia cu Enea. Templul său se afla în Câmpul lui Marte din Roma. (2) Râu în care obişnuia să se scalde Iunona pentru a se purifica.

Virgiliu, *Eneida*. XII, 141, 229, 469

IUTURNALII Serbări ţinute la 11 ianuarie, la Roma, în cinstea Iuturnei.

L

LABDACOS Strămoş al lui Edip, tatăl lui Laios şi rege al Tebei (2).

LABIRINT Construcţie în aer liber, cu multe coridoare, concepute astfel încât cel ce intră să nu mai poată ieşi. Arhitectul a fost Dedal, constrâns de regele Minos al Cretei, care şi-a sechestrat aici fiul, pe Minotaur. Dedal s-ar fi inspirat din planul unui alt labirint, existent mai înainte în Egipt. Un alt labirint se află în Lemnos.

LADON (1) Zeu fluvial din Arcadia, tatăl nimfelor Dafne, Seringa şi Talpusa. (2) Balaur care păzea merele de aur din grădina hesperidelor.

LAERTE Tatăl lui Ulise. L-a aşteptat pe fiul său până când acesta s-a întors de la Troia, după care, împreună, au pedepsit pe pretendenţii Penelopei (porci).

LAIOS Fiul lui Labdacos, rege al Tebei (2). Oracolul i-a prezis de fiul lui îl va ucide şi o va lua de soţie pe propria mamă. Oracolul s-a adeverit: Edip l-a ucis pe Laios şi, tot fără să ştie, a luat-o de soţie pe Iocasta.

LAKSHMI în mitologia vedică, divinitate feminină, corespunzătoare Afroditei, zeiţă a frumuseţii, a abundenţei, a prosperităţii şi a destinului favorabil.

LABITI Divinitate a sciţilor, personificare a focului.

LACEDEMON Unul din fiii lui Zeus, avut de la Taigete. El ar fi introdus în Grecia cultul graţiilor.

LACEDEMONIA Regiune în Grecia, cu capitala Sparta, numită astfel de la Lacedemon, fiul lui Zeus şi al nimfei Taigete.

LACHESIS Una din moire în mitologia greacă. Ea ţinea fusul pe care înfăşură firul vieţii fiecărui om în parte.

LACINIO Tâlhar ucis de Heracle, când a trecut prin Italia cu boii lui Gerion. 186

LAMIA Tânără iubită de Zeus, căruia i-a dat mai mulţi fii. Dar Hera, soţia acestuia, i-a ucis pe toţi. Lamia a înnebunit şi, în nebunia ei, devora orice copil, în cele din urmă a fost prefăcută în căţea.

LAMPADEFORII Serbări compuse din procesiuni cu torţele aprinse şi alergări de cai. Se ţineau în cinstea lui Hefaistos şi durau opt zile.

LAMPETIA → LAMPETUSA

LAMPETUSA, *LAMPETIA* ŞI *FETUSA* Fiicele lui Helios în mitologia greacă.

LAOCOON Preot troian care l-a sfătuit pe Priam, regele Troiei, să nu admită introducerea în cetate a calului de lemn al grecilor, simţind în acesta un pericol. Zeiţa Atena, care îi proteja pe greci, a trimis însă împotriva

preotului doi şerpi mari ca să-l ucidă împreună cu cei doi copii ai lui.

Sofocle, *Laocoon*, tragedie; Virgiliu, *Eneida*; Jacopo Socialetto, *De Laocoontis statua quae în Vaticano spectatur*; poem; G.E. Lessing, *Laocoon*, eseu; Agesandru, Polidor şi Atendor, *Laocoon*, sculptură, în Muzeul Vaticanului asemenea Laomedon nu i-a arătat nicio generozitate. Heracles l-a ucis însă şi pe el, şi pe fiii lui.

Homer, *Iliada*, V, 640, 649; XX, 236 şi urm.; JXI, 442; Ovidiu, *Metamorfoze*, XI, 194 şi urm. *LAOTOE* Fiica lui Alteţe; a avut de la Priam, regele Troiei, un fiu, pe Licaon (2). Homer, *Iliada*, XXI, 85

LAODAMANT (1) Fiul lui Eteocle, regele, Tebei (2). I-a înfruntat pe epigoni, care iau atacat cetatea, dar a murit ucis de Alcmeon. (2) Fiul lui Alcinou şi fratele Nausicăi.

LAODAMIA (1) Fiica lui Bellerofon, iubită de Zeus, de la care a avut un fiu, pe Sarpedon (2). A fost ucisă de Artemis, din cauza orgoliului ei nesăbuit. (2) Fiica lui Aca st, care, când soţul ei, Protesilaos, erou grec, a fost ucis de Hector, a murit şi ea. *LAODICE* (1) Nimfă, mama Niobei. (2) Fiica lui Priam, regele Troiei. A murit de durere când un fiu i-a fost muşcat de şarpe; după alţii, a murit în timp ce fugea din Troia.

(3) Fiica lui Agamemnon, pe care alţii o numeau Electra.

LAODOC Mul lui Antenor, unul din înţelepţii Troiei.

LAOMEDON Fiul lui Ilo; a construit Troia cu ajutorul lui Apollo şi Poseidon, pe care a refuzat apoi să-i răsplătească. Poseidon a trimis atunci un monstru marin ca să distrugă cetatea, dar Laomedon s-a oferit să-şi jertfească fiica, pe Esiona, expunând-o monstrului. În ultima clipă, însă, a fost salvată de Heracles, căruia de

Popor războinic din Tesalia, atacat de centauri cu ocazia nunţii regelui lor, Piritou, cu Hippodamia (1), pe

care centaurii au vrut să i-o răpească. Au fost învinşi şi puşi pe fugă. Ovidiu, *Metamorfoze*, XII, 210 şi urm.; Homer, *Odiseea* „XXI, 297; frescă din Pompei în Muzeul din Napoli: *Piritou primind pe centauri*; reproducerea luptelor pe Vasul François, azi la Florenţa; Michelangelo, *Lupta centaurilor cu lapiţii* (*Centauromachia*), basorelief.

LARARIUM Spaţiu rezervat în casele romanilor altarelor consacrate larilor.

LARI Genii sau duhuri protectoare ale casei şi familiei, ca şi ale câmpurilor. Aveau altare în toate casele romanilor. Se identificau chiar cu sufletele celor defuncţi. Li se jertfea un porc în timpul ceremoniilor publice. Aveau un templu în mijlocul Câmpului lui Marte.

Sanctuar, în Casa familiei Vettius din Pompei.

LARISSA Oraş în Tesalia, unde Zeus era onorat în mod special, deoarece se presupune că aici s-ar fi născut.

LARUNDA Presupusă mamă a larilor, divinitate protectoare în toate casele romanilor.

LATINUS Fiul lui Faun şi al nimfei Marica; a fost soţul Amatei de la care a avut o fiică, pe Lavinia.

Virgiliu" Eneic Ja, VII, 45, 52, 69, 96

LATIUM Regiune din Italia, în care, după legendă, s-a stabilit Enea şi troienii lui, după părăsirea Troiei.

Virgiliu, *Eneida*

LATONA Soţia lui Zeus, înaintea Herei, de la care el a avut pe Apollo şi pe Diana. La greci, era cunoscută cu numele de Leto.

LAVERNA Zeiţă romană protectoare a hoţilor şi tâlharilor. I-a fost consacrată o pădure pe Via Salaria.

LAVINIA Fiica lui Latinus şi a Amatei. A devenit soţia lui Enea, deşi îi fusese hărăzită lui Turnus, regele rutulilor. Acesta l-a înfruntat pe Enea dar a fost învins de el. Lavinia a avut de la Enea un – fiu, pe Silviu. Virgiliu, *Eneida*, VI, 763; XII, 194, 937

LED A Fiica lui Testios şi soţia lui Tindar regele Spartei. Pentru a fi aproape de Zeus, s-a prefăcut într-o lebădă. Leda i-a născut pe Castor şi Pollux, gemenii cunoscuţi şi cu numele de Dioscuri. Elena şi Clitemnes-tra au fost de asemenea fiicele ei.

Timoteu, grup sculptat în sec. IV î.Hr.; Bartolomeu Ammannati, sculptură, la Florenţa; frescă în Casa familiei Vettius şi Casa Reginei Margareta în Pompei; Leonardo da Vinci, Michelangelo, Sodoma, Corregio, Jacopo Pontormo, Paolo Veronese, Falconet, Vieira, pictură

LEMNIADE Femei din insula Lemnos care, dispreţuind-o pe Afrodită, au fost pedepsite de aceasta să emane un miros pestilenţial. Soţii lor le-au abandonat, iar ele s-au răzbunat, ucigându-i.

LERNA Mlaştină în Argos (5), în care trăia hidra, şarpe, monstruos, ucis de Hercule. În aceeaşi mlaştină, cele patruzeci şi nouă de Danaide au aruncat capetele soţilor lor ucişi în noaptea nunţii după sfatul tatălui lor, Da

LETE Râu în Infern în mitologia greacă. Cei ce beau din el uitau tot trecutul. Virgiliu, *Eneida*.

VI, 714

LETO – + *LATONA*

LEUCIP Tatăl Ilairei şi al Febei (4), cunoscute în mitologia greacă sub numele comun de Leucipide. Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII, 306

LEUCIPE Nimfă în mitologia greacă, aflată în preajma Persefonei când aceasta a fost răpită de Pluto…

LIBER Zeu italic arhaic, protector al fertilităţii naturii, al viţei de vie, al culesului viilor, al, vinului. A fost identificat mai târziu cu Bachus, ca zeu care eliberează pe oameni de orice griji. Serbările în cinstea lui, Liberalii, se organizau în Italia la 17 martie.

LIBERA Zeiţă italică arhaică, corespunzătoare

Proserpinei, soră a lui Liber. Era identificată şi cu Ariadna, soţia, pe scurtă durată, a lui Dionysos.

LIBERT AS Personificare. a libertăţii în mitologia romană, mai întâi personale, apoi a statului, identificată cu

Eleuteria grecilor. Avea la Roma, două temple: unul în Forul roman, altul pe Aventin (2). Era reprezentată ca o femeie hotărâtă, având în mână un sceptru şi în cealaltă o beretă frigiană. În alte reproduceri, ţine în mâini un plug frânt.

LIBIA Fiica lui Epaf, regele Egiptului. A fost iubită de Poseidon şi a dat naştere lui Agenor, regele fenicienilor, şi lui Belo.

LIBITINIA Zeiţa romană a funeraliilor. Avea puterea de a lua viaţa oamenilor oricând, la alegere: ad *libitum*.

LICA Sclav care i-a adus lui Hercule, din partea Deianirei, mantia îmbibată în sângele otrăvit al lui Nexos. Când Hercule a început să simtă arsurile provocate de otravă, l-a ucis pe Lică fără milă, aruncându-l în mare, unde s-a prefăcut în stâncă.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 211 şi urm.

LICAON (1) Rege al Arcadiei, care a avut ambiţia de a-l pune la încercare pe Zeus, dându-i pe propriul fiu să-l devoreze. Zeus şi-a dat seama la timp şi a pedepsit pe Licaon, prefăcându-l într-un lup. (2) Fiul lui Priam, ajuns, în timpul războiului Troiei, prizonierul lui Ahile, care l-a vândut ca sclav. După o altă versiune, a fost ucis de Ahile însuşi, când a încercat să fugă. Ovidiu, *Metamorfoze*, 163 şi urm.; Homer, *Iliada*, XXI, 35 şi urm.

LICEE Serbări date în Grecia în cinstea lui Zeus, care a fost hrănit pe muntele Liceu, în Arcadia.

LICEU (1) (gr, *licos*, lup). Unul din numele lui Zeus, care a apărut o dată în Argos (5) sub înfăţişarea unui lup. (2) Nume dat lui Pan.

LICO Rege al Tebei. (2), căsătorit la început cu

Antiope (2), apoi cu Dirce. Aceasta din urmă, aflând că Lico păstrează la curtea sa pe prima soţie, a maltratat-o până a ucis-o. La rândul ei, a fost supusă la chinuri de fiii Antiopei, Amfion şi Zete, care au torturat-o, legând-o de coarnele unui taur înfuriat. Ei l-au ucis şi pe Lico.

LICOMEDE (1) Rege al dolopilor, la curtea căruia a fost găzduit un timp Ahile. De la el, fiica acestuia, Deidamia, i-a avut pe Neoptolem. (2) Rege al Scirului (insulă în Grecia) la curtea căruia Thetis (2) l-a ascuns pe Ahile, în veşminte de femeie, pentru a-l cruţa de războiul împotriva Troiei. A fost însă descoperit de Ulise şi luat la război. *Fiicele lui Llc*, *omede*, *regele Scirului*, pictură de Romeo Batoni în Muzeul Uffizi, din Florenţa *LICON* Fiul lui Hlppocoon, ucis, de Hercule.

LICORIS Nimfă a mării, iubită de Apollo. Era fiica lui Nereu şi a lui Doris. *LICURG* Rege al Tracici, care a vrut să împiedice introducerea cultului lui Dionysos în ţinutul lui; a fost orbit şi apoi ucis de zeul însuşi Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 22

LÂNA DE AUR Lâna berbecului care i-a adus pe Frixus şi pe Elle în Colhida. Frixus a oferit acest animal, drept jertfă, lui Zeus şi a atârnat lâna berbecului de un copac în pădurea în care era venerat Ares. v. ARGONAUŢI

LINCEU (1) Soţul Hipermnestrei, salvat de aceasta atunci când surorile ei (Danaide) şi-au ucis soţii, în noaptea căsătoriei, la porunca tatălui lor, Danaos pentru a nu ceda fratelui lui, Egipt, care voia să-şi căsătorească fiii cu fetele propriului lui frate. (2) Argonaut care poseda o privire pătrunzătoare, încât putea să vadă prin ziduri. A luptat împreună cu fratele lui, Idas, împotriva Dioscurilor.

LINCOS Regele sciţilor, a vrut să ucidă pe Triptolemeu de la care a învăţat meşteşugul agriculturii, pentru a-şi atribui lui această cinste. Demetra l-a preschimbat într-un linx. Ovidiu, *Metamorfoze*, V, 650 şi urm.

LINOS Dascăl al lui Heracles în arta muzicii. A fost ucis de propriul lui discipol cu propria-i liră, fiindcă şi-a exprimat, pur şi simplu, o părere critică. După alţii, a fost ucis de Apollo, care nu i-a putut îngădui superioritatea în arta lirei.

LIOCRIT Unul: din pretendenţii Penelopei (porci) ucis, la întoarcerea lui Ulise în patrie, de Telemac.

LIRA Instrument muzical foarte răspândit în antichitate, presupus a fi fost inventat de Hermes, Orfeu, Apollo sau Amfion.

LIRIOPE Mama lui Narcis, nimfă preschimbată într-o apă. Privindu-se în ea, Narcis şi-a îndrăgit propriul lui chip.

LISIA Una din cele mai vestite sirene.

LOKE Zeul tuturor nenorocirilor, la nordici, corespunzător demonului sau diavolului din alte mitologii. Soţia lui era Angerboda, tot atât de crudă, iar fiii: lupul Fehrir, şarpele Midgard şi zeiţa morţii, Ela. Când Loke era furios, provoca tunete şi cutremure.

LOTUS Nimfă care, deoarece l-a respins pe Mercur, a fost preschimbată de acesta într-o floare cu acelaşi nume. Ea a fost socotită sacră de egipteni.

LUA Zeiţă romană, căreia i se ofereau armele duşmanilor „pe un rug aprins… *LUCEAFĂRUL* Personaj fantastic, legat de steaua cu acelaşi nume, întâlnit şi în basmele şi poemele culte româneşti, mai ales cele cu caracter romantic.

M. Eminescu, *Luceafărul*, poem; Titus Livius, *Ai arie condilă*, XL, 2.2

LUNA Divinitate comună majorităţii popoarelor din antichitate: Isis la egipteni, Astarte la greci, Diana la; romani.

LUNGILĂ Personaj din basmele româneşti, care posedă însuşirea de a se putea lungi în voie, atât cât să

ajungă chiar şi până la capătul lumii. Îi corespunde, în oarecare măsură, un alt personaj din mitologia românească, Lăţilă.

LUPERCALII Serbări organizate în antichitate, la Roma, la 15 februarie, în cinstea zeului Faun, Pan sau Lupercus (lat. *lupercus*, care respinge lupul), apărător al turmelor de oi. Serbările erau şi o ocazie de purificare şi de osanale aduse fertilităţii şi prosperităţii.

LUPERCUS Veche divinitate italică protectoare a turmelor, identificată cu Faun.

M

MA Divinitate a vechii Lidii, corespunzătoare zeiţei Rea Silvia a romanilor sau o Magna Mater. Bachus, a fost educat de o discipolă a ei.1

MAAT Zeiţa adevărului şi a justiţiei în mitologia egipteană.

MAIA (1) Pleiadă în mitologia greacă, fiica lui Atlas (1) şi a Pleionei. A fost iubită de Zeus, căruia i-a dat pe Hermes. Apoi zeul a preschimbat-o într-o stea. (2) Divinitate italică arhaică, ocrotitoare a fructelor. Gabriele D'Annunzio, *Maia*, poem

MAIESTA (1) Zeiţă italică, identificată cu Maia (1). (2) A fost soţia lui Hefaistos, înaintea Afroditei.

MANA GENERA → GENERA

MANI Sufletele morţilor sau umbrele lor, la romani, socotite divinităţi. Ele continuau să exercite o influenţă asupra celor rămaşi în viaţă. Erau, în general, considerate spirite sau duhuri bune, binevoitoare, în cinstea lor erau organizate serbări numite Parentalii sau Feralii.

MACAON Fiul lui Asclepios, educat de centaurul Chiron. A fost, ca şi tatăl, lui, un medic desăvârşit. La războiul împotriva Troiei, a comandat, împreună cu fratele său, un grup de tesalieni. Homer, *Iliadei*, II, 732; IV, 193 şi urm.; XI, 506 şi urm.

MACAR Unul din fiii soarelui şi ai nimfei Rodi, care, după ce a luat parte la omorârea unuia din propriii lui fraţi, s-a refugiat în insula Lesbos.

MANTOS (1) Fiica lui Tiresias, profetul din Teba (2). Când cetatea a fost cucerită de egipteni, ea a fost dusă la Delfos, pentru a servi oracolul lui Apollo. Acolo a dat naştere lui Mops. (2) Zeu etrusc, faimos profet, întemeietor al oraşului Mantova.

Virgiliu, *Eneida*, X, 199

MANTURNA Divinitate romană protectoare a soţiilor şi a familiilor.

MACAREU (1) Fiul lui Eol, care s-a îndrăgostit de sora sa, Canace, trecând peste legile îngăduite. (2) Unul din tovarăşii de călătorie ai lui Ulise. Ovidiu, *Metamorfoze.*, XIV, 159

MAGI Preoţi persani cu puteri politice, capabili, unii, de profeţii şi vindecări de boli.

MARDUK Divinitate babiloniană, legată de facerea lumii, după victoria repurtată asupra monstrului Tiamat.

MAR/CA Nimfă italică, soţia zeului Faun şi mama regelui Latinus.

Virgiliu, Eneida, VII, 47; Titus Livius, *Ab urbe condita*. XXVIII 37, 2

MARS GRADIVUS Zeu ocrotitor al ogoarelor la geţi. 197

MARSYAS Satir sau păstor din Frigia (Asia Mică) care după o versiune, *a* făurit flautul şi l-a înfruntat pe Apollo în cântatul din acest instrument. După o altă legendă, el şi-a însuşit flautul, în clipa când zeiţa Atena – ori de câte ori cânta din flaut.

Văzându-şi chipul deformat, l-a părăsit mâniată; în întrecerea cu Apollo, el a fost învins de zeu. Pentru a-i pedepsi cutezanţa, totuşi, Apollo l-a jupuit de viu. A devenit apoi simbol al Forului roman şi, în consecinţă, al

libertăţii.

Ovidiu, *Metamorfoze*, VI, 38 şi urm.; Dante, *Paradisul*, *e*: *I*, 19 – 21. C) lastră de la Mantinela: *Apollo şi Marsyas*; *o* statuetă din bronz la British Museum, copia unei opere a lui Miron (sec. VI î.Hr.); G.B. Langetti, pictură în Pinacoteca din Dresda

Creusa (1) şi a părăsit-o. Medeea s-a răzbunat însă, oferind Creusei un Veşmânt otrăvit care a ucis-o şi i-a ucis şi pe proprii fii avuţi cu Iason. A fugit apoi la Atena, pe un car tras de balauri unde l-a luat de soţ pe Egeu, pe al cărui fiu a încercat, de asemenea, să-l otrăvească.

Pindar, *Pitica*, IV; Euripide, *Medeea*, tragedie; Seneca, *Medeea*; Valerius Flaccus, *Argonautele*; Ovidiu, *Metamorfoze*, VII, 1 şi urm.; Corneille, Medeea; Medeea, pe o amforă din Italia meridională, din sec. IV î.Hr.; *Medeea meditează uciderea copiilor ei*, frescă pompeiană; sarcofag roman cu tragedia Medeei; Eugene Delacroix, Ansolm. Feuerbach etc., pictură; Luigi Cherubini, Gustave Charpentier, Filippo Pacini, Darius Milhaud, muzică; Corrado Alvaro, *Lunga noapte a Medeei*, dramă; Pier Paolo Pasolini, *Medeea*, film

MARTE La început, zeu al vegetaţiei, la romani, venerat pe colina Capitoliului, apoi apărător al pământului patriei şi la nevoie, războinic. I se ofereau, în această calitate, serbări militare pe Câmpul lui Marte din Roma, Era socotit tatăl, fraţilor Romulus şi Remus şi, deci, strămoşul poporului roman.

MARUTI în mitologia vedică, divinitate a vânturilor şi a uraganelor, care, împreună cu Indra, a dus continuu lupta împotriva monstrului primordial Vritra.

MATER MATUTA → MATUTA MEDUSA → GORGONE

MEGAPENTE Fiul lui Menelau. După moartea tatălui lui, a ocupat tronul Spartei şi a izgonit-o pe Elena, mama lui vitregă. Homer, *Odiseea*, *XV*, 100 şi urm.

MEGAROS Tatăl lui Hippomene. Şi-a jertfit viaţa pentru victoria Tebei (2).

MELAMION – HIPPOMENE

MATUTA sau *MATER MATUTA* La început Aurora însăşi în mitologia romană, protectoare a naşterilor, a mărilor şi porturilor. Serbările, numite Matralii, aveau loc la Roma, la 11 iunie.

MELAMPOS Profet grec, care a primit darul prevestirii de la nişte şerpi. De atunci el a înţeles graiul tuturor animalelor;

MEDEEA Fiica lui Bete, regele Colhidei. Dotată cu putere magică l-a ajutat pe Iason să pună stăpânire pe îna de aur, împreună cu acesta a părăsit apoi Colhida, pentru a se stabili în Corint, aici Iason a îndrăgit-o pe

MELANTIUS (1) Fiul lui Doliu, păstor al lui Ulise. (2) Păstor de capre care l-a înfruntat pe Ulise. Acesta s-a răzbunat pe el, ucigându-l.

MELEAGRU Erou care a participat la vânătoarea porcului mistreţ din Calidonia; el este cel care a ucis animalul şi, drept răsplată, a primit capul şi pielea acestuia. A oferit trofeele Atalantei (1), care a rănit mistreţul de moarte, înaintea lui. Meleagru a murit, aşa cum au prevestit moirele, ucis de propria lui mamă, Alteea.

Homer, *Iliada*, IX; Scopas, sculptură din sec. IV î.Hr., în Muzeul Vaticanului; *Meleagru*, frescă pompeiană; Rubens, Jacob Jordaens, Nicolas Poussin, pictură

MELEKKART sau *MELKART* Zeul cetăţii Tyr, personificare a geniului fenician, inspirator al alfabetului, al virtuţilor nautice şi comerciale.

MELIA Fiica lui Oceanus şi mama nimfelor oceanice.

MELIBEA (1) Fiica lui Oceanus şi mama lui Licaon (2) Una din fiicele Niobci cruţată de Artemis.

MELICERT Fiul lui Ino şi al lui Atamant. S-a aruncat în mare odată cu mama lui, cuprinşi de nebunie, şi acolo

amândoi au fost, primiţi ca oaspeţi de Poseidon.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IV „r>22

MELISSA Nimfă, fiică a regelui Cretei, Melisseu (1). L-a hrănit pe Zeus cu lapte de capră şi a învăţat poporul cretan cum să obţină mierea de albine (gr, *melissa*, albină). *MELPOMENE* Muza tragediei, a muzicii şi a cântului în mitologia greacă. Fiica lui Zeus şi a Mnemosinei. Este reprezentată cu o mască tragică într-o mână şi încălţată cu coturni.

MEMNON Fiul lui Titon şi al lui Eos. A luptat la Treia şi a fost ucis de Ahile. De pe rugul pe care a fost incinerat, s-au ridicat în zbor numeroase păsări care s-au luat la harţă între ele. Zeus l-a trecut printre zei, făcându-l nemuritor, în Egipt, lângă Teba (3) există şi acum Coloanele lui Memnon, de fapt ale faraonului Amenhotep III, din secolul XV î.Hr., construite pentru mausoleul acestuia, în antichitate, una din coloanele rămase în picioare, scotea dimineaţa un sunet asemănător celui de vioară, care a fost interpretat drept salutul lui Memnon adresat mamei sale, care nu contenea să-l plângă. Ovidiu, *Metamorfoze*, IU, 576 şi urm.

MENADE în mitologia romană, femei din cortegiul lui Dionysos care, în timpul desfăşurării cultului acestui zeu, se pretau la manifestări euforice sălbatice.

Menadă adormită, sculptură romană, în Muzeul Naţional din Atena

MENECEU Tată al lui Creon, regele Tebei (2), ucis în timpul luptelor dintre Eteocle şi Polinice, fiii lui Edip. După alţii, Meneceu şi-a sacrificat viaţa pentru a salva Teba din mâinile celor şapte (Cei şapte împotriva Tebei), aşa cum i-a fost prezis de Tiresias.

MELISSEU (*1*) Tatăl Melissei, nimfa care l-a hrănit pe Zeus copil. (2) Unul din epitetele lui Zeus, care s-a hrănit, în tinereţe, cu miere de albine.

MELKART → MELEKKART

MENELAU Fiul lui Atreu şi fratele lui Agurnemnon în mitologia greacă. El este cel care a pornit războiul împotriva Troiei, fiindcă soţia lui, Elena, a fost răpită de Paris, fiul regelui Troiei. În timpul luptelor, a fost protejat de Atena. După învingerea troienilor, s-a întors cu Elena în patrie, la Sparta.

MENESTE Nimfă în mitologia greacă, înzestrată cu o memorie prodigioasă.

MENESTEU Regele Atenei, care a participat la cucerirea Troiei şi a fost ucis în lupte.

MENETIU (1) Titan în mitologia greacă, care a luat parte la revolta împotriva lui Zeus şi a fost trăsnit de acesta. (2) Tatăl lui Patrocle.

MENIPPE Fiica lui Orion în mitologia greacă, împreună cu sora ei, Metioche, s-a jertfit pentru a salva Beoţia de ravagiile unei epidemii de ciumă. Au fost prefăcute – amândouă în stele.

MENS Divinitate abstractă în mitologia romană, adorată ca zeiţa a sufletului, a intelectului şi a prudenţei.

MENTA Nimfă adorată de Hades. Persefona din invidie, a preschimbat-o în planta cu acelaşi nume.

MENTOR Fiul lui Alcim din Itaca şi prietenul lui Ulise. Acesta, când a plecat la Troia, l-a lăsat să-i supravegheze casa şi să-i educe fiul, pe Telemac. Atena însăşi i s-a prezentat de câteva ori lui Telemac sub înfăţişarea bunului Mentor, Homer, Odiseea, l F, 225 şi urm., 267 şi urm.

MEONIJ (*l*) Un alt nume al muzelor, de la numele lui Hornor, născut în Meonia, din Lidia antică. (2) Nume al lui Dionysos, sub care era venerat în Meonia.

MELIA Fiica lui Proteu, însoţitoare şi prietenă a zeiţei Artemis. Când Zeus i-a arătat prea multă atenţie, zeiţa, din invidie, a ucis-o.

MERCUR Zeu roman al comerţului (lat, *merx*, marfă), identificat, mai târziu, cu Hermes al grecilor. A avut un templu la Roma, în Circus Maximus, începând din anul 495 î.Hr.

Serbările în cinstea lui aveau loc la 15 mai.

Frescă la Pompei, în Via dei P Abbondanza; *Mercur* în repaus, bronz grec, în Muzeul Naţional din Napoli; *Mercur*, basorelief din insula Thasos, sec. V î.Hr., azi în Luvru; Creţi Donato, *Mercur oferă mărul lui* Paris; Perugino, *Mercur*; Joshua Reynolds, *Mercur*, pictură

MEROPE (*1*) Rege al ţinutului Cos. Hera l-a preschimbat într-o stea, fiindcă nu putea trăi fără soţia lui. (2) Rege al unui ţinut din preajma Mării Negre, pe ai cărui fii i-a ucis Diomede în timpul războiului împotriva Troiei. (3) Fiica lui Atlas (1) şi soţia lui Sisif (2). Fiind preschimbată în stea, strălucea mai puţin, fiindcă a fost căsătorită cu un muritor.

(4) Soţia lui Polib (1), părinţii adoptivi ai lui Edip, (5) Soţia lui Cresfont; după ce acesta a fost ucis de Polifem a devenit soţia ciclopului. Fiul ei, Cambir, mai târziu, l-a ucis, la rândul lui, pe uzurpator, cu ajutorul mamei.

Andrea Mafiei, Voltaire, Vittorio Alfieri, Gabrielle d’Annunzio, IV (erope, tragedii

MESSAPOS (1) Fiul lui Neptun. (2) Erou care a luptat alături de Turnus împotriva lui Enea.

MESTRA Fiica unui prinţ al Tesaliei care, persecutat de o foame nepotolită şi-a vândut propria fiică. Totuşi ea s-a mai întors la părintele ei, fiindcă Poseidon îi îngăduia acestuia să o revândă de fiecare dată.

MEŞTERUL MANOLE Personaj din legendele şi baladele româneşti, presupus arhitect al Mănăstirii Argeş şi sacrificat, împreună cu soţia lui, pentru veşnicia mănăstirii şi a frumuseţii ei. Soţia lui a fost – zidită între zidurile mână ştirii, iar el, după terminarea falnicei

construcţii, a fost constrâns de Radu vodă, spune legenda, să sară de pe acoperiş, cu ajutorul unor aripi de lemn. În locul unde a căzut, a ţâşnit din pământ un izvor. *Legenda mănăstirii Argeş* sau *Legenda Meşterului Manole* este un a din cele mai sugestive din folclorul românesc şi balcanic. Un mit străin de orice religie, care, prin sacrificarea fiinţei iubite, demonstrează participarea creatorului acestei opere de artă, patetic, total, la creaţia lui; opera trăieşte astfel prin propria noastră viaţă, trăire şi sensibilitate, acesta este simbolul legendei.

Lucian Blagu, *Meşterul Manole*, dramă

METALOS Fiul lui Sisif (1) şi nepot al lui Eol. A întemeiat oraşul Meţapont, care l-a declarat zeu după moarte.

METANIRA Soţia lui Celeu. A găzduit-o pe Demetra când aceasta îşi căuta fiica, pe Persefona, răpită de Pluto. Ei i-a dat pe propriul său fiu, Demofon.

METIS (gr, *metis*, inteligenţă, cumpătare) Fiica lui Oceanus şi a zeiţei Thetis (1). L-a determinat pe Cronos să-i libereze pe copiii înghiţiţi de el. A fost luată de soţie de Zeus înaintea Iunonei, dar fiindcă un oracol i-a prezis acesteia că fiul lor îl va detrona, Zeus a înghiţit-o de vie. Mai târziu, el a simţit dureri în cap şi l-a chemat pe Hades să i-l crape. Din capul lui a ieşit atunci zeiţa înţelepciunii, Atena, înarmată cu coif şi cu lance.

MICENE Oraş în ţinutul Argos (5). A fost întemeiat, după legendă, de Perseu şi numit astfel după numele minerului spadei (gr, *mikee*) care i-a căzut lui Perseu din mână pe când căuta un loc pentru ridicarea oraşului. A devenit apoi reşedinţa atrizilor.

MIDAS Rege al Frigiei care l-a găzduit pe Silen (1), tovarăş de petreceri al lui Dionysos, rătăcit pe meleagurile lui. Drept răsplată, zeul i-a cerut să-şi spună dorinţa. Midas i-a cerut ca tot ce atinge să devină aur, dar văzând că şi hrana se transforma în aur, disperat, a cerut zeului

să-şi retragă răsplata. A trebuit însă să se scalde în râul Pattolos, ale cărui ape de atunci au rămas strălucitoare; în ele erau firele de aur de pe Midas însuşi. Midas a asistat la o întrecere de virtute muzicală între Apollo şi Pan şi l-a protejat pe acesta din urmă. Zeul l-a pedepsit atunci, făcând ca urechile lui să fie ca acelea ale unui măgar. Dar el şi le-a ascuns într-o beretă frigiană şi l-a rugat pe bărbierul lui, singurul care îi ştia taina, să nu o destăinuie nimănui. Acesta a făcut totuşi o gaură în pământ, fiindcă simţea nevoia să o spună cuiva, şi a strigat-o acolo secretul. Pe pământul acela au crescut nişte trestii, care, în bătaia vântului, spuneau tuturor această taină.

Ovidiu, Metamorfoze, XI, 90, 146 şi urm.

MIDGARD Fiul lui Loke, personificat într-un şarpe, în acelaşi timp reprezenta lumea oamenilor, în mitologia nordică; celelalte două lumi erau: Asgard, lumea zeilor, şi Helheim, a morţilor.

MIGDON Regele frigienilor care. a luptat împreună cu Priam împotriva amazoanelor.

MILDA Zeiţă a frumuseţii, la lituanieni, mamă a zeiţei Kaunis, personificare a iubirii. *MILET* Erou legendar, fondator al oraşului cu acelaşi taume din Carla (Grecia). După o legendă, este fiul lui Apollo şi al Dianei şi soţul nimfei Cianea.

MILITTA Zeiţă asiriană, pe care fenicienii o adorau ca pe Dea Mater, mamă a universului, cu numele de Astarte; grecii au preluat-o cu numele de Afrodita.

MILTA Zeiţă asiriană, corespunzătoare zeiţei Artemis la greci şi Dianei la romani, având aceleaşi atribute.

MINEIDE Cele trei fiice ale lui Mineu, regele ţinutului Orchomenos (din Arcadia): Leucipe, Leuconoe şi A'lei-toe (1). Ele nu au acordat cuvenita importanţă cultului lui Dionysos şi acestea le-a făcut să-şi piardă minţile şi să rătăcească în toată lumea, până când Hera le-a preschimbat în lilieci. După o altă versiune, Dionysos a

făcut pe Leucipe să-şi ucidă fiul. Tot el le-a preschimbat în păsări pe toate trei: într-un liliac, într-o cucuvea şi într-o bufnită.

MINERVA Zeiţa romană a artelor şi a meseriilor, a ştiinţelor şi a tuturor meşteşugurilor, a tragerii cu acul, protectoare a medicilor. Asimilată, un timp, cu Atena a grecilor, a devenit apoi independentă şi astfel i s-a acordat importanţă majoră. A avut la Roma un templu pe Aventin (2) şi un altul în Forul lui Nerva. Împreună cu Iunona şi Jupiter a constituit triada capitolină. Sărbătorită la 19 martie, ca şi Atena, a fost reprezentată punând pe cap un coif şi în mână un scut cu chipul Medeei în mijloc sau o lance.

Minerva, sculptură antică la Luvru; Gerard David, *Lupta dintre Marte şi Minerva*, pictură la Luvru

MINES Rege al Ciliciei şi soţ al frumoasei Briseis, care a devenit sclava lui Ahile.

MINŢIT Unul din cei şapte fii ai Niobei ucis, împreună cu fraţii lui, de Apollo.

MINOS Rege legendar al Cretei, fiul lui Zeus şi al Europei, care, prin echitatea lui în legislaţie, a devenit judecător în Infern. A avut de soţie pe Pasifae şi, cu ea, pe Androgeu şi Ariadna. Mâniind pe Poseidon fiindcă nu i-a jertfit un taur alb, care i-a fost oferit chiar de zeu, acesta s-a răzbunat, făcând-o pe Pasifae să dea naştere unui monstru, Minotaurul. Minos, indignat, a închis acest monstru cu trup de om şi cap de taur în labirintul pe care i l-a construit arhitectul Dedal. Când Androgeu a fost ucis de atenieni, Minos i-a atacat şi i-a învins, obligându-i apoi să dea la fiecare nouă ani, Minotaurului, şapte tinere şi şapte tineri. Tezeu, ajutat de Ariadn. a, a ucis apoi monstrul şi i-a scăpat pe atenieni de tribut. Dedal a reuşit, la rândul lui, să fugă din labirintul, în care era închis cu fiul lui, Icar, construindu-şi aripi din ceară, şi să ajungă singur în Sicilia, la regele acestei regiuni, local. Minos,

care nu voia să-l piardă, l-a urmărit până aici, dar şi-a găsit moartea, fiind ucis chiar de rege însuşi, în Infern a devenit judecătorul tuturor damnaţilor. Creta a cunoscut prin Minos o adevărată civilizaţie, extinsă între 1600 şi J400 î.Hr., civilizaţie numită minoică, după numele lui. Virgiliu, *Knc*, *ida*, VI, 4 – 32; Danie, *Internul*, c. ŢII

MINOTAUR Monstru cu trup de om şi grumaz şi cap de taur, fiul al reginei Parsifae, soţia lui Minos, îndrăgostită de un taur, trimis de Poseidon în Creta.

MINS înţelepţi în mitologia celtică, împreună cu zeii, cu care se întâlneau la stejarul sacru Idrasil, împărţeau oamenilor dreptatea.

MI NU Zeu protector al fertilităţii în mitologia egipteană. Şi-a exercitat puterea în zona Nilului.

MINUNI ALE LUMII Capodopere ale arhitecturii şi sculpturii antichităţii, în număr de şapte: (.1) Piramida lui Keops. (2) Grădinile suspendate ale Semiramidei, din Babilon. („?) Statuia lui Zeus din Olimpia (în Peloponez), opera lui Fidias. (4) Farul din Alexandria, în Egipt. (5)

Colosul din Rhodos. (6) Templul zeiţei Artemis din Efes. (7) Mormântul lui Mausol (rege al Cariei – Anatolia occidentală) –, dedicat acestuia de soţia sa, Artemisia, în Halicarnas.

MIRMIDONI Popor din Tesalia, asupra căruia domnea Ahile. După ce o ciumă cruntă a pustiit insula, Zeus, la rugămintea lui Eac, a preschimbat furnicile în fiinţe umane.

MIRRA Fiică a lui Cinir, rege al ţ Ciprului. Şi-a iubit tatăk peste măsură, încât a avut, fără ca el însuşi să ştie, un copil, pe Adonis (1), căreia i-a dat naştere într-un desert unde s-a ascuns de ochii tuturor. A fost preschimbată apoi de zei într-un mirt.

Ovidiu, *Metamorfoze*, X, 298 şi urm.; Vittorio Alfieri, *Mirra*, tragedie

MIRTIL Vizitiul lui Enomaos, fiu al lui Hermes. Şi-a trădat stăpânul, corupt de Pelope care i-a făgăduit jumătate din regatul lui Enomaus. Pelope nu şi-a respectat însă înţelegerea şi, pentru a scăpa de Mirtil, care i-a amintit de datorie, l-a aruncat în mare. A fost transformat, după moarte, de Hermes, într-o constelaţie, – Constelaţia Vizitiului.

luni în Infern: moarte şi înviere, legate de cele şase luni ale anului, propice vieţii şi fertilităţii, şi celelalte şase luni lipsite de binefacerile naturii. La aceste, mistere asistau iniţial numai cei iniţiaţi, apoi şi alţii, şi chiar străinii, din Italia. Templul din Eleusis a fost distrus de Alaric, regele vizigoţilor, în 395 î.Hr.

MITRA Zeu al luminii şi faptelor bune în mitologia vedică, identificat cu soarele. A fost adorat şi de romani, care i-au ridicat numeroase temple. Era, reprezentat ca un tânăr care poartă o tunică scurtă, o mantie fluturândă şi o beretă frigiană. De obicei, în cele mai multe imagini, ucide un taur.

Sculptură în Muzeul Vaticanului

MNEMOSINA Zeiţa memoriei, în mitologia greacă, fiica lui Uranus. Cele nouă muze au fost fiicele ei, pe care le avea de la Zeus…

MNESTEU Tovarăş de călătorie al lui Enea, după plecarea lui de la Troia.

Virgiliu, *Kne*, *ida*, IV, 288, IX, 171, 781

MOCOŞI în mitologia slavilor, zeiţa protectoare a femeilor în muncile lor de toate zilele; asista la tunsul oilor şi la cultivarea inului.

MISEN Trâmbiţaş în flota lui Enea. Deoarece s-a arătat trufaş faţă de Triton, acesta l-a aruncat în măre, în golful Napoli, loc ce îi poartă numele şi astăzi, Capul-Miseno.

MISTERELE DIN ELEUSIS Ceremonii rituale

celebrate la Eleusis, în cinstea zeiţei Demetra şi a fiicei ei, Persefona. Se invocau suferinţele şi energia mamei, pentru recăpătarea fiicei ei, răpită de Hades, ca şi drama fiicei, constrânse să trăiască şase luni pe pământ şi şase

MOIRE Zeiţele destinului în mitologia greacă. Erau trei: Lachesis, Clotos şi Atropos. Cea dintâi torcea firul vieţii, a doua ţinea în mână o nuia pe care o mişca pe suprafaţa unui mapamond, iar a treia avea fus şi foarfece. Romanii le numeau parce. Erau închipuite bătrâne şi murdare.

MOLOCK Divinitate orientală, închipuită sub forma unei fiinţe, pe jumătate om, jumătate viţel. În braţele lui de bronz, cartaginezii jertfeau copii, după ce mai întâi înroşeau statuia acestuia. Numele lui era, de asemenea, folosit de evrei pentru a desemna pe zeul fenician Melekkart.

MOLOS Fiul lui Neoptolem şi al Andromacăi.

MOMOS Personificarea ironiei, a luării în râs şi a sarcasmului în mitologia greco-romană. Acest zeu curios a fost izgonit un timp din Olimp (1), pentru că era mult, prea ireverenţios faţă de ceilalţi zei.

MOPS Fiul lui Mantos. A fost profetul argonauţilor şi a participat la vânătoarea porcului mistreţ din Cali-donia. A murit muşcat de un şarpe, împreună cu Am-filoh a întemeiat oracolul lui Apollo, din Colofon (Asia Mică).

Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII, 3IG

MORFEU Fiu al Somnului şi al Nopţii, zeul viselor în mitologia greacă; în vis lua formă omenească. Avea aripi de fluture, şi în mină frunze de mac, cu care atingea pleoapele muritorilor, în alte imagini, apărea sub forma unui bătrân cu aripi, cu o coroană de mac pe cap şi cornul abundenţei în mână. Ovidiu, *Metamorfoze*, XI, 635 şi urm.

MUMA PĂDURII Personaj feminin în mitologia românească, răutăcioasă, înfricoşătoare, arătare

respingătoare, întruchipată într-o bătrână schimonosită, care se putea uşor preface în orice, în basme, prin înfăţişarea ei hidoasă, îi sperie pe copii, care-i cunosc bine intenţiile răufăcătoare. Semnifică forţele negative ale naturii.

MUMBO-IUMBO Idol în mitologia populaţiilor din Guineea, care proteja castitatea femeilor.

MUNIN → HUGIN

MURCIA Zeiţă romană-arhaică, patroană a trândăviei. Avea un templu ia Roma între colina Aventinului (2) şi aceea a Palatinului.

Titus Livius, *Ab urbe condita*, I, 33, 5

MURGILĂ Personaj din poveştile populare româneşti, care personifică amurgul serii. Are felurite înfăţişări: bou care „duce luna: fiinţă silvestră cu aspect înfricoşător; om uriaş, cât o claie de fân. Deseori apare în tovărăşia fraţilor lui: Miezilă şi Zorilă.

MUSAGET Epitet al lui Apollo, ca însoţitor permanent sau conducător al muzelor. *MUZE* Fiice ale lui Zeus şi ale Mnemosinei. După alţii, fiice ale lui Zeus şi ale Geei. Erau nouă: Clio (muza istoriei), Euterpe (muza muzicii şi a poeziei), Talia (1) (muza comediei), Melpomene (muza tragediei), Terpsichore (muza dansului), Erato (muza poeziei erotice), Polimnia (muza poeziei lirice şi a elocinţei), Urania (1) (muza astronomiei), Caliope (muza poeziei epice şi a elocinţei). Se născuseră în Tracia, în Pieria, de aici şi numele de Pieride. Locul lor de preferinţă era muntele Helicon, din Beoţia, şi Parnasul.

Basoreliefurile din Mantineea, în stilul lui Pruxiteles (sec. IV î.Hr.); basorelieful lui Archelau din Peleria (124 î.Hr.); Anton Rapfae! Mengs, *Muzele*, eu. *Apollo*; Rafael, *Parnasul*; Giulio Romano, *Apollo cu muzele*, pictură!

Secţiune 1.07 N

zilele. Zeii l-au pedepsit, atunci, să se îndrăgostească

de propria imagine, reflectată în oglinda unei ape. Chinuit de o astfel de iubire, s-a stins de la sine, iar în apa în care a căzut, a apărut o floare: narcisa.

Ovidiu, *Metamorfoze*, III, 339 şi urm.; frescă în Pompei: Casa Poetului tragic, Casa Reginei Margareta, Casa lui, Tiburtinus, Casa lui Rufus; Nicolas Poussin, Fi ancois Lemoyne, Francesco Franciabigio etc., pictură; G. Minne, sculptură

NAIADE Nimfe ale râurilor şi izvoarelor, unde îşi aveau şi sălaşul (gr, *naides*, cele ce înoată). Li se atribuia darul profeţiei şi acelea al generozităţii. De obicei îl însoţeau pe Pan, pe Dipnysos şi pe Artemis etc.

Naiade –, sculptură antică, la Luvru

N AIDE (*I*) Mama centaurului Chiron sau după alţii, a zeului, marin Glaucos (1). (2) Nimfă care l-a iubit pe păstorul Dafnis (1), fiul lui Hermes. A fost păcălită de el şi i-a luat vederea.

NAMTAR Divinitate infernală în mitologia babiloniană, care aduna toate bolile şi apoi le împrăştia pe pământ.

NANEA Divinitate persană, asimilată zeiţei Diana din mitologia romană.

NANNAR Zeu lunar în mitologia babiloniană, adorat în oraşul Ur, sub numele de Sin. *NAPEE* Nimfe ale luminişurilor din păduri, ale livezilor, văilor, iubitoare de singurătate, în mitologia greacă.

NARCIS Fiul zeului Cefis şi al nimfei Liriope. A fost adorat de nimfa Eco, pe care a respins-o, iar ea şi-a luat

N A RED A Divinitate vedică, asimilată de greci *cu* Mercur; ca şi acesta, a fost mesagera zeilor.

NAUPLIU (1) Fiul lui Poseidon şi al Amimonei, întemeietor al oraşului şi portului Naupliu, din golful Ar. gosului (5). (2) Rege al Eubeei. După ce fiul lui, Palamed, a fost ucis de greci în războiul Troiei, el s-a răzbunat,

aprinzând focuri pe stâncile din insula pe lângă care au trecut corăbiile grecilor la întoarcerea lor spre casă, făcându-le astfel să se rătăcească şi să naufragieze. Tot el a trimis mamei lui Ulise, Anticlea, vestea că fiul ei a pierit în luptă.

NA. USICA Fiica lui Alcinou, regele feacilor, şi-a reginei Arete. Între ea şi Ulise s-a înfiripat o idilă. Ea l-a condus pe Ulise la palatul tatălui său, când acesta a naufragiat pe ţărmurile Feaciei.

Homer, Odiseea, VI, 17 şi urm.; VII, 2 şi urm.; 290 şi urm.; VIII, 457 şi urm.; Aleman (soc. VII î.Hr.), Sofocle, Goethe, poeme; pictură în pinacoteca Acropolei; Massimo D'Azeglio, pictură

NAUSINOU Fiul lui Ulise şi al nimfei Calipso sau al lui Ulise şi al Circei. *NAUSITOU* Fiul lui Poseidon şi al Peribeei; regele feacilor, stabilit în insula Scheria. Homer, *Odiseea*, VII, 56 şi urm.

fost

NAXOS Insulă unde Tezeu a părăsit-o pe Ariadna; tot aici, mai, târziu, a descoperit-o Bachus, care a luat-o în cortegiul lui, şi apoi de soţie.

Richard Stauss, *Ariadna la Naxos*, operă lirică

NEBO Zeul elocinţei şi al scrisului la asiro-caldeeni. A mai fost venerat ca zeul sau patronul preoţilor, odinioară posesori ai ştiinţelor exacte: fizica şi astrologia etc. Pe tăbliţele lui, avea scrisă soarta tuturor oamenilor.

NEFELE Nimfă în mitologia greacă, mama lui Frixus *şi* a Ellei, pe care i-a apărat cu îndârjire împotriva mamei lor vitrege, Ino. După unii, a fost zeiţa norilor.

NEITH Divinitate egipteană, protectoare a războiului şi a oricărui fel de lupte. Grecii au asimilat-o cu Atena… Ovidiu, *Metamorfoze*, II, 689

NEMEEA Vale din Argos (5), în care Argos (2) „a păzit-o pe Io şi în care Hercule a ucis leul. Tot aici se

celebrau Jocurile nemeene în cinstea lui Zeus, din trei în trei ani. *NEMEŞI S* Zeiţa, dreptăţii şi mitologia greacă.

pedepsirii duşmanilor în

NENIA Zeiţă care veghea pe cei morţi în mitologia romană. De aici, numele poeziilor sau al cântecelor rostite la înmormântări sau chiar numele bocitoarelor.

trodus de greci în cetate. L-a ucis pe Priam, regele Froiei, şi a aruncat pe Astianax, fiul Andromacăi, de pe ziduri. A fost ucis mai, târziu de Oreste, iar după alţii, şi-a găsit moartea, fiindcă a prădat templul lui \pollo din Delfos.

Sofocle, Euripide; Virgiliu, *Bneida*, II, 489, III, 328 şi urm.*; Neoptolem ucis de Oreste*, frescă pompeiană

NEPTUN Zeul roman al mării şi al apelor (corespunzător zeului Poseidon în mitologia greacă). La Roma, avea un templu lângă Circul Flaminius în Câmpul lui Marte. Serbările închinate lui, Neptunalii, erau celebrate, la 21 iulie. La greci a fost mult mai popular. Era reprezentat ca şi Poseidon, ca un bărbat viguros, ţinând în mână un trident. Paolo Veronese, P. Tibaldi etc *„Neptun*, pictură

NEREIDE Cele 50 de nimfe ale mării, fiice ale lui Nereu, şi ale lui Doris. Îi. protejau pe marinari şi le făceau călătoria plăcută, îl însoţeau pe Poseidon şi pe Amfitrite.

Imaginea lor este frecventă în arta antică, în fresce şi în sarcofagele romane, mozaicuri, monumente funerare, fântâni etc.

Jean Jouvenet, Cea *mai frumoasă dintre nereide*, *Thetifs*, pictură

NEREU Zeu al mării şi tatăl nereidelor în mitologia greacă; îşi avea regatul în Marea Egee şi îi ajuta pe marinari în toate acţiunile lor. Tot el i-a indicat lui He-i acles drumul spre grădinile hesperidelor.

NEOPTOLEM sau *PIRRUS*, Fiul lui Ahile şi al Deida-

miei. A avut un cuvânt în războiul împotriva Troiei, fiind unul din eroii greci ascunşi în calul de lemn, in214

NESTOR Fiul lui Neleu şi al lui Ciori (2), rege al regiunii Pilos (Peloponez). Aciuat parte la vânătoarea porcului mistreţ în Calidonia şi la expediţia argonauţilor, iar la 215

sfârşitul vieţii, cu înţelepciunea sa, la războiul Troiei, de partea grecilor.

omer, *Iliada*, II, 370 şi urm., IV, 293 şi urm., *Odiseea*, III, 157 şi Urm., 343 şi urm.

NEXUS Centaurul care i-a dat Deianirei un talisman cu intenţia de a-l ucide pe Heracles. Acesta, când a luat-o de soţie pe Deianira, a avut surpriza de a o vedea iubită şi de Nexus, motiv pentru care l-a ucis. Înainte de a muri însă, Nexus a vrut să se răzbune cu ta, lismanul otrăvit dat Deianirei şi şi-a atins scopul.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IX, 98, şi urm.; frescă în Muzeul, Naţional din Napoli; Louis Sylvestre, JVE.ru. v o *răpeşte pe Deianira*, pictură; Giambologna, sculptură

NICOMAH Fiul lui Macaon, tămăduitor al multor boli. A fost venerat ca un zeu. *NIFELHEIM* Lumea de dincolo, a celor morţi, în mitologia nordică. Aici ajungeau sufletele celor ce mureau de moarte naturală; în Walhalla, în schimb, ajungeau sufletele eroilor căzuţi în lupte.

NIKE (gr, victorie) Personificarea victoriei. După Hesiod, era sora lui Zelos (Ambiţia), Kratos (Forţa) şi Bia (Violenţa). La Atena a fost identificată cu zeiţa Atena însăşi, reprezentată fără aripi (gr*, apteros*). Atât romanii cât şi grecii şi-au închipuit-o ca pe o tânără purtând aripi larg deschise.

Nike din Samotrace, la Luvru; *Victoria*, la Muzeul din Brescia, operă romană din secolul I

NIMFE Fiice ale lui Zeus, care populau apele, pădurile şi câmpiile. Reprezentau forţele elementare ale

naturii, personificări feminine ale acestof elemente, prezente în imaginaţia oamenilor, cu care ei populau natura pentru a o umaniza. Au dat, după legendă, rţaştere unor, eroi ca Ahile, Heracles etc., existenţa lor fiind totdeauna l agată de aceea a marilor zei.

NIOBE Fiica lui Tantal (1) şi soţia lui Amfion, regele Tebei (2). A arătat o trufie necugetată faţă de zeiţa Hera, mari drindu-se cu cei şapte fii şi cele şapte fiice ale ei, Hera avea numai doi: pe Apollo şi pe Artemis; Hera a pedepsit această aroganţă, punându-i pe Apollo şi pe Artemis să-i ucidă pe toţi copiii, într-o singură zi. De durere, Niobe a devenit stană de piatră. Stânca, se spune, ar exista şi astăzi, pe muntele Sipil, lângă Magnesia, în Asia Mică, şi reprezintă o femeie aşezată pe un tron.

Homer, *Iliada*, XXIV, 611 şi urm.; Eschil; Sofocle"; Ovidiu, *Me-tamorjoze*, VI; imagine pe un vas al argonauţilor, de la Luvre (435 î.Hr.); sculptură antică, sec. IV î.Hr., la Uffizi, din Florenţa.

NOAPTEA Personificare în mitologia greacă, considerată soţia lui Ereb" (1). Virgiliu.

Eneida, V, 721

NODON Divinitate celtică, având aceleaşi atribute, cu zeul grec Marte...

NORET sau NORVET Personificarea, cerului la egipteni, inferioară divinităţii Hathor.

NORVET → NORET

NUMA. POMPILIU Al doilea rege al Romei. După legendă, a fost sfătuit în toate reformele lui de nimfa Egeria.

NUMICIUS Râu în care a dispărut în mod misterios Enea.

NUMITOR Regele oraşului Alba Longa, tatăl vestalei Rhea Silvia. A fost ajutat să-şi reia domnia de cei doi nepoţi, Remus şi Romulus. Titus Livius, *Ab urbe condiţia*, l,

3; Virgiliu, *Eneida*, VI, 768

NUSKU Divinitate a focului în „mitologia asiro-caldeeană. Personifică focul ca mesager al oamenilor către zei, mai ales când focul este folosit pentru jertfe.

1) O

OCEANIDE Nimfe ale mărilor, fiicele lui Oceanus şi ale lui Thetis (1).

OCEANUS Fiul lui Uranus şi al Geei. Personificare a oceanului sau a marelui râu care înconjoară lumea şi din care, în fiecare zi, apar Soarele, Luna şi stelele. Soţia lui era Thetis (1), fiicele lor erau oceanidele.

OCHILĂ Erou din basmele româneşti, având capacitatea, de a vedea până în fundul mării sau în înaltul cerului.

OCIROE Fiica centaurului Chiron. şi a nimfei Hariclea. S-a socotit suficient deinspirată pentru a fi prevestitoare, iar Apollo, pentru cutezanţă, a proschim-bato într-o iapă. Ovidiu, *Metamorfoze*, II, (î. ilî; i urm.

OCNO Fiul Tibrului şi al zeiţei Manto; întemeietor al oraşului Mantova. L-a ajutat pe Enea împotriva îi, iliilor.

Virgiliu, *Eneida*, *X*, 198

ODIN, *WOTAN* sau *WODON* Zeul cel mai imporl-ant din mitologia scandinavă, creatorul lumii, personificare a soarelui şi a timpului. Zeu al războiului, al magiei şi al în

219

spiraţiei poetice. El primeşte în Walhalla pe toţi eroii morţi în lupte. Este reprezentat pe un cal cu opt – picioare, cu o lance în mână şi cu doi corbi pe umeri.

Sculptură de-a. E. Freund

ODISEEA Poem grec, în 24 de cânturi, operă a lui Ho-mer, care expune peripeţiile lui Ulise (Odiseu) după terminarea războiului troian şi întoarcerea lui în patrie, Itaca.

ODITE (*I*) Centaur ucis în timpul luptelor dintre

centauri şi lapiţi de către Mops. (2) Unul din fiii lui He-ratl, es şi ai Deianirei.

OEGHIR Zeul oceanului în mitologia nordică.

OCTA Munte în Tesalia, pe care a murit Hercule, ucis de Deianira, fără voia ei. Trupul lui a fost incinerat pe acest munte.

OFELTIOS Unul din comandanţii greci în războiul împotriva Troici; a fost ucis de Hector. *OFIODAMA* Numele zeului mării în mitologia japoneză, \unerat împreună cu Daikoka, minarea războiului împotriva Troiei. (2 Una din fiicele Niobei.

OICLEU Tatăl lui Amfiaraif; a luat parte la expediţia lui Heracles împotriva lui

Laomedon, regele Troiei.

OILEU Regele Locridei. A luat parte – la expediţia argonauţilor. A fost tatăl lui Aiax şi Medon.

OLEN Poet şi preot al lui Apollo, autor al imnurilor dedicate acestui zeu în timpul serbărilor de la Delfos.

OLIMP (1) Munte din Tesalia (2918 m), pe care, după

(mitologia locală, se afla lăcaşul lui Zeus. Este aproape imposibil de escaladat, iar vârful lui se pierde în nori. Tot aici trăiau şi ceilalţi zei. (2) Cântăreţ din flaut, inventator al acestui instrument. A fost instruit de Pan sau le Marsyas.

OLIMPIA Oraş în Peloponez, în văile rî un lor Alfeu şi Clădeu, în care aveau loc la fiecare patru ani, în solsti-ţiu de vară, Jocurile olimpice. Regiunea era plină de temple, printre care templul lui Zeus, şi o statuie uriaşă a acestuia, operă a lui Fidias, una din minunile lumii. *OMAN → AMAN*

OGIGE Fiul lui Poseidon, rege legendar al Beoţiei, înainte de potopul din vremea lui Deucalion. A fost mai marele titanilor", în timp ce aceştia s-au războit cu olim-pienii. OG/G//1 (1) Insula nimfei Calipso. Aici a fost reţinut Ulise mai multă vreme, în drum spre patrie, după ter*O-*

MEI Zeul focului în mitologia chineză, reprezentat ca un tânăr seducător, foarte frumos.

OMORCA La caldeeni, femeie-divinitate care a stăpânăit monştrii haosului. Zeul Bel a împărţit-o în două: una a format cerul şi cealaltă, pământul.

ONDERAH întunericul infernal în mitologia vedică. Aici zeul Śiva, întocmai ca Zeus din mitologia greacă, arunca duhurile inferioare.

ONFAL Era numit astfel templul lui Apollo din Del-fos (gr, buricul pământului). În acest templu se afla o piatră în formă de ou, venerată ca centru al pământului.

ONFALE Regină a Lidiei, căreia Heracles i-a fost sclav timp de trei ani, pentru că l-a ucis pe Uit, arcaş neîntrecut, prieten al lui Apollo „” într-un acces de furie. Regina l-a silit să poarte veşminte de femeie. Heracles a avut de la regină, un fiu, pe Agesilati (2).

ONOCENTAURL Monştri jumătate oameni, jumătată măgari în mitologia greacă. Klianus Claudius*, Istoria animalelor*

ONUAVA Divinitate galică cu atribute asemănătoare acelora ale zeiţei Venus.

OPE, *OPOS* sau *OPI* (1) Divinitate sabină protectoare a nou-născuţilor, identificată apoi de romani cu zeiţa Ceres. Templul ei se afla în Forul roman, lângă acela al lui Saturn, a cărui soţie era. Un alt sanctuar se afla pe Capitoliu. (.2) Nimfă din suita Dianei.

Virgiliu, *K acida*, XI, 532; Titus Livius, *Ab urbe condita*, XXXIX, 22,. 4

OP/ →. *OPE*

OPOS → *OPE* 222

ORACOLE Sanctuare, temple sau altare, în care o divinitate îşi făcea cunoscută hotărârea, celui care întreba, fie direct, fie prin intermediari: preoţi, profeţi. Printre cele mai importante: oracolul din Dodona, al lui Zeus, cel din

Delfos, al lui Apollo şi cel din Epidaur, al lui Asclepios. Sub numele de oracol, se înţelegea atât locul în care se făcea legătura cu divinitatea invocată, cât şi hotărârea acesteia.

ORBONA Zeiţă romană, invocată de familiile care nu aveau copii.

ORCO Zeu roman arhaic care personifica moartea; era înfăţişat ca un geniu sau demon cu aripile negre – şi înarmat cu o coasă. Mai târziu, a fost identificat cu Infernul lui Pluto: regiune subterană, lăcaş al celor care părăseau viaţa lumească.

ORE Nimfe, fiice ale lui Zeus şi ale zeiţei Temis, zeiţe ale ordinai, ale naturii, anotimpurilor şi ploilor. Au fost identificate cu graţiile şi împodobite cu flori şi fructe.

Homer, *Jliadei*, V, 749 şi urm.; vasul l'Yaneois din Muzeul Arheologic din Florenţa; picturi de Hotticel Ji, Guido Reni ele.

ORESTE Fiul lui Agamemnon şi al Glitemnestrei. Când tatăl lui a fost ucis de Clitemnestra, propria-i soţie, şi de iubitul acesteia, Egist, Oreste, copil încă, a fost dus de sora lui mai mare, Electra, în Focida, la unchiul lui, Strofiu. Aici l-a cunoscut pe Pilade, care i-a devenit prieten nedespărţit. A fost soţul Hermionei, pe care mai apoi i-a răpit-o Pirrus. Oreste, pentru a se răzbuna pe acesta, l-a denunţat poporului din Delfos că a prădat templul lui Apollo. Oreste a murit ucis de şarpele pe care îl ţinea la sân după ce şi-a ucis mama, pe Clitemnestra.

Kschil, *Orestiada* (*Agamemnon*, *Coeforele* şi *Eumenide*, *le*); Sofo-cle; *Electra*; Euripide, *Electra*, *Oresle*, *Ijigenia inâaurida*; Voltaire, *Ore, ste*; Vittorio Alfieri, *Oreste*; Goethe, *Ifigenia*; Hugo von Hoffmannsthal, *Klectra*; Jeah-Paul Sartre, *Muştele*, C.W. Glück, *Ifigenia în Taurida*; Richard Strauss; *Klectra*, muzică; fresce în Casa lui Olconiu Rufus, Casa Centaurului, Casa lui Pinariu Ceriale etc., din Pompei

ORFEU Fiul muzei Caliope şi al lui Eagru, regele

Traciei, cântăreţ din liră, primită în dar de la Apollo. Cântecul lui fermeca oamenii; îmblânzea animalele şi natura dezlănţuită. Când Euridice, soţia lui, a fost muşcată de un şarpe, el a coborât în Infern şi a înduioşat cu cântecul lui pe însăşi Persefona, care i-a redat-o pe Euridice, cu condiţia să nu se întoarcă s-o privească, până ajunge pe pământ. Nerăbdarea i-a fost însă mai puternică, în clipa când şi-a întors privirea spre ea, Euridice a dispărut pentru totdeauna.

Zadarnică a fost după aceea orice încercare de a o redobândi din împărăţia morţii. Revenit singur pe pământ, a fost sfâşiat de menade, pe muntele Rhodope, furioase că Orfeu nu le acorda nicio atenţie. Capul şi lira aruncate în mare, spune legenda, ar fi ajuns până în insula Lesbos, devenită de atunci leagănul poeziei. Mitul lui Orfeu simbolizează poezia desăvârşită care transformă natura în cultură; poezia devine astfel un mijloc civilizator, euforic, vital.

Ovidiu, *Metamorfoze*., XI; Virgiliu, *Georgicele*; Angelo Poliziano „Povestea *lui Orfeu*; Lope de Vega, *Soţul cel mai sever*; Calderón de la Barca, *Divinul Orfeu*, Vincenzo Monti, *Muxcarada*; Giuseppe Parini, *Durerea lui Orfeu*; Gabriele D'Annunzio, Claudio Monteverdi, C.W., Glück, Joseph Haydn, Franz Liszt, Jacques Offen-bach, E. Krenk, muzică; Giovanni Bellini, Dossi Dosso, Tinto-reto, Rubens, Brueghel, Jean Corot, Eugène Delacroix, pictură; Jean Cocteau şi Marcel Canns, film

ORFISM Cult dedicat poetului Orfeu; propovăduia puritatea, castitatea şi renaşterea în toate sensurile. Reîncarnarea era, de asemenea, una din credinţele doctrinei. Imnurile orfice, înţelese, se pare, numai de către iniţiaţi, conţineau întreagă această concepţie, – manifestată în timpul ritualului legat de misterele ce purtau numele poetului.

ORION Uriaş din Beoţia, care a fost continuu pe

urmele pleiadelor până când Zeus l-a preschimbat într-o constelaţie. A iubit-o pe Aurora, fapt pentru care Diana, din ură, l-a ucis prin muşcătura unui scorpion. Zeus l-a preschimbat şi pe el într-o constelaţie Scorpion.

OPRIŢIA (*1*) Fiica lui Erehteu, rege al Atenei, şi al Dio-g enici. A fost, răpită de Borcas şi i-a dat acestuia doi fii, pe Calai şi pe Zete. (2) Nereidă care conducea vânturile în toate, direcţiile.

Ovidiu*, „Metamorfoza*, VI, 683

ORMUZĂ sau *AH. URA MAZDA* Divinitate supremă în mitologia persană, simbolizând binele în toate formele lui, stăpânul înţelept, suprema puritate, justiţia însăşi. Cândva, el va învinge pentru totdeauna pe zeul răului, Angra-Mainyu.

O ROS Zeu egiptean, fiu al lui Osiris şi Iris, care simboliza soarele. Lecuia toate bolile. *OUTREEA*. Regină a amazoanelor" –, care a avut de la Arc's două fiice: Pentesilea şi. Hippoliur.

OSIRIS Zeu egiptean al vegetaţiei şi al Nilului, fiu al zeului pământului, Geb, şi al zeiţei cerului, Nut. Soţia lui a fost Isis. Era reprezentat ca o mumie, având în mână un bici sau un toiag. A fost un simbol luminos al [omenirii, erou civilizator „protector al ordinii şi al justiţiei.

OTO Fiul lui Alou şi frate al lui Efiulte, titani care s-au răzvrătit împotriva lui Zeus. După alţii, a fost unul din binevoitorii omenirii.

15 – Dicţionar de mitologie l *p*

PACEA divinitate1 în mitologia greacă, fiică a lui Zeus şi a zeiţei. Temis. Dar a fost mult mai venerată la Roma, unde avea un templu pe Via Sacra. Reprezentată ca o femeie frumoasă şi tânără, ţinea într-o mână statueta zeului Pluto, al bogăţiei, sau trandafiri, spice şi ramuri de măslin.

PACHACAMAS Divinitate supremă în mitologia pe-

ruană; însufleţitorul lumii, creator al unei noi umanităţi, după nimicirea tuturor monştrilor.

P ADM A Lotusul, în limba indiană, floarea sacră, simbolul soarelui.

Jf—/iFO.S1 (1) Fiul lui Pigmalion (J) şi al statuii însufleţite de el, prin graţia zeiţei. Afrodita. (2) Oraş din Cipru, vestit pentru un templu al Afroditei.

PAGASEA Alt nume al corăbiei argonauţilor, de la nume le golfului Pagaseos, din Tesalia, de unde au pornit expediţia spre Colhida.

— ARGOS (3)

PALADIU Statuie în lemn a zeiţei Atena. A căzut din cer, în timp ce se construia oraşul Troia, spune o legendă, pe vremea regelui Ilo, şi s-a aşezat singură în templu, pe altar. Un oracol, le-a prezis troienilor că atâta timp cât statuia va rămâne între zidurile Troiei, vor fi cruţaţi de orice nenorocire. Ulise şi Diomede, aflând de acest lucru, au furat statuia şi au luat-o cu ei. Fiind lipsită de Paladiu, Troia a fost cucerită cu uşurinţă. Unele versiuni spun că Diomede, aflând de acest lucru, au furat statuia şi au luat-o cu ei. Fiind lipsită de Paladiu, Troia a fost citeerită cu uşurinţă. Unele versiuni spun că Diomede ar fi luat-o cu el, altele că Enea a salvat-o din mâinile grecilor şi, cin’d a ajuns în Italia, a. dat-o în grija vestalelor din Roma.

PALAMED Fiul lui Naupliu (2) şi al Climenei (2), considerat inventatorul alfabetului.

«al numerelor, al măsurilor şi greutăţilor, al monedelor, şahului şi zarurilor. Descoperind şi denunţând falsa nebunie a lui Ulise, care la început nu a vrut să participe la războiul împotriva Troiei, acesta s-a răzbunat şi i-a înscenat o trădare, în timpul războiului.

Palamed, deşi nevinovat, a fost condamnat la moarte, înainte de a muri, a rostit cuvintele:

„Adevăr, tu ai murit înaintea mea”.

Virgil. În, *Eneida*, II,.82; Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 56 şi urm.; şi Vondel, *Palamed sau nevinovăţia ucisă*, dramă

PALATIN Una din cele şapte coline pe care este ase-…zată Roma, teatru al principalelor scene ale legendei despre Romulus şi întemeierea Romei. Aici şi-au avut reşedinţa împăraţii August, Tiberiu, Caligula, Nero, Sep, timiu Sever.

PALE Zeiţă italică, patroana păstorilor şi a turmelor. De la ea a venit şi numele Palatinului, colină în Roma, locuită la început de păstori, care au format nucleul popu, laţiei Oraşului Etern.

PALEMON Numele lui Melicert, din clipa când a fost primit de zeii mării.

…7”, uw ţi-ai nimfei Talia»

În urnei e lor înseamnă „născuţi de două ori”, fiindcă Talia, de teama Iunonei, soţia lui Jupiter, după ce i-a născut, i-a ascuns sub păm în, de unde, pentru a doua oară, au apărut la lumina, în locul acela, au apărut două izvoare termale. Palicii aveau un sanctuar la Palica, în vecinătatea vulcanului Etna (2). Aici era verificată şi autenticitatea jurămintelor. Palicii erau protectorii sclavi-Jor persecutaţi de stăpânii lor.

PAULII sau *PARILII* Serbări pastorale romane; se ţineau în ziua de 21 aprilie, data întemeierii Romei, şi îşi luau numele de la numele zeiţei Pale, protectoare a păstorilor, a turmelor şi a fertilităţii. Cu această ocazie se aprindeau focuri de paie, înconjurate de turme, şi peste care păstorii săreau de mai multe ori. La Roma, cu acest prilej, vestalele îi jertfeau un viţel lui Marte.

PALINURUS Cârmaciul lui Enea în drumul acestuia către Italia. Cuprins de somn, a căzut, cu cârma, înmare şi după trei zile, când, sfârşit de puteri, a ajuns pe ţărmul Lucaniei, a fost ucis de Hicani, Există şi astăzi promontoriul Palinuro.

Virgiliu, *Eneida*, III; V, 858, VI, 381

PALLANT (*l*) Fiul lui Evandru, tovarăş de arme al lui Enea, împotriva rutulilor; a fost ucis de regele lor, Turnus. (2) întemeietorul unui oraş de pe Palatin, din care s-a format oraşul Roma. (3), Regele Trezenei, detronat şi ucis de Tezeu împreună cu toţi copiii lui; cu excepţia fiicei Ancia, soţia lui Hippolit. Virgiliu, *Eneida*, VIII, 54

PALLAS (1) Numele zeiţei Atena, însemnând, în mitologia greacă, „aceea care aruncă suliţa". (2) Fiul lui Pan2, 28

dion şi fratele lui Egeu. (*3*) Fiul lui Licaon (1) şi bunicul lui Evandru. Unul din giganţi. Virgiliu, *Eneida*, VIII; 121, 466, 537, X, 487

PAN Fiul lui Zeus şi al Penelopei, sau, după alţii, al lui Hermes şi al nimfei Calisto în mitologia greacă, zeu al grădinilor şi al ogoarelor, prezenţă nelipsită printre păstori şi ţărani, făptură jumătate om, jumătate ţap. Apariţia lui provoca spaimă şi nedumerire, panică. Speria nimfele şi se complăcea să le vadă fugind de el. Seringa, de exemplu, înfricoşată, odată cu apariţia lui, s-a aruncat înt-r-un râu, şi Ladon (1), implorat de ea, a pres schimbat-o într-o trestie. Pan, auzind un sunet, al trestiei, în bătaia vântului, a fost sigur că asculta plânsul nimfei. A tăiat atunci trestia în mai multe bucăţi, le-a pus una lângă alta şi a format astfel naiul, cu care a cântat de atunci toată disperarea nimfei şi a lui. Acelaşi izeu a avut de la nimfia Eco un fiu. Era nelipsit din cortegiul lui Dionysos. La romani se numea Faun ă-u Silvanus. Cultul lui era venerat în Arcadia, pe muntele Lico. După o versiune, Pan simbolizează forţa vitală care însufleţeşte totul în natură.

Oyidiu, *Metamorfoze*, *XI*, 153, XIV,.515; *Pan*, statuie în Muzeul din Napoli; *Pan*, bronz din Arcadia, sec. V î.Hr.; Luca Signo-relli, *Zeul Pan*; Nicolas Pousşin, P*an urmărind Seringa*, pictură

PAN ACEEA Fiica lui Eseulap, deţinătoare a tuturor

cunoştinţelor tatălui ei pentru vindecarea tuturor bolilor.

PANATENEE Serbări fastuoase organizate la trei ani după Olimpiade (→ Olimpia) în cinstea zeiţei Atena; în timpul procesiunilor era purtată în triumf statuia zeiţei, atribuită lui Fidias, şi apoi păstrată în Partenon, sanctuarul de pe Acropolă. *Zeiţei* îi era oferit un peplu de proporţii uriaşe, lucrat de femeile Atenei cu această ocazie.

P AND AR Fiul lui Licaon (2), arcaş vestit în războiul Troiei. Aliat al troienilor, a rănit cu săgeata pe Menelau, unul din comandanţii greci de seamă, şi a întrerupt astfel armistiţiul între cele două tabere duşmane.

Homer, *Iliada*, II, 827; IV, 88; Virgiliu, *km lda*, V, 496

PANDAREU Fiul lui Merope în mitologia greacă. A fost prietenul lui Tentat şi a furat pentru acesta un câine de aur (sau de bronz) dintr-un templu al lui Zeus, din Creta.

Fugind în Sicilia, a murit pe neaşteptate împreună cu soţia şi trei fete.

PANDORA Prima femeie în mitologia greacă. A fost creată de Hefaistos, la porunca lui Zeus, care a vrut să-i pedepsească, prin apariţia ei, pe oameni, pentru focul pe care Prometeu l-a furat din Olimp (1). Ea trebuia să fie atât de frumoasă, inert să-i scoată din minţi pe imiriitorj. şi să provoace cele mai mari nenorociri. A. fost înzestrată, pentru aceasta, cu toate darurile pentru a cuceri pe oricine (gr, *pandora*, toate darurile). Tot atunci, a primit de la zei un vas plin cu toate relele, pe care trebuia să-l ţină închis.

Curioasă, l-a deschis şi din el s-au răspândit pe pământ tot felul de catastrofe, epidemii şi nenorociri. Cinci a vrut să-l închidă, nu mai rămăsese în el decât speranţa.

Rubens, *Vasul Pandorei*, pictură

PANOPEU Fiul focului, prieten al lui Amfitrion şi părinte al lui Epeos.

Homer, *Iliada*, XXIII, 665

PARCE Zeiţe ale naşterii şi destinului în mitologia romană. Corespund moirelor din mitologia greacă.

Goya, Giuseppe Maria c'respi, Rubens etc., pictură

PARÂLII → PAULII

PARIS Fiul lui Priam şi al Hecubei. Aflând de la un „oracol că fiul lor va aduce o mare primejdiei Troiei, părinţii l-au lăsat în părăsire pe muntele Ida. Când, mai târziu, la nunta lui Peleu cu Thetis (2) cineva a trebuit să ofere mărul de aur celei mai frumoase dintre Hera, Afrodita şi Atena, Paris, invitat la ospăţ, a oferit mărul Afroditei. Celelalte zeiţe, indignate au, hotărât să se răzbune pe Troia. Când el a răpit-o într-adevăr pe Elena, soţia lui Menelau, regele Spartei, a provocat războiul dintre greci şi troieni, care s-a sfârşit cu distrugerea Troiei. Paris a reuşit să îi ucidă pe Ahile, lovindu-l în singuri. Îl loc vulnerabil, în călcâi, şi la rândul lui a fost ucis de Filoctet.

Homer, *Iliada*, III, 10 şi urm., 424 şi urm., XXII, 359, Virgiliu, *Eneida*, I, 27. Şi urm., IV, 215; *Judecata lui Paris*, *Răpirea Elenei*-şi *Moartea lui Aht I e*, în Casa lui Qlconiu Rufus din Pompei; Rubens etc… pictură „c-*PARJANJA* Zeul furtunilor şi al ploilor în mitologia vedică. Caii acestuia au cutreierat pământul, răspândind mari cantităţi de apă pe tot întinsul lui.

P ARM AS Munte în Focida (Grecia), înalt de 2.459 m. Era sacru lui Apollo, Dionysos şi muzelor. Pe înălţimile lui, spune legenda, s-a oprit corabia lui Deucalion, după potop.

Rafael, *Parnasul*, pictură

PART AON Regele Calidoniei, fiul lui Agenor şi tatăl lui Eneu.

PARTENIA Epitet al zeiţei Atena, fecioara, protectoarea tinerelor fete din Atena.

PARTENIPEU Fiul lui Meleagru şi al Atalantei (1). A

fost unul din cei şapte care a participat la expediţia împotriva Tebei (2). Fiul lui, Promac, avut de la nimfa Climene (2), i-a răzbunat moartea în a doua expediţie, mi – ţiată de epigoni.

PARTENON Templul aflat pe Acropola din Atena, dedicat zeiţei Atena, numită din acest motiv, Atena Partenios, de către Pericle. Aici se afla o statuie a zeiţei, în aur şi fildeş, executată de Fidias. Templul avea 92 de metope, 160 de metri de decoraţii şi-două trabeatii acoperite cu sculpturi, executate de cei mai mari artişti ai epocii lui Pericle, printre alţii arhitectul Ictin şi sculptorul Fidias.

PARTENOPE Sirenă care a încercat să-l atragă în mrejele ei pe Ulise sau, după alţii, pe Heracles. Respinsă, s-a aruncat în mare, iar lângă locul unde a dispărut, s-a construit oraşul Napoli.

PASIFAE Fiica lui Helios şi a Perseidei, soţia lui Minos, regele Cretei, şi mamă a lui Deucalion, a Ariadnei, a lui Androgeu şi a Fedrei. Deoarece Minos nu a respectat un jurământ făcut de Poseidon, acesta s-a răzbunat, inspirând în Pasifae o dragoste nelegiuită pentru un taur dezlănţuit, ce devasta ţara lui Minos. S-a născut astfel Minotaurul, fiinţă jumătate om, jumătate taur, care *a*. fost ucis de Tezeu, cu ajutorul Ariadnei.

Fresce la Pompei, în Casa Vânătorii, şi-a Familiei Vetlius; *Pasifae şi taurul*, frescă în Muzeul Vaticanului *PATECI* Idoli pe care corăbierii fenicieni îi puneau la prora navelor lor. La egipteni, erau divinităţi minore, personificate sub forma unor pitici.

PATROCLE Prieten nedespărţit al lui Ahile în timpul

războiului Troiei. A fost ucis de Hector, unul din comandanţii Troiei, ceea ce l-a făcut pe Ahile să se răzbune şi să ucidă în cele din urmă pe Hector într-o luptă memorabilă. Homer, *Iliada*, I, 307 şi urm., XI, 765 şi urm.;

fresce la Pompei în Casa Amoraşilor de aur; *Grupul lui Pasqnino*, la Roma, sec. III î.Hr.

PĂCALĂ Erou din snoavele româneşti, cunoscut şi sub numele de Pepelea, isteţ prin excelenţă, dibaci în orice împrejurare, chiar dacă – aparent este neghiob şi fără minte; în basme este şugubăţ, spiritual şi binevoitor…

PASĂRILĂ-HĂIS-LUNGILĂ sau *PĂSĂRILĂ-LĂŢI-LUNGILĂ* Personaj fantastic din basmele româneşti, îndemi: natec, având facultatea de a vedea orice, de la distanţe inimaginabile, şi de a ţiniti cu mare precizie („prinde păsările din zbor şi le mănâncă”). *PĂSĂRILĂ-LĂŢI-LVNGILĂ → PASĂRILĂ-HĂIS-LUNGILĂ*

PEAN Unul din argonauţi, priclon al lui Heracles şi părinte al lui Filoctet. El estecel care u aprins focul pe care a vrut să moară Heraciev: „nemaiputând suporta durerile pricinuite de veşmântul otrăvit al lui Nexus.

PEGAS Cal înaripat în mitologia greacă, născut, din sângele Medusei, când aceasta a fost decapitată de Pe – cu şi-a luat apoi zborul spre Olimp (1), fiindcă Zeus ora părintele lui. El i-a adus lui Zeus, în continuare, trăsnetele şi fulgerele. A fost apoi calul lui Perseu, care, cu ajutorul lui, a eliberat-o pe Andromeda, şi al lui Bellerofon, care a ucis Hirnera. Când Bel lerofon a vrut să ajungă călare pe Pegas în Olimp, calul l-a făcut să se prăbuşească po pământ. Zeus l-a trecut pe Pegas printre constelaţii.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IV. 786; V. 256. Şi urm.; scenă pe o melopă a templului din Selinun. (sec. VI.< î.Hr., cu Medusa decapitată de Perseu); Rubens, *Perxau eliberează* pe *Andromeda*; *G*.B. Ţie-polo, Perseu, pictură 233

PELASGO (1) Primul rege al celui mai vechi popor din Grecia, pelasgii. (2) Fiul lui Tropas, regele Argeşului (5).

PELETRONIU Rege al lapiţilor care, după o versiune, a inventat frâul şi şaua pentru cai. *PELEU* Fiul lui Eac, tatăl lui Ahile, avut de la nereida Thetis (2). A luat parte la

expediţia argonauţilor şi la vânătoarea porcului mistreţ din Ca lidonia. La nunta lui cu Thetis, Discordia a oferit mărul pentru a fi dat, celei mai frumoase dintre Hera, Afrodită şi Atena. A fost detronat de Creste. După moarte, şi-a urmat soţia în apele mării, iar după o altă versiune, a ajuns în Infern, pentru a sta alături de Ahile şi de Eac.

Ovidiu, *Metamorfoze*, *XI*, 217 şi urm.; *Călătoria lui Peleu* cu *Thetis*, pe Vasul François, din 555 î.Hr., azi la Florenţa; *Peleu. ş? Thetis*, pe o amforă cu figuri roşii, din sec. IV î.Hr., la British Museum din Londra *PELIA* Fiul lui Poseidorr şi al lui Tir, rege al Tesaliei. A promis regatul său lui Iason dacă îi va aduce lâna de aur din Colhida. A primit-io, dar nu şi-a ţinut făgăduiala, şi a fost ucis de Medeea, soţia lui Iason.

Ovidiu, *Metamorfoze*, VII, 297 şi urm.; Euripide, *Pleiadele*, tragedie

PELION Munte în Tesalia (1548 m). Titanii, în intenţia lor de a ajunge până la cer, pentru a-l detrona pe Zeus, au pus Pelion, ni peste Qsea şi peste Olimp (1). Pe acest munte, locuia Chiron şi alţi centauri. Lancea pe care Chiron i-a oferit-o lui Ahile era făurită dintr-un frasin de pe acel munte.

PELOPE Fiul lui Tantal, soţ al Hippodarniei (2), părinte al lui Atreu, Tieste şi Alcatou. Pentru a ajunge la graţia zeilor, Tantal le-a oferit acestora, la un ospăţ, trupul propriului, său fiu, Pelope, tăiat în bucăţi. Zeii, dându-şi seama, l-au respins, cu excepţia Demetrei care, fiind distrată, i-a devorat copilului un umăr. Când zeii l-au readus la viaţă pe Pelope, i s-a completat trupul cu un umăr de fildeş. A domnit apoi asupra Eladei, luând cu forţa în căsătorie pe Hippodamia (2). El a înfiinţat, după o versiune, Jocurile olimpice (→ Olimpia).

— *Pelope*, pe o amforă din Arezzo, din 415 î.Hr.

PENAŢI Zei protectori ai casei în mitologia romană. Au fost aduşi de Enca de la Troia şi depuşi în templul

Vestei din Forul roman.

PENELOPE Fiica lui Icar şi a naiadei Peribea (2). Fiind soţia lui Ulise, l-a aşteptat pe acesta, în Itaca, pe tot timpul cât a durat războiul troian, zece ani, şi apoi alţi zece, până la reîntoarcerea Lui în patrie, în toată această perioadă, a fost înconjurat de numeroşi pretendenţi (porci), care aşteptau, fiecare în parte, să fie ales de ea. I-a amăgit însă, spunându-le că va fi dispusă să facă acest lucru când va termina de ţesut o pânză pentru socrul ei, Laerte. Din fericire, siratagema'a durat până la sosirea lui Ulise, care i-a ucis pe toţi. A fost simbolul soţiei credincioase.

Homer, *Odiseea*, *I*, 70, X, 106 şi urm.; Virgiliu, *Eneida*, III, *tilnirea între Ulise şi Penelope*, frescă la Pompei; Domenico Ci-marosa, Niccoio Puccini, Gabriel Faure, muzică

PENTESILEA Fiica lui Ares, regina amazoanelor. A venit în ajutorul troienilor după moartea lui Hector şi a fost ucisă de Ahile. Cucerit apoi de frumuseţea ei, i-a pregătit funeralii demne de o regină.

O cupă grecească din secolul V î.Hr., azi în Muzeul din jyr, un chen

PENTEU Fiul lui Echion (2) şi al lui Agave (1), rege al Tebei (2). S-a împotrivit cultului lui Dionysos şi a fost sfâşiat de propria lui mamă şi de alte bacante, în timp ce acestea erau sub influenta zeului...

Ovidiu, *Metamorfoze*, V, 511 şi urm.; frescă la Pompei, în Case familiei Vettius

PENTIL Fiul lui Oreste şi al Erigonei (1). A întemeiat dinastia pentilizilor din Lesbos. *PEON* Medic al zeilor în mitologia greacă. Cu ajutorul unei plante proprii i-a vindecat pe Pluto şi pe Marte.

PEREPLUT în mitologia slavilor, zeul întâmplării, al sorţii care îi amăgeşte pe oameni în toate felurile.

PERGAM Vechi oraş în Asia Mică, fondat, după tradiţie, de Pergam, nepotul lui Ahile. S-a dezvoltat mult în epoca elenistică şi a difuzat cultura romană în Orient, contribuind astfel la contopirea civilizaţiei greceşti cu cea romană. Devenit un stat puternic, datorită bogăţiilor solului şi subsolului, a stabilit schimburi economice cu numeroase state vecine, sfârşind prin a deveni provincie romană. Curtea regilor Pergamului a fost vestită prin fastul ei şi comparabilă cu aceea a Medicilor, din Florenţa. Biblioteca de aici a rivalizat cu Biblioteca din Alexandria, folosind pergamentul în locul papirusului egiptean, în anul 47 î.Hr., Antoniu, pentru a compensa pe Cleopatra pentru pierderea bibliotecii alexandrine, i-a dăruit peste 200.000. de volume din Biblioteca Pergamului. Vârful colinei pe care era aşezat oraşul era dominat de o acropolă cu un uriaş altar dedicat lui Zeus şi Atenei.

Artele figurative demonstrează o civilizaţie superioară „în care spiritualitatea şi înţelepciunea constituiau o adevărată culme a geniului uman.

PERIBEA (1) Soţia lui Polib (1), care l-a adoptat pe Edip, când acesta a fost părăsit de părinţii lui. (2) Naiadă, soţia lui Icar şi mama Penelopei. (3) Fiica lui Alcatou şi mama lui Aiax.

PERICLIMEN Fiul lui Nereu în mitologia greacă. Avea puterea să ia orice înfăţişare. A participat la expediţia „argonauţilor şi a fost ucis de Heracleş care l-a luat drept vultur.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XII, 556 şi urm.

PERIFETE Gigant, fiu al lui Hefaistos. Îi ucidea pe toţi călătorii veniţi în Epidaur şi a fost, la rândul lui, ucis de Tezeu.

PERILAU Fiul lui Icar, sculptor din Agrigent, care a executat pentru tiranul Falaris statuia în bronz a unui taur în care acesta arunca oamenii vii, făcând ca în bronzul înroşit să moară cel dintâi chiar autorul statuii.

PERKUN Zeul tunetului şi al trăsnetului în mitologia slavă. Judeca şi condamna tâlharii ca şi pe cei vinovaţi de fapte rele.

PERSEFONA Fiica lui Zeus şi a Demetrei. Într-o zi, în lipsa mamei ei, Persefona a fost răpită de Hades şi dusă în Infern. Demetra, scoasă din minţi, a – căutat-o pe tot cuprinsul pământului, până a aflat de la Zeus că „se găseşte în puterea lui Hades. Tot prin Zeus a obţinut ca fiica ei să stea trei luni cu Hades şi nouă luni cu ea (după alţii, câte şase luni cu fiecare). Mitul simbolizează moartea naturii timp, de trei luni (sau şase) şi renaşterea ei, timp de alte nouă luni (primăvara, vara şi toamna). La romani, era venerată sub numele de Proserpina.

Ovidiu, *Metamorfoza*, V. 341 şi urm.; *Persefona răpită* de *Pluto*, sculptură în piatră, în Muzeul Naţional, din Tarunlo; G. L, Bernini, *Răpirea I'ro*, *wrjune*. *i*, sculptură

PERSEU Fiul lui Zeus şi aLDanaei. Când Acrisiu, tatăl Danaei, a aflat că fiica lui a avut un fiu, i-a părăsit pe amândoi în voia apelor mării. Purtaţi de valuri în insula Serifo, au fost găzduiţi de regele Polidect, care a vrut să o ia de soţie pe Danae şi să-l suprime pe Pers.e.u. Pentru aceasta, i-a poruncit lui Perseu să-i aducă capul Medusei; una din gorgone... Eroul a ajuns la ea cu ajutorul lui Hermes şi al Atenei, care i-au dat sandale cu aripi, un coif care îl făcea nevăzut şi un scut cu oglindă. Surprinzându-le pe gorgone dormind (altfel ar fi fost pietrificat de privirea lor), i-a tăiat capul Medusei şi s-a ascuns de celelalte, graţie coifului, în drum spre Polidedt, a eliberat-o pe Andromeda şi a luat-o de soţie. Întors acasă, l-a ucis pe Pdlidect cu capul Medusei, după care a luat-o cu sine pe mama sa, în Argos (5). Acolo a întemeiat oraşul Micene şi a fost venerat ca erou şi semizeu.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 605 şi urm., V. l şi urm.; Pompei, Casa, familiei Vettius, Casa preotului Amandus, fresce; Benvenuto Cel lini, *Perseu*, sculptură, Piero di

Cosimo, *Nunta lui Perseu*, Tiepolo, *Perseu şi Pegas*, Tintoretto, *Perseu şi Andromeda*, Rubens, *Perseu eliberează pe Andromeda*, pictură

PERUN Zeul fulgerului şi al trăsnetului şi zeul suprem în mitologia slavă. Avea înfăţişare umană şi era adorat şi ca protector al războiului şi al semănăturilor. Copacul consacrat era stejarul.

P7CO Zeu al pământului în mitologia romană, fiul lui Saturn şi, tatăl lui Faun. Deoarece a respins-o pe Circe, aceasta l-a prefăcut într-o ciocănitoare.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XIV, Virgiliu, *Eneida*, VII, 320 şi urm.

PIGMALION (1) Rege al Ciprului şi sculptor. S-a arătat ostil tuturor femeilor şi a hotărât să rămână celibatar. Dar Afrodita l-a făcut să se îndrăgostească de o statuie din fildeş, executată chiar de el, prototip al frumuseţii feminine, Galateea. Ai rodită a dat atunci viaţă statuii şi Pigmalion a luat-o de soţie. Cu ea, a avut un fiu, pe Pafos. (2) Rege al Tyrului, fratele Didonei. L-a ucis pe soţul acesteia, Siheu.

Virgiliu, *Eneida*, I, 347; Ovidiu, *Metamorfoze*, X, 243 şi urm.; J.-Jacques Rousseau, George Bernard Shaw, literatură; François Boucher, Aniello Falcone, pictură

PILADE Fiul lui S.trofiu. Prieten credincios şi nedespărţit al lui Oreste. A luat-o de soţie pe sora acestuia, Electra.

Frescă la Pompei în Casa lui Olconiu Rufus şi în Casa lui şi-ricus

PÂRAM Tânăr din Babilon, îndrăgostit de Tisbe, pe care nu o putea lua de soţie, fiindcă părinţii ei se opuneau. Hotărând împreună, într-o zi, să se întâlnească într-un loc neştiut de nimeni, Tisbe a ajuns cea dintâi. Nu după mult însă, i-a apărut înainte un leu de care, speriindu-se, a fugit, lăsând să-i cadă un văl. Leul, cu botul sângerând, a lăsat

urme de sânge şi pe văl. Când Pâram a descoperit vălul pătat de sânge, a crezut că Tisbe nu mai, este în viaţă şi s-a sinucis. Tisbe, revenind la locul întâlnirii, l-a găsit pe Pâram mort şi s-a sinucis la rândul ei.

Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 55 şi urm.; Giulio Romano, pictură

PIRENE Izvor al muzelor pe Acropola din Corint. Bellerofon a îmblânzit aici calul înaripat, Pegas.

PIRENEU Rege al Traciei. A profitat de prezenţa muzelor în palatul său şi a vrut să le reţină mai mult, cu forţa. Dar ele, având aripi, au zburat. Pireneu, pentru a le urmări, s-a urcat în vârful unui turn şi a încercat să zboare şi el. Dar s-a prăbuşit din înaltul turnului. *PIRITOU* Regele lapiţilor, fiul lui Zeus şi al Diei în mitologia romană. A devenit prieten credincios al lui

Tezeu şi acesta l-a ajutat când Piritou a fost atacat de centauri, care voiau să-i răpească soţia, pe Hiippoda-mia (1). La rândul lui, l-a ajutat pe Tezeu, când acesta a vrut să o răpească pe Elena. Tot împreună au coborât în Infern, pentru a o scăpa pe Persefona. Dar Hades i-a răstignit pe amândoi, pe o stâncă. Tezeu a fost eliberat de Heraeles.

Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII, 302 şi urm.; *Piritou ucide centaurul Euritots*, ii-escă la Muzeul Naţional din Napoli

PIRRA Fiica lui Epimeteu şi soţia lui Deucalion. Mama lui Ellen.

Ovidiu, *letamorfoze*, I, 350 şi urm. *PIRRUS* → *NEOPTOLEM*

PISISTRATOS Fiul mai mic al lui Nestor. L-a însoţit pe Telemac, fiul lui. Ulise, în călătoria lui de la Pilo, la Sparta.

Homer, *Odiseea*, III, 36 şi urm., 400 şi urm.

PITI Nimfă în mitologia greacă, de care au fost îndrăgostiţi Boreas şi Pan. Unul din ei a prefăcut-o într-un pin.

PITIA Preoteasă în templul lui Apollo din Delfos. Aşezată pe un trepied acoperit cu pielea şarpelui Pito, ucis de Apollo, ea se lăsa în prada unei stări de exaltare puternică, rostind unele formule considerate a fi dictate de zeu şi socotite drept profeţii.

Imaginea Piliei pe o cupă, operă a pictorului Cociros (sec. V î. Ohr.), *iv*/. *i* la Berlin

PLEIADE Cele şapte fiice ale lui Atlas (1) şi ale Pleionei: Alcione (2), Sterope, Merope (3), Maia (1), Electra.

Celena (2) şi Taigete. Zeus le-a preschimbat în stele şi le-a ridicat printre constelaţii, pentru a le salva de insistenţele lui Orion.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XII, 293

PLEIONE Fiica lui Oceanus şi a zeiţei Thetis (1) în mitologia greacă. A avut de la Atlas pe cele şapte pleiade.

PLEISTOROS Zeul trac al războiului.

PLUTO (*l*) *Zeul* bogăţiilor în mitologia greacă, fiul lui Ia-son şi al zeiţei Demetra. Era orb şi îşi împrăştia comorile la întâmplare. Era reprezentat ca un copil, ţinând în mână cornul abundenţei. (2) în mitologia romană, fiu al lui Saturn şi al Rheor, frate al lui Jupiter şi Neptun. A fost zeul Infernului, corespunzător lui Hades.

PLEIONE Fiica lui Oceanus şi a zeiţei Thetis (1) în mitologia greacă. A avut de la Atlas pe cele şapte pleiade. Homer, *Iliada*, II, 732, XI, 833

PODALISO → *PODALIRIU*

PODARGE Harpie; iubită de Zefir, a dat naştere cailor Xantos şi Balio, pe care a pus stăpânire Ahile. Homer, *Iliada*, XVI, 150

POLIB (1) Rege al Corintului. L-a primit la curtea sa. şi l-a adoptat pe Edip, după ce a fost părăsit de Laios. (2) Rege al Tebei (3), care l-a găzduit mai mult timp pe Menelau, după terminarea războiului troian. (3) Bunicul lui

Adrast (*I*).

POLI BOT Uriaş care s-a răzvrătit împotriva lui Zeus. A fost pedepsit de Poseidon, care l-a preschimbat într-o stâncă.

POLID AMANT (*I*) Prieten şi-sfătuitor al lui Hector. A fost unul din eroii troieni. Era înţelept şi poseda şi darul prevestirilor. (2) Atlet din Tesalia, dotat cu o putere neobişnuită. POL/DECÂT Rege al insulei Serifo, din Ciclade. După ce a găzduit-o pe Danae şi pe fiul ei, Perseu, voind să o ia de soţie pe Danae, l-a supus la încercări grele pe Perseu, pentru a scăpa de el pentru totdeauna. Acesta însă, după ce a ucis M-edusa, l-a împietrit cu capul ei.

POLIDOR (1) Fiul lui Cadmos şi al Harmoniei, părinte al lui Labdaoos. (2) Cel mai tânăr fiu al lui Priam şi al Hecubei. Când acesta a socotit că Trăia va cădea în mâinile grecilor, şi-a trimis fiul la Polinestor, regele Traciei, dar acesta l-a ucis pe Polidor pentru a-i lua uriaşa comoară pe care Priam o încredinţase fiului. (3) Fiul lui Hippomedon, unul din epigoni. Virgiliu, *Ene-ida*, III, 45; Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 530 şi urm.

POLIFEM Ciclop, fiul lui Poseidon şi al Toosei i-a atras pe tovarăşii lui Ulise într-o peşteră şi a devorat şase din ei. Ulise, printr-o stratagemă, l-a orbit şi, împreună cu cei rămaşi în viaţă, şi-ia reluat drumul pe mare. Ciclopul a cerut însă ajutor lui Poseidon şi astfel, Ulise a fost urmărit de mai multe furtuni. Avea o putere remarcabilă, şi o statură gigantică, îndrăgostit de Gala-teea aceasta l-a respins, preferându-l pe Acis. Homer, *Odâw. a*, I, 70, X, 106 şi urm.; Virgiliu, *Eheida*, III, 618 şi urm.; Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 765; fresce la Pompe în Casa preotului Amandus; la Roma în Cas a Liviei; Pellegrin, Tibakli, Annibale Carracci, pictură t

POMMNIA Muză a poeziei lirice şi a elocinţei, închipuită ca o matroană cu capul încununat de perle, dusă

pe gânduri.

POLINESTOR Rege al Traciei, căruia Priam i l-a încredinţat pe fiul său, Polidor şi o parte din comorile Troiei. Polinestor l-a ucis, pe Polidor şi şi-a însuşit comorile, dar a fost răzbunat de Hecuba.

POLINICE Fiul lui Edip şi al Iocastei, frate al lui Eteo-cle. După plecarea lui Edip din Teba (2), cei doi fraţi s-au înţeles să domnească pe rând. Dar, după un an, Eteocle a pus „ăţăpânire singur pe tronul tatălui lui! Polinice s-a refugiat la regele Adrast (1), pe a cărui fiică, Argia, a luat-o de soţie. A format apoi expediţia celor şapte împotriva Tebei, pentru a-şi pedepsi fratele, în timpul luptelor, înfruntându-se, s-au ucis unul pe altul.

Creon, unchiul lor, ajuns stăpân al Tebei „a interzis înmormântarea trupurilor lor după datină şi a condamnat-o la moarte pe Antigona, sora lor, pentru că i-a nesocotit porunca. Cu ea a murit şi tânărul care o iubea, Emon, şi care era chiar fiul lui Creon.

POLIPEMON – + PROCUST

POLIPOETE Fiul lui Piritou şi al Hippodamiei (1); a fost comandantul tesalienilor în războiul Troiei. Homer, *IHada*, II, 740

POLIS Prevestitor vestit şi medic din Grecia. A fost identificat chiar cu Asclepios. L-a readus la viaţă, printre alţii, pe Glaucos (2), care murise sufocat într-un butoi cu miere. 243

POLIT Fiul lui Priam şi al Hecubei. A fost uois de Pirrus, în ajunul căderii Troiei. (2) Tovarăş al lui Ulise. Homer, *Iliada*, II, 791 şi urm., XIII, 533 şi urm.; Homer, *Odiseea*, *X*, 224 *POLIXENIA* Fiica lui Priam şi a Hecubei. A fost iubită de Ahile, cu care urma să se căsătorească, dacă Paris nu i-ar fi ucis pe fratele ei. Fiul lui Ahile, Neop-tolem, a jertfito pe Polixenia pe mormântul tatălui, lui. După o altă versiune, Polixenia nu a putut supravieţui morţii lui Ahile şi şi-a luat singură zilele, chiar în tabăra grecilor.

Euripide, *Troienele* şi

Ovidiu, *Metamorfoze*, XIII, 848 şi urm; *Hecuba*; Seneca, *Troadele*

POLLUX → DIOSCURI

POMONA Zeiţa fructelor şi a grădinilor în mitologia romană. După ce i-a respins pe toţi admiratorii săi, s-a hotărât să-l accepte pe Vertumnus, care i s-a prezentat mai întâi sub înfăţişarea unei bătrâne, apoi, după ce a cucerit-o, sub aceea a unui tânăr care i-a plăcut şi cu care a acceptat să se căsătorească. A avut un templu pe via Ostiense din Roma.

Ovidiu, *Metamorfoze*, XIV, 623; Rubens, *Pomona şi Ceres*, pictură

PONTOS Personificare a elementului marin în mitologia greacă. Navigatorii greci dădeau acest nume şi Mării Negre, zicându-i Pontul E ixin. Ovidiu, *Trixtia* şi *Epixtulae e*. *x Ponto POREVITH* Divinitate slavă adorată în zona Mării Baltice, protectoare a războaielor. Era reprezentată cu şase capete şi purtând felurite arme.

PORTUNUS Divinitate romană arhaică, protectoare a cheiurilor şi porturilor, ca şi a depozitelor de cereale, transportate pe Tibru şi pe mare. Serbările dedicate lui se numeau Porturialii şi se organizau la 17 august. Avea un templu la Ostia (portul Romei) şi pe Tibru, în Forul Boariu.

POSEIDON Zeul mării în mitologia greacă, corespunzându-i zeului roman Noptun. Tatăl 1111 era Cronos şi mama, Rhea. Împreună cu soţia lui, Amfitrita, locuia într-un palat pe fundul mării şi, de acolo, stăpânea mările şi oceanele cu tridentul. Provoca cutremurele: furtunile de pe mare, ca şi erupţiile vulcanilor. Ocrotea marinarii destoinici, pescarii şi pe cei ce doreau să cunoască marea, cu bune intenţii. A construit Troia, împreună cu Apollo. În cinstea lui se organizau Jocurile istmice, în istmul Corintului, îi erau socotiţi sacri delfinul şi pinul (fiindcă din lemn de pin erau construite corăbiile);

era reprezentat, ca un bărbatt atletic cu barbă, coroană şi trident în mână.

Homer, *Iliada*, VII, 452 şi urm.; mozaicuri, vase, fresce la Pompei

POTAMEIDE Nimfe ale mărilor.

PRIAM Ultimul rege al Troiei, fiul lui Laomedon. A avut ca soţie, mai întâi pe Arisbea, apoi pe Hecut Ja. Printre fiii lui erau: Hector, Paris, Elenos, Deifob, Polit, iar printre fiice: Cassandra, Creusa, Polixenia. Când fiul cel mai drag, Hector, a fost ucis de Ahile, s-a dus el însuşi la tabăra greacă, pentru a-l îndupleca pe erou să-i elibereze trupul, dorind să-l înmormânteze după datina strămoşilor. A fost ucis în timpul incendiului Troiei, de Pirrus.

Homer, *Iliada*, XXIV, 143; Virgiliu, Eneida, II, 501 şi urm.; un relief în Casa del Larario, din Pompei; *Priam şi Eleni*, pictură veche pe o farfurie, în Muzeul Naţional din Tarquinia.

PRIAP Fiul lui Dionisos şi al Afroditei, zeul fertilităţii, al câmpurilor şi al pădurilor în mitologia greacă. A fost adorat în mod egal în Grecia şi în Italia, ca zeu rustic, I se ofereau ofrande de grâu, miere şi struguri.

PROCA Regele oraşului Alba Longa, tatăl lui Amuliu şi al lui Numitor.

Virgiliu, *Kne*, *ida*, VI, 767; Titus Livius, *Ab urbe condita*, I, 3, 9

PORCI Pretendenţii Penelopei în timpul absenţei lui Ulise din Itaca. La întoarcere, acesta i-a ucis pe toţi.

PROCRI Fiica lui Erehteion, rege al Atenei, soţia lui Cefalos. Urmându-şi, soţul la o vânătoare, să ascuns în pădure, iar Cefalos, luând-o drept un animal sălbatic, a ucis-o cu o săgeată. Când şi-a văzut victima, s-a sinucis la rândul lui. Piero di Cosimo, *Moartea lui Procri*, pictură

PROCUST, *DAMASC* sau *POLIPEMON* Tâlhar grec. Trăia în vecinătatea localităţii Eleusis. Pe călătorii care

treceau pe meleagurile lui îi tortura întinzându-i pe un pat de dimensiuni contrare lungimii lor; pe cei scurţi îi punea pe un pat lung şi. Îi lungea până ajungeau la lungimea patului; pe cei înalţi îi tăia, pentru a fi scurţi cât pa tuj, ales înadins. A fost ucis de Tezeu, după ce l-a chinuit şi pe el cu o asemenea tortură. Ovidiu, *Metamorfoze*, VII, 438

PROMETEU Fiul lui Iapet şi al unei Asiei în mitologia greacă, fratele lui Atlas (1) şi al lui Epimeteu; după nume, „cel prevăzător". Când Zeus a vrut să distrugă omenirea prin apă, Prometeu l-a sfătuit pe fiul lui, Deu-calion, să construiască, o corabie şi să înfrunte astfel potopul. După o altă versiune, Prometeu a creat primul om din humă şi, împreună cu Atena, a răpit din cer

246.

I focul şi l-a oferit" oamenilor şi odată cu el, şi bunăstarea. Dar pentru a-i pedepsi pe oamenii cărora Prometeu le-a făcut acest bine, Zeus a trimis-o pe pământ pe Pandona, care a răspândit din cutia ei toate nenorocirile, iar pe Prometeu l-a înlănţuit cu muntele Caucaz timp de 30 de ani. În fiecare zi un vultur îl devora ficatul, care se refăcea în timpul nopţii. După 30 de ani, Zeus l-a trimis pe Heracles să omoare vulturul şi l-a eliberat pn Prometeu, pe care l-a luat în Olimp (l,). Prometeu reprezintă astfel forţa inteligenţei care l-a eliberat pe om de ignoranţă şi sclavie, ca şi impunerea geniului şi a semnificaţiei lui sociale, focul fiind folosit de toţi fără excepţie.

Suferinţele îndurate de Prometeu, deci de geniu] activ, dinamic, temerar, sunt inseparabile de măreţia acestuia, care luptă împotriva opresiunii şi prejude-i căţilor de orice fel.

Hesicul; Kschil, *Prometeu înlănţuit*; Platon, *Protagoran*; Goethe, *Promethc-ux*; P.B. Shelley, *Prometeu descătuşat*; V. Kftimiu, *Prometeu*, dramă). sculpturn-relief pe frontonul Parteonului din Atena, protagonist pe

sarcofage, teracote, basoreliefuri; Nicolas Adam, sculptură la Luvru; Tiziun, pictură

PROSPERPINA – + *PERSEFONA*

PROTESILAOS Fiul luiificlu din Tesalia. A fost primul grec ucis de troieni în războiul împotriva Troiei, aşa cum prevăzuse un oracol celui care va coborî primul de pe corabie pe pământ. Soţia lui, Laodamia (2), l-a iubit atât de mult, încât, neputându-i supravieţui s-a sinucis. Ovidiu, *Metamorfoze*, XII, 68

PROTEU Divinitate marină de origine greacă, fiul lui Poseidon sau al lui Oceanus şi Thetis (1). A avut darul de a lua orice înfăţişare. Bun prevestitor, nu spunea cele ştiute, decât dacă era forţat. Menelau a reuşit să afle de la el că va ajunge cu bine în patrie. Homer, Ocizsccn, IV, 384 şi urm., 450 şi urm.

PROŢOGENIA Fiica lui Deucalion şi a Pirrei.

O

PSYCHE Personificare a sufletului uman la greci. Frumuseţea ei a trezit invidia Afroditei, care l-a trimis pe Eros cu misiunea de a o face să se îndrăgostească de un om urât. S-a îndrăgostit însă chiar el de ea şi, conform înţelegerii dintre ei, nu se întâlneau decât noaptea, el interzicându-i să-i vadă chipul, condiţie a fericirii lor. Dar curiozitatea tinerei Psyche a fost mai presus de orice voinţă şi astfel, într-o noapte, încălcind legământ.

tul, a aprins un opaiţ, la a cărui lumină a zărit prea-frumosul chip al tânărului. În acea clipă Eros a şi dispărut; Psyche l-a căutat în lung şi în lat până când zeii, înduplecaţi, i-a u îngăduit să-l revadă şi să fie primită printre nemuritori, lângă cel iubit. Mitul Amor (Eros) şi Psyche este un simbol al vieţii intime, al înţelegerii şi neînţelegerii între doi tineri, două fiinţe, care trebuia să se supună unor legi stabilite în comun şi peste care nu se poate trece. A fost cunoscut şi în vechea Indie prin povestea lui Unaci şi Pururava, ca şi lumea celtică.

Platon, *Simposion* şi *Fedru*; Coccaccio, *Ge*.ne *aloyia zeilor de „seamă*; M, M! Boiardo, Angelo Firenzuola, G.B. Marino, Ippo-lito Pindemonte, Giovanni Pr uti, Giovanni Piscoli; Jean de la Fontaine, roman; Molière în colaborare ou Philippe Quinault şi Pierre Corneille, o tragedie balet pentru muzica lui Lully; o tragedie atribuită lui Thomas Corneille, pe muzică de Lully; Alessandro Scarlatti, Benedetto Marcello, Cesar Frank, muzică; *Psyche ţinând în braţe pe Amor*, Muzeul Naţional din Napoli; fresca lui Rafael în Palatul Farne, sina din Romn; Giulio Romano la Palatul Ceaiului din Mantova; Corrt ggio, Francesco Salviati Creuze, Antonio Canova, sculptură

QUANTE CONGO Veche divinitate chineză, care, pentru prima dată, a adunat pe oameni în oraşe.

QUAN-WON Zeul protector al apelor şi peştilor în mitologia japoneză. Avea un templu uriaş, Miuco.

QUENEVADI, *Zeu* indian, cu capul de elefant, cu patru braţe lungi şi un pântec enorm! *QUETZACOATL* Una din cele mai de seamă divinităţi din mitologia mexicană. A învăţat pe indigeni meşteşugul cioplirii pietrelor şi al prelucrării metalelor.

QUIRINALII Serbări celebrate la Roma, la 17, februarie, în cinstea lui Romulus. *QUIRINUS* Divinitate italică arhaică (laţ, *quiris*, suliţă). Identificată cu Romulus şi cu Marte. A dispărut de pe pământ în timpul unei mari furtuni. Virgiliu, *Eneidn*, *I*. 292

Secţiune 1.08 R

erou binefăcător, care săvârşeşte acte de bravură pentru a-şi elibera soţia, Sita, din mâinile duşmanului său, Ravana.

RA sau *RE* Personificarea soarelui în mitologia egipteană, venerat la Eliopolis (Cetatea Soarelui). Era socotit ca fiind cel mai puternic dintre toţi zeii. Avea două bărci, în care putea parcurge tot cuprinsul bolţii cereşti, una pentru zi, alta pentru noapte. Era reprezentat ca un

om cu capul de şoim, cu un disc solar deasupra capului, sau cu picioarele într-o corabie sau pe o barcă pe care putea trece de la o extremă la alta a orizontului.

RACIIIO Regele Cretei, soţul prevestitoarei Mantos (1) de la care l-a avut pe ţ/tops, care a devenit şi el un faimos prevestitor.

RADAMANT Fiul lui Zeus şi al Europei; rege al cetăţii Cnosos. Izgonit din Creta de fratele lui, Minos, s-a stabilit în Beoţia şi a luat-o de soţie pe Alcmena. A fost un rege drept şi a pus în aplicare legea talionului: ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, ca şi legea încrederii în jurământul acuzatului, dacă nu există martori. După moarte, a fost judecător în Infern. Virgiliu, *Eneida*, VI, 566; *Ovidiu*, Metamorfoze, IX, 436

RADI Soţia zeului iubirii în mitologia vedică, închipuită ca o zeiţă care, în genunchi, trăgea cu arcul.

RAMA A şaptea încarnare a lui Visfiu în mitologia vedică, protagonistul epopeii

Rāmāyana. Închipuit ca un a. 250

RAMMAN „Cel care trăsneşte”, zeu al fenomenelor cereşti în mitologia babiloniană. Cu fulgerele şi trăsnetele acest zeu războinic nimicea duşmanii babilonienilor.

RAMPSANITOS în mitologia greacă, rege al Egiptului, fiu al lui Proteu; se spune că ar fi coborât viu în Infern şi ar fi jucat zaruri cu zeiţa Demetra, câştigând partida.

RAVANA Zeu clin mitologia vedică sau rege legendar cu zece capete şi douăzeci de braţe, îndrăgostit de Sita, soţia lui Rama, a dus o luptă năprasnică pentru a ţine de partea sa pe Sita, dar a fost ucis de Rama, ajutat de urşi şi de maimuţe.

RÂVNEGUD Un alt nume al zeului Odin în mitologia nordică „zeul corbilor” şi era înfăţişat ţinând pe umeri doi corbi.

RE

RA

REA SILVIA Fiica lui Numitor, regele oraşului Alba Longa. Unchiul ei, Amuliu, a constrâns-o să rămână fecioară şi să devină vestală, pentru ca fiii ei să nu pună stăpânire pe tron. Dar Marte a făcut-o să dea naştere lui Romului" şi Remus. Furios, Amuliu a aruncat-o în Tibru, unde a devenit soţia zeului cu acelaşi nume. Copiii ei lăsaţi pradă apelor Tibrului au fost găsiţi de păstorul Faustulus şi de soţia acestuia, Acea Larentia şi crescuţi de ei.

Titus Livius, *Ab urbe condita*, *1*, *3*

REMBKA Divinitate vedică cu atribute asemănătoare zeiţei Venus, apărută din apele mării.

REMULUS Rutul, căsătorit cu o soră a lui Turnus, regele rutulilor. A fost ucis de Ascaniu, fiul lui Enea.

REMUS → ROMULUS

RESO Rege al Traciei, care i-a ajutat pe troieni în războiul împotriva grecilor. Diomede

(1) şi Ulisc l-au ucis şi i-au furat caii pe care de asemenea i-au omorât. După un oracol, scoaterea acestor cai din luptă a adus nimicirea Troiei.

RHEA Fiica lui Uranus şi a Geei. A fost soţia lui Cronos şi, mamă lui Zeus, Hades, Poseidon şi a altor zeităţi. Era Mama cea Mare, Regina Mater, şi venerată ca atare, în Creta a fost identificată cu Cibele; cultul ei s-a răspândit şi la Roma.

RINDA în mitologia scandinavă, una din soţiile lui Odin.

RIZEU Centaur, fiul lui Ission şi al Nefelei. A fost ucis de Tezeu, la nunta lui Piritou, unde centaurii i-3U atacat pe lapiţi.

RODE Fiica lui Poseidon şi a Amfitritei în mitologia greacă. A fost soţia lui Ilelios, căruia i-a dat un fiţi, pe Feton, şi trei fiice: Lampetia, Lampetusu şi Fetusa.

RODJENICE sau *SUDJENICE* Divinităţi în mitologia slavă, asemenea parcelor romane.

RODOPE Nimfă în mitologia greacă. A avut îndrăzneala să se creadă frumoasă ca Hera, soţia lui Zeus. A fost pedepsită şi preschimbată într-un munte, cu acelaşi nume, din Tracia.

ROMA Personificare a oraşului Roma, venerată ca zeiţă/ Era reprezentată ca o femeie purtând pe cap un coif cu aripi sau, aşezată pe un tron, cu o lance, în mână şi cu un scut alături. Chipul ei se află pe numeroase monede vechi şi pe basoreliefuri.

ROMULUS ŞI *REMUS* Fii lui Mart. e şi ai vestalei Rea Silvia. Aruncaţi în apele Tibrului de Amuliu, gemenii au fost găsiţi şi salvaţi de un sclav care i-a lăsat pe malul apei, unde au fost alăptaţi de o lupoaică. Mai târziu, au fost descoperiţi de păstorul Faustulus şi de soţia lui, Acea Larenţiu, şi crescuţi de aceştia. Când au ajuns la o vârstă matură, l-au ucis pe Amuliu. şi au redat tronul lui Numitor, bunicul lor, adevăratul stăpân al oraşului Alba Longa. Împreună „au căutat apoi un loc pentru construirea unui nou oraş. Lăsându-se în voia prezicerilor, au privit într-o zi un stol de vulturi care le-a trecut pe deasupra capetelor. Remus a văzut numai 6, iar Rqrnulus 12. Aşadar, el trebuia să aleagă locul potrivit. Nemulţumit de această convenţie ce îl punea în inferioritate, Remus a propus o altă întrecere, aceea a brazdelor, pe care de asemenea nu a respectat-o. Mâniat, Romulus l-a ucis, după care a construit oraşul Roma, în 21 aprilie 753 î.Hr. Pentru popularea noului oraş, romanii au răpit sabinele, dintr-o localitate apropiată, spune legenda.

Romulus a domnit 37 de ani, iar după moarte a fost venerat ca zeu cu numele de Quirinus. Templul lui era înălţat pe colina Quirinal. După o versiune, a fost luat în cer de

Marte, iar după alta, a fost îngropat sub Forul roman.

Virgiliu, *Krwida*, I, 275; VI, 778, 7H1; VIII, 3, 12 *şi urm.*; Ovidiu, *Metamorfoze*, XIV, 772 şi urm.; Titus Livius, *Ab urbe condita*, I, 4 şi urm.; Imaginea lupoaicei apare pe monede din anul 300 î.Hr.; <*Lupoaica din Cupitoliu*, operă etruscă din secolul V

1. Chr.; fresce în Casa lui Polibiu din Pompei; fânftna fraţilor Pisani, din Perugia, Rubens şi Pietro Berretti da Cortona etc., pictură*'s*

RUDA Divinitate în mitologia arabă, personificare a planetei Venus.

RUDRA Zeul munţilor şi al grădinilor în mitologia vedică, arcaş neîntrecut, medic şi protector împotriva tuturor nenorocirilor.

SÂBAZIOS Zeu din mitologia getică, identific; t cu Dio-nysos, din mitologia greacă.

RUMINA Zeiţă romană, protectoare a femeilor care alăptează.

RUNCINA Zeiţă romană, invocată de ţăranii romani în timpul secerişului.

RUSALCE Nimfe, sau zâne ale apelor, femei frumoase, pe cât de seducătoare, pe atât de primejdiose, în mitologia slavă.

RUTULI Popor din Lâtium –; comandat, de Turnus a luptat împotriva lui Enea, pentru a-l izgoni din Italia. Rutulii au fost învinşi de Enea.

SABINE: „Femeile pe care oamenii lui Romulus le-au răpit dintr-o localitate vecină, pentru a-şi le face soţii şi astfel să populeze noul oraş, Roma. Titus Livius, *Ab urbe condită*, *l*, 9, 6, şi urm.

SAKUN Divinitate feniciană, cu aceleaşi atribute ca ale zeului grec Hermes.

SALACIA Zeiţă romană a mării, soţia lui Neptun.

SALAMBO Divinitate babiloniană, asimilată zeiţei Astarte a fenicienilor, Afroditei a grecilor sau zeiţei Venus a

romanilor. Numele ei însemna „tulburătoarea”.

SĂLII Colegiu de preoţi romani. Erau împărţiţi în grupul, de pe colina Palatin, dedicaţi cultului lui Marte, şi grupul de pe colina Quirinal, dedicaţi cultului lui Quirinus.

SALMONEU Fiul lui Eol şi al nimfei Enarete frate al lui Sisif. Din orgoliu, s-a crezut asemenea lui Zeus, căutând chiar să imite trăsnetele şi fulgerele lui. A pretins să i se aducă pân a, şi jertfe. Dar Zeus i-a pedepsit cutezanţa şi l-a trăsnit. Virgiliu.

Eneida, VI, 585 şi urm.

SALUS Zeiţă rom ană a sănătăţii, corespunzătoare zeiţei Igea a grecilor. Templul i-a fost consacrat în 302 î.Hr., pe Quirinal, la Roma.

SAMIA (1) Epitet al zeiţei Iunona, care s-ar fi născut în insula Samos. (2) Sibilă, numită astfel de la o carte de profeţii apărută în insula Samos. Pictură de Guercino *SÂM. OTRACIA* Insulă dinarhipelagul grec, renumită pentru cultul cabiri lor.

S AN DES în mitologia hitiţilor din Siria, zeul suprem; avea o înfăţişare înfricoşătoare şi ca armă, trăsnetul.

SANDON Erou solar, venerat de locuitorii Liciei, ca întemeietor, al neamului lor. *ŞARPE DON* (1) Fiul lui Zeus şi al Europei. A devenit rege al licienilor, după ce a fost izgorjit, din Creta de fratele lui, Minos. (2) Fiul lui Zeus şi al Laodamiei (1). A murit, luptând pentru apărarea Troiei; a fost ucis de Patrocle.

Homer, *Iliada*. V, 471 şi urm., XVI, 666 şi urm.; vas atic din sec. V î.Hr., azi la Luvru

SATARUPA Mama primului om şi primei femei în mitologia vedică.

SATIRI Divinităţi ale pădurilor şi câmpiilor în mitologia greacă, jumătate oameni, jumătate animale, cu picioare de ţap, coarne şi coadă. Erau nelipsiţi din ţor-

tegiul, lui Dionysos. Nimfele erau adesea prada lor.

Praxiteles, *Satirul*, în Muzeul Capitolin al Romei; *Satir*ul *Barberini*, Ia München, sculptură; Ca va

Faunului, frescă din Pompei, în Muzeul Naţional din Napoli

SATOR Divinitate abstractă în mitologia romană, protectoare a grânc lor. *Sat or hominum et deorum* era supranumit Jupiter, ca părinte al oamenilor şi al zeilor.

SATURN Personificare a prosperităţii în mitologia romană; venerat ca binefăcător al omenirii, a fost asimilat lui Cronos al grecilor, cu atribute similare. A fost, părintele lui Zeus, Ceres, Iunona etc. I-a învăţat pe oameni cultura pământului şi a viţei de viei. La Roma a avut un templu în preajma Capitoliului.

Virgiliu, *Encida*, VII, 319, Rubens, pictură

SATURN ALE Serbări romane ce debutau în ziua de 17 decembrie, în timpul cărora sclavii puteau fi egali cu stăpânii lor. Erau dedicate zeului Saturn şi socotite, evocatoare a unei vârste de aur.

SATURNIA (1) Numele Italiei, după unii scriitori din antichitate, pentru faptul că Saturn, detronat de Jupiter, s-a refugiat în Italia, la Ianus. (2) Epitet dat lu-nonei, care era fiica lui Saturn.

SAUR Tâlhar care devasta un ţinut din Elida (Grecia). A fost ucis de Heracle. *SAVITAR* Divinitate vedică, care inspira bună dispoziţie şi dorinţă de viaţă. Era identificată cu soarele.

J 7 ™ Dicţionar de iţiil

SCHIRO Răufăcător, din Megara (Grecia), care-i silea pe străini să-i spele picioarele, după care îi arunca în mare. Tezeu i-a pregătit aceeaşi moarte.

SCILhă (1) Fiica lui Forcus în mitologia greacă, preschimbată de Circe într-un monstru, deoarece Scilla îl iubea pe Glaucos pe care îl iubea şi ea. Scilla s-a îngrozit

atât de mult de noua ei înfăţişare, încât s-a aruncat în mare şi în locul acela a apărut un munte tot atât de înfricoşător, în faţa lui era un altul asemănător, al Caribdei. Navigatorii care se aventurau să treacă printre Scilla şi, Caribda reuşeau cu greu să scape cu viaţă. Când Ulisc a trecut pe acolo, i-au pierit toţi tovarăşii de drum. După altă versiune, şi-a găsit moartea el însuşi în aceste ape. (2) Fiica lui Nixus, regele Megarei, care şi-a trădat tatăl din dragoste pentru Minos. Acesta a respins-o însă şi a vrut chiar să o ucidă; ea şi-a luat singură zilele, aruncându-se în mare. Zeii «au prefăcut-o într-o pasăre.

Virgiliu, *Eneida*, III, 424 şi urm.; Danie, *Infernul*, c. XXVI; frescă în Casa lui Castor şi Pollux din Pompei; Ovidiu, *Metamorfoze*, VIII şi urm.

SEIA Zeiţă romană, care proteja seminţele neîncolţite.

SELEN (1) Satir iubit de nimfa Argira, îl însoţea în permanenţă pe Dionysos. A fost preschimbat de Afrodita într-un râu, când nimfa, murind, a fost prefăcută într-un izvor. Mai târziu li s-au unit apele şi deci şi viaţa. Dar Selen a uitat-o pe Argira şi la fel cei ce beau din apele lui uită orice sentiment. (2) Una din pleiade.

SELENA Personificare a lunii în mitologia greacă. Era fiica lui Hiperion şi sora lui Helios şi a lui Eos; identificată cu Artemis, Persefona şi Hecate. A fost venerată mai mult de romani. Perugino, *Iubirea Selenei pentru Endymion*, pictură

SELLI Preoţi ai oracolului lui Zeus din Dodona. Trebuia să aibă picioarele „nespălate” şi să doarmă pe pământul gol.

SEMELE Fiica lui Cadmos şi a Hiarmoniei. De la Zeus, Semele a avut un fiu, pe Dionysos. Hera invidioasă, a îndemnat-o pe Semele să-i ceară lui Zeus să i se arate în toată strălucirea. Acesta într-adevăr i-a apărut înconjurat de tunete şi fulgere, iar Semele a murit mistuită de focul

divin.

SERAPIDE Divinitate egipteană din epoca greco-romană, în care erau contopiţi zeii Osiris şi Apis. Socotit şi ca o fuziune între Zeus şi Hades, Serapide era venerat şi în Roma şi Grecia, unde i se atribuiau virtuţile salutare ale lui Asclepios.

SEREST Tovarăş al lui Enea, care îl înlocuia în unele fapte de arme.

Virgiliu, *Eneida*, I, 611 şi urm.; IX, 171 şi urm.

SET Divinitate egipteană, simbolizând pustiul acoperit Ide nisip al Egiptului de Jos.

SETEA PĂMÂNTULUI – V *SETILĂ*

SETILĂ, SETOSUL sau SETEA PĂMIN.T-ULUI Erou cu: puteri neobişnuite, din basmele româneşti, vestit pentru capacitatea de a bea cantităţi nesfârşite de apă, rămâlnând totuşi mereu însetat. Era cunoscut şi în folclorul tracilor.

Îi) SETOSUL – *4* SETILA

SFA. RMA-PIATRĂ Erou din basmele româneşti, înzestrat cu puteri excepţionale; sare în ajutorul voinicilor şi al lui Făt-Frumos în luptele lor cu întruchipările răului.

SFINXUL Monstru legendar în mitologia greacă, cu corp de leu şi cap de femeie. A fost trimis de Ilera să răzbune moartea lui Cusip şi să-i pedepsească pe supuşii tebani ai lui Laios. Îi ucidea pe toţi cei centi ştiau să răspundă la următoarea întrebare:

„Care este fiinţa care dimineaţa merge în patru picioare, la prânz în două şi seara în trei”. Cel ce o rezolva, putea deveni regele Tebei (2). Edip singur a ştiut să dea răspunsul cel bun: omul este cel care merge în copilărie în patru picioare, la maturitate în două şi la bătrâneţe în trei, sprijinit în toiag. Sfinxul s-a aruncat apoi de pe stâncă, iar Edip a ajuns regele Tebei. Cupă din sec. V î.Hr., din Muzeul Vaticanului *SHAMASII* în mitologia babiloniană, judecător

al oamenilor, întocmai ca Osiris, la egipteni. Era fiu al lunii şi personificare a soarelui, reprezentat ca un disc strălucitor, uneori înaripat, alteori în formă umană pe carul soarelui.

SIBARIS (1) Monstru oare trăia într-o peşteră pe muntele Parnas. Un oracol a hotărât să-i fie jertfit Alcioneu, dar în locul lui a intrat în peşteră Euriblat şi l-a ucis pe monstru. (2) Numele unui tovarăş de lupte al lui Enea, ucis de Turniis. (3) Oraş din Magna Grecia (Calabria de azi), extins în antichitate pe o mare porţiune de pământ, avea 300.000 de locuitori. Bogăţia şi prosperitatea lui au făcut ca moravurile locuitorilor să decadă într-atât, încât să ducă la distrugerea oraşului.

b) *SIBILE* Proteste ale zeului Apollo, inspirate de zeul însuşi în profeţiile lor. Mai întâi a fost o singură sibilă, apoi zece sau douăsprezece. Este cunoscută mai ales sibilă din Eritreea, care a făcut numeroase prevestiri asupra Troiei şi sibilă cumană din Italia (Deifobe), care a prevestit viitorul glorios al lui Enea. Altele mai erau: sibilă delfică, persană, libică, helespontică, tiburtină".

Virgiliu, *Eneida*, VI, 10, 77, 83, 258; Michelangelo, plafonul Capelei Sixtine, frescă în Muzeul Vaticanului; picturi de Andrea del Castagno Guercino c) *SICA* Nimfă iubită de Bachus, care a preschimbat-o într-un smochin, cu ale cărui frunze îi plăcea să se împodobească.

SIGEU Promontoriu din Marea Egee, pe care se ridica rhormântul tău Ahile. *SIHEU* Regele Tyrului, soţul Didonei, viitoarea regină a Cartaginei. A fost ucis de Pigmalion (2), care a vrut să pună stăpânire pe bogăţiile lui uriaşe.

Virgiliu, *Eneida*, I. 343 şi urm.

d) *SILEN* (1) Divinitate masculină în mitologia greacă, fiul lui Hermes sau al lui Pan. Făcea parte din suita lui Dionysos, împreună cu satirii. După o versiune, s-ar fi ocupat de educaţia lui Dionysos. Era iubit de păstori, care

îl şi batjocoreau însă, fiindcă umbla continuu în stare de beţie, călare pe un măgar, în operele de artă apărea ca un bătrân voluminos, cu un pântec exagerat, abia ţinându-se pe un măgar caraghios.

(2) Rege al Au-lidei, fiul lui Poseidon. Îi silea pe călătorii, străini să-i lucreze via, apoi îi omora. A" vrut să-l oblige să facă acelaşi lucru şi pe Heracles, dar acesta l-a ucis.

Sarcofag din Muzeul Naţional din Napoli; *Silen beat*, bronz, la Napoli; *Silen ţinut în braţe de Dionysos*, statuie la Luvru; *Silen vesel*, statuie din epoca imperială, la Muzeul Capitol în *Silen care fugăreşte o menadă*, pe o cupă antică din sec. IV î., Chr., la Luvru; *Silen muzicant*, frescă pompeiană, în Vila Misterelor din Pompei; J. de Ribera Spagnoletto, Rubens, Nicolas Pbussin etc., pictură; Mario Giuseppe Crespi, *Silen*, pictură, la Berlin; Van Dyck, *Silen beat*, Bruxelles, Spagnoletto, *Silen*, Napoli, pictură

SILFIDE Genii feminine ale aerului în mitologia arabă. Geniile masculine se numeau silfi. Erau închipuiţi cu aripi şi obişnuiau să-i viziteze pe cei ce dorm.

SILVAN Zeul pădurilor în mitologia romană, protector a, l turmelor. Era identificat cu Faun, reprezentat ca un bătrân cu o cunună de spice pe cap. I se oferea lapte şi miere şi primele roade ale naturii.

SILVIU Fiul lui Enea şi al Laviniei. A fost urmaşul lui Ascaniu, primul fiu al lui Enea, la tronul cetăţii

Alba Longa.

Virgiliu, *Eneida*, VI, 763

SIM Zeu domestic, patron al familiei, divinitate a vetrei în mitologia slavă.

SÂN Zeul lunii în mitologia babiloniană; zeul soarelui, Shamash, era fiul lui. Proteja vegetaţia şi înmulţirea oamenilor şi animalelor.

SINIS Tâlhar din Corint în mitologia greacă, fiul lui Poseidon, li lega pe străini între doi copaci, pe care H apleca unul spre celălalt şi apoi îi lăsa să se îndrepte, făcând astfel ca victimele să fie despicate de vii. A fost ucis de Tezeu, care i-a aplicat aceeaşi tortură.

SINON Spion grec. A abuzat de încrederea troienilor şi i-a sfătuit să lase în cetate calul de lemn, darul şiret al grecilor.

Virgiliu, *Eneida*, II, 17 şi urm.

SÂNZIENE → DRĂGAICE

SIRENE Fiice, ale nimfei Forci şi ale lui Ahelou sau, după o altă versiune, ale lui Oceanus şi ale Amfitriei… Erau înzestrate cu trup şi cap de femeie, iar picioarele sfârşeau în coadă de peşte; altele erau nimfe care trăiau libere în matură. După Ovidiu (*Metamorfoze*, V, 551 şi urm.), erau nimfe care trebuia să o răpească pe Proserpina, dar care nu au putut-o smulge din braţele lui Pluto şi au fost preschimbate de Demetra în păsări cu cap de femeie. După Homer, erau femei care îi ispitiseră cu cântecul lor îmbietor pe corăbierii lui Ulise în apele mării, ca apoi să-i ucidă. Ulise s-a legat de catargul corăbiei, ca să poată rezista chemărilor lor. Argonauţii au fost salvaţi de Orfeu care le-a cucerit, la rândul lui, cu cântecul lirei. După unele versiuni „sirenele au trăit în câteva din insulele Golfului frapoli, între Sorrento şi Capri.

Homer, *Odiseea*, XII, 39 şi urm, 158 – 200; Dante, *Purgatoriul*, c. XIX. în arta arhaică, au fost prezentate cu trup de pasăre cu coadă şi aripi mari şi cu bustul feminin, 1 braţele goale, chipul cu trăsături ideale, cântând dintr-un instrument, de obicei citera; apăreau astfel pe vase, mozaicuri, sarcofage, în literatura europeană s-a ajuns la semnificaţia de femeie frumoasă, atrăgătoare.

SERINGA sau *SYRINK* Nimfă din Arcadia, fiica zeului râului Ladon (.1). A fost urmărită de zeul Pan, îndrăgostit de ea, şi a găsit salvare în apele râului care a preschimbat-

o într-o trestie. Pian a tăiat trestia şi a făcut din bucăţile ei, puse una lângă alta, un instrument muzical, asemănător naiului.

Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 698; Dante, *Purgatoriul* c. XXII; frescă la Pompei în Vila Misterelor; relief într-o statuie de centaur, în Muzeul Capitoliului, din Roma

S1. SIF (1) Fiul lui Eol şi al nimfei Enarete, rege al Corintului. Era în stare de nelegiuirile cele mai feroce, î. încât era un pericol pentru oricine îl cunoştea. Ajuns în 262

S63

Infern, a fost pedepsit să ridice un bloc de piatra până în vârfuil unei coline; o dată ajuns acolo, blocul se prăvălea Şi cazna trebuia reluată. A fost interpretat şi – ca divinitate a mării în luptă veşnică împotriva stâncilor sau ca ipostază a nesfârşitului efort al voinţei umane către mai bine. (2) Fiul lui Perseu şi al Andromedei, rege al Micenei. (3) Fiul lui Androgeu şi frate al lui Alceu.

Homer, *Iliada*, VI, 152; *Odiseea*, XI, 593 – 600; Eschil, *Sisif fugărit*, dramă satirică; Euripide, *Sisif*; Ovidiu.

Metamorfoze; Hol raţiu, Lucreţiu; *Polignot din Dsifos*, pictură

SITA Zeiţă din mitologia vedică ocrotitoare a agriculturii şi a tuturor roadelor pământului. *SIVA* Zeu vedic, care împreună cu Brahma şi Vişņu alcătuia trinitatea divină. Era socotit ca zeu reproducător, aşa cum Brahma era creator, iar Vişņu, conservator.

SKANDA Zeu războinic în mitologia vedică, închipuit cu şase capete şi călărind un păun.

STENO Una din cele trei gorgone. Era singura muritoare dintre ele”.

„”:

STENTOR Erou grec din războiul împotriva Troiei, a cărui voce era foarte puternică. A murit într-o întrecere cu

Hermes.

STIX Râu din Infern, în faţa căruia zeii greoi făceau jurăminte pe care, dacă nu le respectau, deveneau, muritori. Virgiliu, *Eneida*, VI, 154, 439; Ovidiut *Metamorfoze*, XII, 322

STRIBOG Zeu al vântului şi al, vremii urâte la slavi.

STRIGOI Personificări ale duhurilor rele, răufăcătoare, în basmele româneşti, în superstiţii, personifică sufletele morţilor care îşi părăsesc noaptea mormintele pentru a se întoarce între vii şi a le provoca neajunsuri.

SLEIPNER Calul de luptă al zeului Odin din mitologia germană, cu picioarele pline de sânge.

SOKAR Zeul morţilor în mitologia egipteană.

STRÂMBĂ-LEMNE Erou din basmele româneşti, înzestrat cu puteri supraomeneşti, putând ajisnge la dimensiuni neobişnuite: e dibaci în îndoitul lemnelor, pentru a fi util unuia sau altuia din eroii basmelor.

SPIRIDUŞ Drăcuşor poznaş, slugă a unui drac, în poveştile româneşti; putea lua înfăţişarea oricărei vietăţi.

STATU-PALMA-BARBA-COT Pitic, fiinţă fabuloasă, răutăcioasă din basmele româneşti, personaj diabolic. Uneori se întâmplă să aibă şi o atitudine binevoitoare şi salvatoare.

STUMELOS Fiul lui Capaneu şi al Evadnei, unul din epigoni în expediţia împotriva Tebei (2).

Virgiliu, *Kiieida*, II, 261.264

STROFIU Rege din Focida, tatăl lui Pilade, şi cumnat al lui Agamemnon.

SUDJENITE – V *RODJEMITE*

SUOVETAURILIA Sacrificiu, la romani, în timpul căruia erau jertfiţi un porc, o oaie şi un taur, cu scopul purificării celor ce luau parte la acest ritual.

SURYA Zeu solar binefăcător în mitologia vedică. Era

întruchipat ca un om cu patru capete, conducând un car tras de şapte cai.

T

SUSANOVO Personificare a ploii, împreună cu Amate-rasu, reprezintă divinităţile supreme ale mitologiei japoneze.

SVANTOVID Personificare a soarelui la popoarele slave din nord, zeu cil războiului. *SVAROG* Cerul, în mitologia slavă –, în care domneşte zeul atotputernic Perun. După o altă versiune, ar fi însuşi zeul Perun, întrupat în fulgere şi trăsnete sau în foc.

TAFIOS Fiul lui Poseidon şi al Ippotoei în mitologia greacă, întemeietorul oraşului Tafos, pe insula – cu acelaşi nume.

TAGETE Fiul lui Genius şi nepot al lui Zeus. După o legendă, a ieşit din pământ în preajma Tarquinei şi i-a învăţat pe etrusci arta prevestirii, după care a dispărut.

SVAROŞIC Zeu al soarelui şi al focului în mitologia st; ivă, identificat cu Hefaistos din mitologia greacă. Este fiul lui Svarog.

SVETOID Zeul războiului îemitologia slavă. *SYRINX* → *SERINGA*

TAIGETE Una din pleiade în mitologia greacă, fiica lui Atlas (1), frecventă în preajma Artemisei, care a prefăcut-o într-o căprioară, pentru a putea fi ascunsă „de Zeus.

TALAO Regele Argeşului (5), tatăl lui Adrast (1).

T AL AS S Zeul protector al tinerilor căsătoriţi la romani, corespunzător lui Himeneu de la greci. Când mireasa intra într-o casă nouă, îl invoca pe Talass.

y. ALASŞA Personificare – a mării la greci. După Hesiod, fiica aerului şi a luminii. Corăbierii îi ofereau jertfe înainte de a pleca în călătoriile lor.

TALIA (1) Muza comediei, a satirei şi a poeziei comice în mitologia greacă. (2) Una din cele trei graţii; era reprezentată cu o mască comică în mână şi un pantof cu tocul scurt, spre deosebire de coturn, cu tocul înalt, puftat de actorii tragici. (3) →

Tealia.1.

TALOS (1) Nepot şi discipol al lui Dedal; i se atribuia invenţia strungului şi a fierăstrăului. Dedal l-a ucis din invidie. (2) Uriaş din bronz oferit de Hefaistos lui Minos, ca să-i supravegheze Creta. Când întâlnea străini, se înroşea şi-i îmbrăţişa, omorându-i astfel în îmbrăţişarea lui de foc. A fost scos din minţi de Medeea, când argonauţii s-au oprit în Creta, printr-o vrăjitorie. Monstrul s-a aruncat într-o prăpastie. *TALTIBIU* Sol al regelui Agamemnon în timpul asediului Troiei. I s-a ridicat un templu în Sparta.

Homer, *Iliada*, I, 320 şi urm., IV, 192 şi urm.

T ANTAL (1) Fiul lui Zejus, rege al Prigiei sau al Licliei, părinte al lui Pelope şi al Niobei. A intrat în dizgraţia zeilor, pentru mai multe motive, care figurează în versiuni variate: şi-a însuşit o parte din ambrozia sau din

...nectarul zeilor şi ar fi distribuit din ele semenilor lui; l-a răpit dintre zei pe paharnicul lor, pe frumosul Ga nimede; a destăinuit Iunonei aventurile lui Zeus. Fapta cea mai cumplită a fost aceea de a oferi zeilor, la un ospăţ, trupul propriului copil, Pelope. Aceştia şi-au dat seama la timp de monstruozitatea faptei şi după ce au readus la viaţă pe copil, l-au condamnat pe Tantal la o sete şi o foame veşnică, cufundat într-o apă limpede, de care nu se putea atinge, şi pus sub un copac cu fructe gustoase, la care nu putea ajunge. Pedeapsa divină a atins-o şi pe Niobe, ai cărei 14 fii şi fiice au fost săgetaţi de Apollo şi Artemis.

(2) Fiul lui Tieste, ucis de Atreu.

Ovidiu, *Metamarfozf.*, VI, 240; B. Peruzzi, *Tantal*, pictură, în Palatul Furnestina, din Roma *TAMIR* Cântăreţ

grec din Tracia, care s-a socotit superior muzelor în această artă. Mâniate, acestea i-au scos ochii şi i-au luat glasul.

TAMMUZ Zeul vegetaţiei la babilonieni, fiu al zeiţei Apsu, adică al apei, cu care dă viaţă naturii.

TANAGRA Fiica lui CoP; *a* dat numele său oraşului Tanagra, din Beoţia.

T AON numele unuia din uriaşii (titani) care s-au răzvrătit împotriva lui Zeus… *TARANIS* Zeul tunetului şi al fulgerului la celţi, *Jupiter tonans*; i se sacrificau chiar şi oameni.

TARAS Fiul lui Poseidon. A venit din Peloponez în Jtalia de sud şi aici a întemeiat oraşul Taranto.

TANATOS Personificarea morţii în mitologia greacă. Zeu crud, frate al somnului (Hypnos). Este reprezentat că un geniu înaripat şi tăcut, cu o torţă stinsă sau răsturnată. *TARCON* Erou etrusc, care l-a ajutat pe Enea împotriva lui Turnus, regele rutuliilor. A întemeiat oraşul Tarchonium, mai târziu Tarquinia. Virgiliu, *Eneida*, X, 153, 290, XI, 727, 746

TANIT Zeiţă a iubirii, a voluptăţii şi a primăverii la cartaginezi, preluată de la fenicieni, care o numeau Astarte. Era reprezentată cu un porumbel într-o mână şi pe cap cu o semilună.

TARPEIA Fiica lui Spurius Tarpeius, apărătorul cetăţii capitoline, care, pentru a intra în graţiile unui războinic cel t sau sabin, a arătat acestuia drumul care ducea la

Capitoliu. Trădarea a fost descoperită, şi Tarpeia aruncată din vârful unei stânci căreia i-a dat apoi numele său. O altă legendă spune că ea, fiind cucerită de strălucirea brăţărilor purtate de sabini pe braţul stâng, le-ar fi deschis calea spre Capitoliu, dar a fost pedepsită chiar de aceştia, fiind sufocată de greutatea cantităţii

brăţărilor şi a scuturilor, dăruite în schimbul trădării. O altă versiune, mai binevoitoare, presupune că, de fapt, Tarpeia şi-a arătât admiraţia pentru strălucirea metalelor de pe braţul stâng al invadatorilor, deci a scuturilor lor, intenţionând ca inamicul, o dată intrat în Capitoliu, să fie prins cu uşurinţă. *TARTAR* Cea mai adâncă şi mai înfiorătoare zonă a Infernului, aflată sub mare. Aici, Zeus i-a închis pe titanii care s-au răzvrătit împotriva lui. Tot aici, îşi ispăşeau pedeapsa ciclopii, danaidele, Sisif (1), Tantal (1) şi alţii. Tartarul este păzit de Cerber.

TASCALAJULEA sau *TESCÂTLIPUTRA* Veche divinitate mexicană care împărţea pedepsele celor vinovaţi; i se jertfeau copii.

TATUSIO Divinitate adorată în Paraguay. Supraveghea puntea pe care sufletele celor morţi ajungeau în lumea de dincolo.

TAUMANT Zeu marin, în mitologia greacă, fiul lui Pon-tos şi al Geei, adică al pământului şi al mării.

TEA Fiica lui Uranus şi al Geei. A dat naştere lui Helios, Selenei şi lui Eos. *TE AU A* sau *TALIA* (3) Fiica lui Vulcan, nimfă din şi-cilia. A fost iubită de Zeus şi a dat naştere zeilor palid.

te AN A Fiica lui Cisseu şi soţie a lui Anterior. A fost preoteasa Minervei la Troia., *TEBA* (1) Fiica lui Jupiter şi a lodamiei. (2) Oraş în Beoţia construit de Cadmos şi de Amfion în sunetele lirei. A fost, teatrul mai multor, evenimente: tragedia dinastiei lui Edip, războiul Celor şapte împotriva Tebei „pornit de Polinice împotriva fratelui său, Eteocle, şi războiul epigonilor. (3) Capitală a Tebaidei din Egipt. Oraş cu o sută de porţi, sediul mai multor culturi religioase. (4) Oraş în Cilicia, veche regiune din Asia Mică.

TELAMON Fiul lui Eac, regele Eginei. Rege al Salaminei, a luat parte la expediţia argonauţilor, la vânătoarea mistreţului din Calidonia şi ia lupta lui Heracles împotriva lui Laomedon, regele Troiei, pe a cărui fiică, Esiona a luat-

o de soţie.

Homer, *Iliada*, VIII, 283 şi urm.; Eschil, Sofocle, Livius Andronicus, Ennius

TEIjEFASSA Soţia lui Agenor şi mama lui Cadmos şi a Europei.

TELEFOS Fiul lui Heracles şi al principesei Auge, din Arcadia; a fost aruncat, împreună cu mama sa, în apele mării; ajunşi pe ţărmul insulei Misia, regele Teutra a luat-o pe Auge de soţie şi, la moarte, i-a lăsat tronul lui Telefos. În timpul războiului Troiei, Telefos a fost rănit de Ahile şi vindecat apoi cu rugina de pe aceeaşi spadă care l-a rănit.

Eschil, Sofocle, Euţipide, literatură

TELEGON Fiul lui Ulise şi al vrăjitoarei. Circe. Dorind să-şi cunoască părintele, s-a dus în Itacă, patria lui Ulise, îşi acolo, într-o luptă, l-a ucis, aşa cum fusese prezis ele un oracol 1. A luat-o apoi de soţie pe Penelopa, de la care *a avut* un fiu, pe Italus. Şi-a sfârşit zilele în Italia, unde a întemeiat oraşele Tusculanum şi Preneste.

TELEMAC Fiul lui Ulise şi al Penelopei. În absenţa lui Ulise din Itaca, i-a fost sprijin mamei sale. L-a căutat pe tatăl său, ajutat de Atena, care a luat înfăţişarea lui Mentor; l-a regăsit, la reîntoarcerea lui în Itaca, şi împreună au izgonit pe pretendenţii Penelopei (porci). După unele versiuni, Telemac s-a căsătorit apoi cu Circe sau cu fiica acesteia, sau cu Nausica. I se atribuie virtuţi morale deosebite, în primul, rând filiale.

Antistene, *Atena* sau *despre Telemac*; Homer, *Odiseea*, I, 113, şi urm., IV, 660 şi urm., 768 şi urm.; Fenelon.

Aventurile lui Telemac; Pinturicchio, *întoarcerea lui Ulise*, Londra, pictură

TELESFOR Zeu grec al medicinii, fiul lui Asclepios şi frate al Igeei.

TEMIS Zeiţa greacă a justiţiei. Fiica lui Uranus şi a

Geei, prima soţie a lui Zeus. Din căsătoria lor s-au născut orele şi moirele. A avut un templu la Delfos. La romani era cunoscută cu numele de Justiţia. Legenda o reprezintă stând pe treptele tronului lui Zeus şi inspirându-l în hotărârile lui drepte, în mână avea cornul abundenţei şi o balanţă.

Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 321

@TEMIST Fiica lui Tpseu, a treia soţie a lui Atamant. Când Atamant a vrut să se căsătorească cu Ino, Temist a plănuit să-i ucidă acesteia fiii. Dar Ino, prinzând de veste, a schimbat, în timpul nopţii, copiii ei cu ai Temistei, încât ea şi-a ucis propriii copii.

TEN EDO Insula din faţa Troiei, de unde, după povestirea lui Enea făcută Didonei, au fost trimişi de Minerva cei doi şerpi care l-au ucis pe Laocoon. şi pe fiii lui.

TERSILOH Fiul lui Antenor; a fost ucis în timpul asediului Troiei.

TESCATILPURTA – *i*? AS & ALAJULEA

TESCU Fiul lui Egeu şi al Etrei. La 16 ani, în drum spre Atena „a ucis mai mulţi monştri uriaşi, printre care pe Perifete, Sinis, Cercione, Procust, Schiro. La Atena, unde Egeu era prizonierul vrăjitoarei Medeea a înlăturat pe cei 50 de fii ai lui Pallante (3), care năzuiau la tronul lui Egeu şi apoi, ajutat de Ariadna, a ucis Minotaurul, scutind oraşul Atena de jertfa celor şapte fete şi şapte băieţi, la fiecare nouă ani; revenind la Atena pe mare, a uitat să ridice pânzele albe ale corăbiei, pentru a-i vesti tatălui său victoria, şi le-a ridicat pe cele negre. Tatăl lui, crezându-l mort de durere s-a aruncat în mare, iar marea de atunci s-a numit Egee. Însoţit apoi de prietenul lui, Piritou, Tezeu a participat la vânătoarea mistreţului din Calidonia, la expediţia împotriva amazoanelor, împotriva centaurilor, la cucerirea lânii de aur. A avut un fiu de la Hippdlita, regina amazoanelor. De la o altă soţie, Fedra, sora Ariadnei, l-a

avut pe Acamant (1). A vrut s-o răpească pe Persefona din Infern, dar a fost surprins de Hades şi salvat din mâinile lui de Heracles. A găsit apoi adăpost la Licomede (1), dar acesta l-a ucis prin trădare, în perioada clasică, este eroul tipic atenian căruia i se atribuie unificarea Aticei. Personalitatea lui Tezeu, ar fi, după legendă, de origine solară. Grecii i-au ridicat în Atena un templu, Theseionul, unde a fost venerat ea un zeu.

Homer, *Iliada*, I, 265; Plutarh; Boccaccio, *Teseide*; basorelief în templul lui Apollo, sec. V î.Hr.; amfora lui Eutimide din acelaşi secol; fresce în Casa Poetului tragic, în aceea a Vânătorii şi în a Centaurului, la Atena pe frontonul Theseionului şi pe frontonul oriental al Templului lui Zeus din Olimpia; Nicolas Pousin, pictură

TESTIOS Rege al Tesaliei, tatăl Ledei, soţia lui Tindar.

TESTOR Preot şi prevestitor, tatăl Leucipei şi al prevestitorului Calchas.

TEUCRU. (1) Fiul zeului fluvial Scamandru şi al nimfei Ideea (1); primul rege al Troiei. Succesorul lui a fost Dardanos, căruia i-a dat de soţie pe propria-i fiică.

Arisbea, (2) Fiul lui Telamon şi al Esionei, drept recompensă pentru ajutorul dat în războiul împotriva lui Laomedon. A fost cel mai vestit arcaş al grecilor. Homer, *Iliada*, *VIII*, 266 şi urm., 300 şi urm.

TEUR sau *TEUTATE* Fiinţa supremă la celţi. şi la germani. Cultul provenea de la egipteni, la care se numea Thot. Era asemuit cu Mercur, ca zeu al iscusinţei.

TEUTATE → *TEUR*

TEUTH → *THOT*

TEZCATLIPOCA Personificarea soarelui din timpul iernii, zeu al tuturor binefacerilor, creatorul lumii, dar şi distrugătorul ei, în mitologia mexicană.

THETIS (1) Fiica lui Uranus şi a Geei în mitologia

greacă, sora titanilor şi soţia lui Oceanus. (2) Cea mai, frumoasă dintre nereide. Zeus ar fi luat-o în căsătorie, dar auzind că fiul ei va depăşi în eroism şi virtute pe propriul lui, părinte, i l-a dat de soţ pe Peleu. Fiul lor a fost Ahile care şi-a depăşit, într-adevăr tatăl. La nunta lui Peleu cu Thetis, au participat toate divinităţile, în afară de Discordia care, nefiind invitată, a trimis oaspeţilor un măr, mărul Discordiei, care trebuia oferit în dar celei mai frumoase dintre cele trei zeiţe, prezente: Afrodită, Hera şi Atena; Paris a oferit mărul Afroditei şi şi-a atras astfel mânia celorlalte, care s-au răzbunat atât pe el, cât şi pe troienii lui.

Homer, *Iliada*: Dante, *Purgatoriul*, c. IV; Piero di Cosimo, *Nunta*, *lui Peleu cu Thetis*, pictură, la Luvru

THOR Primul fiu al lui Odin şi al Freyei, arbitru al războiului, zeu al vânturilor şi al furtunilor la scandinavi.

THOT sau *TEUTH* Zeu egiptean, protector al culturii şi ştiinţei, identificat de greci cu Hermes.

TIA Fiica lui Castalia, preot al lui Dionysos. Orgiile în cinstea lui Dionysos au fost create de ea. Virgiliu, *Eneida*, IV, 302

TIAMAT Zeu al haosului primordial în mitologia babiloniană. A fost învins şi ţinut în frâu de Marduk, care a restabilit ordinea în univers.

TIBRU Zeul râului cu acelaşi nume. A fost binevoitor lui Enea când acesta a venit de la Troia în Latium. În cinstea lui erau organizate Tibernaliile, la 17 august. Virgiliu, *Eneida*, VIII, 36, 86

TIBURT Primul fiu al lui Amfiarau. A întemeiat în Italia oraşul Tibur (azi Tivoli), unde avea un altar în templul lui Hercule.

TIDEU Fiul lui Eneu şi tatăl lui Diomede (1). A luat-o în căsătorie pe Deipile; a participat cu socrul lui, Adrast (1), la expediţia celor şapte împotriva Tebei, unde s-a

dovedit pe cât de viteaz, pe atât *de* crud, fapt ce a determinat-o pe zeiţa Atena protectoarea sa, să-i ia nemurirea, transformându-l într-un muritor *de* rând.

TIESTE Tatăl lui Tantal (2) şi fratele lui Atreu în mitologia greacă.

TIFON Monstru uriaş, fiul lui Tartar şi al Geei în mitologia greacă. În locul degetelor, avea o sută de capete de balaur, iar din coapsă îi ieşeau şerpi, împreună cu Echidna a zămislit alţi monştrii, printre care Cerberul şi Himera. A fost singurul uriaş care a pus stăpânire pe Zeus în lupta uriaşilor împotriva acestuia. După ce Zeus a fost eliberat de Heracles, l-a trăsnit pe Tifon şi l-a prăbuşit în fundul vulcanului Etna (2).

TIHE Fiica lui Oceanus şi al zeiţei Thetis (1), zeiţa destinului ei a bunei stări, identificată de romani cu Fortuna. Era reprezentată ca o femeie fără veşminte, cu cornul abundenţei într-o mână, cu un picior în aer şi cu celălalt pe o roată în mere sau ţinându-l în braţe pe Pluto.

TINDAR Regele Spartei, soţul Ledei şi, după o versiune mai puţin difuzată, tatăl Dioscurilor, al Clitemnestrei şi al Elenei. Fiindcă fiii lui au fost luaţi în cer şi făcuţi zei, a lăsat tronul lui Menelau, ginerele său, soţul Elenei.

TIR Fiica lui Salmoneu. De la Poseidon l-a avut pe Pelia. Homer, *Odiseea*, II, 120, IX, 235

TIRESIAS Prevestitor vestit din Teba (2). Intervenind într-o neînţelegere dintre Zeus şi soţia lui, Hera, aceasta l-a orbit, iar Zeus i-a dat harul prevestirilor. El a fost cel care i-a revelat lui Edip adevărul asupra nelegiuirii comise. A păstrat şi după moarte darul profeţiei şi, aflat în Infern, i-a dat sfaturi preţioase lui Ulise. Homer, *Odiseea*, X, 492 şi urm., XI, 32 şi urm., XII, 267 şi urm.

TIRREN Fiul lui Atis. A venit în Italia cu o colonie de lidieni, în teritoriul situat între Arno şi Tibru: Regiunea s-a numit Tirrenia, iar mai apoi Etruria (azi Toscana).

TIRS Nuia înlănţuită de ramuri şi frunze de iederă şi de viţă de vie, purtată în permanenţă de Bachus şi de bacante mitologia romană.

TITANI Cei 12 fii ai lui Uranus şi ai Geei, şase băieţi (Oceanus, Ceos, Crio, Hiperion, Iapet şi Cronos) şi şase fete (Rhea, Thetis (1), Temis, Mnemo-Sina, Febe (3), şi Tea), în lupta lor împotriva zeilor, au fost învinşi de Zeus şi aruncaţi în Tartar. Lupta lor, cunoscută sub numele de titanomahie, simbolizează furia forţelor instinctive, brutale, împotriva ordinii şi a justiţiei. Giganţii sau uriaşii erau fiii lor. Rubens, *Căderea titanilor*, pictură, la, Bruxelles

TITIU Uriaş aţâţat de Hera împotriva zeiţei Latona. A fost ucis de săgeţile lui Apollo şi Artemis şi aruncat în Infern, unde doi vulturi îi mâncau ficatul care se refăcea mereu. Homer, *Odiseea*, VII, 324, XI, 576; Virgiliu, *Eneida*, *VI*, 595; Ovidiu, *Metamorfoze*, IV, 457

TITON Fiul lui Laomedon şi frate al lui Priam. Soţia lui, Eos, a obţinut pentru el, de la zei, darul nemuririi, dar a neglijat să-l ceară şi pe acela al tinereţii veşnice. Astfel, Titon a îmbătrânit şi soţia l-a preschimbat într-un greier. De la el, Eos l-a avut pe Memnon, care a fost ucis de Ahile, în timp ce apăra eroic pe troieni. Lacrimile mamei s-au transformat în picături de rouă.

TLALOCH → TLALOOS

TROFOMIU (1) Divinitate infernală în mitologia greacă, care-şi ducea existenţa în Beoţia, într-o peşteră unde dicta un oracol celor ce se cufundau în somn. (2) Fratele lui Agamede, împreună cu care a construit templul lui Apollo din Delfos.

TLALOOS sau *TLALOCH* Zeul ploilor şi al fertilităţii în mitologia popoarelor mexicane, în timp de secetă, i se jertfeau copii.

TLAZOLTEOTL Zeiţă a iubirii senzuale în mitologia popoarelor mexicane. *TLEPTOLEM* Fiul lui Heracles,

devenit rege la Rhodos, după ce şi-a ucis unchiul, Liciniu. În timpul războiului împotriva Troiei, a fost ucis de Sarpedon (2).

Homer, *Iliada*, V, 659

TOOSA Fiica lui Foco şi a lui Cete. De la Poseidon, l-a avut pe ciclopul Polifem.

TRACE Fiica lui Ares. A dat numele său Traciei.

TRIMURTI Trinitatea vedică divină: Brahma, Śiva şi Vişņu.

TROIA sau *ILION* Cetate antică în nord-vestul Asiei Mici, lângă Pontul Euxin. A fost adusă la lumină de H. Schliemann şi W. Dörpfeld în 1868, pe înălţimea Hissarlîk. Nouă sunt straturile care dovedesc existenţa, a tot atâtea cetăţi construite în diverse epoci. Prima ar începe în 3.000 î.Hr. Troia cântată de Homer formează stratul al şaptelea, din epoca micenianã (sec. XIV-XII î.Hr.). Distrugerea ei a avut loc, după părerea arheologilor, în sec. XII.

TROILUS Fiul lui Priam, regele Troiei. A fost ucis de Ahile, când a ieşit în afara zidurilor, pentru a-şi adăpa caii, Virgiliu, *Eneida*, I, 474

TROOS Fiul lui Eritoniu, unul din strămoşii troienilor, Homer, *Iliada*, V, 205; XX, 230 şi urm.

TUCHULCH Demon în mitologia etruscă, care însoţea sufletele celor sosiţi în Infern.

TURMS Zeu în mitologia etruscă, mai târziu asimilat lui Mercur.

TRITON Zeul mării în mitologia greacă, fiul lui Poseidon şi al Amfitritei, jumătate om, jumătate peşte. Trăia în apele mărilor şi potolea apele agitate, cu trâmbiţe formate din scoici. Făcea parte din suita lui Poseidon.

Ovidiu, *Metamorfoze*, I, 333; G, L. Bernini, *Triton*, sculptură la Roma; Fr. Boucher, *Triton*, picturii

TURNUS Regele rutulilor, înaintea lui Enea. Virgiliu, *Eneida*, VII, 56, 641, IX, 728, 815, XII, 926

TURUS Numele zeului Mercur în mitologia etruscă.

TUSCUS Fiul lui Tirren şi nepotul lui Hercule A domnit în Tirrenia.

TUTILINA Divinitate romană care veghea păstrarea în bună stare a cerealelor şi a celorlalte produse ale pa

TYR – Zeu din mitologia nordică, având atributele lui Marte.

U

UJUM-SIN Semizeu în mitologia chineză, care avea atributele lui Hercule.

ULISE Fiul lui Laerte şi al Anticleei, soţul Penelopei şi, tatăl lui Telemac. De la Circe, a mai avut un fiu, pe Telegon. A fost regele insulei Itaca. Când Agamemnon şi Menelau au hotărât să pornească războiul împotriva Troiei, Ulise, simulând nebunia, a refuzat să participe; a fost văzut, într-adevăr, semănând sare printre brazde şi arând cu un plug la care înjugase un bou şi un măgar. Palamed, simţind înşelăciunea, i-a pus înaintea plugului pe propriul fiu, Telemac. Ulise l-a văzut la timp, a lăsat deoparte nebunia şi s-a demascat. La rândul lui, o dată ajuns sub zidurile Troiei, a descoperit înşelăciunea lui Ahile, care se ascunsese printre femeile din Sciros. În cei zece ani cât a durat asediul Troiei, ambii eroi şi-au arătat calităţile cu totul excepţionale. Ideea calului de lemn, introdus cu un grup de oşteni greci în Troia, în timpul nopţii, a fost a lui Ulise. După război, în drum spre Itaca, a trecut prin numeroase peripeţii, povestite de Homer în *Odiseea*. Când a ajuns în Itaca, i-a ucis pe toţi pretendenţii (porci) soţiei lui. La rândul lui a fost ucis apoi de fiul avut cu Circe, Telegon, aşa cum prevăzuse un oracol.

Homer, *Iliada*, *Odiseea*; Virgiliu, *Eneida*; Horaţiu, *Epistola I*, 1, *17* – 22; Cicero *„De officiis”*, III, 26; Dante, *Infernul*, c. XXVI; Giovanni Pascoli, *Ultimul drum*; Gabriele D’Annunzio, *Ulise*; James Joyce, *Ulise*; pictură pe un vas grec; Pellegrino Tibaldi, *Ulise şi Circe* etc., pictură

URANIA (1) Muza astronomiei în mitologia greacă, reprezentată cu un glob în mâna stângă şi un compas în dreapta, privind cerul. Iubită de Dionysos, a avut un fiu de la acesta. (2) Una din fiicele lui Oceanus şi Thetis (1). (3) Epitet al Afroditei, opus aceluia de Pandemia, care o caracteriza ca zeiţă a iubirii materiale, vulgare.

Le Sucur, pictură, la Luvru

URANUS Divinitatea cea mai veche din mitologia greacă, soţul Geei. A fost părintele titanilor şi al ciclopilor. Aflând că va fi detronat de propriii fii, i-a aruncat în Infern pe ciclopi, dar a fost deposedat de tron de titani şi de Cronos. Înainte de a muri, i-a prezis lui Cronos aceeaşi soartă.

URASH Zeul plantaţiilor, al irigaţiilor şi al roadelor pământului la babilonieni.

URCUS Şarpele care îl însoţea pe zeul soarelui, pe Isis şi, pe faraoni: figurând ca simbol atotputernic deasupra capetelor acestora în mitologia Egiptului.

URSITOARE Fiinţe legendare din basmele româneşti, identice parcelor din mitologia romană; sunt în număr de trei sau şapte, tinere şi frumoase sau urâte şi bătrâne. Ele hotărăsc destinul copiilor încă de la naştere.

USHAS Aurora, în mitologia vedică. Soarele, care era foarte îndrăgostit de ea, o urma îndeaproape.

USHIL Zeul soarelui în mitologia etruscă.

V

VAIREVERT în mitologia vedică, al treilea fiu al lui Śiva, care va provoca un cataclism, atunci când va crede necesar.

VALCONDRA Paradisul zeului Vişṇu în mitologia vedică.

VALKIRII Zeiţe fermecătoare în mitologia germană, care îi ajutau pe războinici, iar pe cei ce mureau eroic îi duceau în Walhalla.

Richard Wagner, *Walkiria*, operă lirică, din tetralogia *Inelul Niebelungilor*

VAM Râul învolburat al viciilor în mitologia scandinavă.

VARA Divinitate nordică; veghea jurămintele îndrăgostiţilor şi ale soţilor şi pedepsea cu severitate pe cei ce nu le respectau.

VATA sau *VAYN* Zeul vântului în mitologia vedică; îşi anunţa sosirea venind într-un car zgomotos.

VAYN → *VATA*

VELES sau *VOLOS* Zeu al animalelor domestice în mitologia slavă. Voios, în mod special, zeu al recoltei. După alţii, diavol, invocat pentru jurăminte, stăpân al regatului morţilor.

VENILIA (1) Mama lui Turnus, regele rutulilor. (2) Nimfă romană, soţia lui Ianus. Virgiliu, *Eneida*, X, 76; Ovidiu, *Metamorfoze*, XIV, 334

VESTALE Preoţesc ale cultului Vestei, protectoare ale focului sacru din templul zeiţei. Erau la început patru, apoi şase tinere fete din familii patriciene, alese chiar de marele preot. Timp de 30 de ani, se rugau pentru bunăstarea poporului şi a statului „Se bucurau de o stimă specială, până într-atât, încât când întâlneau un condamnat la moarte, acesta era graţiat. Locuiau în Atrium Vestare din vecinătatea templului Vestei din Forul roman.

VENUS Zeiţa, italică a vegetaţiei, a primăverii, a frumuseţii, a aurorei şi a justiţiei, protectoare a grădinilor şi a viţei de vie etc. Sub influenţa grecilor, a devenit zeiţa iubirii şi a fost identificată cu Afrodita. La Roma avea două temple.

Virgiliu, *Eneida*, în întregime, dar mai ales, I, V, VIII, *X*; *Venus şi Marte*, pictură pompeiană; *Venus din Milo*, statuie din sec. VI î.Hr., la Luvru; *Venus din Cnidos*, sec. II, la Luvru; Sandro Botticelli, A. Bronzino, G.B. Giorgione, Fr.

B. Guercino, pictură; Antonio Canova, sculptură

VERTHRAGNA Zeu din mitologia persană, cu atribute asemănătoare lui Hercule adorat mai ales în Armonia.

VERTUMNUS Zeu tutelar al grădinilor şi al fructelor în mitologia romană, reprezentat ca un tânăr frumos, cu cunună de spice pe cap. Atributul lui era cornul abundenţei. Faris Bordone, pictură la Luvru

VESTA Divinitate romană, fiica lui Saturn şi a Rheei, protectoare a vetrei, apoi a statului roman. Au cerut-o de soţie Neptun şi Apollo, dar ea i-a respins. Puritatea i-a fost personificată printr-un foc veşnic, supravegheat de preotesele cultului ei, vestalele, la Roma. Avea un templu pe colina Palatinului; aici, vestalele păzeau şi Paladiul şi penaţii aduşi de Enea de la Troia; templul din Forul roman a fost construit în sec. III î.Hr., de soţia lui Septimiu Sever.

VICTORIA Personificare romană a victoriei, identificată cu zeiţa Nike a grecilor. Avea un templu pe Palatin, în Roma. Era mult mai venerată de romani.

VILA Divinitate a pădurilor, a apelor şi izvoarelor la slavi.

VILE. Sirene, în număr de treizeci, zeiţe ale apelor în mitologia slavilor.

VIRACOCHA Zeul apelor, creator al soarelui şi oamenilor la peruvienii precolumbieni.

VIS Zeiţa care l-a ajutat pe Jupiter în lupta împotriva titanilor. Era fiica Stigei şi a lui Pallant (1).

VIŞNU Divinitate vedică; simboliza soarele şi apărea credincioşilor sub nouă înfăţişări; cea de a noua încarnare se numeşte Buddha. A zecea încă nu a apărut; ea se va desăvârşi la sfârşitul lumii, când va deveni om, sub forma unui copil. O dată cu această nouă încarnare, va începe o eră a nevinovăţiei.

VÂRCOLAC Animal fantastic în mitologia

românească, un fel de om-lup, – care prin muşcăturile lui provoacă întunecimile de pe Lună şi de pe Soare.

VOIOS → *VELES*

VRITRA Şarpe uriaş în mitologia vedică, ucis de zeul furtunii, Indra, cu trăsnetul. E un simbol al norilor şi al ploilor.

VULCAN Zeu roman al focului şi al metalelor, fiul lui Jupiter şi al Iunonei, soţ al zeiţei Venus. La greci era Hefaistos. Trăia în fundul vulcanului Etna (2), unde îşi avea şi atelierul în care a făurit armele de luptă pentru Enea.

Virgiliu, *Eneida*, VIII, 372, 416, 424, 439; Vincenzo del Rossi, *Vulcan*, bronz, din Florenţa; *Vulcan şi Thetis*, frescă la Pompei; basorelief antic în Muzeul Conservatorilor, din Roma

WALHALLA Paradisul în mitologia germană, regatul lui Odin, unde ajungeau toţi eroii căzuţi în lupte.

WODON → *ODIN*

WOTAN → *ODIN*

X

XANTOS Unul din caii lui Ahile, prin care Iunona l-a vestit pe erou că îi este aproape sfârşitul. → *BALIO*

XIQUANI Genii binefăcătoare, protectoare ale sufletelor copiilor în mitologia japoneză.

XUTO Fiul lui Ellon şi al nimfei Orseis. În Atica, a luat-o de soţie pe Creusa, fiica regelui Erehteu, de la care a avut doi fii, pe Aheu, strămoş al aheilor, şi pe Ion, strămoş al ionilor. Acesta din urmă ar fi fost fiul lui Apollo.

Y

YATI Zeul soarelui şi strămoşul incaşilor în mitologia peruviană.

YSUM Zeu care conducea sufletele în Infern în mitologia japoneză, asemenea lui Mercur.

Z

ZALMOXE → *ZAMOLXE*

ZEFIR Personificare a vântului de est în mitologia greacă. Pentru romani, era mesagerul primăverii; aceştia îl mai numeau „binefăcătorul” (Favonius).

A. Coypel, *Zefir* şi *Flora*, la Luvru: Poussin, *Regatul Florei*, la Luvru, pictură

ZAMOLXE sau *ZALMOXE Zeu* geto-dac, personaj legendar, care ar fi trăit, după mărturia istoricului Herodot şi a lui Strabon, pe vremea expediţiei lui Darius al perşilor, în 513 î.Hr., pe meleagurile Daciei. Este întemeietorul religiei geto-dacilor. Cultul lui este identic aceluia al misterelor dionisiace sau orfice. A fost identificat mai târziu cu Gebeleizis. Lucian Blaga, *Zamolxe*, dramă

ZARATHUSTRA sau *ZOROASTRU* în vechea limbă persană, „cel căruia cămilele îi sunt bătrâne”. Predicator care a reformat vechea religie iraniană. După o Versiune, şi-a iniţiat activitatea profetică cu 258 de ani înainte de Alexandru cel Mare şi s-ar fi născut în Atropatene (Azerbaidjanul de azi). A creat zoroastrismul, care i-a şi propovăduit învăţătura prin imnurile *Avuta* şi *Gatha*, şi anume doctrina binelui sub orice formă, singura care salvează sufletul omului. Zeul suprem, după Zarathustra, este Ormuza”.

ZBURĂTOR în basmele româneşti, tânăr înalt şi subţire; poate apărea şi în formă de şarpe cu aripi sau ca o flacără. Personifică, de obicei, fiinţa iubită oare nu poate fi niciodată ajunsă. Acţionează numai noaptea şi poate lua uşor înfăţişarea unui bărbat, a unei femei, a unui şarpe de foc sau a unei stele.

Ion Eliade-Rădulescu, *Zburătorul*, poem

ZETE – CALAI

ZETO Fratele geamăn al lui Amfion în mitologia greacă, împreună au răzbunat-o pe mama lor, Antiope (2), asuprită de Dirce.

ZEUS Zeul suprem în mitologia greacă, părinte ai

tuturor zeilor „şi al oamenilor, stăpân al universului. Numele lui însemna „cel plin de raze”, „strălucitorul” şi personifica cerul, firmamentul luminos. Proteja întreaga natură, viaţa socială şi bunăstarea oamenilor, în desele lui capricii, venea pe pământ, unde îşi alegea dintre muritoare pe cele mai frumoase, ceea ce trezea nemulţumirea soţiei lui, Hera, care nu de puţine ori se răzbuna pe acestea. Era venerat mai ales în Dodona, apoi la Olimpia şi în Creta. Sediul lui era în Olimp (1), în Tesalia, deşi îndrăgea muntele Ida, din Frigia, şi muntele Liceu din Arcadia. La romani era cunoscut sub numele de Jupiter. Era reprezentat ca un om viguros, cu barbă. Statuia sculptată de Fidias pentru templul din Olimp îl reprezintă aşezat; aceasta este una din cele şapte Minuni ale lumii.

Gaetano Gandolfi, *Jupiter şi Seinele*; Ingres, *Jupiter şi Thetis*, pictură.

c) *ZEUSIPPE* Nimfă iubită de Poseidon, mama lui Erehteu şi *a* Filomelei.

ZIBOG. Zeul protector al vieţii în mitologia slavă.

ZISELBOG Personificare a lunii în mitologia slavă.

ZÂNĂ Personaj fantastic feminin, bun sau rău – zâne bune, zâne rele – primele frumoase, celelalte, de obicei, urâte, din mitologia şi basmele româneşti.

ZMEU Fiinţă legendară în basmele româneşti, asemenea balaurului; apare şi ca fiinţă a văzduhului, cu atribute fantastice; varsă foc pe gură, umblă cu o falcă în cer şi una în pământ, iar pe cap are o piatră nestemată care luminează ca soarele. De obicei, adoră fetele frumoase, pe care le şi răpeşte, ceea ce îl face de temut. Este învins mai totdeauna de Făt-Frumos.

Tiparul executat la:
Imprimeria „ARDEALUL” Cluj B-dul 22 Decembrie nr.

C-da, nr. 37 ROMÂNIA B;

MINUNI ALE LUMII: Capodopere ale arhitecturii ţi sculpturii antichităţii: Piramida lui Keops, Grădinile suspendate ale Semiramidei din Babilon; Statuia lui Zeus din Olimpia (în Peloponez), opera lui Fidias; Farul din Alexandria, în Egipt; Colosul din Rhodos; Templul zeiţei Artemis din Efes; Mormântul lui Mausol (rege al Cariei – Anatolia occidentală), dedicat acestuia de soţia sa, Artemisia, în Halicarnas.

ISBN 973 – 9008 – 28 – 3